

พระจิรบุญโถ่ หลวงปู่พรหม

วัดประสิทธิธรรม อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

อนุสรณ์พิพิธภัณฑ์ฉันทกรานุสรณ์ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

๙๙๙ หมู่ ๙ บ้านหนองกลางดอน ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระจิรบุญโถ่ หลวงปู่พรหม
วัดประสิทธิ์ธรรม อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

อนุสรณ์พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์

วัดป่าอัมพโรปัญญาหาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระจิรปุณฺโณ หลวงปู่พรหม

เลขมาตรฐานหนังสือ : ๙๗๘-๖๑๖-๔๔๐-๘๐๑-๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๖๐

จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : มูลนิธิพุทธสมุณไพริศูแผ่นดินไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

.....

สงวนลิขสิทธิ์ : ห้ามคัดลอก ตัดตอน เปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง
ข้อความใดๆ ทั้งสิ้น หรือนำไปพิมพ์จำหน่าย
หากท่านใดประสงค์จะพิมพ์เพื่อใช้เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อขออนุญาตจากทางมูลนิธิพุทธสมุณไพริศูแผ่นดินไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ โทร. ๐๘๙-๑๗๒-๔๔๒๘

.....

พิมพ์ที่ : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุกุณธ์และการพิมพ์ จำกัด
๖๑ ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซ.เพชรเกษม ๖๙
แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ ๐-๒๔๔๔-๓๓๕๑-๙ โทรสาร ๐-๒๔๔๔-๐๐๗๘
E-mail: silpasiamprinting@hotmail.com www.silpasiam.com

คำปรารภ

เรื่องการจัดทำหนังสือมรดกกรรมยอดโอวาทคำสอนของสมณะนักปราชญ์
วิสุทธิเทวา (พระป่า) จัดทำขึ้น ๓๔ องค์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พุทธศักราช
๒๔๖๐-๒๕๕๔ โอวาทกรรมยอดแห่งคำสอนของวิสุทธิบุคคล ท่านแสดงบริสุทธิ
สมบูรณ์ไม่ว่ายุคใดสมัยใด นำผู้สนใจพยายามตั้งใจปฏิบัติตาม ย่อมก้าวล่วงทุกข์ไปได้
สมความปรารถนา คณะปสาทะศรัทธาเห็นควรจัดทำขึ้นสงวนรักษาไว้ เพื่อกุลบุตร
สุดท้ายภายหลังที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม บ้าน
หนองกลางดอน ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สนใจกรุณาเข้าไป
ศึกษาได้ตามโอกาส เวลาพอดี

ผู้ฉลาดยึดหลักนักปราชญ์เป็นแบบฉบับพาดำเนินปกครองรักษาตน

คณะปสาทะศรัทธา

ห้ามพิมพ์เพื่อจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

พระจิรปญฺโญ หลวงปู่พรหม

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา พระจิรปญฺโญ หลวงปู่พรหม	๑
ชีวประวัติ พระจิรปญฺโญ หลวงปู่พรหม (คัดลอกจากหนังสือถวายเป็นเพลิงศพพระอาจารย์พรหม จิรปญฺโญ)	๓
- ชาตัญญูมิ	๓
- ชีวิตในการครองเรือน	๔
- การจาริกต่างจังหวัดเพื่อแสวงหาวิเวก	๑๐
- อัจฉิท่านได้กลายเป็นพระธาตุในเวลาอันสั้น	๒๗
- โอวาทของพระราชนิเวศรังสีคัมภีร์ปัญญาวิศิษฏ์ (พระเทพสรสี หลวงปู่เทสก์)	๓๑
- เรื่องธรรมเกี่ยวกับท่านอาจารย์พรหม จิรปญฺโญ	๓๓
- พระธรรมเทศนาของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน	๓๘
ชีวประวัติ หลวงปู่พรหม จิรปญฺโญ (คัดลอกจากหนังสือหลวงปู่พรหม จิรปญฺโญ)	๔๑

พระจิริบุญโณ หลวงปู่พรหม
วัดประสิทธิธรรม อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระจิรปุณฺโณ หลวงปู่พรหม

พระอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ เป็นศิษย์ผู้ได้เคยสดับฟังโอวาทและติดตาม
ท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ มารูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในธุดงค์วัตร
และประกอบด้วยคุณสมบัติในสมณคุณเป็นอันมาก มีศิษยานุศิษย์และ
ผู้ใคร่ในธรรมปฏิบัติเคารพนับถือในท่านเป็นจำนวนไม่น้อย มีชีวประวัติ
ควรเป็นทีฆฐานุคติแก่พุทธศาสนิกชนได้รูปหนึ่ง ดังจะเล่าต่อไปนี้

หมายเหตุผู้เรียบเรียง

เนื้อหาในส่วนต่อไปนี้คัดลอกจากหนังสือพระอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ
ซึ่งแจกในงานถวายเพลิงศพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔

ชีวประวัติ

พระจิรปญฺโณ หลวงปู่พรหม

ชาติภูมิ

หลวงปู่พรหม จิรปญฺโณ ท่านมีนามเดิมว่า พรหม สุภาพงษ์ ท่านได้ถือกำเนิดมาเป็นบุตรคนหัวปีของนายจันทร์ สุภาพงษ์ และนางวันดี สุภาพงษ์ เกิดเมื่อวันที่อังคาร พ.ศ. ๒๔๓๑ ปีชาล ณ บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร บิดาและมารดาของท่านเป็นชาวนาชาวไร่มาแต่ดั้งเดิมสมัยแต่บรรพบุรุษตระกูลนี้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นชีวิตจิตใจมาหลายชั่วคนแล้ว หลวงปู่พรหมท่านมีน้องๆ ที่สืบสายใยสายเลือดทางโลกอีก ๓ คน โดยลำดับได้ดังต่อไปนี้ คือ

หลวงปู่พรหม จิรปญฺโณ

นายพิมพ์ สุภาพงษ์ (ต่อมาได้ออกบวชเป็นบรรพชิตจนตลอดชีวิต)

นางคำแสน สุภาพงษ์

นางตื้อ สุภาพงษ์ (ต่อมาได้อุทิศชีวิตบวชเป็นชี ได้เจริญอยู่ในธรรมตลอดชีวิตเช่นเดียวกัน)

นับตั้งแต่เยาว์วัย ท่านได้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางท้องทุ่งนาป่าดง ท่านก็ได้แต่อาศัยความรู้ความเห็นของชีวิตชนบทเท่านั้นเป็นครูสอน โดยถือว่าเป็นประสบการณ์ชีวิตครั้นเติบโตขึ้นมาเป็นหนุ่ม ท่านก็ยังคงมีความสงสัยมีความครุ่นคิดอยู่ว่า **“คนเราเกิดมาแล้วนี้ จะแสวงหาความสุขที่แท้จริงได้อย่างไร อะไรคือความสุข ความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ไหน”**

ชีวิตในการครองเรือน

ตั้งแต่บรรลุนิติภาวะมา เคยได้กล่าวอยู่เสมอๆ ว่า “ความสุขอยู่ที่ไหน” โดยไม่มีครูบาอาจารย์มาแนะแนวความคิดให้เช่นนั้น เพียงแต่ครุ่นคิดอยู่คนเดียว เมื่ออายุย่างเข้า ๒๐ ปี มีความคิดในด้านนี้รุนแรงขึ้นว่า เมื่อมีครอบครัวแล้วก็จะมีความสุขเมื่อคิดตกลงดังนี้ จึงได้แจ้งความจำนงต่อบิดามารดา ตลอดถึงญาติผู้ใหญ่ในสกุลให้ทราบว่ายากมีครอบครัวตามประเพณีของโลก เมื่อบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ได้ทราบแล้ว ก็มีได้มีความขัดข้อง จึงพร้อมกันจัดหาหญิงผู้มีสกุลสมควรให้เป็นศรีภรรยา ภรรยาคนแรกชื่อ พิมพา เป็นชาวบ้านดงเย็น ท่านได้ย้ายภูมิลำเนาจากบ้านตาลไปอยู่ที่บ้านดงเย็นกับศรีภรรยา ตั้งหลักฐานอยู่ที่นั่นตลอดมา อยู่กินด้วยกันมามีบุตรได้ ๑ คน พอคลอดออกมา ภรรยาและลูกก็เสียชีวิตด้วยกัน ได้จัดการฌาปนกิจศพภรรยาและลูกเสร็จเรียบร้อยแล้ว **อยู่มาพอสมควร ความคิดที่ว่า มีครอบครัวและจะทำให้เกิดความสุขนั้น เป็นอันล้มละลายหายสูญไปอีก ตรงกันข้ามเป็นการเพิ่มความทุกข์ให้มีแก่ตนเป็นเท่าทวีคูณเสียอีก**

ครั้นกาลต่อมา ความคิดที่ว่าความสุขอยู่ที่มีครอบครัวก็เกิดขึ้นอีก ท่านจึงได้มีครอบครัวกับนางกองแพงอีกเป็นครั้งที่ ๒ ได้ร่วมสุขทุกข์กันมาเป็นเวลา ๕ ปี ไม่มีลูกต่อมาทางประชาชนและทางราชการเห็นดีเห็นชอบ จึงได้แต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ บ้านดงเย็น เพราะหลักฐานด้านความประพฤติและทรัพย์สินสมบัติพอเป็นที่พึ่งและตัวอย่างของประชาชนได้เป็นอย่างดี ท่านได้ปกครองประชาราษฎร์โดยหลัก

ยุติธรรมเที่ยงตรง ไม่เป็นไปตามอำนาจจอตติ ๔ ประการ คือ ฉันทา โทสา โมหา และภยากติ ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล และไม่เข้าคนผิด จึงเป็นที่เคารพนับถือยำเกรงของประชาชนในถิ่นนั้นมาก เป็นหัวหน้าผู้ปกครองที่ดีคนหนึ่ง

ในทางสร้างหลักฐานส่วนตัว ท่านเป็นคนหมั่นขยันต่อหน้าที่การงาน เก็บเล็กผสมน้อย มีที่ดินปลูกบ้าน ที่สวน ที่นาหลายแปลง และมีโคกระบือ โคเป็นร้อยๆ ตัว กระบือไม่ต่ำกว่า ๕๐ นับว่าฐานะพอกินพอใช้ในยุคนั้น นอกจากนั้นท่านยังเป็นหัวหน้านำหมู่พ่อค้าโคกระบือไปจำหน่ายทางภาคกลาง และเป็นหัวหน้าพ่อค้าเกวียน บรรทุกหนังสือและของป่าไปจำหน่ายที่จังหวัดนครราชสีมา ขากลับก็บรรทุกของเทศไปขายทางบ้าน จนปรากฏชื่อเสียงจากประชาชนขนานนามว่า **“นายฮ้อยพรหม”** ผู้ที่เป็นนายฮ้อยนายแถวในสมัยนั้นต้องเป็นคนมีทรัพย์ มีความดีมากกว่าคนอื่นๆ เสียงนี้มาจากประชาชน ไม่ได้ตั้งตัวเอง นับว่าเป็นเกียรติอันสูงส่งซึ่งใครๆ ก็กระหยิ่มอยากได้

ถึงจะได้ทรัพย์สมบัติบริบูรณ์และได้รับเกียรติจากประชาชนมากมายอย่างนั้นก็ตาม ความนึกคิดครั้งแรกๆ ที่ว่า เมื่อมีครอบครัวมีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้นมาตามลำดับ แต่กลับตรงกันข้ามอีก มีแต่เจ้าทุกข์ล้ามหน้าล้ามหลัง ทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อภัยอย่างนับไม่ถ้วนรอบด้าน เพราะทรัพย์สมบัติเหล่านั้นเป็นเหตุให้เกิดความสมหวังและผิดหวังอยู่เสมอ ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นธรรมดาเมื่อมีสมบัติ วิกฤติก็ต้องตามมา ซึ่งเป็นวิสัยของโลกอย่างนี้ ผู้ไม่มีอุปนิสัย ในเมื่อได้ลาภได้ยศย่อมมัวเมาลุ่มหลงและเพลิดเพลिनอยู่ ทราบดีว่าความวิบัติเหล่านั้นจะมาถึงตนไม่ สำหรับตัวท่านในขณะนั้น ถึงจะมีความรักความอาลัยในทรัพย์สมบัติเหล่านั้นอยู่ ก็ไม่มัวเมาถึงกับลืมตัวเอง ยังครุ่นคิดที่จะแสวงหาความสุขยิ่งขึ้นไปกว่านี้ ตอนนี้อายุ ๓๐ กับดอกบัวที่พ่นน้ำรอคอยรับแสงจากพระอาทิตย์อยู่ ก็พอดีได้กัลยาณมิตรคือ **ท่านอาจารย์สาร** มาจากจังหวัดอุบลราชธานี ท่านเคยเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตตมหาเถระ รูปหนึ่ง เทียวแสวงหาวิเวก เผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนมาเรื่อยๆ ผ่านเข้ามาถึงหมู่บ้านดงเย็นเท่านั้น ท่านผู้มีอุปนิสัยเบาบาง ผู้เป็นอุปาสกได้ทราบข่าว ก็รีบจัดแจงแต่งเครื่องสักการะออกไปต้อนรับท่านอาจารย์สาร ซึ่งท่านพักอยู่ที่วิเวกในป่าใกล้บ้านดงเย็นนั้น

พอไปถึงได้ถวายสักการะเคารพกราบไหว้ตามวิสัยของสัปบุรุษ ได้รับความเมตตาากรุณาจากท่านเป็นอันดี เมื่อมีโอกาสก็เรียนถามท่านอาจารย์ในข้อที่ต้องสงสัยที่อัศจรรย์มานาน ได้เล่าความจริงที่มีในใจของตนออกมาให้ท่านทราบทุกประการว่า **“แต่ก่อนกระผมเข้าใจว่ามีครอบครัวแล้วจึงจะมีความสุข ครั้นมีครอบครัวแล้วค้นหาความสุขเช่นนั้นก็ไม่พบอีก กระผมจึงขอเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ความสุขนั้นอยู่ที่ตรงไหนกันแน่ กระผมทำอย่างไรจึงจะได้ประสบการณ์ที่แท้จริงเช่นนั้นได้ในชีวิต”** ท่านอาจารย์สารให้โอวาทเป็นคำตอบที่ถูกต้องและจับใจหัวใจของอุบาสกว่า **“ถ้าอยาก จะประสบการณ์ที่ปรารถนาอยู่นั้น ต้องละอารมณ์คือรักใคร่พอใจในกามคุณ ๕ คือ ความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส อันเป็นเหยื่อล่อให้ติดอยู่ในกองทุกข์เสียให้หมดสิ้นไปจากใจ ความสุขที่ปรารถนาอยู่นั้นก็จะฉายแสงออกมาให้ปรากฏเห็นตามสมควรแก่ความเพียรที่ได้ทุ่มเทลงไปในทางที่ถูกที่ชอบ”**

เมื่อท่านได้รับโอวาทแนะนำแนวทางปฏิบัติจากพระอาจารย์สารเช่นนั้นแล้ว มีความเข้าใจ ประหนึ่งว่าความสุขที่ปรารถนาอยู่แล้วนั้นจะได้ประสบอยู่ในเร็วๆ นี้ แต่ท่านยังมีความดำริต่อไปอีกว่า ถ้าเรายังพัวพันเกี่ยวข้องกับครอบครัว ทรัพย์สมบัติ เรือกสวน ไร่นา มัวเมาอยู่ในความเป็นใหญ่ และในการค้าการขายอยู่เช่นนี้ นับวันก็จะเห็นห่างจากความสุขที่เราปรารถนาอยู่ตอนนี้ ท่านตกลงปลงใจที่จะละครอบครัวและทรัพย์สมบัติออกบวชในพระพุทธศาสนา ก่อนจะบวช ท่านดำริต่อไปอีกว่า เราควรจะทำอย่างไรอย่างพระเวสสันดรตามที่เคยสดับมาว่า พระเวสสันดรนั้น ท่านได้สละทานทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดถึงลูกเมียเครือญาติ ออกบวชบำเพ็ญบารมีเพื่อพระโพธิญาณในเมืองหน้า ในที่สุดพระองค์ก็ได้ตรัสรู้ความจริงคืออริยสังขารทั้ง ๔ เป็นศาสดาครูสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผลทั้งนี้ย่อมสำเร็จมาจากการเสียสละของพระองค์ เมื่อความตกลงใจจะออกบวชและสละสมบัติบรรดาที่มีอยู่เช่นนี้แล้ว ก็ได้นัดประชุมประชาชนในหมู่บ้านว่า ใครต้องการอะไรในวัตรอุสมบัติที่มีอยู่ เช่น โค กระบือ เงินทองและเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีอยู่ ให้มารับเอาไป

ในตอนนั้นท่านได้มีศรัทธาอันแรงกล้า จัดตั้งกองบุญ ๒๐ กอง เพื่อจะบวชภาค ๒๐ ภาค แต่เมื่อจะบวชจริงๆ ปรากฏว่าได้ ناقบวชเพียง ๑๒ ภาคเท่านั้น จะเป็น

เพราะเหตุผลกลใดไม่ทราบเค้าเงื่อนไซ้ในเรื่องนี้คืนัก ท่านได้สร้างวัดขึ้น ๑ วัด พร้อมกับทำรั้ววัดด้วยทุนทรัพย์ของท่านเป็นการเรียบร้อย ในการต่อมาที่ดินในวัดนั้นได้กลายเป็นที่ดินที่ตั้งโรงเรียนประชาบาลบ้านดงเย็นปัจจุบันนี้ เรียกว่า โรงเรียนบ้านดงเย็น พรหมประชาสรรค์

ต่อจากนั้นท่านก็ได้สละทานวัตถุต่างๆ ตลอดจนข้าวเปลือกในยุ้งในฉางแก่คนยากจนหรือแก่บุคคลที่สมควรให้ ท่านสละอยู่อย่างนั้นเป็นเวลาหลายวัน ยังเหลือไว้แต่เรือน ๒ หลัง ในกาลต่อมาท่านได้อนุญาตให้นางกองแพงซึ่งเป็นศรีภรรยาของท่านออกบวชเป็นนางชีก่อนเป็นเวลา ๑ ปี และยังเป็นชีมีชีวิตอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ เรือน ๒ หลังที่ยังเหลืออยู่นั้น หลังที่หนึ่งไปปลูกเป็นกุฏิที่วัดป่าบ้านป่าเป้า หลังที่สองไปปลูกเป็นกุฏิที่วัดป่าผดุงธรรม บ้านดงเย็น ปัจจุบันนี้การเสียสละทานที่ท่านได้บำเพ็ญในคราวครั้งนั้น ยากที่บุคคลจะทำได้เช่นนั้น เช่น ได้สละทรัพย์สร้างวัด ลี้นเงินไป ๑ ชั่ง ๒ ตำลึง ๒ บาท เงินชั่งในครั้งกระโน้น คิดเทียบในปัจจุบันนี้ก็ป็นจำนวนมากพอดู

เมื่อท่านได้สละสิ่งของหมดสิ้นแล้ว ความอาลัยใยดีในวัตถุสิ่งของก็เบาบางลงพอจะปลีกตัวออกบวชอุปสมบทในทางพระพุทธศาสนาได้แล้ว ท่านก็อำลาวงศาคณาญาติ มิตรสหาย ลูกบ้านหลานเมือง ออกบวชอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เมื่ออายุท่านได้ ๓๗ ปี ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมี ท่านเจ้าพระคุณพระธรรมเจดีย์ สมัยเป็นพระครูชินโนวาทีดำรง เป็นพระอุปัชฌายะ ท่านพระครูประสาทคณานุกิจ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ส่วนน้องชาย น้องสาว และน้องเขย ก็ออกบวชด้วย เป็นผู้มั่นคงในศาสนาตลอดชีวิตทุกคน

มีข้อที่น่าคิดอยู่อย่าง คือตอนท่านบำเพ็ญทาน **ไม่ให้ทานเครื่องดักสัตว์และเครื่องอุปกรณ์แก่การทำลายชีวิต** เช่น แห อวน เบ็ด ตะกั่ว ช้อน ดินประสิ่ว และหินปากนก สิ่งเหล่านี้ชนทั้งหมด โดยไม่ให้ใครรู้จักที่ทิ้งด้วย **นับว่าท่านดำเนินตามแบบอย่างของบัณฑิตจริงๆ** น่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง **ควรถือเป็นคติตัวอย่างได้เป็นอย่างดี**

หลวงปู่พรหม ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่พวกเราพุทธบริษัททุกท่าน การกระทำ เช่นนี้ทำให้ระลึกถึงธรรม ๔ ประการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ดังนี้

๑. **มััจฉริยะ** บุคคลที่มีความตระหนี่ ไม่ทำบุญให้ทาน วิบากนั้นบันดาลให้เป็นคนยากจนขัดสนทรัพย์สมบัติทั้งปวง

๒. **อเวยยาวัจจะ** บุคคลที่มีความไม่ช่วย ไม่ชวนชววยในกิจที่ชอบ คือ ไม่ช่วย ชวนชววยในการบุญกุศลของคนอื่น และไม่เที่ยวบอกบุญชักชวนคนอื่นในการบุญ และกุศล วิบากนั้นบันดาลให้เป็นคนไร้ญาติขาดมิตร

แต่หลวงปู่พรหมท่านเป็นบุคคลที่น่าสรรเสริญ ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาในทางธรรม รู้แจ้งในหลักธรรมเหล่านี้ ท่านจึงเลือกคุณธรรมในข้อที่ ๓-๔ ดังนี้

๓. **ปริจจาคะ** บุคคลที่มีการบริจาคทรัพย์สมบัติของตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น ได้แก่ ไม่มีความตระหนี่เหนียวแน่น มีความยินดีมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ

๔. **เวยยาวัจจะ** บุคคลที่มีการช่วยชวนชววยในกิจอันชอบ คือ ช่วยชวนชววย ในการบุญการกุศลของคนอื่นให้มาร่วมบุญกุศล กรรมดีนั้นบันดาลให้เป็นบุคคล ที่สมบูรณ์ด้วยญาติมิตรสหาย ทั้งข้าทาสบริวารก็มากมาย

นอกจากการกระทำภายนอกของหลวงปู่พรหมเป็นที่ประจักษ์นี้แล้ว ส่วนภายในจิตใจของท่านยังมีการกระทำยังมีจิตใจที่ตั้งมั่นอย่างแน่วแน่ไม่เปลี่ยนใจคือ

๑. มีความเชื่อในพระตถาคตตั้งมั่น ไม่คลอนแคลนไม่สงสัย
๒. มีศีลเป็นศีลที่ตรงงาม เป็นศีลที่พระอริยเจ้าพอใจสรรเสริญ
๓. มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติตรงต่อคำสั่งสอน
๔. มีความเห็นที่เที่ยงตรง คือเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

เมื่อบุคคลทั้งปวง บัณฑิตทั้งหลายได้กระทำให้มีขึ้นแล้ว ท่านเรียกผู้นั้นว่า เป็นผู้ไม่ยากจน ชีวิตของผู้นั้นไม่มีโศก ไม่เปล่าจากสารประโยชน์ เป็นสมบัติของผู้มีปัญญาธรรมโดยแท้

หลวงปู่พรหมเมื่อได้ทำการบริจาคทานอันเป็นวัตถุข้าวของเงินทองที่มีอยู่ของท่านจนหมดสิ้นแล้ว ท่านก็มีได้อยู่รอช้า เมื่อบอกญาติทั้งหลายตลอดถึงเพื่อนฝูงเพื่อนบ้านทุกคนแล้ว ก็ได้เตรียมตัวออกเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง คือ วัดโพธิสมภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่ออุทิศตนถวายชีวิตแก่พระพุทธศาสนา ปราบกฐาว่ามีน้องชาย น้องสาว และน้องเขยของท่าน ติดตามออกบวชด้วย เช่นเดียวกัน

พ.ศ. ๒๔๖๙ ปีเถาะ (โดยประมาณ) เป็นปีที่ท่านอุปสมบท เมื่อนับอายุปีเกิดของท่านแล้ว จะต้องเป็นปีนี้แน่นอนที่ท่านบวช อายุของท่านได้ ๓๗ ปีเต็ม โดยมีท่าน **เจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล)** สมัยนั้นมีสมณศักดิ์เป็น**พระครูชินวาทธำรง** เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระครูประสาทคุณานุกิจ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ได้รับฉายาว่า **“จิริปญฺโญ”**

การจาริกต่างจังหวัดเพื่อแสวงหาวิเวก

เมื่อท่านได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว ได้เที่ยวไปกับท่านอาจารย์สารในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเดินทางด้วยเท้าเปล่าตลอด ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนอย่างทุกวันนี้ จำพรรษาในที่ต่างๆ ๓ พรรษา แล้วได้ลาพระอาจารย์กลับมาเฝ้าเดิมพักอยู่ที่วัดผดุงธรรม บ้านดงเย็น (วัดใน) เดียวนี้ ได้พร้อมกับชาวบ้านสร้างหอไตรขึ้น ๑ หลัง เพื่อเป็นที่เก็บรักษาบรรดาหนังสือพระคัมภีร์ต่างๆ ไว้ให้เป็นที่ปลอดภัย

ท่านอาจารย์พรหมได้เล่าต่อไปให้สานุศิษย์ฟังว่า เมื่ออุปสมบทได้ ๓ พรรษาแล้วจิตก็หวนกลับไปอยากไปสู่ฆราวาสอีก ในตอนนี้ท่านได้ต่อสู้กับมารกิเลสฝ่ายต่ำจนเต็มสติกำลัง ด้วยการใช้ความเพียรพยายามอดทนเต็มที่ มีการทำสมาธิภาวนาและเดินจงกรมเป็นต้น จนในที่สุดท่านกลับเป็นฝ่ายชนะ

ศิษย์พระอาจารย์มั่นเกือบทุกองค์นั้นแหละ ท่านเอาธรรมะเข้าต่อสู้ออกจากภัยอันตรายได้ เรื่องกิเลสมารทับจิตใจนี้ หลวงปู่พรหม จีระปุณโธ ท่านก็เคยถูกกระแสกิเลสนี้พัดกระหน่ำอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน เรื่องนี้ท่านเคยเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังอันเป็นอนุบายธรรมปฏิบัติว่า **...ภายหลังจากที่ท่านได้บวชเป็นพระแล้ว ๓ พรรษา ก็เกิดมีความรู้สึก (กิเลสภายใน) อย่างรุนแรง คิดอยากจะสึกออกมาเป็นฆราวาสวิสัยอีก ...ทำอย่างไร ก็ไม่หายที่จะนึกคิด ต้องเร่งพยายามสู้ ความคิดภายในนั้นมันเป็นกิเลส มารตัวร้าย สู้กันอย่างหนัก**

อาวุธที่เข้าต่อสู้กัน ท่านได้ทำสมาธิ เดินจงกรม และด้วยวิธีต่างๆ นานา นำมาใช้ เป็นอุบายขจัดขับไล่ออกไป และด้วยความตั้งใจจริงของท่านนี้เอง ในที่สุดท่านสามารถ เอาชนะอารมณ์จิตที่คิดจะสู้กันนี้ได้ เพราะว่าท่านคิดอยู่เสมอว่า... ในชีวิตของท่าน ไม่เคยแพ้ใคร ท่านไม่เคยทำอะไรล้มเหลว แล้วท่านจะมาแพ้ใจตนเองได้อย่างไร ท่านก็ได้ตัดสินใจมุ่งหน้ามาถึงขนาดนี้แล้ว ท่านจะต้องเดินต่อไปจนถึงที่สุด แม้จะต้อง พันฝ่ากับภัยอันตรายใดๆ ที่ยิ่งใหญ่ในโลกนี้ก็ตาม ในที่สุดท่านหลวงปู่พรหม จีระบุญโธ ก็สามารถดำเนินเดินตามรอยพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าอันเป็นจุดหมายปลายทางของท่านได้สำเร็จ คำว่าชัยชนะจากคู่ต่อสู้คือกิเลสมาได้

หลังจากหลวงปู่พรหม จีระบุญโธ ท่านได้รับธรรมะจากท่านพระอาจารย์สาร ซึ่งเป็นพระอาจารย์องค์แรกของท่าน พอที่จะนำข้อวัตรนั้นไปปฏิบัติแก่ตนเองบ้างแล้ว ท่านจึงได้กราบลาออกเดินธุดงค์แสวงหาวิโมกขธรรมต่อไป ในการออกเดินธุดงค์ หลวงปู่พรหม จีระบุญโธ ท่านได้นำหลานชายคนหนึ่ง ชื่อ “บุญธาตุ” ซึ่งอายุยังน้อย และยังไม่เข้าโรงเรียนไปด้วย ท่านออกธุดงค์จากประเทศไทยเดินบุกป่าฝ่าดง มุ่งไปยังนครหลวงพระบาง ประเทศลาว การเดินทางไปมีความลำบากมาก ต้องบุกป่า ฝ่าดงไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงหมู่บ้าน จึงจะแขวนกลดเข้าพักผ่อน เมื่อจัดที่ให้หลานชาย นอนจนหลับไปแล้ว ท่านก็นั่งบำเพ็ญเพียรภาวนา เดินจงกรม รักษาจิต ขจัดกิเลส ภายในออกจากจิตใจด้วยจิตใจที่เด็ดเดี่ยวมั่นคงต่อธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และครูบาอาจารย์ ท่านได้สละทุ่มเพลิงไปเพื่อได้มาซึ่งธรรมความเป็นจริงให้จงได้ พอรุ่งเช้าก็ออกเดินธุดงค์ต่อไป โดยมีหลานชายเล็กๆ เดินตามหลังท่าน บุกป่าฝ่าดง ปีนภูเขาสูงแล้วลูกเล่า บางคราวก็เดินเลียบไปตามชายฝั่งของแม่น้ำโขง เพราะหนทาง ลำบากเป็นไปด้วยความแร้นแค้น บางวันก็พบหมู่บ้านพอเป็นที่โคจรบิณฑบาตประทัง ความหิวโหยไปวันหนึ่งๆ แต่บางวันก็ไม่พบหมู่บ้านและใครๆ เลย อาหารการขบฉัน และที่หลานชายจะกินก็ไม่มี หลานชายก็ร้องไห้เพราะทนความหิวไม่ไหว มีเพียงน้ำ พอประทังความหิวโหยไปได้เท่านั้น

ขณะนั้น หลวงปู่พรหม จีระบุญโธ ท่านยังไม่พบกับหลวงปู่มั่น ฐิริทตฺโต พระบูรพาจารย์ใหญ่แห่งยุค ท่านได้เล่าประสบการณ์ตอนเดินธุดงค์กรรมฐานสมัยแรกๆ

ในประเทศลาวไว้ตั้งนี้ว่า ...ปฏิบัติธรรมเพื่อเอาความดีนั้น จะต้องอดทน มีความพยายามอย่างสูงสุด จึงจะได้มาซึ่งคุณงามความดี การเดินป่าหาธรรมะ ต้องต่อสู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มันเกิดขึ้นมา บางวันก็ต้องหอบหิ้วสัมภาระทั้งหมดนี้ เช่น บาตร กลต กาน้ำ และ ยังต้องอุ้มหลานชายไปด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้เดินทางได้เร็ว ทำอยู่อย่างนี้ตลอดวัน

แม้ว่าการเดินธุดงค์จะเต็มไปด้วยความทุกข์ยากตลอดทาง แต่จิตใจนั้นไม่เคยยอมพ่ายแพ้แก่อุปสรรค หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ท่านเดินบ้างพักบ้าง สัมภาระเต็มหลัง และยังมีหลานชายอีกคนหนึ่งที่ท่านต้องอุ้มไว้กับอก การเดินธุดงค์ของหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ได้มาถึงสิ้นสุดลงเมื่อมาถึงจุดหมายปลายทาง คือ นครหลวงพระบาง ประเทศลาว จากนั้นท่านได้อาศัยพักเหนื่อยเป็นเวลาหลายวัน

แต่ขณะที่อยู่พักยังนครหลวงพระบางนั้น ท่านเกิดล้มป่วย วิชาภรณ์ของท่านสร้างความเจ็บปวดทรมานจิตใจอย่างรุนแรง ดังที่ท่านได้เล่าดังต่อไปนี้ ...เมื่อไปถึงก็เกิดเจ็บป่วยด้วยโรคท้อง (กระเพาะอาหารเป็นพิษ) จนต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล รักษาไปนานวันก็ไม่หายจึงต้องออกจากโรงพยาบาลเสีย ต่อมาก็ได้เข้าไปให้พระภิกษุรูปหนึ่งชื่ออาจารย์กั้ง เป็นหมอมพระอยู่ในละแวกนั้นรักษา แต่อาการเจ็บป่วยก็ไม่ทุเลาลงเลย จึงคิดตัดสินใจว่า “ต่อไปนี้เราจะไม่รักษาด้วยยาอีก จะไม่ฉินยาขนานใดๆ อีกต่อไป ถ้าจะเกิดล้มตายลงไปก็ถือเป็นกรรมเก่าของเรา แต่ถ้าหากเรายังพอจะมีบุญอยู่บ้าง ก็คงจะหายเป็นปกติได้” ภายหลังจากท่านตัดสินใจแล้ว ท่านก็ได้ยุติการให้ยาหรือฉินยารักษาโรคทันที หันมาใช้วิธี “รักษาด้วยธรรมโอสถ” ท่านเจริญสมาธิฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง พิจารณาธาตุขันธ์แล้วเพ่งเพียรรักษาด้วยอารมณ์จิตใจที่เป็นสมาธิทรงคุณธรรมไว้เฉพาะหน้า บุญญาบารมีเป็นเครื่องนำหนุน มีวาสนาเป็นยารักษาโรคให้หายจากอาการเจ็บปวดทรมาน ซึ่งต่อมาท่านก็ค่อยๆ หายจากอาการอาหารและได้เดินธุดงค์กลับมาประเทศไทย นำหลานชายมาคืนให้พ่อแม่ของเขาต่อไป

หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ท่านเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ชอบอยู่กับที่ ท่านมีความมุ่งหมายที่จะเดินธุดงค์ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางป่าดงพงไพรเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อท่านกลับมาถึงประเทศไทยแล้ว ท่านก็ได้ออกเดินธุดงค์กรรมฐานไปทางภาคเหนือ

แต่การออกเดินธุดงค์เพื่อแสวงวิโมกขธรรมในคราวนี้ ท่านมีพระสหธรรมิกร่วมทางไปด้วยองค์หนึ่ง คือ หลวงปู่ชอบ จานสโม ผู้เป็นพระเถระผู้อาวุโสอีกองค์หนึ่งในปัจจุบันนี้

หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ และหลวงปู่ชอบ จานสโม ท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์นี้ ต่างก็เป็นเพชรน้ำเอกเป็นหัวแหวนอันล้ำค่าด้วยกัน เมื่อได้โคจรไปในที่อันวิเวกด้วยกัน ย่อมเป็นที่น่าสนใจแก่ประชาชนในยุคอันเป็นอันมาก ท่านได้ออกเดินธุดงค์ผ่านป่าเขาลำเนาไพรไปตลอดสายภาคเหนือ แล้วเข้าเขตประเทศพม่า ด้วยนิสัยเด็ดเดี่ยวอาจหาญ การเดินธุดงค์กรรมฐานของท่านนี้ ท่านไม่พะวงที่อยู่อาศัย ค่าไหนก็พักบำเพ็ญสมณธรรม สว่างแล้วออกเดินธุดงค์ต่อไป จิตใจของท่านนั้นแม้แต่ธรรมะ อาหารการขบฉันก็เป็นไปในลักษณะมีก็กิน ไม่มีก็อด ยอมทนเอา ไม่มีการเรียกร้อง ไม่มีการสงสารตนเองที่เกิดทุกขเวทนา เพราะการเดินธุดงค์ก็เพื่อขจัดกิเลสภายในให้หมดไปสิ้นไป หลวงปู่พรหมและหลวงปู่ชอบ ท่านมีความตั้งใจในข้อวัตรปฏิบัติธรรมมาก ท่านมีความแก่กล้าชนิดถึงไหนถึงกัน ท่านได้ผ่านเมืองต่างๆ ในประเทศพม่า จนสามารถพูดภาษาพม่าได้คล่องแคล่ว โดยเฉพาะหลวงปู่ชอบ ท่านพูดภาษาพม่าได้คล่องเหมือนเป็นภาษาของท่านเอง

ในระหว่างการเดินทางธุดงค์กรรมฐานของท่านนี้ หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ และหลวงปู่ชอบ จานสโม ได้พักบำเพ็ญธรรมอยู่ใกล้ๆ กับหมู่บ้าน ครั้นพอรุ่งเช้า ท่านก็ออกบิณฑบาตได้อาหารมาพอประมาณ ขณะเดินกลับจากบิณฑบาตนั้น หลวงปู่พรหมท่านได้ผ่านบริเวณวัดร้างแห่งหนึ่ง ซึ่งมีพระพุทธรูปเก่าๆ แตกหักพังตกเกลื่อนเต็มไปหมด ท่านจึงนั่งลงแล้วถวายเป็นการสักการะนมัสการ แต่ภายในจิตใจของท่านนั้นได้รำพึงขึ้นว่า “พระพุทธรูปเหล่านี้ไม่มีใครเหลียวแลและซ่อมแซมกันเลย ทั้งระเกะระกะอยู่เต็มไปหมด พระพุทธรูปเหล่านี้สิ้นความศักดิ์สิทธิ์แล้วละหรืออย่างไร” ขณะที่หลวงปู่พรหมท่านกำลังรำพึงในใจอยู่นั้น ก็เกิดความอัศจรรย์ขึ้น แผ่นดินสะเทือนเลื่อนลั่น กระดังง่าๆ ที่แขวนอยู่ชายโบสถ์หลังเก่านั้นถูกแรงสะเทือนดังเกรียวกราวขึ้น จนหลวงปู่พรหมต้องเข้ายึดเสาศาลาไว้เพราะกลัวแผ่นดินจะถล่ม

หลวงปู่ท่านได้กำหนดรู้ด้วยวาระจิต และเห็นเป็นประจักษ์แก่ตัวของท่านเองว่า “ความอัศจรรย์ครั้งนี้มิใช่แผ่นดินไหวแน่ แต่เป็นด้วยพุทธานุภาพของพระพุทธรูปที่หักพังเหล่านั้น ท่านแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นมีจริง ๆ ไม่ควรประมาทในสิ่งเหล่านี้ เพราะเป็นวัตถุบูชาชั้นสูง ย่อมมีเทวดาปกป้องรักษาอยู่เสมอ” เมื่อหลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านเห็นเหตุการณ์อันน่าอัศจรรย์นี้แล้ว บังเกิดปีติขนพองสยองเกล้า ท่านจึงนั่งลงกราบขอขมาลาโทษต่อพระพุทธรูปเหล่านั้น บัดนี้หลวงปู่พรหมมีความเชื่อมั่นในพุทธานุภาพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ยิ่ง ท่านมีความมานะพยายามที่จะบำเพ็ญธรรมชั้นสูงต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และเป็นพระที่มีนิสัยแก่กล้า พยายามฟันฝ่ากับอุปสรรคทั้งปวงเพื่อจะขอเอาดวงจิตอันเป็นสมบัติดวงเดียวของท่านพันทุกซ์ให้ได้ ก่อนที่ท่านจะบวชเข้ามาดำเนินจิตออกจากทุกซ์นั้น ท่านมีความตั้งใจและเคยปรารถนาในใจอยู่ทุกเช้า-คำว่า **“ทำอย่างไรหนอ ชีวิตของเราจะได้พบกับความสุขที่แท้จริง”** ความตั้งใจของท่านนี้เองสามารถนำมาเป็นหลักประกันปฏิบัติหาข้อวัตรอันบริสุทธิ์ในเพศพรหมจรรย์

ขณะที่อยู่ปฏิบัติธรรมกับพระอาจารย์สาร ซึ่งเป็นศิษย์องค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต นั้น บ่อยครั้งที่ท่านพระอาจารย์สารได้เอ่ยปากยกย่องพรณนาคุณของหลวงปู่มั่น ให้หลวงปู่พรหมได้ยิน หลวงปู่พรหมท่านก็มุ่งต่อหลวงปู่มั่นเพื่อเป็นที่ฝากเป็นฝากตายในชีวิตแห่งเพศสมณะ แต่ก่อนได้พบหลวงปู่มั่น ท่านรำพึงกับตนเองเสมอว่า **ก่อนที่จะเข้านมัสการพระอาจารย์มั่นผู้เลิศด้วยสติปัญญา นั้น จำเป็นที่ท่านจะต้องฝึกฝนตนเองให้แข็งแกร่งแก่กล้าเสียก่อน** เมื่อได้พบได้รับอุบายธรรมใดๆ ก็จะได้ทุ่มเทกายใจประพาศปฏิบัติธรรม โดยขอเป็นชาติสุดท้าย แม้ว่ามีวาสนาบารมีแล้ว ก็คงจะสมหวังดังตั้งใจไว้แน่นอน นอกจากหลวงปู่พรหมจะเป็นผู้มีความอาจหาญมั่นคงแล้ว ท่านยังเป็นผู้ปฏิบัติธรรมที่มีสติปัญญาหยั่งรู้ในเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องจนสามารถเอาตัวรอดปลอดภัยได้

ความจริงแล้ว หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ท่านมีใจกับธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง ให้เกิดความอบอุ่นและเยือกเย็นตลอดมา ท่านได้สละแล้วจนหมดสิ้น ยอมอดยอมทน ต่อความยากลำบากวิเวกได้อย่างสบาย ก็เพราะท่านมีธรรมะเป็นอารมณ์ของจิต เมื่อหลวงปู่พรหมท่านปล่อยขั้นธไปสิ้นแล้ว ความจริงก็ปรากฏว่า **“ปรมฺ สฺขํ”** ท่านหมด ความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง

สมัยที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ท่านเดินธุดงค์แสวงหาความวิเวกทางใจอยู่ใน ดินแดนประเทศพม่า ท่านผ่านจังหวัดต่างๆ มากมายหลายแห่ง ในวันหนึ่งขณะที่ท่าน เข้าที่เจริญสมณธรรม เมื่อจิตสงบดีแล้ว ก็ปรากฏนิมิตหมายอันสำคัญขึ้นว่า ได้มี พระภิกษุสงฆ์องค์หนึ่งมาปรากฏกายยืนอยู่ต่อหน้าของท่าน พระภิกษุสงฆ์องค์นั้น มีรัศมีกายสีฟ้าและมีแสงที่สวยงามดั่งดาวระยิบระยับไปทั่วบริเวณนั้น ครั้นแล้ว พระภิกษุสงฆ์ผู้งดงามได้เอ่ยขึ้นกับท่านว่า **“เราคือพระอุปกุต เธอเคยเป็นศิษย์ของเรา เธอมีนิสัยแก่กล้า เอาให้พ้นทุกข์นะ”** ต่อจากนั้นภาพของพระภิกษุสงฆ์นั้นก็ค่อยหายไป ด้วยเหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้หลวงปู่พรหมมีกำลังใจที่จะปฏิบัติต่อไปอีกมากมาย ตั้งนั้น หลวงปู่พรหมจึงมุ่งปฏิบัติธรรมตามเสด็จพระพุทธเจ้าและพระสาวกเจ้าทั้งหลาย ให้ทันในชาตินี้

หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ท่านธุดงค์มาถึงถ้ำอีกแห่งหนึ่ง อันเป็นสถานที่สงบระงับ เหมาะแก่การเจริญภาวนา ถ้ำนี้ชื่อว่า ถ้ำนาปู เป็นบริเวณป่าไม้และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก ชนิดด้วยกัน มีบ้านของชาวพม่าอยู่ ๔ หลัง หลวงปู่พรหมได้อาศัยบิณฑบาตได้อาหาร มาพอประทังตามสมควร นับได้ว่ามีบุญวาสนาต่อกันมากในสมัยนั้น ไม่ปรากฏชัดว่า หลวงปู่ได้อยู่บำเพ็ญธรรม ณ ถ้ำนาปูแห่งนี้นานสักเท่าใด แต่มีคำบอกเล่ากันต่อๆ มาว่า หลวงปู่พรหมได้เร่งทำความเพียรอย่างชนิดทุ่มเทจิตใจกันเลยทีเดียว และการปฏิบัติ ธรรมของท่านนั้น ทำจิตใจเลื่อนสู่ภูมิธรรมชั้นละเอียดอ่อน ซึ่งยากที่จะอธิบายได้ ณ ที่นี้

การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ในเขตประเทศพม่า เมื่อท่านเห็น เป็นกาลอันสมควรแล้ว ท่านได้ออกเดินธุดงค์มุ่งมาทางจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อดำเนิน

ตามเป้าหมายอันสำคัญแห่งชีวิต คือจะต้องไปพบกับหลวงปู่่มั่นให้ได้ ไม่ว่าท่านจะอยู่แห่งหนตำบลใดก็ตาม จะติดตามให้จนพบ เพื่อขอนมัสการและอยู่ปฏิบัติธรรมกับท่าน ในที่สุดก็ได้พบหลวงปู่่มั่น จอมปราชญ์ในทางธรรม อย่างสมใจ

การเข้านมัสการหลวงปู่่มั่นในครั้งแรกพบนั้น ศิษย์ผู้เคยได้อยู่ปฏิบัติธรรมกับท่าน ได้เล่าความในใจที่สับสนท้อต่อๆ กันมา พอเป็นอุบายให้มีการสำรวจใจขณะเข้าพบ ครุบาอาจารย์ว่า **ขณะที่หลวงปู่พรหมมองเห็นหลวงปู่่มั่นเป็นครั้งแรก ท่านก็นึกประมาท อยู่ในใจว่า “พระองค์เล็กๆ อย่างนี้หรือ ที่ผู้คนเขารู้ลือว่าเก่งนัก ดูแล้วไม่น่าจะเก่งกาจอะไรเลย”** ท่านเพียงแต่นึกอยู่ในใจของท่านเท่านั้น ครั้นพอสบโอกาส หลวงปู่พรหม ก็เข้านมัสการ คำแรกที่หลวงปู่่มั่นท่านกล่าวขึ้น ท่านถึงกับสะดุ้ง เพราะว่าหลวงปู่่มั่น ท่านได้กล่าวท่านเองที่ว่า **“การด่วนวินิจฉัยความสามารถของคนโดยมองดูแต่เพียง ร่างกายเท่านั้นไม่ได้ จะเป็นการตั้งสติอยู่ในความประมาท”** คำพูดของหลวงปู่่มั่นนี้เอง ทำความอัศจรรย์ใจเกิดขึ้น บังเกิดศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะต้องให้ความเคารพนับถือ นี้เพียงแต่นึกคิดในใจอยู่เท่านั้น หลวงปู่่มั่นก็สามารถทายใจถูกเสียแล้ว หลวงปู่พรหม ก็ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภายหลังจากได้อยู่ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่่มั่นแล้ว หลวงปู่พรหม จิรปุณโณ ท่านได้ สละกำลังกายและกำลังใจทุ่มเทให้แก่การประพฤติธรรมอย่างหมดชีวิตจิตใจ ดูเหมือนว่าเวลาแห่งการพักผ่อนน้อยมาก นอกจากเวลาแห่งการปฏิบัติธรรมเท่านั้น ท่านได้ กำหนดจดจำเรียนรู้อุปนิสัยปฏิบัติปฏิบัติของพระฝ่ายอุคตกรรมฐานในสายของ หลวงปู่่มั่น ภูริทัตโต เริ่มตั้งแต่เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ครองผ้าสามผืนเป็นวัตร เที่ยวไปตามภูเขา ถ้ำ ป่าช้า โคนไม้เป็นวัตร อันเป็นสิ่งที่คณะศิษย์ทั้งปวงกระทำอยู่เป็นนิจ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านอาจารย์พรหมได้อยู่กับท่านอาจารย์ขาว ที่วัดดอยจอมแจ้ง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีหมู่คณะอยู่ด้วยกัน ๖ รูป คือ

๑. ท่านอาจารย์ใหญ่่มั่น ภูริทัตตมหาเถระ
๒. ท่านอาจารย์พรหม จิรปุณโณ

๓. ท่านอาจารย์ชาว อนาคตโย
๔. ท่านอาจารย์หนู
๕. ท่านอาจารย์คำ
๖. ท่านพระมหาทองสุข สุจิตฺโต (พระครูอุทุมมธรรมคุณ)

ในขณะนั้นท่านอาจารย์ชาว ได้ ๑๓ พรรษา ท่านอาจารย์พรหมก็คงมีพรรษาไล่เลี่ยกัน ในพรรษานี้ท่านได้ประกอบความเพียรมาก ถือเพียงอิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน และนั่ง ไม่ถืออิริยาบถนอนตลอดไตรมาสสามเดือน ส่วนมากท่านถือการเดินจงกรมเป็นกิจวัตรประจำวัน เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็ได้เที่ยวแยกย้ายกันไปวิเวกในที่ต่างๆ ส่วนท่านอาจารย์พรหม จิรปุญฺโณ ได้ไปทางเหนือถึงเมืองโพน เมืองทางเขตแคว้นเมืองตุง ท่านได้พักทำความเพียรอยู่ที่ถ้ำบุ่มเบ่ ใกล้เขตเมืองนี้ ท่านได้จำพรรษาอยู่ถ้ำนี้หนึ่งพรรษา ได้บำเพ็ญสมณธรรมโดยสะดวกสบายดี ไม่มีการติดขัดในทางภาวนาบำเพ็ญจิตใจ

ออกพรรษาแล้ว จึงได้เดินทางกลับมาพบกับท่านอาจารย์ชาวอีก ที่บ้านป่าแก่ง ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้สนทนาธรรมกันพอสมควรแล้ว พระอาจารย์พรหมก็ได้กล่าวถ้อยคำขึ้นด้วยความเบิกบานในขณะนั้นว่า “ปัญญาผู้ทำแสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วจะไปในทิศานุทิศใดๆ ไม่มีความหวาดกลัวอีกแล้ว” ในขณะนั้นท่านได้ถามปริศนาปัญหาเกี่ยวกับท่านอาจารย์ชาวว่า “เมื่อครุบามรณภาพแล้ว” จะไปอยู่ที่ไหน เป็นปัญหาที่แก้ยากสำหรับปุถุชนทั่วไป” พระอาจารย์ชาวได้กล่าวตอบว่องไว ไม่ติดขัด และถูกต้องตามความเป็นจริงแห่งัจฉธรรมว่า **“อยู่ที่ไหนก็ไม่อยู่ ไปข้างหน้าข้างหลังก็ไม่ไป ขึ้นบนก็ไม่ขึ้น ลงข้างล่างก็ไม่ลง ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศตะวันออก ก็ไม่ไป ดังนี้”** เมื่อพระอาจารย์ชาวได้กล่าวแก้ปัญหานี้จบลงแล้ว พระอาจารย์พรหมก็กล่าวรับรองว่า “แน่ทีเดียว” พระอาจารย์พรหมได้กล่าวต่อไปอีกว่า “เมื่อความจริงมีอยู่ดังนี้ ทำไมครุบาจึงคิดดูดำตัวของตัวมากนัก” ได้รับคำตอบว่า “ดูดำก็ดูดำแต่ลำพังใจตัวเองเท่านั้น ไม่ได้ออกปากออกเสียงให้กระเทือนใจผู้อื่น ถึงคราวเราชนะก็ข่มขีมันไปอย่างนั้นละ” ตอนนี้แสดงให้เห็นว่าท่านอาจารย์พรหมคงล่วงรู้ความนึกคิดภายในจิตใจของท่านอาจารย์ชาวไว้เป็นการล่วงหน้าแน่นอนทีเดียว

อีกตอนหนึ่ง ท่านอาจารย์ขาวได้ให้โยมนำพระพุทธรูปทองซึ่งถูกพวกพาลชนทำลายพระเศียร แขนขาที่ไม่มี ถูกตัดไปหมด ยังเหลือแต่แท่นกลางองค์ทำเป็นเกลียวต่อกันไว้ ท่านจะไปไหนก็คิดถึงมิได้วาย เมื่อเอาจจากดอยแล้ว ประรภจะหาช่างมาต่อพระเศียร แขน ขา ให้เป็นองค์พระที่สมบูรณ์ขึ้นมา โยมผู้มีศรัทธารับอาสาจัดหาเครื่องอุปกรณ์ เช่น เหล็ก ปูน ทราสมาให้ ยังขาดแต่ช่างผู้สามารถทำได้ ยังนึกไม่เห็นใคร เห็นแต่ท่านอาจารย์พรหมเท่านั้น พอจะมีฝีมือทำได้บ้างกระมัง ขณะนั้นท่านอาจารย์พรหมพักอยู่ที่ป่าเมี่ยง อำเภอมะสาบาย ท่านอาจารย์ขาวจึงไปหาท่านด้วยตนเอง เมื่อไปถึงแล้วได้เล่าเรื่องราวให้ท่านอาจารย์พรหมฟัง เสร็จแล้วได้ถามต่อไปว่า “พอจะบูรณะซ่อมแซมให้ดีขึ้นได้หรือไม่” ได้รับตอบในทันทีว่า “ไม่ยาก ขอแต่ให้มีเครื่องอุปกรณ์คือปูนซีเมนต์เท่านั้นก็ได้” จากนั้นท่านอาจารย์ทั้งสองก็ได้ติดตามกันมาจนถึงตำบลโหลงขอดที่ได้เอาพระพุทธรูปมาไว้ก่อนแล้ว พอมาถึงได้เครื่องอุปกรณ์เพียงพอ ท่านก็ลงมือทำทันทีจนเป็นที่เรียบร้อย สมควรแก่การกราบไหว้สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เมื่อทำเสร็จแล้ว ท่านอาจารย์พรหมก็พิจารณาถึงมูลเหตุที่เป็นมาก็ได้ทราบทันทีว่า “พระพุทธรูปองค์นี้ เมื่อเวลาทำหล่อแต่อดีตที่ผ่านมา นานโน้น พระอาจารย์ขาวได้เป็นช่างหล่อในเวลาหล่อ” พอท่านอาจารย์เผยความจริงออกมาเช่นนี้ ท่านอาจารย์ขาวก็พูดรับรองว่า “เป็นความจริง เพราะผมจะไปที่ไหนๆ ก็คิดถึงพระพุทธรูปองค์นี้อยู่เสมอ” เรื่องที่เล่ามานี้ แสดงว่าท่านอาจารย์พรหมได้ล่วงรู้เหตุการณ์ในอดีตเป็นอันดี ซึ่งเป็นการยากที่คนธรรมดาสามัญจะรู้ได้อย่างนั้น นอกจากเป็นการเดามากกว่า

ท่านอาจารย์พรหมได้พักอยู่จำพรรษาที่ตำบลโหลงขอดนี้หนึ่งพรรษา จากนั้นก็พักวิเวกจำพรรษาแห่งละหนึ่งพรรษา คือ บ้านโป่ง ป่าเมี่ยง และอำเภอมะสาบายแล้วท่านก็ได้กลับมาทางภาคอีสานถิ่นเดิม ท่านได้บำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นสมบุญบริบูรณ์ นับว่าเป็นผู้ที่หาได้ยากยิ่ง

หลายครั้งที่หลวงปู่พรหมและหลวงปู่ขาว ท่านได้ออกเดินธุดงค์เที่ยววิเวกไปอยู่ป่าเขาด้วยกัน ต่างก็ได้มุ่งมั่นที่จะศึกษาธรรมปฏิบัติ ขจัดกิเลส ตัณหา อุปาทาน

ออกจากจิตใจด้วยกันทั้งสิ้น นับได้ว่าการที่ได้ฝึกฝนอบรมธรรมในภาคเหนือนี้ ท่านได้พบกับพระสุปฏิปัตติผู้เป็นคู่อรรถคู่ธรรมโดยแท้จริง **หลวงปู่พรหมท่านได้ถือภาคแห่งการปฏิบัติธรรมหักโหมขั้นอุกฤษฏ์ก็ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐** นี้เอง **ครูบาอาจารย์ผู้เป็นศิษย์บอกเล่าต่อกันมาดังนี้**

เมื่อหลวงปู่พรหมท่านได้มาอยู่ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านถือว่าตัวของท่านได้มาอยู่ใกล้ครูบาอาจารย์ผู้เลิศแตกฉานในทางธรรม ดังนั้น หลวงปู่พรหมท่านได้เร่งทำความเพียรอย่างเต็มที่ คือ ท่านได้ถืออริยาบถ ๓ ประการ ได้แก่ ยืน เดิน นั่ง ตลอดไตรมาสท่านไม่ยอมนอนให้หลังแตะพื้นหรือฟิงเลย โดยถือคติธรรมของหลวงปู่มั่นว่า **“ธรรมอยู่ปากตาย ถ้าไม่รอดตายก็ไม่เห็นธรรม”** เพราะการเสี่ยงต่อชีวิตจิตใจ อันเกี่ยวกับความเป็นความตายนั้น ผู้มีจิตใจมุ่งมั่นต่ออรรถธรรมแดนหลุดพ้นเป็นหลักยึดของพระผู้ปฏิบัติพระกรรมฐานจริงๆ ฉะนั้น อุปสรรคต่างๆ ย่อมได้พบอยู่เสมอ ดังครูบาอาจารย์หลายๆ องค์ ถ้าแม้จิตใจไม่แน่วแน่มั่นคงจริงๆ ก็จะทำไม่ได้ บางคราวผู้อดหลับอดนอนมากๆ สติประสาทเสียจริตไปก็มี บ้างก็เดินชนต้นไม้ใบหญ้าให้วุ่นวาย หรือไม่เวลาลาออกบิณฑบาตเที่ยวตะครุบผู้คนก็มีเพราะเดินหลับใน เกิดอาการตึงเครียดไม่สามารถทรงสติตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ครูบาอาจารย์ท่านแนะนำให้ปฏิบัติเพิ่มสติกำลังใจให้แก่กล้าจริงๆ จึงจะทำได้ เมื่อถึงคราวเร่งความเพียรก็ย่อมจะได้พบความสำเร็จโดยไม่ยาก

ปฏิปทาของหลวงปู่พรหมในเรื่องนี้ สมัยแรกพบกับหลวงปู่มั่นใหม่ๆ ท่านก็เคยคิดทำความเพียรเช่นนี้เหมือนกัน แต่ถูกหลวงปู่มั่นท่านห้ามไว้ก่อน เพราะจะเป็นการหักโหมเกินกำลัง โดยท่านแนะนำให้นั่งสมาธิฝึกจิตเสียก่อน ครั้งเมื่อกำลังจิตแก่กล้าแล้ว ท่านมาเร่งทำความเพียรอย่างหนักหน่วง ผลประโยชน์จึงบังเกิดแก่หลวงปู่พรหม ท่านสามารถสำเร็จธรรมขั้นสูงในภาคเหนือนี้เอง อันยังประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ตัวท่านและหมู่คณะเป็นอันมาก

สมัยที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านเที่ยววิเวกอยู่กลางป่าเขา ท่านได้พบกับสิ่งแปลกๆ และอัศจรรย์มากมาย แต่ท่านไม่สามารถเล่าให้ละเอียดลงไปได้ ไม่ว่าจะ

สถานที่ เวลา ปีใดๆ ไม่สามารถกำหนดชี้ชัดลงไปได้เลย นอกเสียจากการประพฤติปฏิบัติธรรมของท่านเท่านั้น ท่านเดินธุดงค์บุกป่าฝ่าดงไปในที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ ท่านเดินตลอดวันตลอดคืนก็ไม่พบปะบ้านช่องเรือนชานของผู้คนในเวลาที่ต้องผจญทุกข์เช่นนี้ ท่านมีแต่ความอดอยากทรมาณเสียมากกว่าความอึดกายสบายใจ ท่านต้องทนยอมต่อความหิวโหยอ่อนเพลีย ทั้งนี้เพราะหลงทาง ท่านต้องนอนค้างอยู่กลางป่าเขา

เฉพาะการเดินธุดงค์ในช่วงออกไปทางประเทศพม่าเป็นความยากลำบากมากเมื่อคราวเดินวิเวก เพราะทางที่ไปนั้นมีแต่สัตว์ป่านานาชนิด เช่น พวกเสือและงูพิษที่ไม่ยอมมกล้วนคน บางครั้งก็ต้องปลงอนิจจังต่อความทุกข์ที่ต้องทรมาณสุดแสนจะทนและมีชีวิตสืบต่อไปวันข้างหน้า เมื่อนึกปลงในตัวเองแล้วก็ดูเหมือนกับว่าสิ่งต่างๆ ในร่างกายภายในมันจะหลุดสุดสิ้นลงไปพร้อมๆ กัน ลมหายใจก็เหมือนขาดตอนที่ต่อเนืองกัน นี่เป็นเครื่องถ่วงทรมาณกายใจตอนนั้น แต่ในที่สุดมันก็พอทนอยู่ต่อไปได้อีกตามเหตุการณ์และวันเวลาผ่านไป อยู่เพื่อธรรมะ แม้ไปก็ยังมีธรรมะคู่กับจิตใจไม่เอนอียงหวั่นไหวเลย

หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยความเคร่งครัดและยังเป็นผู้มีนิสัยเคร่งขรึมและเด็ดเดี่ยวยิ่ง ท่านได้สละพันธะทางโลกซึ่งท่านเป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติทั้งปวงที่มีอยู่ ทั้งที่มีวิญญูณ (วัว-ควาย) และที่ไม่มีวิญญูณ มีค่านับล้านบาทเพื่อแจกเป็นทานบารมี

การที่ได้บวชเข้ามาในพระบวรพุทธศาสนาก็เพื่อปลดเปลื้องภาระทางใจอันประกอบด้วยกิเลสตัณหาที่เป็นบ่อแห่งกองทุกข์ ท่านจึงดำรงชีวิตในเพศพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย มีความสันโดษเป็นที่ตั้ง ยึดมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนและนำมาประพฤติปฏิบัติด้วยชีวิตและจิตใจ ยากที่บุคคลทั่วไปจะเสมอเหมือนด้วยความพยายามดังที่กล่าวมานี้ ท่านได้รับคำชมเชยจากหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ต่อหน้าพระเถระผู้ใหญ่หลายๆ ท่านว่า **“เป็นผู้มีความพากเพียรสูงยิ่ง มีความตั้งใจแน่วแน่ ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดที่สุด เป็นตัวอย่างที่ดีแก่พระภิกษุทั้งหลายควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง”**

หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ท่านได้อยู่ใกล้หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต เป็นเวลานานหลายพรรษา ตลอดเวลาที่ได้อยู่ปฏิบัติธรรม ท่านมีจิตใจที่ก้าวหน้าทางปฏิบัติอย่างไม่หยุดยั้ง มีความแน่ใจตนเองมากยิ่งขึ้น ท่านได้รับการอบรมโดยสม่ำเสมอ เวลาบางปีหลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต ได้เมตตาให้อยู่จำพรรษาด้วย นับเป็นโอกาสอันอุดมของท่าน ส่วนบางปีท่านจะปลีกตัวออกไปบำเพ็ญในป่าเพียงลำพัง เพราะเป็นนิสัยของท่านที่ไม่ชอบอยู่กับที่นานๆ นั่นเอง หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ท่านเป็นพระอริยเจ้าผู้มีความพูดน้อย ถ้อยสั้น โศขะ มักน้อย ไม่มีจิตใจฟุ้งซ่านกับสังคมาภายนอก หลวงปู่ท่านไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นผู้ใดต้องเดือดร้อนเป็นการรบกวนยุ่งยาก อนึ่ง ท่านก็อยู่จำพรรษาในดงลึก ยากแก่การเข้าถึง (สมัยนั้น) เมื่อมีคณะญาติโยมผู้อุตสาหะเดินทางไปจนถึงที่พักของท่าน ท่านก็จะพูดจาปราศรัยเพียงประโยคเล็กๆ น้อยๆ พอเป็นที่เข้าใจ ท่านก็ให้รีบกลับทันที

ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นปีสุดท้ายที่หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ อัมลาภาคเหนือ ท่านได้เดินธุดงค์มาทางภาคอีสาน เมื่อมาถึงภาคอีสานแล้ว ก็ได้สมทบกับพระอาจารย์ของท่านที่วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร และได้อยู่จำพรรษาที่นั่น ในระหว่างที่หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต ท่านได้ไปอยู่จำพรรษาที่วัดฐริทตฺตติราวาส ตำบลนาโ ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ในระยะหนึ่ง บรรดาพระเถระทั้งหลายพากันไปกราบนมัสการท่านอาจารย์ใหญ่มั่น ซึ่งมีพระอาจารย์พรหมรวมอยู่ด้วย ได้ฟังโอวาทของท่านอาจารย์ใหญ่มั่นแล้ว เฉพาะต่อหน้าพระเถระทั้งหลายที่ร่วมฟังโอวาทด้วยกัน ท่านอาจารย์ใหญ่มั่นถามท่านอาจารย์พรหมขึ้นว่า **“ท่านพรหมมาแต่ไกลเป็นอย่างไรบ้าง การพิจารณากาย การภาวนาก็ดีเป็นอย่างไร”** ท่านอาจารย์พรหมเรียนถวายว่า **“ไม่มีอกถังกก็แล้ว” (สิ้นสงสัยแล้ว)** ท่านอาจารย์ใหญ่มั่นได้ยกย่องชมเชยท่านอาจารย์พรหมต่อหน้าพระเถระทั้งหลายว่า **“ท่านพรหมเป็นผู้มีสติ ทุกคนควรเอาอย่าง”**

ครั้นกาลต่อมา ท่านอาจารย์พรหมได้กลับจากการอยู่ใกล้ชิดท่านอาจารย์ใหญ่มั่น ที่หนองผือหน้าโน มาอยู่ที่บ้านดงเย็น อันเป็นที่เดิม ได้พาญาติโยมสร้างวัดประสิทธิธรรม พร้อมด้วยสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัดเป็นจำนวนมาก เช่น สร้างกุฏิวิหาร ศาลาการเปรียญ

บ่อน้ำภายในวัดและนอกวัด พาญาติโยมทำถนนหนทาง สร้างโรงเรียนประชาบาลบ้าน
ดงเย็น และสร้างสะพานข้ามลำน้ำสงคราม เป็นสาธารณประโยชน์ไว้มากมาย

นอกจากท่านได้สร้างและอยู่จำพรรษาที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น แล้ว
ท่านยังได้ทำประโยชน์แก่ชุมชนใกล้เคียงทั้งทางวัดและทางบ้าน บางปีจำพรรษาที่
วัดบ้านถ่อน ตำบลโพนสูง สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ และสะพานข้ามทุ่งนา
จากบ้านไปวัด ยาวประมาณ ๑๑ เส้น บางปีจำพรรษาที่วัดตาลนิมิต บ้านตาล ซึ่งเป็น
มาตุภูมิของท่าน สร้างกุฏิ วิหาร ต่อมาสงฆ์ได้พากันผูกเป็นพัทธสีมา ใช้ในสังฆกรรม
จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นับว่าท่านบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่นได้สมบูรณ์ยิ่ง
ยากที่ผู้อื่นจะทำได้เหมือนอย่างท่าน จึงเป็นที่เคารพกราบไหว้บูชาของผู้มุ่งประโยชน์สุข
โดยทั่วไป

สรุปความในธรรมะของหลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ได้ดังนี้คือ

“เราทั้งหลายเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาติหนึ่ง และมนุษย์นี้เองที่สามารถยังประโยชน์
ก็ได้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเองตลอดถึงวงศาคนาญาติกว้างไปไกลถึงสังคม
ชุมชนน้อยใหญ่ให้มีแต่ความเจริญสุขสถาพร ยิ่งได้สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมพลเมือง
ด้วยแล้ว ย่อมนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศชาติ บ้านต่างก็อยู่ดีมีสุขทุกเรือนชาน
เพราะมนุษย์มีสติปัญญา มีธรรมะประจำจิตใจด้วยกัน ก็มนุษย์นี้แหละกระทำขึ้นให้เกิด
คุณเกิดประโยชน์ทั้งสิ้น

การทำ ความชั่ว ถ้ามนุษย์ฟังปรารภณาใช้สติและปัญญาเที่ยวสร้างสรรค์แต่ความ
ชั่วร้ายป่าเถื่อน อันประกอบตนเองลดฐานะของจิตใจให้ตกอยู่กับฝ่ายชั่วร้าย ก็มีแต่
เที่ยวเบียดเบียนบั่นทอนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน ออกเกะกะระราน เที่ยวฆ่า
ปล้น ชิงทรัพย์ ทำลายล้างให้ตนเองและวงศาคนาญาติ ลูกหลานไปในชุมชนน้อยใหญ่
ก็จะมีแต่ก่อเวรภัยหาความสุขมิได้ ยิ่งมนุษย์นำสติปัญญาที่มัวเมาไปด้วยความชั่ว
และสิ่งเลวร้าย มีนายคือจอมกิเลสคอยบงการ ก็เอาสติปัญญานั้นแหละเที่ยวคั่นคิด
สร้างอาวุธยุทธานุแล้วนำมารบราฆ่าฟันกันตาย ทำลายชีวิตและสมบัติซึ่งกันและกัน

ทำลายล้างแม่ประเทศชาติบ้านเมืองให้ฉิบหายล่มจม ล้างผลบุญแม่กระทั่งสมณะเถรซี ให้ได้รับความเดือดร้อนอย่างที่เราท่านทั้งหลายมองเห็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อยังไม่ตายหายจากวิบากของความชั่วเลวร้ายนั้น ก็คอยไล่ล้างผลบุญตนเองให้เที่ยวหนีชุกช่อน เหมือนสัตว์ที่ถูกน้ำร้อน เลยหาความสุขมิได้ เป็นนรกบนดินด้วยเหตุฉะนั้น”

เพราะฉะนั้น ธรรมะที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ท่านได้เมตตาประทานให้แก่พวกเราทั้งหลาย ก็เพื่อสอนสั่งให้พวกเราจงทำแต่ความดีที่มีคุณประโยชน์ จงอย่าทำความชั่ว เพราะรังแต่จะเกิดโทษอันอเนกอนันต์ ท่านให้เรามีสติปัญญา พิจารณาตรึกตรอง ให้มีทาน มีศีล มีภาวนา ก็จะบังเกิดปัญญาธรรมอันล้ำค่ามหาศาลนั่นเอง

ที่วัดบ้านดงเย็นสมัยเมื่อหลวงปู่พรหมท่านยังมีชีวิตอยู่ มักจะมีบรรดาท่านสาธุชนเดินทางไปกราบนมัสการท่านอยู่เสมอๆ แม้หนทางในสมัยนั้นการคมนาคมไม่สะดวกอย่างเช่นปัจจุบันนี้ การเข้าไปพบเพื่อนมัสการมิใช่ของง่าย ทางก็ไม่ดี อีกทั้งยังเป็นป่าไม้อันหนาแน่น ถึงกระนั้นทุกคนก็ได้พยายามจนไปถึงที่ท่านจำพรรษาอยู่ อย่างน่าสรรเสริญยิ่ง

จิตที่ปกติแล้วของหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ย่อมเป็นจิตที่อัศจรรย์ คือมีความรู้ความเห็นอันผิดไปจากมนุษย์ธรรมดาๆ จะรู้เห็นหรือเข้าใจ เมื่อคณะญาติโยมคนใดก็ตามมาถึงวัดที่ท่านอยู่จำพรรษาอยู่นั้น ท่านจะรู้วาระจิตของทุกๆ คนที่มา ท่านสามารถทายใจของทุกคนได้ถูกต้องและแม่นยำ อย่างเช่น มีบุคคลที่ไปทำบุญกับท่าน แต่มีสิ่งหวังตั้งใจมา ท่านก็จะพูดเตือนสติทันทีเมื่อพบหน้ากันดังนี้ “การที่จะทำบุญทำทานนั้น ต้องมีใจตั้งมั่นและให้เกิดศรัทธาในบุญกุศลท่านเสียก่อน ถ้าไม่ศรัทธาใจไม่ตั้งมั่นแล้ว อย่าทำ จะไม่มีอะไรดีขึ้นเลย” บางคราวจะมีญาติโยมชาย-หญิงที่เดินทางไปถึง ก็เที่ยวเดินชมวัดและบริเวณต่างๆ แล้วพูดคุยในลักษณะประจบทำบุญเอาหน้าเอาตากันว่า ฉันจะต้องมาสร้างโน่นมาสร้างนี่ จะทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ แต่จิตใจนั้นมิเจตนาหวังผลหรือตั้งตัวเองให้เป็นผู้มีสันทัดเชื่อกับตัวท่าน มีบุญมีคุณต่อท่านแล้ว ท่านมักจะเตือนว่า “ถ้าไม่ศรัทธามีเจตนาเป็นอื่น ก็ไม่ควรจะทำ” แต่ถ้ามีญาติโยมคนใดเข้าไปนมัสการและมีเจตนาดีมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นโดย

ส่วนรวมแล้ว แม้ยังไม่ได้ออกกล่าวแก่ผู้ใดเลย หลวงปู่พรหมก็สามารถรู้ด้วยจิตภายใน ท่านจะอนุโมทนาและกล่าวขึ้นพอเป็นปฐมดังนี้ว่า “ท่านมีเจตนาดีก็ทำไปเถิด เพราะสิ่งนั้นเป็นบุญเป็นกุศล”

ขนาดหลับท่านยังรู้

หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติธรรมที่ควรแก่การเคารพบูชา แม้ครูบาอาจารย์ในสมัยปัจจุบันก็ยังกล่าวถึงท่านด้วยกิตติคุณอันงดงามอยู่เสมอ สมัยหลวงปู่พรหมท่านกลับมาถึงบ้านดงเย็น ท่านได้สร้างความอัศจรรย์แก่พวกเราให้ ได้เห็นมากมาย เมื่อท่านมาอยู่ได้ไม่นาน ก็มีชาวบ้านบวชพระตามท่านไปหลายองค์ พวกชาวบ้านก็เข้าวัดเข้าวาดีอกดีใจที่มีวัดปฏิบัติเป็นของตนเอง

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ **เค้าแห่งปริศนาธรรมความเป็นจริงได้ปรากฏชัด** **ภายในจิตใจของหลวงปู่พรหม จิรบุญโณ เสียแล้ว** ชาวบ้านชาวดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี **จะมีใครคนไหนรู้ได้บ้างว่าขณะนี้ต้นโพธิ์ต้นไทรที่เคยให้ความสงบสุข รื่นรมย์แก่พวกเขาทั้งหลาย กำลังจะถูกพายุอันเกิดจากอำนาจพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มาโค้นมาถอนออกไปเสียจากจิตใจของพวกเขา** ก็เพราะความไม่เที่ยงตรง ไม่แน่นอน อยู่ไปก็มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ แท้จริงก็เป็นธาตุเฉยๆ ไม่ใช่ตัวตนบุคคลเราเขา หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ จึงสามารถกำหนดรู้ชัดด้วยจิตใจอันเป็นหนึ่งของท่าน โดยได้ปลงสังขาร กล่าวอำลาชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ไม่ขอกลับมา พบเห็นคลุกเคล้ากันอีกต่อไป

หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ท่านได้แสดงธรรมปฏิบัติอันเป็นอุบายธรรมให้ทุกคน ได้พิจารณาน้อมนึกถึงความตายอยู่เสมอๆ จงอย่าได้ประมาท การปฏิบัติตนให้เกิดสติปัญญาโดยเป็นเครื่องมือพิจารณาให้เห็นแก่นแท้ของธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโลก พร้อมทั้งได้ชี้แนะอยู่ในตัว คือพระพุทธองค์ทรงตรัสสอนโลก ทรงให้วินิจจัยด้วยสติปัญญา มองดูความเคลื่อนไหวอาการของกิเลสทางใจ มีอาการเป็นไปทางใดบ้าง ในวันหนึ่งๆ

วันที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ท่านจะมรณภาพ ท่านได้เข้าห้องน้ำตั้งแต่เช้า ท่านเปิดประตูใส่กลอนเงียบอยู่ จนเวลาที่จะต้องออกบิณฑบาต ผู้ที่เฝ้ารออยู่หน้าห้องน้ำ ก็นั่งเฉยๆ ครั้นจะมุ่มป๋ามเข้าไปก็ไม่กล้า นั่งรออยู่จนกระทั่งประตูห้องน้ำเปิด หลวงปู่ ท่านโศซอออกมา ก่อนพ้นประตูท่านล้มลงไป พระผู้อยู่ใกล้วิ่งเข้าไปรับแล้วประคอง ท่านเข้ามานอนในห้อง วันนั้นแทบไม่ได้ออกบิณฑบาตกันเลย ต่างก็มีหน้าที่ของตน คอยรับใช้ครูบาอาจารย์อย่างใกล้ชิด ก่อนที่ท่านจะสิ้นชีพิภพของท่านแทบจะไม่ตื่น เพราะทุกคนคอยตรวจเช็คกันอยู่ตลอดเวลา กาลเวลาค่อยๆ ผ่านไปๆ แต่ละวินาที ดูเหมือนว่าโลกจะหยุดนิ่ง คนที่อยู่ใกล้ๆ ท่านต่างก็เพ่งมองดูอาการแทบไม่หายใจ เพราะความรู้สึกเป็นอย่างนั้นจริงๆ ขณะที่ท่านจะสิ้นใจ ท่านได้รวบรวมพลังจิตอันแก่กล้า ลืมตาขึ้นมามองลูกศิษย์ทั้งหลาย มีทั้งพระ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทุกคน คล้ายกับ กล่าวอ้อลา แล้วท่านก็ยกมือขึ้นพนมเหนืออกเพื่อบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ จากนั้นหลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ได้จากโลกนี้ไป ชีพิภพของท่านหยุดเด่น มือที่ยกขึ้นพนม ตกกลงข้างกาย

บัดนี้ หลวงปู่พรหมได้จากบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทุกคนไปด้วยอาการสงบระงับ จิตเข้าสู่แดนเกษมเมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น. ของวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วยโรคชรา สิริอายุได้ ๘๑ ปี พรรษา ๔๓

ในการครั้งนี้ เพื่อเป็นปฏิการะและกตัญญูกตเวทิตาธรรมในพระคุณของท่านอาจารย์พรหม จิรปุญโณ คณะศิษยานุศิษย์พร้อมด้วยทายกทายิกาที่เคารพนับถือ ในท่าน ได้พร้อมกันเสียดสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังความคิด จัดสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของท่าน ซึ่งหลวงปู่ท่านเริ่มขุดหลุมวางรากฐานไว้ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่นุชนรุ่นหลังขึ้นที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ส่วนสูง ๒๐ เมตร เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สิ้นทุนทรัพย์ไปประมาณสองแสนบาทเศษ

ข่าวการมรณภาพของพระอริยเจ้าแห่งบ้านดงเย็นได้แพร่ขยายไปไกล ทุกคนมีแต่ความสลดเสียดายพระผู้ทรงคุณธรรมสูงเช่นหลวงปู่ท่าน ทุกคนเมื่อได้ทราบข่าวนี้

ต่างก็ได้รำพึงถึงพระคุณความดีความงามของท่าน เพราะท่านเคยอยู่ให้เป็นกำลังใจแก่
ทุกๆ คน อีกทั้งยังได้ประสิทธิธรรมะให้แก่ศิษย์ พระ ธรรมวาสทั้งชายหญิงที่หาประมาณ
มิได้

บรรดาคณะศิษย์ชาย-หญิงที่เป็นธรรมวาส อันประกอบด้วยชาวกรุงเทพฯ
ชาวเชียงใหม่ และอีกหลายๆ จังหวัด ต่างก็มุ่งหน้าอุทิศส่ำหัดเดินทางกันไป แม้จะทุกข์ยาก
ลำบากเพียงใด ไกลไกลแค่ไหน จะสิ้นเปลืองอย่างไร ทุกคนดูเหมือนว่าไม่มีใครสนใจถึง
นอกจากขอให้ได้ไปกราบศพแสดงคารวะเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยหัวใจมุ่งหวังเคารพและ
ศรัทธา บ้านดงเย็นที่ว่าไกลแสนไกลอีกทั้งกว้างใหญ่ไพศาล ก็กลายเป็นสถานที่คับแคบ
เสียแล้วในเวลานั้น นอกจากนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันดีของทุกๆ คนที่มาร่วมงานสำคัญ
เพราะพระกรรมฐานในสายของหลวงปู่มั่น ฐิริทตฺโต ได้เดินทางไปร่วมงานเป็น
จำนวนมาก

เวลา ๒๒.๐๐ น. (สี่ทุ่ม) ของวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ การถวายเพลิงศพได้
เริ่มขึ้น ณ เมรุวัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
พระภิกษุ สามเณร แม่ชีผ้าขาว ประชาชนชายหญิง บัดนี้ดวงจิตทุกดวงต่างมุ่งไปยัง
สรีระที่กำลังถูกไฟลุกโชติช่วงคอยวันใหม่เป็นเถาถ่านไปในที่สุด สังฆารนี้แม้จะเป็น
เพียงธาตุ แต่หลวงปู่พรหมก็ได้อาศัยสังฆารนี้ออกบำเพ็ญธรรมด้วยความกล้าหาญ
เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างไม่อาลัยเสียตายเลย ขณะนี้ท่านได้จากไปตามกฎของพระ
ไตรลักษณ์ ไม่มีใครจะเหนี่ยวรั้งต้านทานไว้ได้สักรายเดียว

ภายหลังจากถวายเพลิงศพท่านไปแล้วไม่นานนัก คณะกรรมการวัดประสิทธิธรรม
ได้นำอัฐิหลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ ส่วนหนึ่งนำมาบรรจุไว้ในเจดีย์จิรปุญฺโญ ซึ่งคณะศิษย์
ได้ร่วมกันสร้างขึ้นถวายเป็นอนุสรณ์คุณงามความดีและแสดงความกตัญญูตเวทีตาคณะ
เจดีย์จิรปุญฺโญนี้ ยังได้ใช้เป็นที่เก็บอัฐิบริวารของท่านอีกด้วย อัฐิบางส่วน บรรดาลูกศิษย์
ลูกหาทั้งหลายได้รับแจกเพื่อนำไปสักการบูชาระลึกถึง

อัฐิท่านได้กลายเป็นพระธาตุในเวลาอันสั้น

อัฐิท่านที่ได้ทำการแจกจ่ายแก่ท่านที่มาในงานไปไว้เป็นที่ระลึกสักการบูชาในที่ต่างๆ มีมากต่อมาก จึงไม่อาจทราบได้ว่าของท่านผู้ใดได้แปรสภาพจากเดิมหรือหาไม่ประการใดบ้าง แต่เมื่อไม่นานมานี้ ได้มีท่านที่ได้รับแจกอัฐิท่านมาแล้วอัฐินั้นได้กลายเป็นพระธาตุ ๒ องค์ หลังจากนั้นก็ได้ทราบทางหนังสือพิมพ์ “ศรีสัปดาห์” อีกว่าอัฐิท่านได้กลายเป็นพระธาตุแล้วก็มี ที่ยังไม่กลายเป็นก็ยังมีซึ่งอยู่ผอบอันเดียวกัน จึงทำให้เกิดความอัศจรรย์ในคุณธรรมของท่านว่า ท่านเป็นผู้บรรลุถึงแก่นธรรมโดยสมบูรณ์แล้ว ดังวงปฏิบัติเคยพากันคาดหมายท่านมาเป็นเวลานาน แต่ท่านมิได้พูดออกหน้าออกตาเหมือนทางโลกปฏิบัติกัน เพราะเป็นเรื่องของธรรม ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมจะพึงสำรวมระวังให้อยู่ในความพอดี ท่านได้พบดวงธรรมอันประเสริฐ สามารถกำชัยชนะด้วยการบรรลุธรรมวิเศษ ปลดเปลื้องภาระหมดกิจหมดหน้าที่ไปแล้วโดยสมบูรณ์ฯ

โอวาทครั้งสุดท้ายที่หลวงปู่แสดงแก่โยมอุปัฏฐากใกล้ชิดคนหนึ่ง คือ ครูชายวงศ์ประชุม ก่อนท่านมรณภาพ ๒ วัน ดังบทเรียบเรียงของครูชายดังนี้

“วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๒ ได้ตั้งใจไว้ว่าจะไปธุระที่จังหวัดสกลนคร แต่มีเหตุบันดาลใจอยากจะไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ อีก เพราะในวันอาทิตย์ที่แล้ว ข้าพเจ้าพร้อมด้วยภรรยาและช่างทำฟัน ไปทำฟันให้ท่านใหม่ เพราะท่านมีอาการปวดฟัน เมื่อเกิดลั้งทรนในใจเช่นนี้ จึงได้เปลี่ยนความตั้งใจใหม่

ได้ชวนมารยาไปนมัสการท่านอีก ไปถึงดงเย็นเวลา ๑๒.๓๐ น. ได้จอดรถจักรยานยนต์ไว้ที่ใต้ร่มมะม่วง แล้วจึงพากันขึ้นไปนมัสการท่านบนกุฏิ ปรากฏว่าท่านได้นั่งรอคอยอยู่ก่อนแล้ว เมื่อนมัสการกราบไหว้ท่านเสร็จแล้ว ท่านจึงได้พูดขึ้นว่า **“อาตมาได้ยินเสียงเครื่องบินว่าแม่นเสียงรถของเจ้า”** ว่าแล้ว ท่านก็ลุกขึ้นไปหยิบเอาน้ำเพื่อกรองน้ำที่โอง่ ข้าพเจ้าลุกขึ้นติดตามท่านรับเอาน้ำจากท่านกรองน้ำแทนท่าน แล้วท่านยังไปยกเก้าอี้มาเพื่อเหยียบขึ้นเอาแก้วน้ำอยู่ที่กล่องบนเพดานกุฏินั้น ข้าพเจ้าจึงมิได้รอซ้ำรีบไปหยิบเอาแก้วน้ำแทนท่านอีก เมื่อกรองน้ำล้างแก้วน้ำเสร็จ จึงได้นำมาถวายท่าน เมื่อนำกาน้ำเข้าไปถวายท่าน ท่านได้บอกว่า **“อาตมาไปเอาน้ำมาให้พวกเจ้ากิน”**

เสร็จแล้ว ข้าพเจ้ามานั่งตรงต่อที่ท่านนั่ง ท่านจึงได้เทศนาให้ข้าพเจ้าฟังว่า **“คนเราเกิดมาทุกรูปนาม รูปสังขารเป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าพระราชา มหากษัตริย์ พระยานาหมื่น คนมั่งมี เศรษฐีและยาจก ล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น มีทางพอจะหลุดพ้นทุกข์ได้ คือ ทำความเพียรเจริญภาวนา อย่าลืมนวดนวดในรูปร่างสังขารของตน มัจจุราชมันบ่ไว้หน้าผู้ใด ก่อนจะดับไป ควรจะสร้างความดีเอาไว้”** ท่านเทศนาใจความสั้นๆ ดังนี้แล้ว จึงได้สนทนากับท่านต่อไปอีก

ได้เรียนถามท่านว่า **“ช่างทำฟันมาแต่งฟันให้แล้วรู้สึกเป็นอย่างไร”** ท่านได้ตอบว่า **“หายเจ็บแล้ว คือสีได้คุณดี”** ข้าพเจ้าเรียนถามต่อไปอีกว่า **“ท่านอาจารย์ฉันยาที่นำมาถวายแล้วเป็นอย่างไร”** (ยาที่นำมาถวายท่านนี้ เอามาจากสูตรผสมยาของคุณหมออวยประยูรถวายท่านอาจารย์ใหญ่ชาว ถ้ำกลองเพล) ท่านได้ตอบว่า **“ยานี้ได้คุณดี แต่ว่าเวลานี้มัจจุราชมันบ่ได้ว่ายยาให้แล้ว”** เมื่อท่านพูดเช่นนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกตกใจ จึงได้อาราธนา นิมนต์ท่านอยู่ต่อไปว่า **“กระผมขอนิมนต์ให้หลวงปู่อยู่ไปก่อน ถึงอย่างไรก็ขอให้เจดีย์ที่กำลังจะก่อสร้างนี้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน”** ท่านได้ตอบข้าพเจ้าว่า **“ชาย เจ้ามาโง่แท้เทศนาให้ฟังทยกๆ ยังไม่เข้าใจ”**

ได้เวลา ๑๕.๓๐ น. ท่านได้สั่งให้ข้าพเจ้ากลับเพราะจะค่ำแล้ว ข้าพเจ้าไม่รอช้า เพราะทราบดีว่าเมื่อท่านสั่งต้องปฏิบัติตาม ก่อนจะกลับก็กราบนมัสการท่าน ขณะนี้

กำลังกราบนมัสการลาท่านอยู่นั้น ท่านยังได้ย้ำอีกว่า **“ให้พากันเจริญภาวนาทำ ความเพียรจึงจะพ้นทุกข์”** จากนั้นท่านก็ไปทำกิจของท่าน คือเดินจงกรมบนกุฏิของท่าน

ตลอดทางที่กลับบ้าน ข้าพเจ้าคิดในใจถึงปรากฏการณ์ที่ท่านอาจารย์ปู่เฒ่าของเรานี้ผิดแปลกไปกว่าครั้งก่อนๆ มาก เมื่อถึงบ้านก็ได้แต่เพียงปรึกษากับภรรยาเท่านั้น ตั้งใจไว้ว่าจำเป็นต้องนำเรื่องนี้ไปปรึกษากับท่านอาจารย์ลีและอาจารย์สุภาพดู แต่เรื่องยังไม่ถึงท่านอาจารย์ทั้งสอง เหตุการณ์อันไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นในตอนเช้ามีวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๒ มีคนบ้านดงเย็นส่งข่าวว่า **“ท่านอาจารย์ใหญ่พรหม จิรปุณโณ อาพาธหนัก”** ข้าพเจ้าไม่ได้รอช้า รีบเขียนใบลาให้ครูในโรงเรียนส่งไปทางอำเภอ ข้าพเจ้าจึงได้ชักชวนแพทย์ประจำตำบลโพนสูง คือ นายสุนทร ราชหงส์ ไปด้วยถึงบ้านดงเย็นก็รีบพากันกราบนมัสการท่าน ปรากฏว่าตอนนั้นท่านมีอาการสงบ นอนนิ่ง เช่นกับคนนอนหลับธรรมดา อนามัยตำบลดงเย็น และนายสุนทร ราชหงส์ เอาปรอทวัดและให้น้ำเกลือตลอดเวลา อาการยังไม่ดีขึ้นเลย จนกระทั่งเวลา ๑๓.๓๐ น. ข้าพเจ้าจึงได้รับเดินทางเข้าไปยังอำเภอสว่างแดนดินเพื่อปรึกษาแพทย์ และขอเชิญไปตรวจอาการของท่านอาจารย์ แต่ได้รับคำปฏิเสธ บอกว่าท่านเป็นโรคชราไม่มีทางแก้ไข ข้าพเจ้าจึงได้ไปร้านขายยาและซื้อยาตามที่อนามัยตำบลสั่ง จึงกลับบ้านเพื่อรับเอภรรยาไปด้วยถึงบ้านดงเย็นเวลา ๑๗.๑๕ น.

ขณะไปถึงวัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ปรากฏว่ามีพระเถร แม่ชี และญาติโยม เต็มกุฏิและใต้ถุนกุฏิ ข้าพเจ้าจึงรีบขึ้นไปบนกุฏิกราบนมัสการ พระเถรที่อยู่ข้างซ้ายมือ ได้หลีกให้ข้าพเจ้าไปถึงตัวท่าน ข้าพเจ้าได้จับดูชีพจรข้างซ้าย ปรากฏว่าชีพจรอ่อนมาก แทบไม่เดินเลย เลยกล่าวกับท่านอาจารย์สอนที่เฝ้าอยู่ใกล้ชิดว่า **“แยแล้วครับอาจารย์ พวกเราจะทำอย่างไรต่อไป”** พอพูดขาดคำ ท่านอาจารย์ก็ลืมตาขึ้น ตอนนั้นข้าพเจ้าดีใจมาก เพราะเข้าใจว่าท่านฟื้นขึ้นมา จึงได้เรียกท่าน แต่ปรากฏว่าไม่มีเสียงตอบ แล้วท่านก็หลับตาพร้อมกับประนมมือขึ้นถึงหน้าอกนมัสการพระรัตนตรัย ชีพจรของท่านก็หยุดเดิน พระคุณท่านหลวงปู่ที่เคารพสักการะยิ่งของข้าพเจ้าได้มรณภาพไปด้วยอาการอันสงบเยือกเย็นด้วยเวลา ๑๗.๓๐ น. ของวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๒

เหมือนประทีปดวงใหญ่ที่เคยส่องแสงสว่างหนทางแห่งชีวิตแก่ข้าพเจ้า หรือเหมือน
ร่มไม้ใหญ่ที่เคยให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ข้าพเจ้า บัดนี้ต้นไม้ไม่ได้พึ่งหลายไปจาก
ข้าพเจ้าเสียแล้ว จะหาที่ไหนได้อีกในชีวิต นี้แหละ ท่านทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์
เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ผมได้รับประสบการณ์อันยิ่งใหญ่ในชีวิตอีกครั้ง สมกับคำที่ท่าน
หลวงปู่ที่ล่วงไปเดือนผมไม่กี่วัน เพื่อให้พวกเราที่ยังลุ่มหลงมัวเมาได้รู้และเตรียมตัวไว้
เพื่อไม่ให้กลัวตายอย่างตัวท่าน นับว่าท่านไม่หวั่นไหวแล้ว เปรียบเหมือนกฤษณะที่ฝึก
ดีแล้วย่อมไม่พรันต์ต่อลูกศรที่มาจากทิศต่างๆ ในเวลาเข้าสู่สงครามฉะนั้น

ดังนั้น โอวาทของท่านผู้รู้กล่าวไว้ว่า มัจจุราชไม่เว้นมนุษยสัตว์โลกทั้งหลายที่เกิด
มาบนพื้นพิภพนี้ มีการแตกดับไปทั้งสิ้น ท่านหลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านเป็นพระเถระ
ที่มั่นคงหนักแน่นในพระธรรมวินัย ประพฤติพรตพรหมจรรย์เนกขัมมวิริต มีวัตร
ปฏิบัติอันดีงามตามทางอริยมรรค เป็นวิมุตติหลุดพ้น ถึงแม้สรีระร่างกายจะแตกดับ
เป็นมรดกตกทอดไว้ให้แก่พวกเราชั่วกาลนาน นับว่าเกิดมาไม่เสียที เพราะท่านได้
ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้เต็มเปี่ยมด้วยความไม่ประมาท ถือว่าได้ทำ
ประโยชน์ทั้ง ๓ คือ

๑. **อัตตัตถจริยา** ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ตน
๒. **ญাতัตถจริยา** ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่หมู่ญาติ
๓. **โลกัตถจริยา** ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกทั่วไป

นับว่าเจริญรอยตามยุคลบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงความเป็น
สาวกในพระธรรมวินัยนี้สมบูรณ์ทุกประการ

โอวาทของ
พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์
(พระเทศรสี หลวงปู่เทศก์)

วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

มนุษย์คนเราก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในจำพวกของสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้
พร้อมกันนั้น สัตว์ทุกๆ ประเภทต่างก็เกลียดทุกข์ ดิ้นรนเพื่อแสวงหาความสุขตาม
ปรารถนาของตนๆ แต่ความสุขที่เขาเหล่านั้นต้องการอาจไม่เหมือนกัน เพราะความ
แตกต่างในฐานะชั้นภูมิของเขาเหล่านั้นไม่เหมือนกัน ความหวังและความปรารถนา
ที่ว่านั้นแล มันเป็นเครื่องดึงดูดให้เขาเหล่านั้นรักโลกนี้อันเต็มไปด้วยกองทุกข์ ให้เขา
ลืมเสียจากทุกข์เหล่านี้เป็นพักๆ ไป แล้วเขาก็เห็นว่าโลกนี้เป็นสุข

ความเสมอภาคของสัตว์เหล่านั้น นอกจากจะมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย แล้ว
ยังมีทุกข์มีสุขประจำ มีการหลับการนอน การร้องไห้และหัวเราะเพื่อแก้กลุ่มก็มี
แก่สัตว์ทั่วไป ข้อสำคัญ คือการสืบทอด เพื่อเป็นมรดกตกทอดมาให้แก่คนอื่นสัตว์อื่น
เพื่อสร้างทุกข์ของโลกนี้ให้เจริญสืบไป หรืออาจเพื่อเป็นรังเรือนทุกข์ในอนาคตแก่
ตนเองอีกด้วยก็ได้

สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้วแต่เล็งผิดเป้าหมายของตนทั้งนั้น โดยเฉพาะคนเรา
แล้วพลาดมากเป็นพิเศษ คือมีความต้องการไม่แน่นอน ปรารถนาสิ่งใด เมื่อได้สิ่งนั้นมา
ตามปรารถนาแล้ว แทนที่จะอิ่มจะพอแก่ความต้องการแล้ว แต่ก็ยังไม่พออีก สิ่งที่ได้มา
กลับเป็นของที่ไม่จุใจไปอีกแล้ว มันหิวไม่อิ่มอยู่ตลอดเวลาอย่างนี้ละนั้น คนเราจึงยุ่ง

และทุกข์มากกว่าสัตว์เหล่าอื่นเป็นไหนๆ ถึงแม้จะมีข้อกฎหมายและระเบียบบังคับอย่าง
เจ็บขาด แต่ก็ยากที่จะเอาให้อยู่ได้ พร้อมกันนั้น สิ่งที่มีผู้ประมาทแล้วไม่ค่อยคำนึงถึงเลย
คือ ความแก่และความตายค่อยๆ ตามหลังก่อนอย่างเงิบๆ หากมันได้โอกาส
เมื่อไรแล้ว มันจะตะครุบกัดเหวี่ยงเอาอย่างไม่มีปราณีเลยทีเดียว

มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฉลาดเจ็บแสบแหลมกว่าเพื่อนมาก แต่เป็นที่น่าเสียดาย แทนที่
จะนำเอาความฉลาดเจ็บแสบแหลมนั้นมาใช้สร้างความสุขความเจริญให้แก่ตนและ
คนอื่น กลับมาสร้างทุกข์เดือดร้อนให้แก่ตนและคนอื่นสัตว์อื่นไปเสียฉิบ
สู้ความแหลมของหนามทุเรียนไม่ได้ ซึ่งมันมีไว้เพื่อป้องกันตัวเท่านั้น แต่ใครอย่าไป
แตะต้องมันนะ แล้วก็อย่าไปใกล้ต้นมันเวลามันหล่น

คนเราเป็นสัตว์ร้ายกว่าเขาทั้งหมด เกิดมาเพื่อทำลายโลกแท้ เริ่มต้นแต่สืบพันธุ์
มนุษย์เพื่อให้มาตาย เมื่อเกิดมามากๆ ตายไม่ทัน ก็คิดทำลายล้างผลาญกัน เมื่อใช้อาวุธ
ที่มีประจำตัวของแต่ละบุคคลทำลายกันไม่ทันกับความต้องการ ก็คิดสร้างอาวุธที่
ร้ายแรงประหารกันตายทีละเป็นร้อยๆ พันๆ ใครว่ามนุษย์เกิดมาสร้างโลกให้เจริญนั้น
ไม่จริง ความจริงแล้วจะสร้างความเจริญให้เฉพาะแก่ตัวเองและหมู่คณะในวงแคบๆ
ของตนเอง หรือเฉพาะสถานที่ที่ตนต้องการเท่านั้น แต่มันไปทำลายบุคคลอื่นและ
สถานที่อื่นให้เดือดร้อนราบเรียบไปหมด สมัยนี้ผู้ที่เกิดมาหาความสุขเพื่อตนและ
หมู่คณะของตนพอแล้ว คิดอิจฉาริษยาคนอื่นไม่ให้เขามาเกิดอีกด้วย

คนผู้เห็นแก่ตัวมองพุทธศาสนาในแง่ร้ายว่า สอนให้คนอื่นอยู่กับที่ ไม่ก้าวหน้า
พระพุทธรเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดศาสนา พระองค์ทรงพิจารณาเห็นความเสื่อมโทรมของโลก
โดยพระปัญญาอันชัดแจ้งแล้ว จึงทรงสละความสุขของพระองค์ทุกๆ วิถีทางเพื่อ
ประโยชน์แก่สัตว์โลก ทรงอาศัยพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ แล้วทรงตั้งพระหฤทัย
อนุเคราะห์แนะนำพร้าสอนแว่นในยสัตว์ให้ปฏิบัติเป็นผู้เสียสละตามพระบาทยุคล

ผู้ไม่หลงผิด ปฏิบัติติดตามคำสอนของพระองค์แล้ว ย่อมได้รับความสุขความ
เจริญทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น ได้ชื่อว่าพระองค์เกิดมาเพื่อทำโลกนี้ให้เจริญด้วยสันติ
อันเป็นที่ปรารถนาของเหล่าประชาสัตว์โดยแท้จริง

เรื่องธรรมเกี่ยวกับ ท่านอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ*

ข้าพเจ้าได้รับคำร้องขอจากบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายให้เป็นประธาน และให้เอาโอวาทหรือบทความไปลงในหนังสือพิมพ์ที่จะพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการในพิธีงานประชุมเพลิงศพ ท่านอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ ซึ่งเคยเป็นสหพรหมจรรย์ ประพฤติพรตพรหมจรรย์ ทั้งเป็นลูกศิษย์ของครูบาอาจารย์องค์เดียวกันมาด้วย เมื่อตัวข้าฯ ได้รับคำขอร้องเช่นนี้จึงจำเป็น ด้วยข้าฯ ไม่เคยแต่งหนังสืออะไรมาก่อนเลย จำเป็นจำใจแต่งดูไปก่อน

ก่อนอื่น ขอเล่าเรื่องความเป็นมาของท่านอาจารย์พรหมที่ข้าพเจ้าเคยรู้มา เพราะท่านอาจารย์พรหมองค์นี้ ท่านเป็นธรรมคตินุคคผล เป็นผู้มุ่งแสวงหาความสุขตั้งแต่สมัยท่านยังเป็นฆราวาสวิสัย เหมือนประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมัยพระองค์ยังไม่ตรัสรู้ ก่อนทรงผนวชและตรัสรู้ พระองค์ก็ทรงครุ่นคิดเพื่อแสวงหาความสุขอันยอดเยี่ยมขึ้น แต่พระองค์ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย คราวประพาสอุทยาน เกิดความสลดสังเวชพระหฤทัย มุ่งมั่นที่จะแสวงหาทางพ้นจากสิ่งเหล่านั้น

---

* ท่านอาจารย์อ่อน ญาณสิริ วัดป่าไม้ไคร้ธาราม อุตรดิตถ์ ได้สดับมาและเขียนเพื่อเป็นข้อคิดแก่ผู้ใคร่สนใจในธรรม

ท่านอาจารย์พรหมองค์นี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น ตามที่ท่านอาจารย์สารซึ่งเป็นอาจารย์สอนธรรมให้แก่ท่านอาจารย์พรหม ได้เล่าเรื่องราวของท่านอาจารย์พรหมถวายท่านอาจารย์ใหญ่ หลวงพ่อมั่น ฐริทัตตมหาเถระ ได้ทราบ ในสมัยที่ท่านพักอยู่ที่วัดป่าหนองผือใน ครั้งนั้น ข้าพเจ้าก็ได้นั่งคอยเฝ้าปฏิบัติท่านอยู่ ณ ที่นั้น ครั้นต่อมาวันหลัง ข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินไปกราบเท้าท่านอาจารย์สาร และขอเรียนให้ท่านเล่าเรื่องของท่านอาจารย์พรหมสมัยเป็นฆราวาสแสวงหาความสุขอยู่นั้น ให้รู้แจ้งชัดขึ้น เพื่อเป็นคติตัวอย่างในทางพ้นทุกข์บ้าง

ท่านอาจารย์สารจึงได้เล่าเรื่องให้ฟังดังนี้ ก่อนที่พ่อออกพรหมจะอาราธนาผมเทศน์นั้น พ่อออกพรหมได้เล่าเรื่องความเป็นมาของตัวให้ท่านได้ทราบว่า แต่เกิดมากับพ่อแม่พอรู้ภาวะเดียงสา ใจมีแต่อยากได้ความสุข จึงได้พากเพียรอุตสาหะช่วยกิจการงานของพ่อแม่ จนโตขึ้นเป็นหนุ่มก็ยังไม่เห็นความสุข เห็นแต่ทุกข์ประจำอยู่เสมอ จึงพิจารณาลงที่ใจว่ามันชอบอะไร สุขอยู่ที่ไหนหนอ มันอยากได้เมีย นี่กว่าจะมีความสุข เมื่อได้เมียแล้วนี่กว่าจะเป็นสุข หาสุขก็ไม่เห็น จนกระทั่งมีลูกมีเต้า มีทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของเรือกสวนไร่นา เข้าย่านเรือนชาน วิวสวยลายเขา และเป็นพ่อค้า นายฮ้อย ลึงเหล่านี้มีครบบริบูรณ์สมบูรณ์หมดทุกอย่าง แต่สุดท้ายก็ยังไม่พบความสุข มีแต่เพิ่มทุกข์ขึ้นทุกที

ครูบาอาจารย์เคยผ่านมาทางนี้หลายท่านหลายองค์ ท่านก็แนะนำให้ละวางอารมณ์ทั้งหลายเสีย จะพ้นทุกข์พ้นภัย จะมีความสุข มีแต่เทศนาให้ฟังอย่างนี้ ยังไม่เป็นที่หายข้องใจเสียได้ จึงขอโอกาสเรียนท่านอาจารย์โปรดได้เทศนาอธิบายในบทว่า **“ละให้เกิดสุข”** ให้พวกกระผมได้แจ่มแจ้งด้วยเถิด

ต่อจากนั้น ท่านอาจารย์สารได้ทราบความประสงค์ของผู้ต้องการแล้ว ท่านจึงเตือนว่า ให้ตั้งใจฟังด้วยดีดังนี้แล้ว ท่านก็ตั้งนโม ๓ จบ แล้วขึ้นอุเทศคาถาว่า **“ธนปริจาโค ตณหาปริจาโค ชีวตปริจาโค ปุตตปริจาโค ภரியปริจาโคติ”**

ต่อแต่นี้ไป จงให้พ่อออก แม่ออก ตั้งใจฟังธรรมเทศนาที่พระองค์ได้บำเพ็ญทานบารมีมาดุจแม่น้ำใหญ่ทั้งห้า จนได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าถึงที่สุดนี้ นั่น พระองค์

ก็ได้คิดค้นหาความสุขของตัวเองนี้แหละ ตั้งแต่สมัยเป็นลัทธิตถ-
ราชกุมาร เสวยพระราชสมบัติอยู่ ท่านก็ได้ค้นหาความสุขอันจะให้พ้นความแก่ชรา
พยาธิ มรณะ เป็นอันไม่มีทุกข์ทั้งสามอย่างนี้ พระองค์เห็นว่าเป็นเพลิงอันใหญ่หลวง
เผาบุคคลและสัตว์ให้พินาศฉิบหายอยู่ไม่รู้หยุดหย่อน นับว่าเป็นมหันตทุกข์มหันตภัย
อันใหญ่อยู่ในโลกนี้ จะมีทางใดหนอหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ หรือจะมีทุกข์ยาเวทมนต์อะไร
อยู่ที่ไหนมาแก้ไขให้มันหายได้ดังนี้ ท่านจึงได้นึกเห็นทางบรรพชาทางเดียวเท่านั้น
พอเป็นทางที่จะพิจารณาแก้ไขของสามอย่างนี้ได้ดังนี้ ก็เหมือนพ่อออกพรหมได้คิด
หาความสุขทั้งหลายมาแล้วก็ยังไม่พบเห็นความสุขจนบัดนี้ ก็จะได้อย่างไรเล่า เพราะ
หาความสุข เดินหาตามตถมหา และหาตามตัวของตัวไว้ มันก็พอเท่ากับลิงตัวหนึ่ง
ติดตั้งติดกับอยู่แล้ว พวกหมู่ไปหาอุบายแก้ไขตัวใด ก็ขึ้นไปเหยียบลงให้ลิงตัวที่ติดกับ
อยู่นั้นเจ็บเป็นทุกข์ถึงแก่ความตายไป อุปมาอุปไมยก็เหมือนกันนั้นแหละ เพราะตัวของ
ตนเองก็เต็มไปด้วยทุกข์อยู่แล้ว ดังท่านผู้รู้เทศนาบอกไว้ว่า ใจเปรียบเหมือนราชกุมาร
ธาตุทั้งสี่เป็นแม่เลี้ยง ธาตุดินเป็นผู้ให้อาหาร ธาตุน้ำเปรียบผู้ให้โสภณสรอง ให้มีความ
ชุ่มเย็น ชีวิตของราชกุมารจึงอยู่ได้ ธาตุไฟให้ความอบอุ่น ธาตุลมให้พัดวี ซึ่งทำให้
ราชกุมารมีชีวิตเป็นอยู่ได้ดังนี้ ให้พวกเราทุกท่านพิจารณาดูที่

ชีวิตของพวกเราที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เป็นอยู่ได้ด้วยอาศัยธาตุทั้งสี่เลี้ยงรักษาชีวิต
ให้เป็นอยู่ได้ใช่ไหม พระพุทธองค์บอกไว้ไม่ผิดเลย เรื่องธาตุทั้งสี่นี้อันตรายมันมีมาก
มีโรคภัยเป็นต้น มันเกิดขึ้นเบียดเบียนตัวมันเองให้แตกสลายทำลายย่อยยับไป
เป็นอันว่าพ่อออกพรหมได้รู้ดีเต็มใจอยู่แล้ว เมื่อทุกตัวคนเรามีอยู่เหมือนราชกุมาร
ต้องอาศัยธาตุทั้งสี่คุ้มครองจึงไม่ถึงแก่ความตายนี้ฉันใด เรารู้ทุกข์แล้ว เราไปหาทุกข์
มาเพิ่มเติมเข้าไปอีก ก็เหมือนกับลิงที่ติดกับอยู่ หมู่ลิงมาช่วยก็พากันขึ้นเหยียบตัวที่
ติดกับ เป็นการเพิ่มทุกข์ให้แก่กันจนถึงตาย ดังได้อธิบายมาแล้วนั้นแหละ

ต่อไปนี้ อาตมาจะได้แสดงตามโอวาทของพระพุทธองค์ที่ได้ยกอุเทศคาถาไว้
ณ เบื้องต้นนั้นว่า **ธนปริจาโค ตถหาปริจาโค ชีวิตปริจาโค ปุตตปริจาโค ภริยาปริจาโค**
ดังนี้

ธนปริจาโค ทรัพย์ทั้งหลายมีเงินทองข้าวของบ้านเรือนและไร่นา เป็นต้น เป็นของ มีมาเพื่อเพิ่มทุกข์ของตนที่ตนมีอยู่ด้วยชั้น ๕ อันเป็นตัวทุกข์อยู่แล้ว ดังพ่อออกพรหม ที่ได้เห็นมาแล้วนั้น **จาโค** ให้สละให้วางออกจากใจของตนเดี๋ยวนี้ **ตณหาปริจาโค** ให้สละให้วางตณหา ความรักลูกและเมียออกจากใจของตนให้หมด ดังพ่อออกพรหมได้ เห็นแล้วว่ามิมีเมียและมีลูกได้ของเหล่านี้มาเป็นการเพิ่มทุกข์ของตนเอง ดังนี้จึงได้สละ ออกจากใจของตนให้หมดเดี๋ยวนี้ **ชีวิตปริจาโค** ชีวิตความเป็นอยู่ด้วยลมหายใจ อันว่า ลมเป็นของไม่มีสาระแก่นแข็งอะไร ทั้งร่างกายของใครเราอันมีคนละก้ออยู่ มันเป็น ของบูดเน่าเป็นปฏิญญอยู่ทุกส่วน ไม่น่ายินดีเลย ให้ละออกจากใจให้หมดเดี๋ยวนี้ **ปุตตปริจาโค** บุตรเป็นตัวทุกข์ตัวร้อนใหญ่ ผู้ได้ผู้มีดังพ่อออกพรหมได้เห็นมาแล้ว ให้ละจากใจใครเราให้หมดเดี๋ยวนี้ **ภริยาปริจาโค** ภรรยาลูกเมียและลูกพี่ของใคร ชายหญิงที่มานั่งพึ่งเทศน์อยู่เดี๋ยวนี้ เป็นทุกข์แก่ผู้ได้ผู้มี ดังพ่อออกพรหมได้เห็น มาแล้ว ให้ละให้หมดเดี๋ยวนี้ จะเป็นมหากุศลบุญอันใหญ่ยิ่ง ดุจกระแสน้ำน้ำกระแสนล ไหลลงสู่มหาสมุทรทะเล ให้น้ำใหม่มหาสมุทรทะเลมากขึ้น มหากุศลก็จะบังเกิดมีในใจ เหมือนกันฉันนั้นแหละดังนี้

เมื่อพระอาจารย์สารอธิบายธรรมได้จบลงแล้ว พระอาจารย์สารก็บอกว่าเตรียมตัว นั่งสมาธิ อาตมาจะพานั่งอบรมกันเดี๋ยวนี้ แล้วให้ต่างคนต่างวางอารมณ์กันให้ออก จากใจให้หมด ดังอาตมาได้เทศนาบอกมาแล้วนั้น พระอาจารย์สารก็พานั่งเข้าที่ เป็นการนำจิตของพ่อออกพรหมคราวนั้นรวมลง ได้เห็นความสุขอันใหญ่หลวง เป็นของ เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเองอันเกิดจากการละการวางอารมณ์ภายในจิตใจของ ตนเองแท้ๆ ซึ่งไม่เคยพบเคยเห็นมาก่อนเลย คราวนี้จิตสงบอยู่นานถึง ๒ ชั่วโมง

พระอาจารย์สารจึงเตือนแล้วพาออกจากที่ พ่อออกพรหมได้เห็นความสุขใน จิตของตนที่รวมลงแล้วนั้นแนใจของตน จึงได้ออกอุทานว่า **“ผมต้องบวชแน่แล้ว พระอาจารย์”** ดังนี้ เป็นประวัติที่ข้าพเจ้าได้สดับมาจากท่านอาจารย์สาร

ท่านอาจารย์พรหม จิรบุญโอบ ท่านเป็นผู้มีบุญมีวาสนาบารมีแก่กล้า เมื่อท่าน ได้สดับโอวาทพระธรรมเทศนาของท่านอาจารย์สาร ซึ่งเป็นผู้ให้แนวทางให้ท่านเป็น

ผู้ได้เงื่อนໄໝแล้ว ท่านกำหนดทำตามจริง ๆ ท่านก็ได้เห็นผลเอง เพราะพระธรรมเป็นของไม่เลือกกาลเลือกสมัย และเป็นของวิญญูชนจะพึงรู้แจ้งเฉพาะตน

ในงานประชุมเพลิงครั้งนี้ พวกเราสาธุศิษย์ทั้งหลาย ขอได้ตั้งจิตอุทิศคุณความดีบูชาพระคุณของท่านโดยทั่วกันเทอญ

พระธรรมเทศนาของ
ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

คัดมาเป็นบางตอน

ในองค์ของสติปัฏฐานสี่ บรรจุเรื่องของเราไว้อย่างสมบูรณ์ คือ ทั้งภายนอก และภายใน ทั้งเวทนานอก เวทนาใน และเวทนาในเวทนา ทั้งจิตนอก จิตใน และจิตในจิต ทั้งธรรมนอก ธรรมใน และธรรมในธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพิจารณา โดยผู้ปฏิบัติจะไม่ได้ทำความสงสัยว่า คนมีสติปัฏฐานสี่ไม่ครบทั้งภายนอกภายใน แต่การกล่าวนี้ไม่ได้หมายความว่าสติปัฏฐานสี่ภายนอกไม่สมบูรณ์ และสติปัฏฐานภายในกับสติปัฏฐานบ้านเกิดทะเลาะกัน แต่แสดงเพื่อโอปนโยโก ผู้ปฏิบัติศาสนาที่สนใจจะได้ทราบว่า ความดี ความชั่ว ไม่ได้อยู่เฉพาะภายนอกอย่างเดียว แม้ภายในตัวของบุคคลเดียวก็ควรจะสมบูรณ์ด้วยสติปัฏฐานสี่ได้ ส่วนผู้จะพิจารณากายนอก เช่น กายคนอื่น สัตว์อื่น เป็นต้น ไม่มีปัญหาอะไร เพราะปริยัติท่านวางไว้ตายตัว เช่น ชูดงค์ ข้อเยี่ยมป่าช้า ก็ทรงมุ่งกายนอกอย่างเด่นชัด ส่วนเวทนา จิต ธรรม ทั้งนี้แล้วแต่จะหาอุปายแบบกายเพื่อตนเอง ถ้ามีความแบบกายภายในอยู่ที่ไหน ไปที่ใดย่อมเป็นสติปัฏฐานสี่ทั้งนั้น ถ้าไม่สนใจด้วยแล้ว นั่งเฝ้านอนเฝ้า สติปัฏฐานสี่ก็ไม่มีโอกาสรู้เห็นได้ สติปัฏฐานสี่เป็นอย่างไรและอยู่ที่ไหน หาไม่เจอตลอดกับกำลัป์ เช่น พวกเราที่ตกค้างอยู่ในโลก “อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา” ก็คือพวกค้นหาสติปัฏฐานสี่ไม่เจอนั่นเอง

ไม่ต้องไปตำหนิใคร เรื่องที่น่าตำหนิอย่างยิ่งก็คือเรื่องของเราผู้ค้นหาของจริงในตัวไม่พบ ถ้าต้องการจะผ่านความตำหนินี้ไป คำว่า **อตุตา ทิ อตุตโน นาโถ** ก็ควรถือเป็นเรื่องของเราโดยสมบูรณ์ วาระสุดท้ายซึ่งเป็นงานเพื่อตัวและส่วนรวมจึงถือเป็นเรื่องของเราจะต้องทำจนสุดความสามารถ จะไม่เสียเวลาตายของผู้เป็นศิษย์ พระตถาคตผู้ปรากฏเพศทางความเพียร และประทานพระโอวาทไว้มี ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานและร่องรอยที่ทรงผ่านไปแล้ว เช่นเดียวกับการปลูกบ้านเรือนด้วยโครงเหล็กเทคอนกรีตอย่างหนาแน่น

ฉะนั้น คำว่า สติปัญญาฐานสี่กัถิ และไตรลักษณ์กัถิ อย่าให้ฝังอยู่เพียงความจำและเป็นนักบวชขอธรรม ทั้งนี้ฝังรากลึกลงถึงปัญญาจริงๆ จะเห็นทางพันทุกข์ปรากฏขึ้นกับใจเป็นลำดับ ในขณะที่ปัญญากับธรรมทั้งสามนี้ได้เชื่อมถึงกัน การเชื่อมสนิทระหว่างปัญญากับธรรมเหล่านี้ จะเป็นทางหลุดพ้นโดยไม่มีอะไรจะสามารถแยกออกได้ ความหลุดพ้นของพระพุทธเจ้ากัถิ ของพระสาวกัถิ ที่เลื่องลือมาเป็นเวลานาน จะทราบได้โดยประจักษ์ว่าทรงหลุดพ้นเพราะธรรมเหล่านี้เท่านั้น ซึ่งเป็นจุดรับรองความบริสุทธิ์โดยสิ้นเชิง ดังนั้น ขอให้หนักปฏิบัติจงทำความพยายามจนสามารถยังธรรมที่กล่าวมานี้ให้เชื่อมถึงกันกับปัญญาอย่างแนบสนิท ความพันทุกข์ซึ่งรอคอยมานานจะประจักษ์จากจุดนี้โดยไม่ต้องสงสัย

หมายเหตุผู้เรียบเรียง

เนื้อหาในส่วนต่อไปนี้ คัดลอกจาก หนังสือหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ
ซึ่งเรียบเรียงโดย ร.ศ.ดร.ปฐม-ร.ศ.ภัทรา นิคมานนท์

หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ

พระคุณเจ้าหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ เป็นที่รู้จักในบรรดาลูกศิษย์ลูกหาผู้มีความเคารพศรัทธาว่า **“พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น”**

หลวงปู่ท่านพำนักประจำเป็นวัดสุดท้ายที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

วัดของท่านตั้งอยู่ในพื้นที่รอบนอกของจังหวัดอุดรธานี ต่อแดนกับเขตจังหวัดสกลนคร และจังหวัดหนองคาย นับเป็นชนบทห่างไกล ซึ่งแต่เดิมการเดินทางไปวัดของท่านแสนจะลำบาก ด้วยตั้งอยู่ห่างไกลและหนทางทุรกันดาร แต่บรรดาผู้ศรัทธาเลื่อมใสทั้งใกล้และไกลจากทั่วสารทิศ ก็ได้ย่อท้อต่อความยากลำบากในการเดินทางไปกราบไหว้องค์หลวงปู่เพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิต

แม้เมื่อองค์หลวงปู่ปรภพมรณภาพแล้วก็ตาม บรรดาลูกศิษย์ลูกหา และผู้เคารพศรัทธาก็ยังเดินทางไปกราบไหว้พระเจดีย์ พระธาตุ รูปเหมือน และบารมีธรรมของท่าน โดยไม่มีว่างเว้นในแต่ละวัน และต่างก็ได้รับความชื่นอกชื่นใจเป็นสุขใจด้วยกันทุกถ้วนหน้า

เมื่อคราวที่หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ได้ละสังขารในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และทำการถวายเพลิงศพระหว่างวันที่ ๕-๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ บรรดาผู้ที่ศรัทธาจากทั่วประเทศ

ได้หลังไหลไปร่วมงานอย่างคับคั่ง ในการนี้ ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้กระซิบบอกศิษย์ใกล้ชิดผู้จะไปร่วมงานว่า “...ให้พยายามเอาอัฐิของท่านอาจารย์องค์นี้ให้ได้นะ อัฐิของพระอาจารย์องค์นี้จะเป็นพระธาตุแน่นอน”

และความจริงก็ปรากฏว่า ภายหลังการถวายเพลิงศพของท่านในเวลาไม่นาน **อัฐิของหลวงปู่พรหม จิรปุญฺโณ กลายเป็นพระธาตุ มีหลากหลายดงมียิง**

พระธาตุ หรือ พระอรหันตธาตุ ถือเป็นวัตถุพยานที่บ่งบอกถึงความเป็นพระอรหันต์ กล่าวคือหลังจากท่านเหล่านั้นมรณภาพและถวายการจาปนกิจแล้ว อัฐิของท่านก็แปรเปลี่ยนเป็นพระธาตุ หรือพระอรหันตธาตุ ที่มีสัณฐานและสีสังดงมยั แต่กต่างจากกระดูกของคนธรรมดาสามัญทั่วไป

หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโณ มีประวัติชีวิตที่งดงมยมาตลอด ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นฆราวาส และในชีวิตพระภิกษุของท่านก็มีจริยวัตรที่งดงมย เครื่องครัดในพระวินัย และมีความเพียรอย่างยงยวดจนสามารถบรรลุธรรมได้ในเวลาไม่นาน ด้วยท่านเป็นพระอริยสงฆ์ประเภทขิปปาภิญญา คือบรรลุธรรมได้เร็ว

สมัยเมื่อยังเด็ก หลวงปู่พรหม ท่านมีลักษณะที่แปลกกว่าเด็กชนบททั่วไป คือท่านครุ่นคิดถามหาความสุขที่แท้จริงของคนเรามันคืออะไร และอยู่ที่ไหน

ครั้นถึงวัยหนุ่ม ท่านคิดว่าความสุขคือการได้แต่งงานมีครอบครัว จึงขอให้ผู้ใหญ่ลู่ขอหญิงสาวมาตกแต่งงานประเพณี แต่ก็ไม่สามารถพบกับความสุขที่แท้จริงตามที่ค้นหาไม่

ท่านมีความคิดต่อไปว่า การมีทรัพย์สินที่มั่งคั่งบริบูรณ์ น่าจะทำให้ชีวิตมีความสุข ท่านจึงได้มีความพากเพียรหาทรัพย์สินฐานะที่มั่งคั่งในท้องถิ่น มีทรัพย์สินเหลือกินเหลือใช้ แต่ก็ไม่พบกับความสุขอย่างแท้จริง ตรงกันข้าม กลับกลายเป็นความกังวลใจเสียมากกว่า คือกังวลใจที่จะต้องหาทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ กังวลใจกลัวทรัพย์สินจะลดน้อยลง หรือมีอันต้องพินาศสูญหายไป เป็นต้น

ภายหลังท่านได้พบกับพระอัครมุขมนตรีของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มาพักปักกลด อยู่ใกล้หมู่บ้าน ท่านจึงได้ไปทำบุญ สนทนาธรรม และฝึกนั่งสมาธิภาวนา ได้พบกับ ความสุขสงบชนิดที่ไม่เคยพบมาก่อน ท่านจึงตัดสินใจแสวงหาความสุขในทางธรรม

หลวงปู่ได้ชักชวนภรรยาออกบวช โดยเริ่มบริจาคทรัพย์สินที่มีทั้งหมดให้กับคน ทั้งใกล้และไกลที่ต้องการ ยกบ้านและที่ดินถวายวัด รวมทั้งสร้างโรงเรียนประชาบาลใน ท้องถิ่น แล้วพากันออกบวช โดยภรรยาท่านได้บวชเป็นแม่ชีตลอดชีวิต และตัวท่านเอง ก็บวชเป็นพระภิกษุเร่งบำเพ็ญเพียรตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

เมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้ว หลวงปู่พรหมก็ได้มุขมนตรีติดตามปฏิบัติธรรมกับ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นเวลาหลายปี ท่านมีความพากเพียรสูงมาก จนได้รับคำชมเชย จากหลวงปู่มั่นต่อหน้าพระเถระผู้ใหญ่หลายองค์ว่า

“ท่านพรหมเป็นผู้มีความพากเพียรสูงยิ่ง เป็นผู้ที่มีสติ มีความตั้งใจแน่วแน่ ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดที่สุด เป็นตัวอย่างที่ดีควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง”

ภายหลังจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เดินทางกลับจากเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ มาพักในภาคอีสานแล้ว หลวงปู่พรหมท่องเที่ยวอยู่ทางภาคเหนือต่อไปอีกระยะหนึ่ง เมื่อท่านเสร็จกิจและเดินทางกลับจากเชียงใหม่ และได้เข้ากราบหลวงปู่มั่นที่จังหวัด สกลนคร หลวงปู่มั่นได้ถามท่านต่อหน้าพระเถระทั้งหลายว่า

“ท่านพรหม ท่านเดินทางมาแต่ไกลเป็นอย่างไรบ้าง การพิจารณากาย การภาวนา เป็นอย่างไร” หลวงปู่พรหมตอบอย่างอาภาย (ด้วยภาษาถิ่นอีสาน) ว่า **“เกล้าๆ ไม่มี ออกถังกถิแล้ว”** หมายความว่า ท่านหมดความลังเล และสิ้นความสงสัยในธรรมโดย ลิ้นแข็งแล้ว

หลวงปู่พรหม จิรบุญโถ่ ท่านมีความเกี่ยวข้องกับวัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต) บ้านแม่กอย ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร?

ท่านผู้อ่านคงทราบกันดีแล้วว่า แต่เดิมวัดแห่งนี้เรียกว่า “วัดร้างป่าแดง” หรือ “ที่พักสงฆ์บ้านแม่กอย” มีองค์หลวงปู่มั่น ผู้เป็นพระอาจารย์ เป็นประธานสงฆ์ และ หลวงปู่พรหมเป็นเจ้าของสำนักในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๑)

ที่ตั้งกุฏิของหลวงปู่พรหมและกุฏิสงฆ์ทั้งหลาย ปัจจุบันอยู่ในบริเวณที่เป็นวัดแม่กอย ซึ่งสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ส่วนกุฏิที่พักขององค์หลวงปู่มั่นอยู่อีกฝั่งหนึ่งของลำห้วยแม่กอย ปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต) สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ยังเหลือวัตถุอนุสรณ์คือทางเดินจงกรมของท่าน รวมทั้งได้ก่อสร้างพระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ฯ ในบริเวณนี้ด้วย

สำหรับที่ตั้งของศาลาใหญ่และเขตสังฆาวาสของวัดป่าอาจารย์มั่นในปัจจุบันเป็นที่ดินที่หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ได้นำคณะศรัทธาญาติโยมทำการซื้อสวนลำไยเดิมแล้วจัดตั้งเป็นวัดขึ้นใหม่ โดยองค์หลวงปู่สิมเป็นผู้ให้ชื่อวัดที่ตั้งใหม่นี้ว่า วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต)

รูปหล่อเหมือนของหลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ประดิษฐานที่ศาลาใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าหลวงปู่พรหม จิรปุญโณ เป็นพระบูรพาจารย์องค์สำคัญของวัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต) องค์หนึ่งด้วย

สำนักสงฆ์ที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ พักจำพรรษาประจำเป็นเวลานานตราบจนช่วงสุดท้ายของชีวิต คือ วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ท่านละสังขารเข้าสู่แดนอนุปาทิเสสนิพพาน เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เวลา ๑๗.๓๐ น. ด้วยโรคชรา สิริอายุ ๘๑ ปี ๔๓ พรรษา

สังฆัง นะมามิ. ขอนอบน้อมแต่พระอริยสงฆ์พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้าฯ

ลำดับพระอรหันต์ในสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

การปฏิบัติพระธรรมกรรมฐานในสายของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้มีผู้บรรลุพระอรหันต์สืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันมีจำนวนมากมายหลายองค์ เป็นการพิสูจน์ให้เห็นความจริงตามพระพุทธรูปที่ว่า ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น อกาลิโก ตราบใดที่ยังมีผู้ปฏิบัติพระธรรมกรรมฐานในแนวทางที่ถูกต้อง พระอรหันต์ก็ไม่สิ้นไปจากโลก

ในบรรดาศิษย์สายกรรมฐานของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จัดได้ว่า หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ บรรลุธรรมชั้นพระอรหันต์เป็นองค์แรก แต่ถ้านับการบรรลุพระอรหันต์รวมทุกองค์ในยุคปัจจุบันตามลำดับก่อน-หลัง แล้ว หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ จัดอยู่ในลำดับที่ ๔ กล่าวคือ พระอรหันต์ ๓ ลำดับแรกเป็นรุ่นครูอาจารย์ ส่วนหลวงปู่พรหม อยู่ในลำดับแรกของรุ่นลูกศิษย์

สามลำดับแรกในรุ่นครูอาจารย์ ได้แก่

๑. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล บรรลุในพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่ถ้ำจำปา ภูผากูด ตำบลหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอยู่ในที่ที่อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร) เมื่อท่านมีอายุ ๕๗ ปี

๒. หลวงปู่ใหญ่ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ บรรลุธรรมในพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ที่บ้นเขา วัดพระธาตุจอมยอ เขตเมืองเชียงตุง ในประเทศพม่า เมื่อท่านมีอายุ ๖๖ ปี พรรษา ๔๖

๓. หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บรพช. ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่ ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เมื่ออายุ ๖๓ ปี พรรษา ๔๑

ถัดจากรุ่นครูอาจารย์ ก็มาเป็นรุ่นลูกศิษย์ ถ้านับ ๓ ลำดับแรก ได้แก่

๔. หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ บรพช. ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๓-๔ หลังจากที่หลวงปู่มั่น เดินทางจากเชียงใหม่ กลับสู่ภาคอีสานแล้ว สำหรับสถานที่ที่ทราบแต่ว่าอยู่ในเขตอำเภอพร้าวตอนใต้ แถวๆ ตำบลโหล่งซอด หรือตำบลแม่ปิ้ง เมื่อท่านอายุ ๕๒-๕๓ ปี อายุพรรษา ๑๒-๑๓

๕. หลวงปู่ขาว อนาลโย บรพช. ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๕ ภายในบริเวณวัดร้างทุ่งปุย ตำบลโหล่งซอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เมื่ออายุระหว่าง ๕๒-๕๔ ปี พรรษาระหว่าง ๑๖-๑๘

๖. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม บรพช. ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่ถ้ำบ้านหนองยวน ซึ่งอยู่บนเขา ดอยเจียงตอง ในเขตประเทศพม่า เมื่ออายุ ๔๓ ปี พรรษา ๒๐

สำหรับศิษย์สายกรรมฐานองค์อื่นๆ นั้นมีปรากฏอยู่ในประวัติของแต่ละองค์แล้ว

หลักฐานที่บ่งบอกถึงความเป็นพระอรหันต์ที่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่พระกรรมฐานประการหนึ่ง ได้แก่ อัจฉิของครูบาอาจารย์พระองค์นั้นๆ กลายเป็นพระธาตุ หรือพระอรหันตธาตุ ที่งดงาม เหลือไว้ให้คนรุ่นหลังได้กราบไหว้และระลึกถึง สำหรับพระธาตุของหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ นั้น มีลักษณะและสีส้มที่งดงามมาก มีลักษณะและสีต่างๆ หลายสี น่าเลื่อมในศรัทธา

ท่านหลวงตา เล่าถึงพระอรหันต์ในยุคปัจจุบัน

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เคยแสดงธรรมโปรดศิษย์ในโอกาสต่างๆ โดยมีเนื้อหาธรรมส่วนหนึ่งกล่าวถึงครูบาอาจารย์สายพระกรรมฐานที่บรรลุนิพพานสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในยุคปัจจุบันซึ่งมีมากมายหลายองค์ ในจำนวนครูบาอาจารย์เหล่านี้ มีหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ รวมอยู่ด้วย

ท่านหลวงตา ได้เล่าถึงหลวงปู่พรหมในสถานที่และโอกาสต่างๆ หลายครั้งหลายหน เท่าที่รวบรวมได้มีปรากฏในการเทศน์จำนวน ๗ กัณฑ์ ดังต่อไปนี้

กัณฑ์ ๑ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐

“ลูกศิษย์หลวงปู่ฉันนี่เป็นพระหายาก มีหลายองค์กว่าบรรดาครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่มีลูกศิษย์ด้วยกัน ลูกศิษย์หลวงปู่ฉันมีเยอะที่เป็นประเภทพระหายาก

ที่พอนับได้ก็ หลวงปู่แหวน ๑ หลวงปู่ขาว ๑ หลวงปู่พรหม บ้านดงเย็น ๑ แล้วก็ ท่านอาจารย์คำดี วัดถ้ำผาปู่ ๑ ท่านจวน ภูทอก ๑ ที่กล่าวถึงนี้ ล้วนแล้วแต่อัศจรรย์ เป็นพระธาตุหมดแล้ว ตีตราเป็นพระอรหันต์โดยสมบูรณ์ นี่ ท่านลูกศิษย์ลูกหามาก ส่วนฝ่ายหญิงก็มี แม่ชีแก้ว (เสียงล่า) แม่ชีแก้วอยู่ที่ห้วยทราย อันนี้ก็กลายเป็นพระธาตุแล้ว”

กัณฑ์ที่ ๒ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์

พ.ศ. ๒๕๔๕

“...มีผู้ถวายรูปนั้น หลวงปู่พรหม บ้านดงเย็น นี้ บั้นรูปว่าเป็นหลวงปู่พรหม ต้อง หลวงปู่พรหม เข้าใจไหม เราสนิทสนมกับท่านมานาน รูปท่านไม่ค่อยเหมือน ก็มีเค้า เหมือนอยู่ข้าง เอาละ พอหลวงปู่พรหม กราบเลยนะ นี้ รูปหลวงปู่พรหมแต่คนนะนี้ อย่างนี้แหละ

ครูบาอาจารย์องค์ใดมาเป็นสวณะของพวกเราสมัยปัจจุบันนี้ **สงฆ์ สรรณ คจฉามิ** ก็คือองค์หนึ่ง เป็นพระอรหันต์เท่านั้นว่าไง? เพราะเคยคุยธรรมะกันแล้วก่อนที่ท่าน จะมรณภาพ คุยธรรมะกันสนิทสนมกับท่าน ไปพักกับท่านที่วัดดงเย็นก็เคย

ดงเย็นที่จะไปวันนี้บ้านหลวงปู่พรหมนะ ไปหาท่านไปคุยกันไม่รู้กี่ครั้งก็หนแหละ อยู่นามน (วัดป่าภาคนิมิตต์ บ้านนามน ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัด สกลนคร) ก็เหมือนกัน ท่านเด็ดเดี่ยวมาก

...แล้วองค์ไหนบ้างนะลูกศิษย์หลวงปู่มัน? เอ้า... นับไปเลย ตั้งแต่ท่านอาจารย์แหวน ท่านอาจารย์ขาว หลวงปู่พรหม หลวงปู่ตื้อ หลวงปู่คำดี หลวงปู่ฝั้น บอกละ ไม่เป็นชิ้นวางั้น ก็บอกแล้วว่า เป็นพระธาตุแล้ว จะว่ายังไงอีก ท่านจวน ท่านสิงห์ทอง หลวงพ่อบัวหนองแขง อย่างน้อย ๑๐ องค์แล้ว ที่อัฐิกลายเป็นพระธาตุ

อัฐิจะกลายเป็นพระธาตุนั้น ท่านก็มีตำราบอกไว้เรียบร้อยแล้ว คืออัฐิของผู้จะเป็น พระธาตุได้ คือกระดูกเรานี้ อัฐินี้ที่จะกลายเป็นพระธาตุได้นั้น เป็นอัฐิของพระอรหันต์ เท่านั้น ฟังซิ องค์อื่นเป็นไปไม่ได้เท่านั้น ฟังซิตัดขาดไว้เลย ...”

กัณฑ์ที่ ๓ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๔ เมษายน

พ.ศ. ๒๕๔๕

“...หลวงตานี้หนักมากนะ วันพรุ่งนี้ก็จะไปบ้านดงเย็น ในงานเผาศพ (หลวงปู่ผาง ปริบูรณ์ โณ ศิษย์องค์หนึ่งของหลวงปู่พรหม อัจฉิกกลายเป็นพระธาตุเหมือนกัน) ที่เข้ามา ยุ่งจนได้ แล้วเป็นวัดหลวงปู่พรหมที่เราสนิทสนมกันมาเป็นเวลานาน

ที่วัดของท่านคือแต่ก่อนท่านอยู่วัดนี้ แล้วท่านย้ายจากนี้ออกไปตะวันตก แต่ก่อน ตะวันตกนี้เป็นดงใหญ่ นะ ดงทั้งหมด ดงสัตว์ ดงเนื้อ ดงเสื่อเต็ม วัดท่านก็อยู่ในดง เราไปพักกับท่านอยู่นั้นรู้สึกท่านเมตตามากนะกับเรา

นิสัยท่านน่าเกรงขามมาก นิสัยจริงจังเด็ดเดี่ยวทุกอย่าง ฉลาดรอบคอบไม่ใช่ เล่นนะ พอเห็นเราไปหาแล้วขึ้นเลย ก็สนิทกันมากเท่าไรแล้ว พอมองเห็นเรากำลัง สะพายบาตรเข้าไปหา ท่านมหาหรรอ โอ๊ย มาแล้ว คิดถึงครูบาอาจารย์มาก ต้องมาละ เออ เข้า มาเวลานี้กำลังหนาว ไปเดือนธันวาคมมันก็หนาวละซิ แล้วบ้านดงเย็นเป็นบ้าน ที่หนาวมากด้วย ไปคุยธรรมะธรรมโมกับท่าน โอ๊ย สนิทกันมากตั้งแต่อยู่บ้านนามน พอออกพรรษาแล้วท่านก็ไปหา

ที่แรกจวนจะเข้าพรรษา ท่านก็ไปหาหลวงปู่มั่นก่อน พอดีทางสกลฯ วัดสุทธาวาส ไม่มีหัวหน้าวัด เขาก็ไปขอพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น ก็พอดีท่านอาจารย์พรหมไปถึงนั้น ท่านมาจากเชียงใหม่ ท่านเบิ่งเข้าไปหาพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น

พอพูดจบคำเรียบริ้อยแล้ว นี้ จะทำยังไงท่านพรหม เขาก็จะมาหาหัวหน้า จะทำไง ถ้าว่าท่านไปอยู่ที่นั่นได้ก็จะดี ท่านไม่บังคับนะ ถ้าท่านอยู่ที่นั่นเป็นหัวหน้าให้เขาบ้าง ก็จะดี ท่านว่าอย่างนั้น ออกพรรษาอยากมาค่อยมา พอออกจากนั้นปี ท่านก็กลับคืน ไปวัดสุทธาวาส พอออกพรรษาแล้วท่านมาเลย นั้นแหละได้คุยกันตลอดสนิทสนม กันมา...

นี่ละ ที่เราไปในงานเกี่ยวกับหลวงปู่พรหม แต่เป็นวัดใหม่แล้ว คือวัดเก่านี้ ย้ายไปเป็นวัดใหม่ ทุ่งกว้างขวาง ไม่เป็นดงเหมือนแต่ก่อน เราก็ก็นั่งอันหนึ่ง

ท่านผาง (หลวงปู่ผาง ปริบูรณ์โณ วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น) ก็เป็นลูกศิษย์ติดตามเรานะ ลูกศิษย์มาขอเครื่องสูบน้ำอะไรๆ จากเรา เราก็ให้ไป เวลานี้ท่านตายแล้ว เราก็เลยจะไป

เกี่ยวโยงมาตั้งแต่หลวงปู่พรหม นี้ ท่านประกาศ ๗ วัน เพราะท่านเป็นพ่อค้า ไม่มีลูกเต้า ถ้าพูดถึงฐานะบ้านนอกก็เรียกว่าท่านเป็นที่หนึ่งบ้านนี้ เพราะการค้าการขายท่านเป็นพ่อค้า

ที่นี้เวลามาปรึกษาหารือกับแม่บ้าน เพราะไม่มีลูกด้วยกันนี้ทำยังไง นี้ เห็นไหม คนมีอุปนิสัยมันเป็นนะ เราก็อยู่ด้วยกันมาไม่มีลูกมีเต้าที่จะสืบหน่อต่อแขนงมรดกเหล่านี้จะทำยังไง แล้วตายแล้วใครจะสืบต่อก็ไม่ได้ไปทั้งนั้น สืบต่อกันเป็นระยะๆ อันนี้เรายังมีชีวิตอยู่ สิ่งเหล่านี้เราครองมานานแล้วก็ไม่เห็นเป็นประโยชน์อะไรก็อย่างนี้แหละ เราออกบวชจะไม่ดีหรือ ต่างคนออกเสาะแสวงหาสมบัติภายในสมบัติภายนอกเราเห็นอยู่ที่นี่แหละ ท่านเล่าให้ฟังนะ แม่บ้านก็พอใจทันทีเลย ถ้าเราออกบวชแล้ว อันนี้เราก็ประกาศให้ท่านให้หมดไปเสีย เสร็จแล้วออกเลย ทางนั้นก็พร้อมเลย ไม่ว่า ท่านบอกว่าประกาศอยู่ ๗ วัน ของให้ท่านหมดเลย ให้ท่าน ๗ วันแล้วแม่บ้านออกทางหนึ่ง ท่านก็ออกทางหนึ่ง ไปเรื่อย ท่านเล่าให้ฟัง ท่านเป็นคนศักดิ์ศรีดีงาม มีอำนาจวาสนาน่าเกรงขามมาก เด็ดเดี้ยว

ไปในงานศพท่าน เราก็บอกกับบรรดาลูกศิษย์ว่า พวกเราทั้งหลายไปนี้ ให้พยายามเอาอัฐิของท่านอาจารย์องค์นี้ให้ได้นะ อัฐิของท่านอาจารย์จะเป็นพระธาตุแน่นอน เราว่าอย่างนั้นนะ เวลาไปเผาศพท่าน พอเผาศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว พวกกรรมการเขาไม่ทราบก็ขึ้น เข้าไม่ได้เลย ตกกลางคืนคนต่างแผ่น

จากนั้นมา อัฐิของท่านก็กลายเป็นพระธาตุ ก็อย่างนั้นแล้วแน่นอน ตั้งแต่คุยกันอยู่บ้านนามน อย่างนี้แหละเห็นไหมล่ะ ไม่ต้องเอาอะไรมาแย้งกัน เพราะท่านคุยให้เราฟังอย่างถึงใจเมื่ออยู่บ้านนามน ท่านผ่านมา (บรรลุประอรหันต์) ตั้งแต่อยู่เชียงใหม่โน้น ...”

กัณฑ์ที่ ๔ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๕๔๕

“...ตัวอย่างเช่น หลวงปู่พรหม ลูกศิษย์ทางกรุงเทพฯ แหะหลังไหลไป เราก็ไป กระซิบบว่า ให้พยายามเอาอัฐิของท่านอาจารย์องค์นี้ให้ได้นะ อัฐิของพระอาจารย์องค์นี้ จะเป็นพระธาตุแน่นอน เราบอกอย่างนี้

พอเผาศพแล้ว โอ๊ย คณะกรรมการก็ขึ้นอยู่ในนั้นรักษาอัฐิ เข้าไม่ถึง เปิดเลยไม่ได้ ครั้นต่อมาไม่นานนะทราบว่าอัฐิท่านกลายเป็นพระธาตุแล้ว นั่น เห็นไหมล่ะ ท่านเคยพูด ให้ฟังตั้งแต่อยู่บ้านนามน

ท่านอาจารย์พรหม เวลาเจียบๆ วันไหนไม่ได้ขึ้นหาพ่อแม่ครูอาจารย์มัน ก็แอบไปหาท่าน คุกกันสองต่อสองทุกคืน คุกสนุกสนาน ท่านพูดให้ฟังทุกแง่ทุกมุมในการปฏิบัติธรรมของท่าน นี้ ท่านก็ผ่านที่เขียงใหม่ ท่านผ่านมานานแล้วนี้ ก็รู้ได้อย่างชัดเจน ละชิ ท่านเล่าให้ฟัง ถึงเรายังไม่รู้อิโหนอิเหนอะไร ทางปริยัติทางอะไร มันก็เข้ากันได้ๆ ลงใจทันที นี้ อัฐิของท่านกลายเป็นพระธาตุ ...”

กัณฑ์ที่ ๕ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน

พ.ศ. ๒๕๔๖

“ท่านอาจารย์ชอบเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มันองค์หนึ่งเหมือนกัน ลูกศิษย์ท่าน ผู้ใหญ่ท่านก็มีหลวงปู่แหวน หลวงปู่ขาว หลวงปู่คำดี หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่พรหม ที่กล่าวเหล่านี้มีแต่เพชรน้ำหนึ่งทั้งนั้นนะ เพชรน้ำหนึ่งๆ พอท่านล่วงไป อัฐิของท่าน กลายเป็นพระธาตุทั้งนั้นนะ คือถ้าลงอัฐิกลายเป็นพระธาตุแล้ว ดีตราเลยเป็นอื่นไปไม่ได้ เพราะมีตำราบอกชัดเจน บอกบทจำกัดไว้ด้วยนะ อัฐิที่กลายเป็นพระธาตุได้นี้ มีอัฐิของ พระอรหันต์เท่านั้น นี้ละที่ว่าข้อจำกัด ...”

กัณฑ์ที่ ๖ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม

พ.ศ. ๒๕๔๙

ในเทศน์กัณฑ์นี้ ท่านหลวงตาฯ ได้เล่าถึงหลวงปู่ผาง ปริบุญโณ ศิษย์สำคัญของหลวงปู่พรหม จิรบุญโณ และพำนักที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น เหมือนกัน ภายหลังมรณภาพ ปรากฏว่าอัฐิของหลวงปู่ผางก็กลายเป็นพระธาตุ ดังนั้น วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น จึงมีพระอรหันต์ ๒ องค์ คือ หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ กับหลวงปู่ผาง ปริบุญโณ

ท่านหลวงตาฯ เล่าถึงเรื่องหลวงปู่ผาง โดยมีเนื้อหาบางตอนพูดถึงหลวงปู่พรหม ด้วยดังนี้

“...อย่างท่านผางอยู่ที่บ้านดงเย็น บ้านดงเย็นนี้เป็นบ้านหลวงปู่พรหม ท่านไปอยู่เชียงใหม่กับหลวงปู่มัน โอ้ย หลายปี นี้ได้เคยคุยธรรมะกันเวลาที่ท่านไปพักอยู่บ้านนามนด้วยกันกับพ่อแม่ครูอาจารย์มัน เราได้คุยธรรมะทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว

เวลาไปเฝ้าศพท่าน เราก็ได้บอกลูกศิษย์ลูกหาให้พยายามเอาอัฐิของท่านให้ได้ นี่แหละองค์หนึ่งที่อัฐิจะกลายเป็นพระธาตุ คือเราคุยกันตั้งแต่บ้านนามน เราทราบละเอียดลออแล้ว แต่เวลาไปเฝ้าศพท่าน โอ้ย คณะกรรมการเน่นหนามันคง เข้าไปแตะไม่ได้เลย ตั้งแต่เราก็ไม่เข้าวังนั้นเถอะ จะให้ลูกศิษย์ลูกหาองค์ไหนเข้าได้ละ

นี่ ท่านผางนี่ก็เคยมาอยู่วัดป่าบ้านตาด แล้วท่านก็กลับไปบ้านท่าน บ้านดงเย็น อันนี้ก็ไม่มีใครทราบแหละ เพราะท่านเงิบๆ อยู่ที่นี่ท่านก็เงิบๆ เวลาออกจากนี้ไป ไปอยู่บ้านดงเย็น เวลามรณภาพตอนกลางคืนเงิบๆ เหมือนกัน ไม่มีใครทราบ เวลาเฝ้าศพเรียบร้อยแล้ว อัฐิของท่านกลายเป็นพระธาตุเต็มไปหมดเลย จึงรู้ว่าท่านเป็นพระเช่นไร นี่ก็องค์หนึ่ง ถ้าลงอัฐิกลายเป็นพระธาตุแล้วดีตราเลย เรียกว่านั่นคือพระอรหันต์ว่างั้นเลย...”

กัณฑ์ที่ ๗ : เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดเจติยหลวง เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๑
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙

“... จังหวัดเชียงใหม่ของเราเป็นจังหวัดที่เด่นมากในประเทศไทย เฉพาะอย่างยิ่ง
เข้าไปในจังหวัดเชียงใหม่ ก็เข้ามาที่วัดเจติยหลวงของเราเนี่ย ครูบาอาจารย์องค์สำคัญๆ ได้
เข้ามาอยู่ที่นั่นแหละ ตั้งแต่ท่านเจ้าคุณอุปาลิฯ ท่านอาจารย์มั่นมาเรื่อย องค์สำคัญๆ
เพชรน้ำหนึ่งที่มาเกิดอุบัติขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ของเรามีน้อยเมื่อไร ทั้งท่านอาจารย์มั่น
แล้วก็ท่านอาจารย์ขาว ท่านอาจารย์แหวน ท่านอาจารย์ตื้อ ท่านอาจารย์พรหม นี่เรียกว่า
ท่านเป็นเพชรน้ำหนึ่ง ที่ท่านมรณภาพแล้วอัฐิท่านกลายเป็นพระธาตุทั้งหมด ที่ว่านี่นะ
๕ องค์...”

จังหวัดเชียงใหม่เรา เป็นจังหวัดที่เป็นม้ามงคลในประเทศไทย มีจอมปราษฎ์ได้
อุบัติขึ้นที่นี่ หลวงปู่ขาวไปเป็น (บรรล) อยู่ที่โหล่งซอด (อำเภอพร้าว) หลวงปู่พรหม
นี่เป็น (บรรล) อยู่ข้างๆ ทางดอยแม่ปิง (อำเภอพร้าว) มันมีแต่ป่าแต่เขาเท่านั้นนี่นะ...”

ท่านหลวงตาฯ เล่าถึงหลวงปู่พรหม

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เคยเขียนเรื่องของหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ไว้ค่อนข้างละเอียด ในหนังสือ **ปฏิบัติทาพระพุทฺธกรรมฐาน สายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ท่านหลวงตาฯ ได้เมตตาเขียนเล่าไว้ดังต่อไปนี้

“...จากวาระสุดท้ายแห่งปฏิบัติ จึงขอกล่าวถึงพระอาจารย์สำคัญอีกองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์มั่นบ้างเล็กน้อย เพื่อเป็นอนุสรณ์ตริยะแด่ท่านที่ไม่เคยผ่านประวัติท่าน คือพระอาจารย์พรหม ท่านอยู่วัดบ้านดงเย็น อำเภอหนองหาน (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอบ้านดุง) จังหวัดอุดรธานี ที่เพ็ญมรณภาพไปเมื่อเร็วๆ นี้ (พ.ศ. ๒๕๑๒)

ผู้เขียน (ท่านหลวงตาฯ) เคยได้อ่านประวัติย่อที่พิมพ์แจกในงานศพท่านเหมือนกัน แต่หลงลืมไปบ้างแล้ว ทางวัดได้ถวายเพลิงท่านเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๑๔ ท่านมีประวัติย่อประจำองค์อยู่แล้ว แต่ที่มาเขียนซ้ำอีกเล็กน้อยนี้เพื่อท่านที่ยังไม่ได้รับหนังสือนั้นจะพอมีทางทราบได้บ้างว่าท่านเป็นพระเช่นไร

ที่ระบุนามท่านนี้เพราะประวัติท่านได้ระบุไว้ชัดเจนแล้วจึงคิดว่าน่าจะไม่ต้องกับที่เขียนผ่านมา ซึ่งมีได้ระบุนามท่านองค์อื่นๆ แต่การเขียนนี้จะไม่ขอกล่าวถึงความ เป็นมาแห่งฆราวาสของท่าน จะนำมาลงเฉพาะที่จำเป็นและปฏิบัติที่เกี่ยวกับนักบวช ท่านเท่านั้น

ก่อนบวช ทราบว่าท่านประกาศความโลภบุญอันกว้างขวางแก่โลกให้คนทราบโดยทั่วกันว่า ท่านประสงค์จะสละทานในบรรดาสมบัติที่มีอยู่ทั้งสิ้น ทั้งที่มีวิญญูณและหาวิญญูณมิได้ จนหมดสิ้นแล้ว ท่านและครีภรรยาคู่บารมีได้ออกบวชตามเสด็จพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายให้ทันในชาตินี้ ไม่ขออยู่ในโลกเกิดตายให้เนิ่นนานต่อไป

“ท่านผู้ประสงค์การสงเคราะห์โดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ กรุณามารับทานนี้ไป เป็นสมบัติอันชอบธรรมของตนภายในกำหนดที่กำลังประกาศนี้” ทราบว่าท่านประกาศให้ทานอยู่หลายวัน ประชาชนผู้ยากจนต่างๆ จึงพากันหลังไหลมารับทานเป็นจำนวนมาก จนวัตถุทุกประเภทหมดสิ้นไปภายในไม่กี่วัน

ทั้งนี้เนื่องจากท่านเป็นผู้มีฐานะมั่นคงมั่งมีสมบัติมากในแถบนั้น เพราะท่านเป็นพ่อค้าสารพัดอย่าง แต่ไม่มีลูกหญิงชายเป็นของตัวเองนับแต่วันแต่งงานกันมา มีเฉพาะครีภรรยาและเหล่าหลานญาติมิตรบ้างเท่านั้น ซึ่งต่างยินดีในการสละทานเพื่อความออกเป็นนักบวชด้วยกัน

เมื่อการให้ทานเสร็จสิ้นลงแล้ว ทั้งสองคนต่างแยกทางกันเดิน ท่านเองก็ออกบวชเป็นพระอัฐดงคกรรมฐาน มุ่งหน้าต่อท่านพระอาจารย์มั่นเป็นที่ฝากเป็นฝากตายในชีวิตพรหมจรรย์ ส่วนครีภรรยาของท่านก็ไปอีกทางหนึ่งเพื่อบวชเป็นชีมุงหนีสงสารสมปณิธานที่ปรารถนาไว้ และดำรงตนอยู่ในเพศพรหมจรรย์จนอวสานแห่งชีวิตมิได้เอนเอียงหวนไหวต่อโลกามิสใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งควรเป็นตัวอย่างได้อย่างดี

เฉพาะท่านอาจารย์พรหม ตอนบวชที่แรกยังไม่สมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ต้องไปอาศัยท่านพระอาจารย์สาร (ธมฺมสโร) เป็นผู้พาอยู่บวชไปก่อนจนกว่าโอกาสจะอำนวย จากนั้นจึงได้เที่ยวไปทางจังหวัดเชียงใหม่เพื่อแสวงหาท่านพระอาจารย์มั่น ซึ่งเวลานั้นท่านพักอยู่จังหวัดเชียงใหม่ นับว่าท่านอาจารย์พรหมนี้ได้เที่ยวไปในที่ต่างๆ จนถึงประเทศพม่า และพักอยู่หลายเมืองด้วยกัน มีท่านอาจารย์ชอบ (หลวงปู่ชอบ จานสโม) ซึ่งมีนิสัยเด็ดเดี่ยวหาญชนิตถึงไหนถึงกันแบบเพชรน้ำหนึ่ง เป็นหัวแหวนใน

วงเดียวกัน เป็นเพื่อนเดินทาง เรื่องเหล่านี้ท่านอาจารย์พรหมเคยเล่าให้ผู้เขียนฟัง เหมือนกัน แต่หลงลืมไปบ้างแล้ว มีปรากฏเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยที่ได้นำมาเขียนนี้ เท่านั้น ผิดพลาดจึงขออภัยด้วย

ท่านมีเรื่องแปลกๆ และอัศจรรย์เกี่ยวกับการปฏิบัติทั้งภายในและภายนอกอยู่มาก ทั้งในและนอกประเทศ แต่จะขอผ่านไป ฟังแล้วทั้งน่าสงสาร ทั้งน่าตื่นเต้นพิลิตพิลิต และน่าอัศจรรย์ในความเป็นนักต่อสู้และความรู้เห็นของท่านในการบำเพ็ญ และการเดินบุกป่าฝ่าดงไปในที่ต่างๆ ที่ปราศจากบ้านเรือนผู้คนในเวลาเช่นนั้น มีแต่ความอดอยากทรมาณมากกว่าความอึดกายสบายใจ ท่านว่าบางวันก็พบหมู่บ้านและได้บิณฑบาตมาฉันพอประทังชีวิต บางวันก็ยอมอดยอมนทนต่อความหิวโหยอ่อนเพลีย เพราะหลงทาง ทั้งนอนค้างอยู่ในป่าเขา

เฉพาะเวลาไปเที่ยวประเทศพม่า นั้น ท่านว่าลำบากมากในเวลาเดินทาง เพราะทางที่ไปมีแต่เขาซึ่งเต็มไปด้วยสัตว์เลื้อยคลานชนิด บางครั้งต้องปลงอนิจจังต่อความเป็นอยู่ที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาณซึ่งสุดแสนจะทนได้ และมีชีวิตสืบต่อไปในวันข้างหน้า ขณะนั้นปรากฏอะไรๆ ภายในตัวราวกับจะสิ้นสุดลงพร้อมในเวลาเดียวกัน ลมหายใจก็เหมือนจะขาดความสืบต่อไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งในบรรดาเหตุทั้งหลายที่เป็นเครื่องกีดขวางทรมาณร่างกายและจิตใจ แต่ก็พอทนต่อไปได้ตามเหตุการณ์และวันเวลาที่ผ่านไป

การบำเพ็ญทางจิต ท่านก็มีกำลังก้าวหน้าและเป็นที่แน่ใจตัวเองก็ตอนทีไปถึงท่านอาจารย์มั่น รับการอบรมโดยสม่ำเสมอเรื่อยมา บางปีท่าน (หลวงปู่มั่น) เมตตาอนุเคราะห์ให้อยู่จำพรรษาด้วย และมีการเข้าๆ ออกๆ อยู่เสมอ คือออกเที่ยวบำเพ็ญในสถานที่ต่างๆ ตามอัธยาศัย เมื่อเกิดปัญหาข้องใจก็เข้ามารับการศึกษอบรมกับท่านเป็นระยะไป สัมมอยู่กับท่านอาจารย์มั่นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทราบว่าท่านบำเพ็ญอยู่ที่เชียงใหม่อีกหลายปี แล้วจึงได้ตามท่านอาจารย์มั่นกลับไปจังหวัดสกลนคร

ท่านอาจารย์องค์นี้ (หลวงปู่พรหม) เป็นผู้ที่มีนิสัยเคร่งขรึมและเด็ดเดี่ยวมาก สมกับที่สถานะบัตินั้นมีค่าออกบวชจริงๆ จึงขอสรุปผลแห่งการปฏิบัติที่ท่านได้รับเป็นที่พึงใจว่า ท่านได้สมบัติอันล้ำค่ามหัสจรรย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในเขาลี้กลับกับคน ชาวป่าตามที่ท่านเล่าให้ฟัง ถ้าจำไม่ผิด แต่จำไม่ได้ว่าเป็นหมู่บ้านอะไร เขาลูกโต และอำเภอใด ที่นั่นแลเป็นที่ปลดเปลื้องภาระแห่งวิภูวนภายในใจออกได้โดยสิ้นเชิง เมื่อท่านอาจารย์ม่นกลับไปจังหวัดสกลนครได้หลายปีแล้ว ท่านจึงได้ตามท่านไปราว พ.ศ. ๒๔๘๖ และจำพรรษาที่วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

จากนั้นท่านจึงได้หวนกลับมาสร้างวัดที่บ้านดงเย็น อำเภอหนองหาน (ปัจจุบัน อยู่ในอำเภอบ้านดุง) จังหวัดอุดรธานี อันเป็นภูมิลำเนาเดิม และได้มรณภาพลงที่นั่น ดังที่เขียนผ่านมาแล้ว

อัฐิกลายเป็นพระธาตุ

ข้อเขียนของท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ ที่เขียนถึงหลวงปู่พรหมมีต่อไปอีก ดังนี้

เมื่อถึงวันงานถวายเพลิงศพท่าน บรรดาพุทธบริษัทนักแสวงบุญทั้งหลายทั้งใกล้ ทั้งไกลตลอดชาวสกลนคร ก็อุทิศส่ำหรีดเวลาไปเป็นจำนวนมาก แม้พี่น้องชาวเชียงใหม่ ก็ยังอุทิศส่ำหรีดไปกัน ทุกๆ ท่านที่ไปมิได้นึกถึงความลำบากและสิ้นเปลืองใดๆ เลย มุ่งแต่ ความสมหวังตั้งใจหมายในงานโดยถ่ายเดียว ฉะนั้น วัดที่ตั้งของงาน แม้จะกว้างใหญ่ไพศาลในยามปกติธรรมดาแห่งสายตาคนทั่วไป แต่ก็ได้กลายเป็นวัดที่คับแคบแออัดขึ้นมาในเวลานั้น เพราะผู้คนพระเถรจำนวนมากต่างหลั่งไหลกันมาในงานท่าน เพราะต่างท่านต่างมาด้วยจิตผ่องใสใจศรัทธา มิได้มาด้วยความหวังอย่างอื่นที่อาจเป็นอันตรายแก่งานและประชาชนที่มาในงานได้

ตอนกลางคืนของงาน คณะกรรมการวัดได้จัดให้มีการอบรมกรรมฐานตลอดรุ่ง โดยขออาราธนาพระอาจารย์กรรมฐานผู้ทรงคุณวุฒิเป็นองค์แสดง ด้วยปกิณกรรมบ้าง ด้วยสมาธิธรรมบ้าง ด้วยปัญญาธรรมบ้าง สลับกันไป เพื่อประโยชน์แก่ท่านที่เป็นนักบวชฝ่ายอุตตกรรมฐาน ซึ่งนานๆ จะได้มีโอกาสมาฟังกันบ้าง เพื่ออุบาสกอุบาสิกาที่สนใจธรรมปฏิบัติบ้าง เพื่อสาธุชนทุกๆ ไปบ้าง

การถวายเพลิงจริงท่าน เริ่มเวลาประมาณสี่ทุ่มของคืนวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ขณะประชุมเพลิงนั้น มีประชาชน พระเถร มาแสดงธรรมสังเวยเป็นจำนวนมากมาย

ต่างท่านต่างมีทำอันสงบบงามตาอย่างยิ่ง ราวกับต่างระลึกรำพึงถึงพระคุณและความ
ดีงามท่านอาจารย์พรหม ผู้เคยบำเพ็ญมาด้วยความกล้าหาญชาญชัยและความเสียสละ
ทุกอย่างไม่อาลัยเสียตาย และเคยประสิทธิ์ประสาทธรรมแก่บรรดาศิษย์ ทั้งบรรพชิต
และคฤหัสถ์หญิงชายไม่มีประมาณแล้ว ได้จากไปตามกฏอนิจจัง และไม่มีใคร
แม้มีความเคารพเลื่อมใสท่านอย่างสุดจิตสุดใจจะช่วยต้านทานไว้ได้สักรายเดียว
บางท่านที่ไม่เคยพบเห็นท่านมาก่อน อาจคิดไปในแง่กฏอนิจจัง อันเป็นธรรมสอนโลก
และสอนตนมากกว่าจะคิดถึงแง่แห่งคุณธรรมท่าน

ขณะที่กำลังถวายนั่งฟัง ในบริเวณเมรุจะมีเฉพาะคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ต่อ
ศพท่านเท่านั้น ไม่มีใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำโฆษณาประกาศเตือน
อยู่เป็นพักๆ ก็ได้ หรืออาจเป็นเพราะมรยาตของท่านผู้เห็นภัยและคุณในขณะนั้น
ก็ยากแก่การสันนิษฐาน

อัฐิท่านที่ได้ทำการแจกจ่ายแก่ท่านที่มาในงานไปไว้เป็นที่ระลึกสักการบูชาในที่
ต่างๆ มีมากต่อมาก จึงไม่อาจทราบได้ว่าของท่านผู้ใดได้แปรสภาพจากเดิมหรือหาไม่
ประการใดบ้าง แต่เมื่อไม่นานมานี้ได้มีท่านที่ได้รับแจกอัฐิท่านมาแล้วอัฐินั้นได้กลายเป็น
พระธาตุ ๒ องค์ และได้อัญเชิญไปให้ผู้เขียนดูที่วัดอย่างประจักษ์ หลังจากนั้น
ก็ได้ทราบจากหนังสือพิมพ์ “ศรีสัปดาห์” อีกว่า อัฐิท่านได้กลายเป็นพระธาตุ แล้วก็มี
ที่ยังไม่กลายเป็นซึ่งอยู่ในผอบอันเดียวกัน

จึงทำให้เกิดความอัศจรรย์ในคุณธรรมท่านว่า ท่านเป็นผู้บรรลุถึงแก่นธรรมโดย
สมบูรณ์แล้ว ดังวงปฏิบัติเคยพากันคาดหมายท่านมาเป็นเวลานาน แต่ท่านมิได้พูด
ออกหน้าออกตาเหมือนทางโลกปฏิบัติกัน เพราะเป็นเรื่องของธรรม ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรม
จะพึงสำรวมระวังให้อยู่ในความพอดี

กาลเวลาที่ท่านผ่านพ้นตงหนาป่ากิเลสและกองทุกข์ทางใจทั้งหมดไปได้นั้น
ท่านเล่าให้ผู้เขียนฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ว่า ท่านผ่านไปแต่สมัยพักอยู่จังหวัดเชียงใหม่
แต่ไม่ทราบว่าผ่านไปกี่ปีแล้วท่านจึงได้กลับไปสกลนคร

จึงขอสรุปแต่ใจความว่าปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่ท่านไปจำพรรษาที่วัดสุทธาวาส สกลนคร จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๒ อันเป็นปีที่ท่านมรณภาพ ก็คงไม่น้อยกว่า ๒๘-๒๙ ปี จึงพอจับใจความได้ว่า นับแต่วันจิตหลุดพ้นและครองชั้นด้วยใจที่บริสุทธิ์ตลอดจนถึงวาระสุดท้าย นับว่านานพอสมควร ดังนั้น การที่อัฐิท่านสามารถกลายเป็นพระธาตุได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่ถึงปีเต็ม จึงเป็นฐานะที่ควรเป็นไปได้ไม่มีทางสงสัย

เฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ เท่าที่ทราบว่ามีพระอรหันต์สมัยปัจจุบันอุบัติขึ้นที่นั่นถึง ๓ องค์ คือ ท่านพระอาจารย์มั่น ซึ่งเป็นอาจารย์ของท่านทั้งสององค์นี้ องค์แรกท่านอาจารย์พรหม และท่านอาจารย์... ท่านยังมีชีวิตอยู่ เป็นองค์ต่อมา ส่วนจังหวัดอื่นๆ ทางภาคอีสาน เช่น จังหวัดสกลนคร เป็นต้น ก็มีพระประเภทอัศจรรย์ได้ครองธรรมบริสุทธิ์ไม่ด้อยกว่าจังหวัดเชียงใหม่เหมือนกัน นอกจากนี้ไม่มีใครทราบได้เท่านี้ เพราะท่านไม่ใช่นักพูดนักโฆษณา ต่างท่านต่างรู้จักกันอยู่ในวงการเฉพาะของนักปฏิบัติเท่านั้น สถานที่นั้นหมายถึงป่าและเขาในจังหวัดนั้นๆ ที่ท่านนักปฏิบัติไปอาศัยบำเพ็ญ และได้บรรลุผลรวมผลสมความมุ่งหมายอย่างเจียบๆ ไม่ค่อยมีใครทราบ

ถ้าไม่นำเรื่องท่านมาเขียนไว้บ้างพอเป็นร่องรอย ศาสนธรรมก็จะปรากฏแต่ชื่อแต่นาม ส่วนตัวจริงแท้จะไม่ปรากฏ จึงได้ตัดสินใจเขียนลงในท่ามกลางแห่งขวากหนาม ซึ่งน่าจะไม่พ้นความทึบแท้ที่เกิดจากความขัดข้องสงสัยในแง่ต่างๆ ดังที่เคยเป็นมา การกล่าวทั้งนี้ กล่าวด้วยความเชื่อสมรรถภาพของท่านนักปฏิบัติที่สามารถทำตนให้เป็นหลักจิตหลักธรรมอย่างมั่นคง และเชื่อถือตนได้อย่างตายใจหนึ่ง กล่าวด้วยความเชื่อสวาทธรรมที่ประทานไว้ว่าจะจะเป็นสวาทธรรมอยู่อย่างตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมแห่งสมมติทั้งหลายที่แสนปลิ้นปล้อนหลอกหลวงประจำตน ผู้เข้ายึดอาศัยไม่มีทางไว้ใจพอหายใจเต็มปอดตลอดมาหนึ่ง กล่าวทางภาคปฏิบัติ ปฏิเวธ อันเป็นทางแสดงออกแห่งผลแห่งการปฏิบัติ้น้อยมากกว่าไม่เป็นโมฆะเสียกำลังไปเปล่า ไม่มีผลเป็นเครื่องสนองตอบแทนความเหน้อยยากจากการปฏิบัติหนึ่ง

ท่านอาจารย์ที่กล่าวถึงเหล่านี้ เป็นอาจารย์ที่ทรงมรรคข้อปฏิบัติด้วยศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเต็มภูมิไม่มีทางต้องติ และเป็นอาจารย์ที่ควรทรงผล คือ วิมุตติ หลุดพ้น อย่างสมเหตุสมผลตามธรรมที่ประทานไว้จริงไม่ขัดแย้งกัน

ท่านที่ยังเชื่อว่าธรรมยังเป็นธรรมอยู่ ท่านอาจารย์เหล่านี้ก็ควรเป็นผู้ทรงมรรคผล ด้วยข้อปฏิบัติตามนโยบายแห่งธรรม และอยู่ในข่าย ปุณฺณกฺเขตฺโต ได้อย่างไม่แคลงใจ ไม่ฝืนใจในการเขียนเรื่องท่านลงในหนังสือเล่มต่างๆ และไม่แสลงใจท่านผู้อ่านทั้งหลายดังกล่าวมา ที่นอกเหนือไปจากนี้ ท่านผู้ใดจะคิดเห็นอย่างไรนั้น ขอมอบให้เป็นสิทธิของแต่ละรายโดยไม่ขอย้อแยงแบ่งส่วนด้วย เพราะธรรมมีบอกไว้ว่า ลัทธิมีกรรมและผลเป็นของตน คนอื่นจึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องแยงชิง จะผิดกับกฎแห่งกรรมข้อนี้ที่ประกาศไว้อย่างตายตัวมาแต่ดึกดำบรรพ์

ชาติภูมิของหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ

พระองค์เจ้า หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ มีนามเดิมว่า พรหม นามสกุล สุภาพงษ์ เป็นบุตรคนหัวปีของนายจันทร์ สุภาพงษ์ และ นางวันดี สุภาพงษ์ หลวงปู่เกิด วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีชาล ตรงกับวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ณ บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

หลวงปู่พรหมท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งหมด ๔ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๒ คน เรียงลำดับดังนี้

๑. หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ
๒. นายพิมพ์ สุภาพงษ์ ภายหลังได้บวชเป็นพระจนตลอดชีวิต
๓. นางคำแสน สุภาพงษ์ ในประวัติไม่ได้กล่าวถึง
๔. นางตื้อ สุภาพงษ์ ได้อุทิศชีวิตบวชเป็นชี และเจริญอยู่ในธรรมตลอดชีวิต

บิดา-มารดา ของหลวงปู่เป็นชาวนาชาวไร่ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมสืบมาแต่บรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย และเป็นตระกูลใจบุญสุนทาน มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อย่างเหนียวแน่นมั่นคงเสมอมา เมื่อยังเด็ก โยมบิดามารดาจะพาท่านเข้าวัดทำบุญเป็นประจำ ทุกเช้า สมาชิกของครอบครัวจะออกมาตักบาตร บางวันท่านก็จะถูกใช้ให้ ไปส่งอาหารเพลที่วัดแทนโยมบิดามารดา ดังนั้นหลวงปู่จึงมีความคุ้นเคยและผูกพัน กับวัดกับพระเช่นเดียวกับเด็กในชนบทโดยทั่วไปในสมัยนั้น

ในประวัติชีวิตไม่ได้ระบุเรื่องการศึกษาก่อนหลวงปู่ ถ้าพิจารณาตามช่วงอายุของท่านค่อนข้างแน่ใจว่าหลวงปู่ไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียน ด้วยในเวลานั้นในท้องถิ่นชนบทไทยยังไม่มีโรงเรียนเหมือนเช่นทุกวันนี้ เพราะโรงเรียนประถมศึกษาของไทยเริ่มมีขึ้นเป็นโรงเรียนแรกในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ที่วัดมหาราชพาราม ในกรุงเทพฯ และการศึกษาภาคบังคับก็มีขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ คือเมื่อ ๕๐ ปีมาแล้ว

การศึกษาในต่างจังหวัดในสมัยนั้น มีการสอนอยู่ตามวัดโดยพระสงฆ์ที่มีความรู้จัดสอนให้แก่เด็กและเยาวชนผู้สนใจ โดยเปิดสอนการอ่านเขียนหนังสือไทย หนังสือขอม หนังสือธรรม และหนังสือลาว ซึ่งเป็นที่นิยมในภาคอีสานในยุคสมัยนั้น หลวงปู่ใช้ชีวิตในวัยเยาว์อยู่ท่ามกลางทุ่งนาป่าดง ได้อาศัยสภาพภูมิประเทศและสภาพการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่เป็นครูสอน เป็นการสะสมความรู้ความคิดจากประสบการณ์ตรงของการใช้ชีวิตในสังคมชนบทและในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั่นเอง

อยากรู้ ...ความสุขอยู่ที่ไหน?

ในชีวิตจริงนับตั้งแต่เยาว์วัยรู้เพียงสา แม้จะใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางทุ่งนาป่าดง เด็กชายพรหม สุภาพงษ์ มีความแปลกกว่าเด็กคนอื่น ๆ วัยเดียวกัน คือเฝ้าแต่ครุ่นคิดถามตนเองอยู่เสมอว่า อะไรคือความสุข และความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ไหนกันแน่

เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นมาเป็นหนุ่ม หนุ่มพรหม สุภาพงษ์ ก็ยังคงสงสัยคำถามเดิมๆ ที่เคยคิดนี้มาแต่ต้น คือมักจะครุ่นคิดและถามตนเองว่า **“คนเราเกิดมาแล้วนี้ จะแสวงหาความสุขที่แท้จริงได้อย่างไร อะไรคือความสุข ความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ไหน”** จนแล้วจนรอด หนุ่มพรหม สุภาพงษ์ ก็ไม่สามารถหาคำตอบที่พึงพอใจให้กับตนเองได้ ได้แต่ครุ่นคิดค้นหาความจริงอยู่เงียบๆ ไม่เคยปรึกษาถามหรือบอกให้ใครรู้เลย ด้านการทำงานที่หนุ่มพรหมทำอยู่ ก็ประกอบไปตามฐานะของตน คือเข้ามิดก็ออกไปช่วยบิดาทำงานในไร่ นา หว่านกล้า ปักดำ ไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ เมื่อว่างจากหน้างานก็ทำอะไรทำสวน เพาะปลูกพืชไร่ต่างๆ เพื่อนำมาเป็นอาหารบ้าง นำไปขายสู่ตลาดบ้าง งานการขึ้นอยู่กับฤดูกาล นับเป็นการใช้ชีวิตที่จำเจ ปีแล้วปีเล่าไม่รู้จักจบจักสิ้น

หลวงปู่พรหมของเราในวัยเด็ก ท่านมีความขยันขันแข็งมาก อดทนช่วยกิจการงานของครอบครัวอย่างเต็มกำลัง ครอบครัวของท่านจัดเป็นครอบครัวที่มีอันจะกิน มีฐานะดีกว่าครอบครัวอื่นๆ ในละแวกเดียวกัน การใช้ชีวิตของท่านในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น จัดว่ามีความสุขสบายอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจในสภาพของหมู่บ้านชนบทห่างไกลในสมัยนั้น

หรือว่ามีเมียคือความสุข?

หนุ่มพรหม สุภาพงษ์ ยังคงครุ่นคิดเรื่อง ‘ความสุข’ อยู่คนเดียวโดยไม่มีครูบาอาจารย์คนใดคอยช่วยชี้แนะให้ เมื่ออายุย่างเข้า ๒๐ ปี เข้าสู่วัยหนุ่มเต็มตัว คำตอบก็เริ่มผุดมาให้เห็น โดยมาฉุกคิดได้ว่า “... หรือว่าการมีครอบครัวนี้กระมัง ที่จะนำความสุขมาให้เรา เพราะเท่าที่เห็นเพื่อนบ้านที่เขามีครอบครัวกันแล้ว ก็เห็นว่ามีความสุขดี ต่างคนต่างพึงพอใจด้วยกันทั้งนั้น” เมื่อหนุ่มพรหม สุภาพงษ์ เกิดความคิดเช่นนี้แล้ว ก็ได้แจ้งความประสงค์ของตนให้บิดามารดาได้รับรู้

บิดามารดาตลอดจนถึงหมู่ญาติผู้ใหญ่ไม่มีความขัดข้องแต่อย่างใด ประกอบด้วยวัยก็เหมาะสมที่จะมีลูกมีเมียได้แล้ว ในสมัยนั้นทุกคนจึงเห็นดีด้วย บิดา มารดา และญาติฯ ได้เที่ยวสอดส่องหาหญิงสาวที่คู่ควรซึ่งมีกิริยามารยาท ตลอดถึงฐานะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมเพื่อจะส่งขอมมาตบแต่งเป็นภรรยาท่าน

ไม่นานก็พบกับสาวน้อยรูปงามคนหนึ่งชื่อ พิมพา เป็นคนบ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่คนละจังหวัดกัน กล่าวคือ หนุ่มพรหมเป็นคนบ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ความจริงแล้วสองอำเภอนี้หาได้อยู่ไกลกันไม่ เพียงแต่ตั้งอยู่คนละฝั่งของลำน้ำสงคราม ประชาชนทั้งสองฝั่งถือเป็นญาติพี่น้องกัน ต่างข้ามฝั่งน้ำไปมาหาสู่กันเป็นปกติ

เป็นอันว่า หนุ่มพรหม สุภาพงษ์ แห่งบ้านตาล จังหวัดสกลนคร กับสาวพิมพา แห่งบ้านดงเย็น จังหวัดอุดรธานี ก็ได้เข้าพิธีแต่งงานกันตามประเพณี หลังจากเข้าพิธี

แต่งงานแล้ว หนุ่มพรหมก็ได้ย้ายข้ามฝั่งแม่น้ำสงครามไปอยู่กับภรรยาที่บ้านดงเย็น ไปปักหลักตั้งฐานแห่งชีวิตเป็นบึงแผ่นขึ้นมา

ชีวิตครอบครัวใหม่ของคนหนุ่มพรหม-สาวพิมพา จัดว่ามีความสุขดี สมความปรารถนาทุกประการ นี่กระมังความสุขที่แท้จริงที่หนุ่มพรหม สุภาพงษ์ ใฝ่ฝันหามาตลอด แต่ทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎอนิจจัง ความไม่เที่ยง

หลังจากหนุ่มพรหม-สาวพิมพา ครองความสุขอยู่ไม่นาน ก็ต้องประสบพบคลื่นแห่งความไม่แน่นอนเข้าจนได้ กลายเป็นกระแสแห่งความวิปโยคอย่างหนักหน่วงที่สุด กล่าวคือภรรยาของท่านคือนางพิมพาได้ตั้งครรภ์ ครั้นคลอดบุตรคนแรกก็ต้องเสียชีวิตลงไปพร้อมกับบุตร อนิจจา ความทุกข์โศกคับแค้นใจจึงอุบัติขึ้นมาในชีวิตของพ่อหนุ่มพรหม ความคิดที่ว่า **“การมีครอบครัวแล้วจะมีความสุข”** นั้นต้องพังทลายลงไปจนหมดสิ้น

แต่งงานครั้งที่สอง

ภายหลังจากสูญเสียภรรยาและบุตรไปพร้อมๆ กันแล้ว ชีวิตของพ่อหนุ่มพรหมสุภาพงษ์ ในครั้งนั้น เป็นเหมือนคนสิ้นหวัง ในใจว่าเหวอ้างว่างทุกข์ทรมานใจ มองหาความสุขของชีวิตไม่ได้เลย บรรดาญาติพี่น้องต่างก็สงสารและเห็นใจ จึงได้แนะนำให้แต่งงานอีกเป็นครั้งที่สอง แรกๆ ท่านก็ไม่ได้สนใจอะไรนัก เพราะได้ลิ้มรสความทุกข์จากการสูญเสียมาแล้ว ซึ่งยากที่จะเยียวยาแก้ไขให้กลับมาสดชื่นแจ่มใสเหมือนเดิมได้

แม้ระยะเวลาจะช่วยเยียวยาให้หายจากความทุกข์โศกไปได้บ้างแล้วก็จริง แต่จิตใจของคนที่เคยพบกับความผิดหวังมาแล้วนั้น อาจเปรียบได้กับแก้ว เมื่อมีการแตกร้าวไปแล้วก็ยากที่จะแต่งเติมให้ดีเหมือนเดิมได้ ฉะนั้น

ท่านได้เข้าพิธีแต่งงานอีกเป็นครั้งที่สอง ภรรยาคนที่สองของท่านชื่อแม่นางก่องแพง ได้ร่วมสุขร่วมทุกข์อยู่ด้วยกันเป็นเวลา ๕ ปี ไม่มีบุตรด้วยกัน นายพรหมและนางก่องแพงได้ช่วยกันทำมาหากินอย่างขยันขันแข็งจนสามารถสร้างฐานะได้มั่นคง จัดเป็นครอบครัวที่มีอันจะกินครอบครัวหนึ่งในถิ่นนั้น ท่านมีที่ดินปลูกบ้านหลังใหญ่ เป็นบ้านแฝดสองหลังหันเรือนอยู่ระหว่างกลาง มีที่สวนและที่นาหลายแปลง มีโคเป็นร้อยๆ ตัว และมีกระบือไม่ต่ำกว่า ๕๐ นับว่ามีฐานะมั่นคงที่สุดในหมู่บ้านในขณะนั้น

ด้านนายพรหม สุภาพงษ์ เอง นอกจากจะมีความขยันขันแข็ง เอาการเอางาน เป็นพิเศษ สร้างฐานะได้อย่างมั่นคงแล้ว ท่านยังมีจิตใจที่ดิ้งามไม่มีความบกพร่อง เสียหายด้านความประพฤติ ผู้คนในหมู่บ้านต่างให้ความนับถือและยำเกรง จัดเป็น บุคคลตัวอย่างของหมู่บ้าน ทางฝ่ายบ้านเมืองก็มองเห็นความดีและคุณลักษณะความ เป็นผู้นำของท่าน จึงได้แต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งบ้านดงเย็น ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับ ของลูกบ้านเป็นอันดี

ด้านอาชีพการงาน นอกจากจะทำนาทำไร่เหมือนชาวบ้านทั่วไปแล้ว ท่านยัง ประกอบอาชีพค้าขาย โดยเป็นหัวหน้านำหมู่พ่อค้าโคกระบือเพื่อนำไปขายทางภาคกลาง นอกจากนี้ท่านยังเป็นหัวหน้ากองคาราวานเกวียนบรรทุกทุกหนั่งสัตว์และของป่าไป จำหน่ายที่จังหวัดนครราชสีมา ขากลับก็บรรทุกสินค้าต่างๆ เช่น ตะกั่ว ดินปืน เครื่องนุ่งห่ม ยา และข้าวของจำเป็นต่างๆ นำกลับมาขายยังท้องถิ่นของตน

ด้วยความเป็นผู้นำที่มีความสามารถของผู้ใหญ่พรหมนี้เอง ประชาชนลูกบ้าน จึงขนานนามท่านว่า **‘นายฮ้อยพรหม’** ซึ่งเป็นคำเรียกขานที่ถือว่ามิเกียรติยิ่ง

ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า “ผู้ที่ได้รับการเรียกขานเป็นนายฮ้อย นายแถว ในสมัยนั้น ต้องเป็นคนมีทรัพย์มีความดีเป็นที่ยอมรับนับถือของคนอื่น เสียงนี้มาจาก ประชาชน ไม่ใช่การตั้งตัวเอง จึงนับว่าเป็นเกียรติอันสูงส่งซึ่งใครๆ ก็กระหยิ่มอยาก ได้กัน”

ยังหาความสุขไม่เจอ

ผู้ใหญ่พรหม หรือ นายฮ้อยพรหม สุภาพงษ์ มีครอบครัวที่มีพร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง น่าจะมีความสุขอย่างสมบูรณ์เท่าที่ชีวิตฆราวาสจะพึงมี แต่ท่านผู้ใหญ่พรหมกลับเห็นตรงกันข้าม ท่านมองเห็นเป็นความทุกข์ความกังวล และดูเหมือนว่ามันเพิ่มกำลังขึ้นทุกขณะจิต ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ล้วนแต่เป็นกังวลเป็นทุกข์เป็นร้อนไปหมด ไม่มีความสุขสบายอย่างที่ท่านได้ดิ้นรนไขว่คว้าหามาโดยตลอด สิ่งที่เป็นสาเหตุสำคัญที่นำความทุกข์มาสู่ท่านเมื่อพิจารณาอย่างถ่วงถือนี้แล้ว ก็ได้แก่ สมบัติที่ท่านเสาะแสวงหาและสะสมไว้นานนั่นเอง

การที่ท่านต้องคอยระแวงระวังเป็นกังวลและเป็นห่วงทรัพย์สินสมบัติข้าวของเงินทองนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ เพราะเกรงว่าจะถูกปล้น เกรงว่าจะมลายหายไป เกรงไปว่าไม่มีลูกเป็นผู้ดำเนินสืบทอด ร้อยแปดปัญหาที่ท่านคิดกังวลในช่วงนั้น ในส่วนลึกแห่งจิตใจของท่านผู้ใหญ่พรหม ซึ่งจะเป็นด้วยวาสนาบารมีเดิมหรือเปล่าก็ไม่ทราบ จะคอยปลอบเตือนใจท่านว่า “อันสมบัตินอกกายเหล่านี้ ลักวันหนึ่งก็อาจถึงการวิบัติได้เป็นธรรมดา ไม่มีสิ่งใดจะยืนยงคงทนอยู่ได้ตลอดไป แต่สิ่งที่เราต้องการมากที่สุด ได้แก่ความสุขที่แท้จริงของชีวิต ไม่ใช่สมบัติข้าวของเงินทองเหล่านี้ ...”

นายฮ้อย...ฮ้อยบุญฮ้อยบาป

หลวงปู่พรหม ได้เล่าประวัติและเรื่องราวของท่านให้หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ฟัง เมื่อครั้งที่หลวงปู่จามตามขึ้นไปปฏิบัติธรรมที่เชียงใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ และได้เล่าถ่ายทอดต่อดังนี้

“...แต่ก่อนบวช พี่น (หลวงปู่พรหม) เล่าให้ฟังว่า เป็นผู้ใหญ่นบ้าน ได้เมียแรกก็ตายไปพร้อมกับลูก เพราะลูกออกไม่พ้นทวารขาขวางอยู่ เป็นทุกข์อยู่ปีกว่า ญาติพี่น้องก็หาเมียให้อีก ทีนี้พอได้เมียแล้วก็ตั้งใจใหม่ตั้งตัวใหม่ ชื่อว่าควายเลี้ยงไว้ติดต่อกับหมู่เพื่อนบ้านอื่นที่เขาเป็นนายฮ้อย เอาควายเอาวัวไปขายได้เงินได้ค่า ทางการบ้านเมืองเขาเห็นว่าเรามีเงินมีหลักมีฐาน ทั้งชาวบ้านญาติพี่น้องก็พร้อมใจกันให้เป็นผู้ใหญ่นบ้าน

ชีวิตนี้เกิดมาทุกข์แต่ท่านจามเอ๊ย เป็นนายฮ้อย เป็นพ่อค้าเกวียน เป็นผู้ใหญ่นบ้านโลกเขาว่านายฮ้อย แต่ธรรมะว่าฮ้อยบุญฮ้อยบาป แต่ก่อนมันฮ้อยเอาแต่บาป จนที่สุดครูอาจารย์สาร (ธมฺมสโร) พี่นไปโปรดสอนเอาเรื่องมหาทาน การบริจาค จึงสละละทิ้งไปจนหมด แล้วชวนเมียออกบวช เขาก็เห็นดีเห็นพร้อมด้วย เห็นเบื่อหน่ายเห็นโทษเขายังเบื่อกว่าเรา ออกบวชไปก่อน ผมว่าจะบวชก็มาติดอยู่กับสร้างวัดยังไม่เสร็จ สร้างวัดเสร็จแล้วก็ไปบวชอยู่วัดโพธิ์ (วัดโพธิ์สมภรณ์ ในเมืองอุดรธานี) ทันที บวชแล้วก็ไปกับครูอาจารย์สาร ลุถึงเมืองอุบล อยู่อุบล ๓ ปี....”

พบกับศิษย์ของหลวงปู่มั่นฯ

พระอาจารย์สาร ธรรมสาโร เป็นพระภิกษุองค์ และเป็นศิษย์อาวุโสของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พวกเราไม่ทราบประวัติของพระอาจารย์สาร แม้แต่สมณฉายาของท่านก็เพิ่ง มาทราบจากในหนังสือประวัติของหลวงปู่จาม มหาบุญโอบ (พ.ศ. ๒๕๕๓) นี้เอง ทราบเพียงว่าท่านเป็นพระชาวจังหวัดอุบลราชธานี ได้ออกปฏิบัติธรรมติดตาม หลวงปู่มั่นหลายปี โดยเฉพาะช่วงที่หลวงปู่มั่นเที่ยววิเวกอยู่ตามป่าเขาทางภาคเหนือ แถบอำเภอเชียงดาว พัว และแถวเวียงป่าเป้า นั้น ทราบว่าพระเถรองค์ใดต้องการ เข้ากราบหลวงปู่มั่น จะต้องได้รับการกั้นกรองและได้รับอนุญาตจากพระอาจารย์สาร เสียก่อน แสดงว่าท่านได้รับความไว้วางใจจากหลวงปู่มั่นมากในสมัยนั้น ก็น่าเสียดายที่ ไม่สามารถค้นหาเรื่องราวของพระอาจารย์สารได้ จะมีปรากฏก็ในประวัติของหลวงปู่พรหม จิรบุญโอบ และท่านก็เป็นพระอาจารย์กรรมฐานองค์แรกของหลวงปู่พรหมด้วย พระอาจารย์สารองค์นี้เป็นผู้ให้สติให้ข้อคิด ซึ่งหลวงปู่พรหมท่านเลื่อมใสศรัทธามาก ถึงขั้นสละทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดแล้วออกบวชเพื่อค้นหา **“ความสุขที่แท้จริง”**

กล่าวถึงท่านผู้ใหญ่พรหม หรือนายฮ้อยพรหม ขณะที่ยังอายุ ๓๐ ปีกว่าๆ ถึงจะมี ฐานะมั่นคง มีทรัพย์สินบริบูรณ์ ได้รับเกียรติและความเชื่อถ้อยยำเกรงจากประชาชน ทั่วไป รวมทั้งในครอบครัวก็มีความรักใคร่ปรองดองดี ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกัน ถือเป็นชีวิตฆราวาสที่สมบูรณ์และบริบูรณ์ตามยุคสมัย ความคิดครั้งแรกๆ ที่ว่า เมื่อมีครอบครัวมีทรัพย์สินสมบัติบริบูรณ์แล้วความสุขจะเกิดขึ้นมาตามลำดับ แต่กลับ ตรงกันข้ามอีก มีแต่เจ้าความทุกข์ล้อมหน้าล้อมหลัง ทำให้เกิดความกังวลหวาดกลัว ต่อภัยอย่างหนีไม่ถ่วงรอบด้าน เพราะทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้เป็นเหตุที่นำมาทั้งความ

สมหวังและก็นำความผิดหวังมาให้ด้วยไม่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นธรรมดา เมื่อมี “สมบัติ” แล้ว “วิบัติ” ก็มีแฝงอยู่ในนั้นด้วย ซึ่งเป็นวิสัยธรรมดาของโลกที่เรียกว่า “โลกธรรม” ผู้ไม่มีอุปนิสัย ในเมื่อได้ลาภได้ยศย่อมมัวเมาลุ่มหลงและเพลิดเพลिनอยู่เสมอ ทราฐูไม่ว่า ความ “วิบัติ” จะมาถึงตนได้

สำหรับตัวท่าน (หลวงปู่พรหม) ในขณะนั้น ถึงจะมีความรักความอาลัยในทรัพย์สมบัติเหล่านั้นอยู่ก็ไม่มัวเมา ยังครุ่นคิดที่จะแสวงหาความสุขยิ่งขึ้นไปกว่านี้ ตอนนั้นก็คล้ายๆ กับดอกบัวที่กำลังจะพ่นน้ำ รอคอยรับแสงจากพระอาทิตย์อยู่ ก็พอดีได้พบกัลยาณมิตร คือ ท่านอาจารย์สาร เดินฑูตงค์มาจากจังหวัดอุบลราชธานี ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

พระอาจารย์สารเที่ยวแสวงหาวิเวกเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนมาเรื่อยๆ ผ่านเข้ามาถึงหมู่บ้านดงเย็น ในระหว่างนั้นท่านผู้ใหญ่นพรหมผู้มีอุปนิสัยเบาบาง ผู้เป็นอุบาสกได้ทราบข่าว ก็รีบจัดแจงแต่งเครื่องสักการะออกไปต้อนรับพระอาจารย์สาร ซึ่งท่านพักวิเวกในป่า ใกล้บ้านดงเย็นนั้น

พอไปถึง ได้ถวายสักการะเคารพกราบไหว้ตามวิสัยของสัปบุรุษ ได้รับความเมตตากรุณาจากท่านเป็นอันดี เมื่อมีโอกาส ท่านผู้ใหญ่นพรหมก็เรียนถามท่านอาจารย์สาร ในข้อที่ตนสงสัยอัดอั้นมานาน **“... แต่ก่อนกระผมเข้าใจว่ามีครอบครัวแล้วจะมีความสุข ครั้นมีครอบครัวแล้ว ค้นหาความสุขเช่นนั้นก็ไม่พบอีก กระผมจึงขอเรียนถามท่านอาจารย์ว่า “ความสุขนั้นอยู่ที่ตรงไหนกันแน่” กระผมทำอย่างไรจึงจะได้ประสบความสุขที่แท้จริงเช่นนั้นได้ในชีวิต”**

พระอาจารย์สารให้อวาทเป็นการตอบที่ถูกต้องและจับใจหัวใจของอุบาสกพรหมว่า **“ถ้าอยากจะประสบความสุขที่ปรารถนาอยู่นั้น ต้องละอารมณ์คือรักใคร่พอใจในกามคุณ ๕ ได้แก่ ความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส อันเป็นเหยื่อล่อให้ติดอยู่ในกองทุกข์เสียให้หมดสิ้นไปจากใจ ความสุขที่ปรารถนาอยู่นั้นก็จะฉายแสงออกมาให้ปรากฏเห็นตามสมควรแก่ความเพียรที่ได้ทุ่มเทลงไปในทางที่ถูกที่ชอบ ...”**

ตัดสินใจออกบวช

ตั้งแต่เกิดมาและพอจำความได้ พ่อออกพรหม สุภาพงษ์ เผ่าแต่ถามหาความสุขที่แท้จริงในชีวิตมาตลอด แต่ก็ยังไม่พบความสุขที่ว่านั้น และไม่ทราบจะไปหาได้ที่ไหนอย่างไร

จนกระทั่งได้ฟังธรรมและปฏิบัติสมาธิภาวนากับพระอาจารย์สารในครั้งนั้น จึงได้ประสบกับความสุขสงบภายในจิตใจอย่างไม่เคยพบมาก่อน พร้อมทั้งพอจะทราบคำตอบได้เลาๆ ว่า “ความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ไหน” ท่านจำเป็นต้องลงมือค้นหาอย่างจริงจังเพื่อไปสู่สิ่งนั้นให้จงได้

คำเทศน์ของพระอาจารย์สารตอนหนึ่ง ยังตราตรึงอยู่ในห้วงความคิดของท่านอย่างแนบแน่น **“ถ้าอยากประสบความสุขที่ปรารถณู่นั้น ต้องละอารมณ์ คือรักใคร่พอใจ ในกามคุณ ๕ ได้แก่ ความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส อันเป็นเหยื่อล่อให้ติดอยู่ในกองทุกข์เสียให้หมดสิ้นไปจากใจ ความสุขที่ปรารถนาอยู่นั้นก็ฉายแสงออกมาให้ปรากฏเห็นตามสมควรแก่ความเพียรที่ได้ทุ่มเทลงไปในทางที่ถูกที่ชอบ”** คำเทศน์ของพระอาจารย์สารเป็นคำตอบที่ถูกต้องใจของพ่อออกพรหมมาก เป็นการชี้ทางสว่างเพื่อไปพบกับความสุขที่ท่านแสวงหามาตลอดนั่นเอง

เมื่อพ่อออกพรหมได้รับการแนะนำแนวทางปฏิบัติจากพระอาจารย์สารเช่นนั้นแล้ว มีความเข้าใจ ประหนึ่งว่าความสุขที่ปรารถนาอยู่แล้วนั้นจะได้ประสบในเร็วๆ นี้ แล้วท่าน

ก็ดำริต่อไปอีกว่า “ถ้าเรายังพัวพันเกี่ยวข้องกับครอบครัว ทรัพย์สมบัติ เรือกสวนไร่นา
มัวเมาอยู่ในความเป็นใหญ่และในการค้าการขายเช่นนี้ นับวันก็จะเห็นห่างจากความสุข
ที่เราปรารถนาอยู่ตอนนี้”

พ่อออกพรหมได้ตกลงปลงใจที่จะสละครอบครัวและทรัพย์สมบัติออกบวชใน
พระพุทธศาสนา ท่านดำริต่อไปว่า “ก่อนจะบวช เราควรจะทำอย่างไรถึงพระเวสสันดร
ตามที่เคยสดับมาว่า พระเวสสันดรนั้น ท่านได้สละทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดถึงลูกเมีย
เครื่องญาติ ออกบวชบำเพ็ญบารมีเพื่อพระโพธิญาณในเบื้องต้น ในที่สุดพระองค์ก็ได้
ตรัสรู้ความจริง คือ อริยสัจธรรมทั้ง ๔ เป็นศาสดาครูสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ผลทั้งนี้ย่อมสำเร็จมาจากการเสียสละของพระองค์”

จัดการบวชชีให้ศรีภรรยา

เหตุการณ์นี้น่าจะอยู่ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐ เมื่อหลวงปู่พรหมยังครองเพศฆราวาส อายุระหว่าง ๓๕-๓๖ ปี อยู่กินกับแม่กองแพง ภรรยาคนที่สองมาได้ ๕ ปี แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน

ในประวัติของหลวงปู่พรหม จิรปุญโธ บันทึกไว้ว่า เมื่อพ่อออกพรรमतัดสินใจแน่วแน่ว่าจะสละครอบครัวและทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดเพื่อออกบวชอย่างแน่นอนแล้ว วันหนึ่งท่านได้เอ่ยปากถามแม่กองแพงว่า “เธอจะบวชชีไหม” ฝ่ายแม่กองแพงนี้เห็นว่าท่านพูดเล่น จึงได้ตอบไปว่า “บวชก็บวชชี”

ปกตินิสัยของพ่อออกพรรमत่านเป็นคนทีพูดน้อย พูดตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ซึ่งการพูดครั้งนั้น ภรรยาของท่านก็ไม่นึกว่าจะเป็นความจริง จึงออกปากตอบรับไปอย่างนั้นเอง ไม่ได้คิดอะไรมาก

ครั้นแม่กองแพงตอบรับว่าจะบวชชีแล้ว ท่านก็บอกให้เตรียมหุงหาอาหารเพื่อนำไปวัดในเช้าวันรุ่งขึ้น รุ่งขึ้นเช้าแห่ง “วันทรงจำ” พ่อออกพรรमत่านและแม่กองแพงก็พากันไปวัดโคกคอน เหมือนไปทำบุญตามปกติ ท่านได้กราบเรียนหลวงปู่เจ้าอาวาสขอให้ภรรยาได้บวชชีตามความประสงค์ ต่อจากนั้นก็ได้โกนผมให้กับภรรยาของท่านเอง แล้วทำพิธีบวชเป็นแม่ชีอยู่ที่วัดนั้นตั้งแต่นั้นเลย

ในวันทีภัพระวัตติของหลวงปู่ มีเขียนในตอสนี้ว่า

“...การบวชช้ครั้งนั้น เป็นไปอย่างปัจจุบันทันด่วน แม่กองแพงเองยังไม่ทันคิด และตั้งหลักไม่ทัน แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้อยู่ในเหตุการณ์เล่าให้ฟังว่า แม่กองแพงผู้ภรรยาของท่านถึงกับพูดไม่ออก แต่เมื่อได้รับปากกับท่านไปแล้ว ก็ถือว่าเลยตามเลย เพราะจะแก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว” แม่กองแพงก็บวชเป็นแม่ชีและพักจำพรรษาที่วัดโคกคองแห่งนั้น แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมเต็มที่ ในประวัตติไม่ได้บอกถึงเรื่องราวของแม่ชีทราบแต่ว่าท่านบวชเป็นชื้ออยู่จนตลอดชีวิต

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งทีผมได้รับฟังจากหลวงพ่อเปลียน ปณฺญาปทีโป ท่านเล่าให้ฟังว่า “แม่กองแพง ท่านเป็นคนใจเด็ด มีศรัทธาในเรื่งงานบุญงานกุศล เคยไปค้างคืนถือศีลอุโบสถในวันพระและฟังธรรมกับหลวงปู่มันมาบ้างแล้ว เมื่อทราบว่สามีต้องการจะบวช แม่กองแพงก็ตัดสินใจบวชช้เสียก่อน ปล่อยให้สามีอยู่จัดการกับทรัพย์สินสมบัติแต่เพียงผู้เดียว จะอย่างไรก็ตามเป็นอันว่า แม่กองแพงได้สละครอบครัวบวชเป็นแม่ชีก่อนท่านผู้ใหญ่พรหม และปล่อยให้ผู้ใหญ่พรหมจัดการกับทรัพย์สินสมบัติตามลำพังคนเดียวอยู่ราว ๑ ปี จึงได้เข้าพิธีบวชเป็นพระภิกษุในภายหลัง”

เหตุการณ์ในครั้งนั้นยอมเป็นเครื่องชี้ชัดว่ ทั้งท่านผู้ใหญ่พรหมและแม่กองแพงมีความเด็ดเดี่ยวมั่นคงทั้งคู่ ทางด้านของผู้ใหญ่พรหมหรือหลวงปู่พรหมนั้น ท่านมีความมั่นคงเด็ดเดี่ยวประจ่านิสัยของท่านอยู่แล้ว เมื่อท่านตัดสินใจทำอะไร ท่านจะทำจริงจะต้องทำให้สำเร็จ และก็สำเร็จทุกครั้งตามที่ท่านตั้งใจด้วย

สร้างทานบารมีก่อนที่จะบวช

ตามประวัติบอกว่า แม่ชีกองแพงเข้าวัดบวชช้อยู่ ๑ ปี ก่อนที่พ่อออกพรรหฺมจะเข้าพิธีอุปสมบท ทั้งนี้เป็นเพราะว่าพ่อออกพรรหฺมต้องใช้เวลาระยะหนึ่งเพื่อจัดการกับเหี้ยมเรื้อน เรือกสวนไร่นา ฝูงวัวควาย และทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด ซึ่งท่านได้สะสมไว้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากในประวัติของท่าน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ลูกศิษย์ลูกหาได้พยายามนึกย้อนถึงเรื่องราวของท่านตามที่ได้เคยรู้เห็นหรือเคยได้รับฟังมาแล้วนำมาถ่ายทอดต่อ ข้อมูลจึงมีแตกต่างกันไปบ้าง

หลวงพ่อเปลี่ยน ปณฺณปาทีโป แห่งวัดอรุณวิเวก บ้านปง ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศิษย์สำคัญองค์หนึ่งของหลวงปู่พรหฺม และมีบ้านเกิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เคยเล่าเรื่องของหลวงปู่พรหฺมให้ผมกับอาจารย์ภัทรา นิคมานนท์ ฟังเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ดังนี้

“...อาตมาเกี่ยวข้องกับหลวงปู่พรหฺมตั้งแต่สมัยแรกจะบวช (ก่อนบวช) ถ้าเกี่ยวข้องกับจริงๆ นั้น ตั้งแต่พ่ออาตมาก็เป็นพ่อค้าเหมือนกัน พ่ออาตมาท่านเป็นนายฮ้อย เป็นผู้รั่วราย พ่ออาตมายังหนุ่มยังไม่แต่งงานเวลานั้น เป็นพ่อค้าด้วยกันกับหลวงปู่พรหฺม เมื่อตอนที่ท่านยังไม่ได้บวช ต่อมาเมื่อพ่ออาตมาแต่งงานแล้ว ก็ยังค้าขายด้วยกัน ชายโคเมืองมอระเห่มง (เมืองมะละเห่มง ในประเทศพม่า) ไล่ฝูงวัวจากสกลนคร จากอุดรฯ ไปชายฝั่งพม่า ตั้งแต่หลวงปู่พรหฺมยังเป็นโยม ยังไม่ได้บวช...”

ไม่ทราบว่าคุณไปรับฟังเทศน์หลวงปู่มันที่ไหนก็ไม่รู้ ตอนท่านยังเป็นฆราวาส แล้วท่านก็อยากบวช (ช่วงนั้นหลวงปู่เปลี่ยนยังเป็นเด็กอายุประมาณ ๑๐ ขวบ) ท่านก็สละทิ้งทรัพย์สมบัติหมดเลย ทั้งปืนผาหน้าไม้อะไรๆ แหวนอะไรก็ทิ้งหมด ข้าวของอาวุธต่างๆ ก็ไม่มีเหลือ ทิ้งหมดบริจาคทาน คนไหนทานอะไรก็ได้ ท่านบริจาคหมด บ้านนั้นท่านก็รื้อ บ้านท่านเป็นเรือนแฝด บ้านท่านหลังใหญ่ แต่ก่อนท่านปลูกเป็นเรือนคู่มีสานอยู่ตรงกลาง ก็รื้อบ้านหลังหนึ่งมาสร้างกุฏิในวัดถวายเป็นวัดประสิทธิธรรม อำเภอบ้านดุง ทุกวันนี้ มาทำวัดป่า เมียเห็นผัวทำอย่างนั้น ก็เต็นออกมาบวชเป็นแม่ชีก่อนเลย เมียออกมาบวชก่อน เมียท่านชื่อ แม่ชิ้น (ชื่อที่เพื่อนบ้านเรียก) ออกไปบวชเป็นแม่ชีก่อนเลย หลวงปู่พรหมยังไม่ได้ไปลิตีนี้ ยังชำระหา นายกให้โยมชื่อสีโท บ้อ? เอ้า เอานาไปเอาบ้านไป บ้านเอาแต่หลังนี้หลังเดียว (อีกหลังหนึ่งยังไม่ได้รื้อ ช่วงแรกเก็บไว้เพื่อแม่ชี ภรรยาของท่านจะเปลี่ยนใจลี้กออกมา เมื่อแน่ใจว่าแม่ชีไม่ยอมลี้กแล้ว ท่านจึงได้รื้อถวายเป็นวัดในภายหลัง)

อันนี้ก็เพราะท่านได้ฟังเทศน์หลวงปู่มัน แต่ว่าฟังที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่รู้จักประวัติของท่านในตอนนั้น พอออกมาแล้ว ท่านก็มาบวชตั้งใจบำเพ็ญ อาตมาได้ฟังเทศน์หลวงปู่ตอนนั้นหลวงปู่บวชแล้ว แต่ยังไม่ได้อธิษฐานมาเชียงใหม่”

สรุปแล้ว หลวงปู่พรหมท่านสละบริจาคบ้านเรือนไร่นาทรัพย์สมบัติทั้งหมดแล้ว ท่านก็บวชเป็นพระ และแม่บ้านของท่านก็ออกมาบวชชีปฏิบัติธรรมจนตลอดชีวิต

ตั้งกองบุญบวชนาค

ข้อมูลจากหนังสือที่ระลึกในงานประชุมเพลิงศพของหลวงปู่พรหม ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้เขียนเรื่องการบริจาคทรัพย์สมบัติของหลวงปู่ ดังนี้

“เมื่อความตกลงใจจะออกบวช และสละสมบัติบรรดาที่มีอยู่เช่นนี้แล้ว ก็ได้นัดประชุมประชาชนในหมู่บ้านว่า ใครต้องการอะไรในวัตถุสมบัติที่มีอยู่ เช่น โคน กระบือ เงินทอง และเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีอยู่ ให้มารับเอาไป

ในตอนนั้น ท่านได้มีศรัทธาอันแรงกล้า จัดตั้งกองบุญ ๒๐ กอง เพื่อจะบวชนาค ๒๐ นาค แต่เมื่อจะบวชจริงๆ ปรากฏว่าได้บวชนาคเพียง ๑๒ นาคเท่านั้น จะเป็นเพราะเหตุผลใดไม่ทราบเงื่อนไขในเรื่องนี้ดีนัก

ท่านได้สร้างวัดขึ้น ๑ วัด พร้อมกับทำรั้ววัดด้วยทุนทรัพย์ของท่านเป็นการเรียบร้อย ในกาลต่อมา ที่ดินในวัดนั้นได้กลายเป็นที่ดินที่ตั้งโรงเรียนประชาบาล บ้านดงเย็นพรหมประชาสรรค์ ต่อจากนั้นท่านก็ได้สละทานวัตถุต่างๆ ตลอดจนข้าวเปลือกในยุ้งในฉางแก่คนยากจน หรือแก่บุคคลที่สมควรจะให้ ท่านสละอยู่อย่างนั้นเป็นเวลาหลายวัน ยังเหลือไว้แต่เรือน ๒ หลัง ในกาลต่อมา ท่านได้อนุญาตให้นางกองแพง ซึ่งเป็นศรีภรรยาของท่าน ออกบวชเป็นนางชีก่อนเป็นเวลา ๑ ปี และยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ (หมายถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ปีที่หลวงปู่พรหมมรณภาพ)

เรือน ๒ หลัง ที่เหลืออยู่นั้น หลังที่หนึ่งคือไปปลูกเป็นกุฏิที่วัดป่าเป้า หลังที่สองไปปลูกเป็นกุฏิที่วัดผดุงธรรม (วัดใน) บ้านดงเย็น การเสียดสละทานที่ท่านได้บำเพ็ญในครั้งนั้น ยากที่บุคคลจะทำได้เช่นนั้น เช่น ได้สละทรัพย์สร้างวัดสิ้นเงินไป ๑ ชั่ง ๒ ตำลึง ๒ บาท เงินชั่งในครั้งกระโน้นคิดเทียบในปัจจุบันก็เป็นจำนวนมากพอดู

ในเรื่องการบำเพ็ญทานของหลวงปู่พรหมในครั้งนั้น มีข้อที่น่าคิดคือ ท่านไม่ให้ทานเครื่องดักสัตว์ และเครื่องอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำลายชีวิต เช่น แห อวน เบ็ด ตะกั่ว ช้อน ดินประสิว และหินปากนก ลึ่งเหล่านี้ท่านขนไปทั้งหมด โดยไม่มีใครรู้ที่ที่ท่านทิ้ง คำบอกเล่าจากบางแหล่งบอกว่า ท่านเอาไปฝังดินไว้ในป่าแล้วไม่มีใครทราบที่ท่านนำไปฝังไว้ที่ใด ท่านถือว่า “ของเหล่านี้แม้ใครได้ไป เขาก็จะไปก่อกรรมก่อภัยให้แก่ตนเองอีก” ท่านจึงไม่ให้ใครเลย”

เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

เป็นอันว่า พ่อออกพรหม สุภาพงษ์ ได้สละทรัพย์สมบัติเรือกสวนไร่นา บ้านเรือน รวมทั้งจัดการให้ภรรยาบวชเป็นแม่ชีแล้ว ท่านก็รู้สึกเป็นอิสระจากเครื่องรัดรั้งทั้งปวง กายเบาใจเบาอย่างไม่ต้องห่วงกังวลกับเรื่องอะไรอีกแล้ว

มีข้อมูลส่วนหนึ่งบอกว่า ก่อนออกบวช พ่อออกพรหมได้เก็บบ้านเปล่าๆ ไว้ หลังหนึ่งเพื่อให้แม่ชีกองแพง ถ้าหากว่าทนอยู่เป็นแม่ชีไม่ได้ หากสึกออกมาจะได้มีบ้านอยู่อาศัย แต่ถ้าไม่สึกออกมา ก็ถือว่าเป็นบุญของเขาไป ภายหลังเมื่อแม่ชีกองแพงไม่หวนกลับมาใช้ชีวิตฆราวาสอีก บ้านหลังนั้นจึงได้รื้อแล้วนำไปสร้างกุฏิถวายวัดต่อไป นอกจากนี้ พ่อออกพรหมก็เหลือเงินไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปสมบทของตัวเอง

บัดนี้ พ่อออกพรหม สุภาพงษ์ ได้เป็นอิสระจากเครื่องรัดรั้งทางโลกแล้ว พร้อมทั้งจะอุปสมบทมอบกายถวายชีวิตให้แก่พระพุทธศาสนาอย่างที่ไม่มียอะไรจะห่วงหาอาวรณ์อีกแล้ว ท่านได้อำลาบรรดาญาติพี่น้อง มิตรสหาย ตลอดจนข้าราชการสายปกครองที่ท่านเกี่ยวข้องในฐานะเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ออกเดินทางไปยังตัวเมืองอุดรธานี เพื่อเข้าสู่พิธีอุปสมบทต่อไป ในแผ่นจารึกในพระเจดีย์บรรจุพระธาตุของท่านจารึกไว้ว่า “...อุปสมบท อายุ ๓๗ ปี พ.ศ. ๒๔๗๑...”

พ่อออกพรหมเข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดโพธิสมภรณ์ ในตัวเมืองจังหวัดอุดรธานี โดยมี**ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล)** สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระครูชินวาทธำรง** เป็นพระอุปัชฌาย์ **ท่านพระครูประสาทคณานุกิจ** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ได้รับฉายาว่า **“จิริบุญโณ”** สังกัดคณะธรรมยุติกนิกาย

มีเรื่องที่น่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งคือ ได้มีน้องชาย น้องสาว และน้องเขยของ หลวงปู่ ก็ได้ติดตามออกบวชมอบกายถวายชีวิตในพระพุทธศาสนาด้วยเช่นเดียวกัน ในเวลาต่อมา

สาธุ อนุโมทามิ

ออกธุดงค์ไปทางจังหวัดอุบลฯ

๓ พรรษาแรก คือช่วง พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๗๓ หลังจากอุปสมบทแล้ว หลวงปู่พรหมจิรบุญโณ ได้เที่ยวธุดงค์ไปทางจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดบ้านเกิดของพระอาจารย์सार ซึ่งถือเป็นอาจารย์กรรมฐานองค์แรกของท่าน

ในหนังสือประวัติของท่าน ได้เขียนบรรยายเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

“เมื่อท่านได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว ได้เที่ยวไปกับท่านอาจารย์สาร ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเดินทางด้วยเท้าเปล่าตลอด ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนอย่างทุกวันนี้ จำพรรษาในที่ต่างๆ ๓ พรรษา แล้วได้ลาพระอาจารย์กลับภูมิลำเนาเดิม พักอยู่ที่ผดุงธรรม (วัดใน) เดียวนี้ ได้พร้อมกับชาวบ้านสร้างหอไตรขึ้น ๑ หลัง เพื่อเป็นที่เก็บรักษาบรรดาหนังสือพระคัมภีร์ต่างๆ ไว้ให้เป็นที่ปลอดภัย”

น่าเสียดายที่ไม่สามารถหารายละเอียดเกี่ยวกับการเดินธุดงค์ในช่วงนี้ของท่าน ในการเดินธุดงค์ของหลวงปู่พรหมในครั้งแรกที่ไปจังหวัดอุบลราชธานีนี้ น่าจะยังไม่ได้พบหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ เพราะหลังจากพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ หลวงปู่มั่นได้ปลีกจากหมู่คณะออกวิเวกไปเพียงองค์เดียวไปทางภาคกลางและไปจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ ต่อจากนั้น ท่านก็ติดตามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ขึ้นไปพำนักที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๒ ปี ดังที่พวกเราทราบกันดีแล้ว

ในส่วนของคณะกองทัพธรรม ซึ่งนำโดยหลวงปู่สิงห์ ชันตยาโคโม นั้น หลวงปู่พรหมก็คงไม่ได้เข้าร่วม น่าจะเป็นการเดินทางสวนทางกัน กล่าวคือคณะกองทัพธรรมออกเดินทางจากจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ แล้วมาปักหลักเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น เป็นเวลา ๓ ปี ต่อจากนั้นก็เคลื่อนย้ายไปเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อดูชื่อพระเถระที่ร่วมอยู่ในคณะกองทัพธรรมสมัยนั้นก็ไม่พบชื่อของหลวงปู่พรหม จิรปุณโณ รวมอยู่ในคณะด้วย การเดินทางครั้งครั้งแรกของหลวงปู่พรหมนี้ ท่านคงได้เรียนรู้หลักปฏิบัติในการธุดงค์และประสบการณ์ในการภาวนาพอสมควร จนเกิดความมั่นใจพอที่จะเที่ยวธุดงค์องค์เดียวได้

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลังจากออกธุดงค์ไป ๓ ปี หลวงปู่พรหมก็กลับมายังภูมิลำเนาเดิมของท่าน มาพำนักที่วัดผดุงธรรม (วัดใน) บ้านดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี การกลับบ้านครั้งนี้ หลวงปู่ได้ร่วมกับชาวบ้านสร้างหอไตรถวายวัดผดุงธรรม เพื่อเป็นที่เก็บรักษาหนังสือธรรมและคัมภีร์ต่างๆ ไว้ให้เป็นที่ปลอดภัย”

เรื่องราวของหลวงปู่พรหมในช่วงนี้ก็เป็นที่ทราบกันเพียงแค่นี้เอง ไม่สามารถหารายละเอียดได้มากกว่านี้

เที่ยววิเวกแถวอำเภอณาแก นครพนม

เรื่องราวในตอนนี้ได้จากท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เคยเขียนเล่าเอาไว้ทำให้ได้ทราบว่า เมื่อสมัยแรกบวช หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ เคยไปบำเพ็ญเพียรที่ถ้ำพระเวส ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอณาแก จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหาร) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในตอนทีหลวงปู่พรหมเดินทางกลับบ้านดงเย็น ซึ่งท่านหลวงตาพระมหาบัวได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “ปฏิปทาพระอุดมคณธรรมฐาน สายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต” ท่านเขียนไว้ในแนวข้อๆ ทีหลวงปู่พรหมไปเผชิญกับอ๊วกังแบบกะทันหัน มีดังนี้

“ท่านอาจารย์องค์นี้ได้เคยพูดความซี้ซลาดไม่เป็นท่าของท่านให้ผู้เขียนฟัง โดยกล่าวถึงสมัยบวชใหม่ และคราวไปพักอยู่ในภูเขาเขตจังหวัดนครพนมว่า คราวท่านบวชใหม่ยังไม่ได้พรรษา ท่านไปเที่ยววิเวกในภูเขาแถบอำเภอณาแก จังหวัดนครพนม ขากลับจากเที่ยว ท่านมาตามทางสายอำเภอณาแกที่ตรงไปจังหวัดสกลนคร ซึ่งแต่ก่อนไม่มีถนนแม้ทางล้อเกวียนและทางคนเดินเท้า รกรุงรังมากแทบมองไม่เห็นทาง เพราะระยะทางที่ห่างจากอำเภอณาแกมาประมาณ ๔ กิโลเมตร เป็นป่าดงกว้างใหญ่รกชัฏ ด้านยาวติดกับภูเขา มีสัตว์เลื้อยคลานชุกชุมพอเรียกความหวาดกลัวจากคนซี้ซลาดได้ไม่ยากเลย เผอิญพอท่านเดินทางมาถึงดงนั้นก็เป็นเวลาค่ำมืดพอดี เทียนไขก็ไม่มีเหลือติดมาเลย ถ้าจะฝันเดินทางต่อไปก็กลัวหลงทางเพราะแถบนั้นไม่มีบ้านคน ทั้งทางก็รกชัฏตีบตันปกคลุมไปด้วยป่าไม้ทั้งหลาย ไม่เหมือนทุกวันนี้ ซึ่งไปที่ไหนเจอแต่บ้าน

และผู้คน แม้ป่าดงดั่งกล่าวนี้ได้กลายเป็นบ้านเรือนนาสวนไปหมดแล้วจนไม่มีซากแห่งป่าเหลือหลออยู่บ้างเลย ท่านจึงตัดลึนใจพักค้างคืนในดงนั้น โดยปลีกออกจากทางไปเพียงเล็กน้อย แล้วก็ชวนกลดกับกิ่งไม้ มีมือลูบคลำเก็บกวาดใบไม้แห้งแถบบริเวณที่พักนั้นมารวมกันพอเป็นที่นอนได้ เสร็จแล้วก็พักผ่อนและภาวนา ได้เวลาประมาณ ๓ หุ่่ม ซึ่งขณะที่ท่านกำลังนั่งทำสมาธิภาวนาอยู่ด้วยความหวาดระแวงเรื่องต่างๆ ขณะนั้นได้มีอ๊ี้แก้งตัวหนึ่งด้อมๆ เข้ามาบริเวณที่พักโดยไม่รู้ตัว

พออ๊ี้แก้งโผล่หน้าออกมา ก็มาเจอเอากลดกับมุ้งที่กางและลดลงไว้อย่างมิดชิด พอดี้เพราะความตื่นเต้นตกใจกลัวของสัตว์ที่มีนิสัยระแวงประจำตัวตลอดเวลาอยู่แล้ว ก็ร้องขึ้นอย่างเต็มเสียง “แก๊ก” คำเดียว พร้อมกับกระโดดชนป่าศึระะโดนต้นไม้โครมครามๆ ดั่งสนั่นไป ท่านเองก็สะดุ้งตกใจสุดขีดจนแผลอตัวร้องออกมา “เอ๊กอ๊าก” เช่นกัน อ๊ี้แก้งตื่นเสียงคนวิ่งหูตังตากลนเตลิดเข้าป่าไป

ในขณะที่เดียวกันพอได้สติ ท่านนึกอายความไม่เป็นท่าของตัวจนอดขบขันหัวเราะตัวเองไม่ได้ว่า พระหั่งองค์แท้ๆ ออกบวชด้วยความเสี่ยสละทุกสิ่งทุกอย่าง แม้ตายที่ไหนก็ยอมแล้วด้วยความปลงใจใฝ่ธรรม แต่ทำไมเพียงอ๊ี้แก้งซึ่งเป็นสัตว์ป่าธรรมดา มิใช่เสือหมี ผี เปรต ที่ควรจะน่ากลัว ทั้งมันก็วิ่งหนีตายจนสุดขีด และร้องออกมาด้วยความกลัวเราแท้ๆ เพราะความตกใจไร้สติ แต่เราเองซึ่งเป็นคนและเป็นพระกรรมฐานหั่งองค์ยังตกใจกลัวมันแทบหัวใจหยุด ตายหั่งเปล่าๆ ไม่มีสติรั้งใจถึงกับปล่อยความต่ำทรามชนิดชายตัวและพระศาสนาออกมาให้มันได้ยีนอย่างถนัดชัดเจนจนมันวิ่งป่าเบึงไปไม่คิดชีวิต ถ้าอ๊ี้แก้งตัวนี้มีความฉลาดพอทราบได้ว่าพระเป็นเพศที่เชื่อธรรมและเสี่ยสละไม่ซี้ซลาดหวาดกลัวเหมือนพระกรรมฐานองค์กำลังแสดงความกลัวตายอย่างสุดขีด ไม่มีสติอยู่กับตัว เวลานั้นมันคงนึกขบขันและกลับมาหัวเราะเยาะเย้ยเราจบอ๊ิบอาย ไม่มีหน้าพระเหลืออยู่เลยเป็นแน่ แต่เนิ่นนี้เป็นสัตว์ พอนาชีวิตผ่านไปได้ก็หมดปัญหากันไป ไม่สนใจว่าใครจะเป็นคนบ้าหรือคนดีอะไรต่อไป”

จิตตกอยากหวนกลับสู่เพศฆราวาส

เหตุการณ์นี้น่าจะเกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔ คือเมื่อหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ บวชได้ ๓ พรรษาแล้ว จิตท่านก็หวนกลับอยากคืนสู่ชีวิตฆราวาสอีก ในช่วงนี้ ท่านได้ต่อสู้เพื่อเอาชนะกับมารกิเลสฝ่ายต่ำจนเต็มสติกำลัง ด้วยการให้ความเพียรพยายามอดทนเต็มที่ มีการทำสมาธิภาวนาและเดินจงกรม เป็นต้น จนในที่สุดท่านก็กลับเป็นฝ่ายชนะได้สมหวัง

ศิษย์พระอาจารย์มั่นเกือบทุกองค์นั้นแหละ ท่านเอาธรรมะเข้าต่อสู้จนออกจากภัยอันตรายแรงได้ เรื่องกิเลสมารทับจิตใจนี้ หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ท่านก็เคยถูกระแสนกิเลสที่พัดกระหน่ำอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน

เรื่องนี้ท่านเคยเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังอันเป็นอุบายธรรมปฏิบัติว่า

ภายหลังจากที่ท่านได้บวชเป็นพระแล้ว ๓ พรรษา ก็เกิดมีความรู้สึก (กิเลสภายใน) อย่างรุนแรง คิดอยากจะสึกออกมาเป็นฆราวาสวิสัยอีก ทำอย่างไร ก็ไม่หายที่จะนึกคิด ต้องเร่งพยายามต่อสู้ความคิดภายในนั้น มั่นเป็นกิเลสมารตัวร้ายสู้กันอย่างหนัก (ครูบาอาจารย์เคยเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่ได้มาชวนแม่ชีให้สึกออกไปครองเพศฆราวาสด้วยกันอีก แต่แม่ชีใจแข็งบอกว่าให้อดทนทำความเพียรอย่างหนักอีกหนึ่งปีก่อน ถ้ายังอยากสึกอยู่อีกแล้วค่อยมาพูดกันอีกครั้ง ทำให้หลวงปู่ได้สติ และเร่งทำความเพียรอย่างหนักเพื่อเอาชนะกิเลสให้ได้)

อาวุธที่เข้าต่อสู้นั้น ท่านได้ทำสมาธิเดินจงกรมด้วยวิธีต่างๆ นานา นำมาใช้เป็นอุบายขจัดขับไล่ความคิดนั้นออกไป และด้วยความตั้งใจจริงของท่านนั่นเอง ในที่สุดท่านสามารถเอาชนะอารมณ์จิตที่คิดจะสู้กันได้ เพราะว่าท่านคิดอยู่เสมอว่า **ในชีวิตของท่านไม่เคยแพ้ใคร ไม่เคยทำสิ่งใดล้มเหลว แล้วท่านจะแพ้ตนเองได้อย่างไร ท่านก็ได้ตัดสินใจมุ่งหน้ามาถึงขนาดนี้แล้ว ท่านจะต้องเดินหน้าต่อไปจนถึงที่สุด แม้จะต้องฟันฝ่ากับภัยอันตรายใดๆ ที่ยิ่งใหญ่ในโลกนี้ก็ตาม**

ในที่สุด หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ก็สามารถดำเนินตามรอยบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันเป็นจุดหมายปลายทางของท่านได้สำเร็จ คำว่าชัยชนะจากคู่ต่อสู้ คือกิเลสมาได้ดังที่ตั้งใจจริง”

เกี่ยวกับเรื่องจิตตกอยากจะสื่อกไปครองเพศฆราวาสนี้ หลวงปู่พรหมได้เล่าให้หลวงปู่จามฟังว่า

“...บวชแล้วก็ไปกับครูอาจารย์สาร ลุถึงเมืองอุบล อยู่อุบล ๓ ปี ที่นี้จิตคิดอยากสื่อกคิดถึงบ้าน คิดถึงเมีย แต่บุญยังรักษา ตอนกลางคืน จะเดินจงกรม จะนั่ง จะยืน ก็ได้ยินแต่เสียงกระดิ่ง กระโถ้ง เกราะว่วเกราะควายดังทั่วไปหมดในหูนี้ จนนอนไม่หลับ มาพิจารณาดูตนเองว่าจะเอาอย่างไร ทรัพย์ก็ไม่มี เมียก็หนีไปบวช ลูกก็ไม่มี จะออกไปเอาอะไร ทุกข์มิใช่หรือจึงหนีมาบวช ตื่นเช้าก็เข้าไปขอครูอาจารย์สาร ออกเที่ยววิเวก เข้าดงเข้าป่าข้ามโขงไปจนถึงหลวงพระบาง อยู่หลวงพระบาง ๑ พรรษา แล้วกลับเข้ามาเมืองไทย พบปะอาจารย์ชอบ (หลวงปู่ชอบ จานส์โม) อยู่ขอนแก่น จึงชวนกันขึ้นเมืองเหนือ หลงทางออกไปลุถึงเมืองพม่า ต้องกลับลงมาจึงได้พบปะครูอาจารย์ใหญ่ (หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต) อยู่ถ้ำพระ เชียงราย จึงพอได้รู้ช่องทาง”

ปรารภนาเป็นศิษย์หลวงปู่มั่น

ขณะที่อยู่ปฏิบัติธรรมกับพระอาจารย์สาร ซึ่งเป็นศิษย์องค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต นั้น บ่อยครั้งที่ท่านพระอาจารย์สารได้เอ่ยปากยกย่องพรรณาคุณของหลวงปู่มั่นให้หลวงปู่พรหมได้ยิน หลวงปู่พรหมท่านก็มุ่งต่อหลวงปู่มั่นเพื่อเป็นที่ฝากเป็นฝากตายในชีวิตแห่งเพศสมณะ แต่ก่อนได้พบกับหลวงปู่มั่น ท่านรำพึงกับตนเองเสมอว่า **“ก่อนที่จะเข้ามัสการพระอาจารย์มั่น ผู้เลิศด้วยสติปัญญา นั้น จำเป็นที่เราจะต้องฝึกฝนตนเองให้แข็งแกร่งกล้าเสียก่อน เมื่อได้พบได้รับอุบายธรรมใดๆ ก็จะได้ทุ่มเทกายใจประพฤติปฏิบัติธรรม โดยขอเป็นชาติสุดท้าย แม้มีวาสนาบารมีแล้วก็คงจะสมหวังดังตั้งใจไว้แน่นอน”**

นอกจากหลวงปู่พรหมจะเป็นผู้มีความอาจหาญมั่นคงแล้ว ท่านยังเป็นพระผู้ปฏิบัติธรรมที่มีสติปัญญาหยั่งรู้ในเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องจนสามารถเอาตัวรอดปลอดภัยได้ ความจริงแล้ว หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านมีใจกับธรรมะเป็นเครื่องมือหล่อเลี้ยงให้เกิดความอบอุ่นและเยือกเย็นตลอดมา ท่านได้สละละวางทางโลกแล้ว จนหมดสิ้น ยอมอดยอมทนต่อความยากลำบากทิวโหยได้อย่างสบาย ก็เพราะท่านมีธรรมะเป็นอารมณ์ของจิต เมื่อหลวงปู่พรหมท่านปล่อยขันธ์ไปสิ้นแล้ว ความจริงก็ปรากฏว่า **“ปรมฺ สฺขํ”** ท่านหมดความห่วงกังวลโดยสิ้นเชิง

ร่วมกับหลวงปู่ชอบไปภาคเหนือและพม่า

ท่านผู้อ่านทราบกันดีแล้วว่า หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่าย
ธุดงคกรรมฐาน ได้ปลีกองค์ออกจากหมู่คณะไปบำเพ็ญเพียรทางภาคเหนือเป็นเวลา
นานถึง ๑๒ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงได้รับอาราธนาให้
กลับมาโปรดลูกศิษย์ลูกหาทางภาคอีสานที่กำลังเฝ้ารอการกลับมาของท่านด้วยความ
กระหายในธรรม ครูบาอาจารย์ในยุคนั้นหลายองค์ต่างพยายามเดินทางไปเสาะหา
หลวงปู่มั่นเพื่อจะได้รับการชี้แนะด้านธรรมปฏิบัติให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ทางด้านหลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ก็ทราบเรื่องกิตติศัพท์กิตติคุณของหลวงปู่มั่น
เป็นอย่างดี ท่านจึงมีความคิดอยู่ในใจว่าจะต้องตั้งต้นไปพบแล้วถวายตัวเป็นศิษย์
กรรมฐานต่อองค์หลวงปู่มั่นให้จงได้ ประกอบกับหลวงปู่สาร ฐมฺมสโร พระอาจารย์
ของท่านก็เดินทางไปภาคเหนือไปอยู่กับหลวงปู่มั่นก่อนหน้าแล้ว จึงเป็นการเร่งเร้าให้
ท่านกระหายที่จะธุดงค์ไปภาคเหนือมากยิ่งขึ้น ในประวัติของท่านได้กล่าวไว้เพียงรวมๆ
ดังต่อไปนี้

“หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ ท่านเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ชอบอยู่กับที่ ท่านมีความ
มุ่งหมายที่จะเดินธุดงค์ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางป่าดงพงไพรเสียดเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น
เมื่อท่านกลับ (จากหลวงพระบาง) มาถึงประเทศไทยแล้ว ท่านก็ได้ออกเดิน
ธุดงคกรรมฐานไปทางภาคเหนือ แต่การออกเดินธุดงค์เพื่อแสวงโมกขธรรมใน

คราวนี้ ท่านมีสหธรรมิกร่วมทางไปด้วยองค์หนึ่งคือหลวงปู่ชอบ จานสโม ผู้เป็นพระเถระผู้อาวุโสอีกองค์หนึ่งในปัจจุบันนี้

หลวงปู่พรหม จิรปุณโณ และหลวงปู่ชอบ จานสโม ท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์นี้ต่างก็เป็นเพชรน้ำเอกเป็นหัวแหวนอันล้ำค่าด้วยกัน เมื่อได้โคจรไปในที่อันวิเวกด้วยกันย่อมเป็นที่น่าสนใจแก่ประชาชนในยุคนั้นเป็นอันมาก ท่านได้ออกเดินธุดงค์ผ่านป่าเขาลำเนาไพรไปตลอดสายภาคเหนือ แล้วเข้าเขตประเทศพม่า ด้วยนิสัยเด็ดเดี่ยวอาจหาญการเดินธุดงค์กรรมฐานของท่านนี้ ท่านไม่พะวงเรื่องที่อยู่อาศัย คำไหนก็พักบำเพ็ญสมณธรรมที่นั่น สว่างแล้วออกธุดงค์ต่อไป จิตใจของท่านนั้นมีแต่ธรรมะ อาหารการขบฉันก็เป็นไปในลักษณะมีก็กิน ไม่มีก็อดยอมทนเอา ไม่มีการเรียกร้อง ไม่มีการสงสารตนเองที่เกิดทุกขเวทนา เพราะการเดินธุดงค์ก็เพื่อขจัดกิเลสภายในให้หมดไปสิ้นไป

หลวงปู่พรหมและหลวงปู่ชอบ ท่านมีความตั้งใจในข้อวัตรปฏิบัติมาก ท่านมีความแก่กล้าชนิดถึงไหนถึงกัน ท่านได้ผ่านเมืองต่างๆ ในประเทศพม่า จนสามารถพูดภาษาพม่าได้คล่องแคล่ว โดยเฉพาะหลวงปู่ชอบ ท่านพูดภาษาพม่าได้คล่องเหมือนเป็นภาษาของตัวเอง”

การรุดงค์ขึ้นภาคเหนือของหลวงปู่พรหม

ในตอนที่ผ่านมาเป็นการกล่าวรวมๆ ว่า หลวงปู่พรหมกับหลวงปู่ชอบเดินทางขึ้นภาคเหนือด้วยกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบจากประวัติของหลวงปู่แต่ละองค์ที่เดินทางขึ้นภาคเหนือในสมัยนั้น ทำให้ผมมั่นใจว่าหลวงปู่พรหมกับหลวงปู่ชอบ ต่างองค์ต่างเดินทางขึ้นภาคเหนือ คือไปคนละครั้งและไปต่างปีกัน แต่ทั้งสององค์เดินรุดงค์เข้าไปในเขตพม่าด้วยกัน แต่ไม่ได้ไปด้วยกันโดยตลอด และไม่ได้กลับฝั่งประเทศไทยพร้อมกัน

ถ้าจะจัดลำดับก่อน-หลังการเดินทางขึ้นภาคเหนือของครูบาอาจารย์ในยุคนั้นแต่ละองค์ มีดังนี้

๑. หลวงปู่ขาว อนาลโย (เกิด พ.ศ. ๒๔๓๑ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๖๒ และญัตติเป็นธรรมยุต ปี พ.ศ. ๒๔๖๘) เคยฝากตัวเป็นศิษย์และปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่นมาก่อนแล้วตั้งแต่คราวที่องค์หลวงปู่มั่นยังพำนักอยู่ที่ภาคอีสาน หลวงปู่ขาวเดินรุดงค์ขึ้นภาคเหนือในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ขณะนั้นท่านมีอายุ ๔๕ ปี เป็นพรรษาที่ ๘ ในขณะธรรมยุติกนิกาย ท่านเดินทางไปด้วยกัน ๔ องค์ เดินรุดงค์ออกจากจังหวัดอุดรธานีไปจังหวัดหนองคาย แล้วเดินลัดเลาะขึ้นไปตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ไปถึงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย แล้วต่อจากนั้น ทั้ง ๔ องค์ ก็แยกย้ายกันเสาะหาหลวงปู่มั่นต่อไป

หลวงปู่ขาวได้จำพรรษาแรกในภาคเหนือ คือปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่วัดพระเจ้าทองทิพย์ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย ออกพรรษาแล้วก็ได้พบหลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ซึ่งเดินทางกลับจากเขตประเทศพม่า ต่อมาได้แยกย้ายกัน องค์หลวงปู่ขาวเองได้พบกับหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ร่วมเดินทางด้วยกัน และไปพบหลวงปู่มั่นซึ่งพำนักอยู่กับหลวงปู่สาร ธรรมสาโร ที่ป่าเมี่ยงห้วยทราย ตำบลแม่ปิ้ง อยู่ในเขตอำเภอพร้าวทางตอนใต้ ต่อจากนั้นก็ได้อยู่ปฏิบัติธรรมใกล้ชิดกับหลวงปู่มั่นเรื่อยมา

๒. หลวงปู่เทศก์ เทศฺรสี (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๕ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๖๖) พำนักอยู่กับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ที่จังหวัดนครราชสีมา มีความประสงค์จะขึ้นภาคเหนือไปปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่น จึงได้กราบหลวงปู่สิงห์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอนแรกท่านเดินทางไปจังหวัดหนองคายก่อนเพื่อชักชวนหลวงปู่อ่อนสี สุขเมโธ สหธรรมิกของท่านให้ไปภาคเหนือด้วยกัน

หลวงปู่เทศก์กับหลวงปู่อ่อนสีออกเดินทางจากอำเภอบ้านฝาง จังหวัดหนองคาย หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๖ (อายุ ๓๑ ปี พรรษา ๑๐) โดยข้ามไปฝั่งเวียงจันทน์แล้วโดยสารเรือกลไฟขึ้นเหนือไปตามลำแม่น้ำโขง ไปแวะพักที่หลวงพระบาง แล้วลงเรือข้ามฝั่งไปขึ้นที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ต่อจากนั้นก็เดินทางลงไปทางจังหวัดลำปาง แล้วจึงวกขึ้นเหนือไปพักที่จังหวัดลำพูนระยะหนึ่ง แล้วต่อไปเชียงใหม่ไปแวะพักที่วัดเจติยหลวง ในเมืองเชียงใหม่

ต่อจากนั้นก็ออกเดินทางเหนือเสาะหาหลวงปู่มั่นเรื่อยไป จนเลยเข้าไปในเขตพม่า เมื่อหาหลวงปู่มั่นไม่พบ จึงพากันกลับมาฝั่งไทยมาทางอำเภอฝาง ทราบข่าวหลวงปู่มั่นพำนักอยู่ในเขตอำเภอพร้าว จึงได้เสาะหา ครั้งแรกไปพบหลวงปู่สาร ธรรมสาโร (ในบันทึกของหลวงปู่เทศก์เขียนว่า พระอาจารย์สาน - ใช้ น.หนู เป็นตัวสะกด) พำนักที่ถ้ำดอกคำ ต่อจากนั้นหลวงปู่ทั้งสองจึงได้เข้ากราบหลวงปู่มั่นที่ป่าเมี่ยงแม่ปิ้ง ตำบลแม่ปิ้ง อยู่ในเขตอำเภอพร้าวทางตอนใต้ ต่อจากนั้นทั้งหลวงปู่เทศก์และหลวงปู่อ่อนสี ก็ได้อยู่ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่นเรื่อยมา

๓. **หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ** (เกิด พ.ศ. ๒๔๓๓ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๗๑) เดินทางขึ้นภาคเหนือ หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ไปพำนักที่บ้านปาง (วัดอรัญญวิเวก ในปัจจุบัน) แล้วขึ้นเหนือไปที่เชียงดาว แล้วจึงเดินทางต่อไปกับหลวงปู่ชอบ จานสโม เข้าไปในเขตพม่า ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

๔. **หลวงปู่ชอบ จานสโม** (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๔ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๖๗) ออกเดินทางขึ้นภาคเหนือ หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านเดินทางองค์เดียว ออกจากจังหวัดเลย ไปทางเพชรบูรณ์ แล้วไปทางลำปาง ขึ้นไปเชียงใหม่ เดินทางทั้งกลางวันและกลางคืน ใช้เวลา ๙ วัน ๙ คืน จึงถึงเชียงใหม่ ไปพักจำพรรษาแรก พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่วัดบ้านปาง อำเภอแม่แตง ต่อจากนั้นก็ออกเดินทางไปทางประเทศพม่า โดยร่วมเดินทางไปกับหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ดังจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

จากข้อมูลเกี่ยวกับหลวงปู่ครูอาจารย์ข้างต้นทั้ง ๔ องค์ ทำให้ทราบว่าแต่ละองค์ต่างเดินทางขึ้นภาคเหนือไม่พร้อมกัน ต่างองค์ต่างไปโดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือไปเสาะหาหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ เพื่อรับการชี้แนะในธรรมปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไป

จากข้อมูลข้างต้นจึงแน่ใจว่า หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ กับหลวงปู่ชอบ จานสโม เดินทางขึ้นภาคเหนือคนละครั้งกัน ไม่ได้ไปด้วยกัน ต่างองค์ต่างไป และไปคนละปี คือหลวงปู่พรหมไปในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ส่วนหลวงปู่ชอบไปในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ช่วงเวลาห่างกันถึง ๒ ปี

รูดงค์เข้าเขตพม่า

ในประวัติของหลวงปู่พรหม จิรปุณโณ กล่าวถึงการเดินรูดงค์เข้าไปในเขตพม่า เพียงสั้นๆ และกล่าวรวมๆ ไม่มีรายละเอียดดังนำเสนอแล้ว ในบันทึกประวัติของหลวงปู่ชอบ จานสโม สหธรรมิกผู้ร่วมรูดงค์กับหลวงปู่พรหมมีเขียนไว้ ดังนี้

“การขึ้นภาคเหนือในครั้งนี้ หลวงปู่ชอบ จานสโม ตั้งใจว่าจะเที่ยวรูดงค์ไปให้ถึงเขตพม่า ทั้งๆ ที่ทราบว่าหนทางเป็นเขาแสนจะทुरกันดาร ไม่เป็นการผิตเลยที่จะกล่าวว่า สำหรับหลวงปู่ชอบแล้ว ป่าลึกและเขาสูงนั่นเองคือบ้านอันแสนผาสุกของท่าน เมื่อมีโอกาสท่านจะต้องเข้าป่าขึ้นเขาไปตามนิลัย ได้ไปถึงใจกลางป่าลึกถึงบนดอยสูงแล้ว ใจจึงจะมีความปลอดโปร่งโล่งสบาย เมื่อทราบว่าหลวงปู่ชอบจะรูดงค์เดี่ยวเข้าแดนพม่า บรรดาเพื่อนพระด้วยกันต่างก็ทักท้วงด้วยความเป็นห่วงว่าทางที่จะไปพม่านั้นแสนจะทुरกันดาร เต็มไปด้วยป่าดงดิบดงร้าย ไม่มีบ้านคน มีแต่สัตว์ป่าซึ่งมักจะเป็นประเภทดุร้าย อย่างเสือ อย่างช้าง เป็นต้น

หลวงปู่ชอบเล่าว่า เมืองพม่านั้นมีมนต์เพรียกให้ท่านไปเยี่ยมให้ได้ ไม่ว่าจะมียุอุปสรรคอะไรขวางกั้น ท่านก็ต้องไป เมื่อหลวงปู่ชอบตัดสินใจแน่วแน่ว่าจะรูดงค์เข้าไปในเขตพม่า ในที่สุด ท่านก็ได้กัลยาณมิตรคู่คิดที่จะเดินรูดงค์ไปด้วยกัน คือหลวงปู่พรหม จิรปุณโณ ศิษย์อาวุโสอีกท่านหนึ่งของหลวงปู่มั่น

หลวงปู่พรหมกับหลวงปู่ชอบมีอายุไล่ใกล้เคียงกัน (หลวงปู่พรหมเกิดก่อนหลวงปู่ชอบ ๑๑ ปี แต่หลวงปู่ชอบบวชก่อนหลวงปู่พรหม ๔ ปี) ต่างองค์ต่างมีนิสัยอาจหาญเด็ดเดี่ยว ใจเด็ด ไม่กลัวตาย เช่นเดียวกัน

หลวงปู่ทั้งสององค์ฝ่าฟันความลำบากไปทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อเข้าเขตพม่าแล้ว ท่านก็แยกทางกัน ด้วยหลวงปู่พรหมประสงค์จะเที่ยวดูบ้านเมืองในพม่าด้วย ส่วนหลวงปู่ชอบท่านปรารถนาจะอยู่แต่ในป่าเขา ไม่ต้องการเข้าเมือง ท่านจึงคงธุดงค์ตามป่าเขา ได้อาศัยพวกยางพวกกะเหรี่ยงในการบิณฑบาต

หลวงปู่ชอบบอกว่า ท่านเอ็นดูชาวพม่ามากที่ส่วนใหญ่เป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่ลักขโมยไม่ขี้โกงกัน ทั้งมีน้ำใจศรัทธาในพระศาสนาอย่างยิ่ง บรรดาพวกยางพวกกะเหรี่ยง ไทใหญ่ ที่อยู่ในป่าในเขา แม้จะยากจนตรากตรำอย่างไร ก็จะต้องหาอาหารมาใส่บาตรอย่างเหลือเฟือ หลวงปู่ชอบชมว่า พวกเขามีใจงาม ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถือศีลบริสุทธิ์ แม้เบียดไต่ก็หายาก ไม่มีคนเลียง เพราะเขาต่างไม่ฆ่าสัตว์...”

ตามประวัติ หลวงปู่ชอบได้ธุดงค์เข้าไปจำพรรษาในเขตพม่าถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกไปพร้อมกับหลวงปู่พรหมดังกล่าว อยู่จำพรรษาในเขตพม่า ๒ ปี ติดต่อกัน คือปี พ.ศ. ๒๔๘๑ และ ๒๔๘๒ ถ้าดูปี พ.ศ. ตามประวัติของหลวงปู่ทั้งสององค์ ปีที่เดินทางเข้าไปในพม่า ต่างกันถึง ๒ ปี คือหลวงปู่พรหมเดินทางเข้าพม่าในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ส่วนของหลวงปู่ชอบ เป็นปี พ.ศ. ๒๔๘๐

เส้นทางรุดงค์ของพระอาจารย์ใหญ่

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ได้พำนักปฏิบัติธรรมแสวงความวิเวก และเผยแผ่ธรรมให้แก่ประชาชนในภาคเหนือแถบป่าเขาห่างไกลความเจริญ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย เป็นเวลาติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๘๒ ต่อจากนั้นจึงได้รับอาราธนาให้กลับภาคอีสานเพื่อโปรดลูกศิษย์ลูกหาที่รออยู่เป็นจำนวนมาก

ตามประวัติ หลวงปู่มั่นเดินทางไปเชียงใหม่หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๑ รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจติยฺหหลวง ในช่วงพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๕ พ้อออกพรรษาแล้ว ท่านก็สละตำแหน่งเจ้าอาวาสและตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ ออกวิเวกตามป่าเขาในถิ่นกันดารห่างไกลบ้านเมือง

เป้าหมายในการเดินทางมาภาคเหนือของหลวงปู่มั่นนั้น ท่านต้องการแสวงหาที่วิเวกเพื่อบำเพ็ญเพียรทางใจ ไม่ต้องการยศตำแหน่งหรือลาภสักการะใดๆ ทั้งสิ้น แต่การที่ต้องรับตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้น เพราะจำใจต้องอนุโลมตามความประสงค์ของพระอาจารย์ของท่าน คือ ท่านเจ้าประคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) ที่ท่านมาพัฒนาวัดเจติยฺหหลวงในตัวเมืองเชียงใหม่ แล้วสถาปนาขึ้นเป็นวัดธรรมยุตแห่งแรกในภาคเหนือ

ท่านเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดเจติยंहलग ถึง พ.ศ. ๒๔๗๔ แล้วเดินทางกลับกรุงเทพฯ ด้วยปัญหาสุขภาพ แล้วแต่งตั้งให้หลวงปู่่มั่น ภูริทตฺโต เป็นเจ้าอาวาสวัดเจติยंहलगสืบต่อจากองค์ท่าน รวมทั้งตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ และขอพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระครูวินัยธร ให้ด้วย หลวงปู่่มั่นจำใจรับตำแหน่งดังกล่าวด้วยความเกรงใจครูอาจารย์ที่อยู่ในระหว่างป่วยไข้

ในปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ มรณภาพที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ หลวงปู่่มั่นจึงได้โอกาสสละตำแหน่ง คือเป็นเจ้าอาวาสวัดเจติยंहलगเฉพาะในพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เท่านั้น หลังจากออกพรรษาแล้ว ท่านก็สละตำแหน่งต่างๆ ทั้งหมด โดยกล่าวลาด้วยวาจาว่า “พัตถยศ ประภาคนิยบัตถ พวกเจ้าจงพากันอยู่ วัดเจติยंहलगนี้เถิด ส่วนเราพระม่นจะไปแล้ว” แล้วท่านก็ออกเที่ยวแสวงหาความวิเวก ตามป่าเขาในที่ห่างไกลเพื่อแสวงหาโมกขธรรมในชั้นที่ ๔ คือพระอรหัตผล ดังที่ทราบกันดีแล้ว การติดตามศึกษาเส้นทางธุดงค์ขององค์หลวงปู่่มั่น ในช่วง ๑๒ ปี ที่พำนักในภาคเหนือ สรุปลงได้เป็น ๒ ช่วงดังนี้

ช่วงแรก ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ หลวงปู่่มั่นออกธุดงค์จากวัดเจติยंहलगไปแถบเหนือ ไปทางอำเภอแมริม แม่แตง เชียงดาว และเลยไปพำนักในท้องที่อำเภอพร้าวบางแห่งด้วย

พ.ศ. ๒๔๗๒ พักจำพรรษาที่บ้านปาง อำเภอแม่แตง ต่อมากลายเป็นสำนักสงฆ์เป็นที่รวมของพระสายกรรมฐานในปัจจุบันคือ วัดอรัญญวิเวก ซึ่งมีหลวงปู่เปลี่ยน ปญญาปทีโป เป็นเจ้าสำนัก

พ.ศ. ๒๔๗๓ พักจำพรรษาที่ถ้ำเชียงดาว อำเภอเชียงดาว สถานที่อื่นในละแวกนั้นที่หลวงปู่่มั่นเคยไปพักวิเวก ได้แก่ ถ้ำผาปล่อง ถ้ำปากเปียง เป็นต้น

พ.ศ. ๒๔๗๓ เดินทางธุดงค์กลับลงมาทางใต้ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยมแตง อำเภอแมริม ที่วัดแห่งนี้ท่านได้ลูกศิษย์สำคัญที่เป็นพระชาวเหนือสังกัดมหานิกายคือ พระครูสุภัทรคุณ (หลวงปู่คำปัน สุขทุโท) วัดสันโป่ง ตำบลสันโป่ง อำเภอแมริม

สถานที่ในอำเภอแมริม ที่หลวงปู่มั่นเคยพำนักและกลายเป็นวัดกรรมฐานต่อมา ในภายหลังได้แก่ วัดป่าดารารักริมย์ และวัดป่าห้วยน้ำริน เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลวงปู่มั่นต้องลงมารับตำแหน่งเจ้าอาวาสและพักจำพรรษาที่วัดเจติย์หลวง ในตัวเมือง เชียงใหม่ ดังกล่าวข้างต้น

การออกธุดงค์ในช่วงที่สอง หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๒

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อหลวงปู่มั่นสละตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจติย์หลวงแล้ว ท่านก็ออกธุดงค์มาทางด้านตะวันออก มาทางอำเภอสันกำแพง ลั่นทราย ดอยสะเก็ด เข้าไปอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย แล้วมาปักหลักอยู่ที่อำเภอพร้าว จนกระทั่งได้รับนิมนต์ให้กลับทางกลับภาคอีสาน

หลวงปู่มั่นบรรลุนิคมขั้น ๔ คือพระอรหันต์ผล ที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ต่อจากนั้นท่านพำนักในสถานที่ต่างๆ ในเขตอำเภอพร้าว ประมาณ ๓ ปี จึงได้เดินทางกลับภาคอีสานตามคำอาราธนา

สถานที่ในอำเภอพร้าวที่หลวงปู่มั่นเคยแวะไปพำนักเท่าที่ปรากฏชื่อมี ดอยนะโม (หรือน้ำมัว) พุงบวักข้าว ป่าเมียงแม่สาย ป่าเมียงห้วยทราย ชูนั้ง ดอยมูเซอ ดงป่าตะ และแถวตำบลโหลงขอด มี ดงมะไฟ ลั่นมะค่า แม่แวน ผาหย่อง ดอยพระเจ้าผาแก่น บ้านแม่พวก เป็นต้น ในสมัยนั้นล้วนแต่เป็นที่ลึกลับเร้นอยู่ในป่าในเขายากที่จะเสาะหาท่านได้พบ

หลวงปู่มั่นเริ่มเปิดเผยตัวต่อศิษย์

หลังจากที่หลวงปู่มั่นบรรลุประอรหัตต์ ที่ถ้ำดอกคำ (ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว) ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว ท่านก็เริ่มเปิดเผยตัวต่อศิษย์ ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่ครูบาอาจารย์ที่เป็นศิษย์ของท่านที่อยู่ทางภาคอีสานหลายองค์ได้พากันเดินทางมาภาคเหนือเพื่อสืบเสาะหาและรับการอบรมสั่งสอนด้านธรรมปฏิบัติจากท่าน ด้วยแสดงถึงความประสงค์ของอาจารย์กับของบรรดาศิษย์เกิดมาตรงกันอย่างน้อยอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

หลวงปู่มั่นเคยบอกให้ลูกศิษย์ลูกหา รู้ถึงการบรรลุดุธรรมของท่าน เท่าที่ทราบมี ๒ ครั้ง

ครั้งแรก หลังออกจากถ้ำดอกคำ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้วท่านไปพักวิเวกที่ดอยนะโม (แต่เดิมเรียกว่าดอยน้ำมัว เพราะน้ำมีลักษณะขุ่นมัว ไม่ใสแจ้ว) อยู่ติดกับดอยแม่บั้งไปทางตะวันออก ลูกศิษย์ที่ติดตามท่านขณะนั้นมีหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ กับหลวงปู่ขาว อนาลโย องค์หลวงปู่มั่นท่านบอกกับศิษย์ว่า **“ผมหมดงานที่จะทำแล้ว ก็อยู่สถานกระบุงสถานตะกร้า พอช่วยเหลือพวกท่านและลูกศิษย์ลูกหาได้บ้างเท่านั้น”** เรื่องนี้หลวงปู่แหวนท่านเล่าให้หลวงพ่อเปลี่ยน ปณฺฑาปทีโป ฟัง

ครั้งที่สอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ที่เสนาสนะบ้านแม่กอย (ปัจจุบันคือวัดป่าอาจารย์มั่น บ้านแม่กอย ตำบลเวียง อำเภอพร้าว) ลูกศิษย์อาวุโสที่อยู่ด้วย ณ ที่นั้นมีหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่พรหม

จิรปุณโณ หลวงปู่เทศก์ เทศร์สี หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร และหลวงปู่คำอ้าย (พระเจ้า
เชียงใหม่) เป็นต้น

หลวงปู่คำอ้ายเล่าให้หลวงพ่อเปลี่ยนฟังว่า “หลังจากการเทศน์อบรมศิษย์แล้ว
หลวงปู่ฉันท่านปรารภว่า **“ผมคงไม่มีงานที่จะทำอยู่กับพวกท่านหรอก ผมคงจะอยู่กับ
พวกท่านไปไม่มีงานทำ แต่ก็อยู่กับพวกท่านไป พวกท่านก็ให้พากันตั้งใจปฏิบัติ
แต่พวกท่านอย่าไปบอกพวกญาติโยมนะ อย่าไปบอกใคร”**

ในช่วงแรกๆ ที่หลวงปู่ฉันออกวิเวก นับเป็นการยากมากที่จะเสาะหาท่านให้ได้พบ
แต่หลังจากที่ท่านบรรลุพระอรหัตผลแล้ว ท่านก็เปิดเผยตัวมากขึ้น ส่วนใหญ่ท่านจะ
วนเวียนอยู่ในห้องที่อำเภอพร้าว มีลูกศิษย์รุ่นแรกๆ ตามไปขอคำแนะนำกับท่าน
หลายองค์ การถามไถ่เสาะหาที่พำนักของท่านจึงไม่ยากเหมือนกับช่วงต้นๆ

ความประสงค์ของครูและศิษย์ตรงกัน

หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ศิษย์อุปัฏฐากใกล้ชิดหลวงปู่มั่นท่านหนึ่ง เขียนถึงความเหมาะสมทั้งช่วงเวลาและด้านสถานที่ รวมทั้งความประสงค์ที่ตรงกันของครูกับของบรรดาศิษย์ ดังนี้

“... ในท้องที่อำเภอพร้าว นั้น มีที่วิวเหมาะสมกับการบำเพ็ญกรรมฐานมาก ท่านพระอาจารย์มั่นท่านเดินธุดงค์วนเวียนอยู่อำเภอนี้หลาย (หลวงปู่หนู สัจจิตโต วัดดอยแม่ปิ้ง บอกว่าหลวงปู่มั่นพักวนเวียนอยู่ในเขตอำเภอพร้าว นานถึง ๘ ปี) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คณะศิษย์ของท่านที่ได้ถูกอบรมไว้แล้วโดยส่วนมากอยู่ทางภาคอีสาน ที่พยายามสืบเสาะหาพระอาจารย์มั่นว่าอยู่แห่งหนตำบลใด เมื่อได้ข่าวว่าท่านอยู่ทางอำเภอพร้าว ต่างก็หาวิธีที่จะมาหาท่านด้วยความยากลำบาก เพราะโดยส่วนมากก็เดินด้วยเท้า

บางองค์บางท่านพยายามฟังข่าวและเสาะหาท่านอยู่หลายๆ ปีกว่าจะพบ บางท่านก็ได้พบง่าย คือพอรู้ว่าศิษย์จะมา และศิษย์ผู้นั้นจะมีความสำคัญในอนาคต หรือจะเป็นกำลังสำคัญให้กับพระพุทธศาสนา ท่านจะเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อให้เกิดผลทางใจ ท่านจะถือโอกาสออกไปคอยรับการมาที่เดียว

เป็นความประสงค์ของท่านที่จะรวมศิษย์อีกครั้ง ตามที่ท่านเล่าให้ผู้เขียนฟัง เพราะหลังจากการธุดงค์แสวงหาความสงบ พิจารณาถึงปฏิบัติต่างๆ แล้ว สมควร

จะแก้ไขปรับสิ่งที่ยังบกพร่องอยู่ให้เต็มพร้อมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ฉะนั้น จึงไม่แปลกอะไรที่คณะศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ในปัจจุบันมีความสามารถมาก จนเป็นที่เคารพนับถือจากพุทธบริษัททั่วไป

จึงปรากฏว่าพระอาจารย์จากภาคอีสานได้เดินทางไปพบท่านที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะอำเภอ (พร้าว) นี้ ก็ถูกความประสงค์ของท่าน โดยไม่ต้องนิมนต์หรือสั่งการ ให้มา แต่เป็นความต้องการหรือความประสงค์ที่ตรงกันขึ้น ทางลูกศิษย์ต้องการจะพบเพื่อจะได้ศึกษาธรรมให้สูงยิ่งขึ้น ทางอาจารย์ (หลวงปู่มั่น) ต้องการจะพบจะได้แก้ไขปรับปรุงที่ได้สอนไว้ให้มีความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น และให้ได้ผลยิ่งขึ้น

นับแต่บัดนี้เป็นต้นมา พระเถรานุเถระจำนวนมาก (จากภาคอีสาน) จึงหลั่งไหล ขึ้นเชียงใหม่เพื่อการเข้าพบหาท่านอาจารย์มั่น ทั้งกิตติศัพท์ก็กำลังเลื่องลือว่าท่านเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ และมีความสามารถในอันที่จะแนะนำศิษยานุศิษย์ให้ได้รับผล ทางใจ...”

อีกตอนหนึ่ง หลวงพ่อวิริยงค์ บันทึกว่า

“เมื่อคณะศิษย์ทั้งหลายไปพบพระอาจารย์มั่นมากขึ้น ท่านได้พาเที่ยวรุกดงค์ไปตามป่า เขา ถ้ำ ตามที่เห็นสมควร แล้วท่านก็แนะนำปฏิบัติทาส้อควรปฏิบัติต่างๆ จนเป็นผลในทางจิตมากขึ้น ได้รับประโยชน์อย่างที่เป็นปึกเป็นแผ่นมากขึ้น เนื่องจากการกระทำที่ท่านทำให้เป็นตัวอย่างนั้น หนึ่ง และการแนะนำไปตามความจริงเกิดขึ้นนั้น หนึ่ง ซึ่งการณเช่นนี้ น้อยนักที่ผู้เป็นอาจารย์จะหาโอกาสช่วยศิษย์ให้ได้ถึงขนาดนี้เป็นหลักการที่ไม่ใคร่จะปรากฏในที่ต่างๆ เพราะเหตุว่าการกระทำเช่นนี้ต้องมีความหนักแน่นหวังเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธรศาสนาและแก่มนุษยชาติอย่างแท้จริงจึงจะทำได้ เพราะจะต้องเหน็ดเหนื่อย ลำบาก และทุรกันดาร ตลอดถึงการเอาจิตใจเข้าพิ้วพัน โอบอ้อม ระวัง เพื่อให้ผู้ดำเนินได้เดินไปในทางที่ถูกตลอดเวลา

กาลและสถานที่ช่างเป็นใจอะไรเช่นนั้น เหตุคือความเจริญของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ในแถบนี้ ยังเป็นลักษณะของชาวบ้านป่า แม้แต่ตัวอำเภอเอง ตลอดถึงอุปนิสัยใจคอ

ของคนบ้านนี้ ก็ยังไม่รู้วัฒนธรรมต่างชาติที่จะมาครอบคลุมเกาะกุมจิตใจให้ละเมอ เพื่อพากไปจนถึงทำให้หลงจากวัฒนธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา จึงทำให้คณะกรรมการฐานในสายพระอาจารย์มั่น ซึ่งต้องการความสงบวิเวก ปราศจากความปลืโพช (ความกังวล) ได้เป็นไปตามความประสงค์ของท่านเป็นอย่างดี โดยความเชื่อฟัง ซึ่งท่านก็แนะนำให้มาทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม ในเวลาที่ควร ไม่ต้องมาเฝ้าแหนรบกวนอยู่ตลอดเวลา ตลอดถึงบอกให้รู้ว่าขณะนี้ต้องการความสงบ เขาทั้งหลายก็เชื่อฟัง มีต้องคอยดูเอาในเมื่อผู้คนมารบกวนความสงบ

ทั้งนี้ จึงเป็นโอกาสให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะเชื่อฟังโอวาทของท่านอาจารย์อย่างเต็มเปี่ยม ไม่มีการบกพร่อง เป็นเหตุให้ต่างก็ได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่างศิษย์กับอาจารย์จะฟังได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ศิษย์ของพระอาจารย์มั่นแต่ละองค์ที่ได้รับการฝึกฝนทรมามาแล้ว เป็นพระเถระผู้ทรงคุณธรรมสูงในเวลาต่อมา จนถึงได้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง....”

หลวงปู่ขาวพบหลวงปู่มั่นที่ป่าเมียงห้วยทราย

ตอนนี้ผมขอเสนอเหตุการณ์ที่ หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้เข้ากราบหลวงปู่มั่นก่อน น่าจะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวของหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ได้บ้าง เพราะเวลาและสถานที่ รวมทั้งเหตุการณ์น่าจะใกล้เคียงกัน และน่าจะนำมาเทียบเคียงกันได้พอสมควร

ขอย้อนกลับไปเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ครั้งที่หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ได้รับอาราธนาจากหลวงปู่ขาว อนาลโย ให้ช่วยปฏิบัติสังฆกรรมพระพุทธรูปที่ถูกทุบทำลาย ที่วัดพระเจ้าทองทิพย์ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ต่อจากนั้นหลวงปู่ทั้งสององค์ ต่างก็แยกย้ายกันออกสืบเสาะหาหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามความตั้งใจเดิมของท่าน

ทางฝ่ายของหลวงปู่ขาว อนาลโย ได้เที่ยวสืบเสาะหาหลายที่มาตามเส้นทางเข้าตัวจังหวัดเชียงใหม่ แต่ไม่ได้เบาะแสเกี่ยวกับที่พักวิเวกของหลวงปู่มั่น จนท่านคิดว่าหมดหวังที่จะหาให้พบ จึงได้ตัดสินใจเดินทางกลับจังหวัดอุดรธานี หลวงปู่ขาว มาแวะพักชั่วคราวที่ถ้ำแก่งหลวง จังหวัดลำปาง และได้พบกับหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ณ ที่นั้นโดยบังเอิญ ทั้งสององค์จึงออกจุดธูปเที่ยวสืบเสาะหาหลวงปู่มั่นไปด้วยกัน

หลวงปู่ทั้งสององค์ได้รับอาราธนาให้โดยสารไปกับรถยนต์ลากไม้ซึ่งเดินทางไปพะเยาอยู่พอดี ในตอนนั้นพะเยายังเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย หลวงปู่ขาว กับหลวงปู่แหวนโดยสารรถยนต์ลากไม้มาถึงตัวอำเภอพะเยาแล้ว แวะพักค้างคืนที่นั่น เพื่อจะเดินทางไปทางอำเภอแม่สรวย แล้วหาทางลัดเลาะไปอำเภอเชียงดาวตามที่ตั้งใจไว้แต่แรก เพราะคิดว่าหลวงปู่มั่นน่าจะพักวิเวกอยู่แถบนั้น

เหตุการณ์ต่อไปนี้มีปรากฏในประวัติของหลวงปู่ขาว อนาลโย ดังนี้

“...รุ่งเช้า ฉันเสร็จ หลวงปู่ขาวกับหลวงปู่แหวน ก็ออกเดินทางต่อไปอำเภอมะสราย วกไปทางเวียงป่าเป้า จนถึงแม่ชะจาน (แถวเขตน้ำพุร้อน เขตจังหวัดเชียงราย) แล้ว สอบถามชาวบ้านแถวนั้นว่า “เคยเห็นตุ้เจ้าป่ามาจำพรรษาอยู่แถวนี้บ้างไหม” ชาวบ้าน บอกว่า “เห็นมีอยู่ ๒ องค์ พักอยู่ที่ป่าเมี่ยงห้วยทราย เมื่อ ๒-๓ วันก่อน เห็นตุ้เจ้าสาร (หลวงปู่สาร ธรรมสาร พระอาจารย์ของหลวงปู่พรหม) ลงมาเย็บผ้าอยู่กับชาวบ้าน” (มาอาศัยจักรชาวบ้านเย็บจีวร)

เมื่อทราบดังนั้นแล้ว หลวงปู่ขาวกับหลวงปู่แหวนก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะ มั่นใจว่าจะต้องเป็นพระอาจารย์ใหญ่แน่ๆ ภูริทตฺโต อย่างแน่นอน ท่านคงพำนักอยู่กับ ตุ้เจ้าสารก็เป็นได้ ทั้งหลวงปู่ขาวและหลวงปู่แหวนจึงได้รับเร่งเดินทางไปป่าเมี่ยง ห้วยทราย ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยความหวังว่าจะได้พบ พระอาจารย์ใหญ่อย่างแน่นอน เมื่อเดินทางไปถึงป่าเมี่ยงห้วยทราย ก็ได้พบหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ สมความตั้งใจ

โดยปกติ หลวงปู่มั่นท่านไม่ค่อยให้ใครอยู่ด้วย ท่านชอบอยู่เฉพาะองค์เดียว หลวงปู่ขาวบอกว่า ตัวท่านเองก็พยายามไปอยู่ในละแวกใกล้เคียงที่หลวงปู่มั่นพำนักอยู่ ในที่ไม่ห่างไกลนัก พอไปมาหาสู่เพื่อรับโอวาทได้ในคราวจำเป็น ที่ป่าเมี่ยงห้วยทราย นี้เอง หลวงปู่มั่นได้เมตตาแสดงธรรมสั่งสอนย้ำอุบายแนวปฏิบัติแก่ลูกศิษย์ทุกวัน

หลวงปู่ขาวเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า “การแสดงผลของพระอาจารย์แต่ละครั้ง ใช้เวลาไม่นาน แต่ธรรมที่ท่านแสดงนั้นเป็นธรรมปฏิบัติล้วนๆ ละเอียดไปตามที่กำลัง ดำเนินอยู่ ทำให้ผู้ได้ฟังหายสงสัยในข้อปฏิบัติของตนที่กำลังดำเนินอยู่ ทำให้เกิดความ มุ่งมั่นมานะพยายามประกอบความเพียรกันอย่างเต็มความสามารถ การได้ฟังธรรม จากครูอาจารย์แต่ละครั้ง เหมือนกับได้เพิ่มพลังธรรมะเข้าไปอีก ดังนั้น ในการภาวนา ต่างองค์ต่างก็เริ่มความเพียรกันอย่างไม่ทอดถอย เต็มความสามารถของตน อย่างไม่ขาด วรรคตอน ทั้งกลางวันและกลางคืน เว้นเฉพาะเวลาหลับเท่านั้น”

หลวงปู่ขาวเล่าให้ศิษย์ฟังต่อไปว่า

“เมื่อเข้าไปศึกษาข้อธรรมข้อธรรม พระอาจารย์ใหญ่มั่นท่านก็เมตตาสั่งสอนอย่าง เต็มภูมิ ไม่มีปิดบังลี้ลับ การได้อยู่ใกล้พระอาจารย์ใหญ่มั่น สติสัมปชัญญะจึงมีกำลัง อยู่เสมอ เป็นการประกอบ**ชาคริยานุโยค** (ความเพียร) อย่างแท้จริง การได้อยู่ใกล้ พระอาจารย์ใหญ่ในคราวนั้น จึงเป็นสัปปายะหลายอย่าง คือ **บุคคลสัปปายะ** เพราะ สหธรรมิกล้วนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเอาจริงด้วยกัน **อาวาสสัปปายะ** เพราะสถานที่ เป็นป่าเขาลำเนาไพร บรรยากาศสงบวิเวกวังเวง อากาศเยือกเย็น ชาวบ้านก็ไม่มา รบกวน **อาหารสัปปายะ** เพราะมีพอฉันเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปได้ ไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ถึงขั้นขาดแคลน **ธรรมะสัปปายะ** เพราะพระอาจารย์ผู้แสดงธรรมท่านก็ย่ำลงใน ธรรมปฏิบัติในสารธรรมอันเป็นวิมุตติธรรมวิโมกขธรรม ซึ่งจุดอันควรละและบอกจุด อันควรเจริญ ยิ่งใกล้วันเข้าพรรษา ท่านได้แสดงทางปฏิบัติย่ำลงเป็นจุดๆ เป็นขั้นตอน ตามการเจริญมรรคปัญญาโดยเฉพาะ

โดยปกติ พระอาจารย์ใหญ่มั่น ท่านไม่ค่อยให้ใครอยู่ด้วย ท่านให้ลูกศิษย์แต่ละรูป แยกกันไปหาที่ภาวนากันเอง ให้อยู่องค์เดียว ซึ่งหลวงปู่ขาวท่านบอกว่า ท่านก็พอใจที่ พระอาจารย์ใหญ่เมตตาสั่งสอนในเวลาจำเป็นเมื่อเข้าไปเรียนถาม และเมื่อหมด ข้อข้องใจแล้ว ก็กราบลาพระอาจารย์ไปบำเพ็ญตามลำพัง มีการเข้าๆ ออกๆ อยู่เสมอ”

หลวงปู่ขาวจำพรรษาที่ป่าเมียงขุนบึง

พอใกล้จะเข้าพรรษา พระอาจารย์ใหญ่มั่นบอกให้ลูกศิษย์แยกย้ายกันไปหาที่จำพรรษาตัวเอง ไม่ให้พักรวมกันที่ป่าเมียงห้วยทราย เพราะจะเป็นภาระหนักแก่ชาวบ้าน ซึ่งมีเพียง ๕-๖ หลังคาเรือน ชาวบ้านก็ยากจน ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการทำสวนเมียงและหาของป่าขาย การเข้าออกหมู่บ้านก็ยากลำบาก หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวตกลงกันไปจำพรรษาที่ป่าเมียงขุนบึง อยู่ท่ามกลางป่าเขา ไม่ห่างจากพระอาจารย์ใหญ่นัก ใช้เวลาเดินลัดป่าลัดเขามาเพียง ๔-๕ ชั่วโมง

ที่ป่าเมียงขุนบึง ชาวบ้านได้สร้างกุฏิที่พักชั่วคราวให้หลวงปู่ทั้งสององค์ พอได้อาศัยกันแดดกันฝนได้ ทั้งสององค์ต่างก็ตั้งใจเร่งความเพียรกันอย่างเต็มที่ ความก้าวหน้าด้านจิตตาวนาก็เป็นไปโดยราบรื่น การพิจารณาธรรมก็ได้อุปมาแปลกๆ ดี มีความละเอียดสุขุมไปตามขั้นตอนของสมาธิและปัญญาที่ขุดค้นขึ้นมา ถ้ามีการขัดข้องบ้าง ทั้งสององค์ต่างก็ช่วยกันแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์ใหญ่มั่นกับพระอาจารย์พร สุมน ได้มาสมทบที่ป่าเมียงขุนบึง ต่อมาหลวงปู่เทสก์ เทสรูสี กับหลวงปู่อ่อนลี สุเมโธ ก็ตามขึ้นไปสมทบอีก เมื่อมีพระไปอยู่รวมกันหลายองค์ เกรงจะเป็นภาระหนักแก่ชาวบ้าน หลวงปู่มั่นจึงให้หาทางแยกย้ายกันออกไปบริเวณที่ไม่วุ่นวายนัก จะมารวมกันเฉพาะวันอุโบสถ เพื่อฟังสวดพระปาฏิโมกข์และรับการอบรม เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันกลับไปอยู่ที่ของแต่ละองค์

หลวงปู่ขาวได้เล่าถึงการบำเพ็ญเพียรในภาคเหนือว่า “เมื่ออยู่นานไปพระอาจารย์ใหญ่ท่านก็เมตตาให้เข้าไปพักจำพรรษาด้วย รู้สึกดีใจเหมือนตัวจะลอย ที่พยายามหลายปีเพิ่งสำเร็จ จากนั้นก็ได้จำพรรษากับท่านเรื่อยมา”

ตามประวัติ หลวงปู่มั่นท่านทองแดงผู้ครองกรรมฐานในแถบอำเภอพร้าวอยู่ประมาณ ๕ ปี ได้ใช้วัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย เป็นศูนย์กลางในการประชุมอบรมศิษย์อยู่ ๓ ปี และท่านพักจำพรรษาที่สถานที่แห่งนี้ ๑ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ก่อนที่ท่านจะเดินทางกลับไปโปรดลูกศิษย์ลูกหาในภาคอีสานในปี พ.ศ. ๒๔๘๒

วัดร้างป่าแดงหรือสำนักสงฆ์บ้านแม่กอย ได้พัฒนาขึ้นเป็นวัดกรรมฐานที่สมบูรณ์ในเวลาต่อมา และได้ชื่อว่าวัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต) บ้านแม่กอย ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน

ศิษย์ที่ติดตามรับการอบรมธรรมจากหลวงปู่มั่นในช่วงนั้นก็มี หลวงปู่ดี อจลธมโม หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่ชอบ จานสโม หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่สิม พุทฺธจาโร หลวงปู่เทศก์ เทสรูจี หลวงปู่พระมหาทองสุข สุจิตฺโต หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นต้น

หลวงปู่ขาวได้เล่าถึงช่วงที่จำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่นว่า “การบำเพ็ญทางจิตภาวนารู้สึกได้กำลังขึ้นเป็นลำดับ เพราะได้ครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำสั่งสอนใจจึงเหมือนจะหะจะบินด้วยอำนาจแห่งความอึดเหนี่ยวในธรรมที่ปรากฏอยู่ในใจ ไม้มีความอับเฉาเศร้าใจเพราะความเป็นลุ่มๆ ดอนๆ ของใจเหมือนพักอยู่ที่อื่นๆ ใจนับวันเจริญขึ้นโดยลำดับทั้งด้านสมาธิและด้านปัญญา มีความเพียรเพลินในความเพียร ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่มีเวลาอึดพอ”

สำหรับสถานที่ๆ หลวงปู่ขาวได้อยู่จำพรรษากับพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตโต ครั้งแรกที่คอยน้ำม้ว (หรือ ดอยนะโม) ปีต่อมาที่บ้านทุ่งบวกร้าว ทั้งสองแห่งนั้นเคยเป็นวัดมาแต่โบราณ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีปูชนียสถานเก่าแก่อยู่ ผู้แก่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) และชาวบ้านได้ศรัทธาสร้างกุฏิถวายให้พระผู้ครองกรรมฐานอยู่

ในปีนั้น หลวงปู่ขาวมีอายุพรรษาในธรรมยุติกนิกายราวๆ ๑๐ พรรษา ตกอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๗๘

ตั้งใจปฏิบัติขั้นอนุภษณ์

ได้ข้อมูลจากหลวงพ่อบุญ จิตปัญโญ วัดใหม่บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ทราบว่าหลวงปู่พรหม จิตปัญโญ ได้ไปกราบหลวงปู่มั่น ขณะที่ท่านพักจำพรรษาที่ป่าเมี่ยงขุนบัง ตำบลแม่บัง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

“...หลวงปู่พรหม หลวงปู่ขาว ท่านได้ผ่านแดนพันทุกข์ที่โหล่งขอด (ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่) หลวงปู่ขาวเล่าว่า เวลาเดินจงกรมเหมือนกับมีเทวดาบังคับให้เดิน ไม่เหน็ดไม่เหนื่อย ได้ทำความเพียรอย่างจริงจัง เกิดปีติ หลวงปู่พรหมก็ทำนองนี้เหมือนกัน

ขณะนั้นหลวงปู่มั่นได้จำพรรษาที่ป่าเมี่ยงขุนบัง หลวงปู่พรหมไปกราบหลวงปู่มั่น แล้วถามว่า “ท่านอาจารย์ไปอยู่อย่างนี้ทำไม” หลวงปู่มั่นตอบว่า “มาอยู่ใช้กรรม” การอยู่การฉันลำบากมากที่สุด การทำกระต๊อบกินาไบไม่มาสานกันพอได้อยู่...”

หลวงปู่พรหมท่านมีศรัทธาความเพียรแก่กล้ามาก เวลาท่านทำอะไรท่านจะไม่กลัวตาย มีนิสัยเด็ดขาดมาก ยิ่งได้มาพบและอยู่ปฏิบัติธรรมใกล้ชิดหลวงปู่มั่น สมความปรารถนาแล้ว ท่านถือว่าได้มาอยู่ใกล้ครูบาอาจารย์ผู้เลิศแตกฉานในทางธรรม ท่านก็ยังมีกำลังใจที่จะเร่งความเพียรในการปฏิบัติธรรมชนิดมอภายถวายเป็นชีวิต เลยที่เดียว

ช่วงแรกๆ หลวงปู่ตั้งใจทุ่มเทเร่งความเพียรโดยถือเพียงอิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน และนั่ง เว้นการนอน ไม่ยอมให้หลังแตะพื้นตลอดช่วงเข้าพรรษา เป็นการปฏิบัติธรรม

ชั้นอุกฤษฏ์แบบเอาชีวิตเข้าแลก ด้วยถือคติธรรมคำสอนของหลวงปู่มั่นที่ว่า **“ธรรม อยู่พักตาย ถ้าไม่รอดตายก็ไม่เห็นธรรม”** เพราะการเลี้ยงต่อชีวิตจิตใจอันเกี่ยวกับ ความเป็นความตายนั้น ผู้มีจิตใจมุ่งมั่นต่ออรรถธรรมแดนหลุดพ้นเป็นหลักยึดของ พระผู้ปฏิบัติพระกรรมฐานจริงๆ แม้แต่พื้นกฐิ หลวงปู่พรหมก็ต้องการให้รื้อออก เพื่อจะได้ไม่ต้องนอน ท่านว่าถ้าอยากจะนอน ก็ไม่จำเป็นต้องดันดันมาถึงเชิงใหม่ ให้ลำบาก จะหลับจะนอนที่ไหนก็ได้

หลวงปู่มั่นได้กล่าวให้สติท่านว่า

“ท่านพรหม อย่าไปทำอย่างนั้นเลย จะทำให้เป็นทุกข์เดือดร้อนแก่หมู่คณะ เพราะ สังฆารจะต้องพักผ่อนนอนหลับ ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วยจะทำให้ลำบากแก่หมู่คณะ ในการ ปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นนั้น อุปสรรคต่างๆ ย่อมได้พบอยู่เสมอ ดังครูบาอาจารย์ หลายนๆ องค์ ถ้าแม้จิตใจไม่แน่วแน่มั่นคงจริงๆ ก็จะทำไม่ได้ บางคราวผู้อดหลับ อดนอนมากๆ สุขุประสาทเสียจริตไปก็มี บ้างก็เดินชนต้นไม้ใบหญ้า ให้อุ่นวาย หรือไม่ เวลาออกบิณฑบาต เทียวตระครูปผู้คนก็มีเพราะเดินหลับใน เกิดอาการตึงเครียด ไม่สามารถทรงสติตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ครูบาอาจารย์ท่านแนะนำให้ปฏิบัติเพิ่มสติ กำลังให้แก่กล้าจริงๆ จึงจะทำได้ เมื่อถึงคราวเร่งความเพียรก็ย่อมจะได้พบความสำเร็จ โดยไม่ยาก”

หลวงปู่มั่นแนะนำหลวงปู่พรหมให้เดินจงกรมและนั่งสมาธิให้มากเพื่อฝึกจิต เสียก่อน เมื่อกำลังจิตแก่กล้าแล้ว จึงค่อยเร่งความเพียรอย่างหนักหน่วงตามความ ตั้งใจของท่าน ผลย่อมบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

หลวงปู่พรหมเชื่อคำสอนของครูอาจารย์ ท่านมาเร่งความเพียรชั้นอุกฤษฏ์ใน พรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ เมื่อครั้งพักจำพรรษาที่หลวงปู่มั่น ที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง อำเภอมะสรวาย จังหวัดเชียงราย พระลูกศิษย์ของท่านเล่าว่า **“หลวงปู่พรหมได้อยู่ปฏิบัติ ธรรมกับท่านพระอาจารย์มั่น ๓-๔ พรรษา ท่านมีความเพียรมาก เวลาเข้าพรรษา ท่านเดินจงกรม ดินสีกองไป ๓ นิ้วโป้ง ไม่นอน ๓ เดือน บรรลุถึงพระอนาคามี”**

จำพรรษาที่หลวงปู่มั่นที่พระธาตุจอมแจ้ง

วัดร้างที่อยู่ตามป่าตามเขา นับเป็นสถานที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่พระพุทธรูปศิลาของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ชอบไปภาวนาแสวงวิเวกกัน

ในท้องถิ่นแถบป่าเขาในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย มีวัดร้างจำนวนมากมาส่วนใหญ่เป็นวัดก่อสร้างมาแต่ยุคโบราณ ซึ่งไม่สามารถทราบประวัติและอายุการก่อสร้างที่แน่นอน หลายแห่งมีเพียงประวัติในเชิงตำนานหรือเรื่องเล่าขานต่อๆ มาหลวงปู่มั่นเคยเล่าให้หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ฟังว่า “ช่วงที่ท่านเที่ยวธุดงค์อยู่ทางภาคเหนือ ท่านกะประมาณว่าเฉพาะที่อำเภอแม่สาย (เชียงราย) มีวัดร้างอยู่ถึง ๒๐๐ กว่าวัด อันนี้แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีตของคนภาคนี้...”

จากปรากฏการณ์ที่มีวัดร้างจำนวนมากนั้น หลวงปู่มั่นได้ให้ความเห็นว่า “การที่ประชาชนในกาลก่อน แม้ความเจริญในทางวัตถุต่างๆ ยังไม่มาก ทำไมถึงมีความศรัทธาอย่างยิ่งได้สร้างวัดมากเช่นนี้ ก็เป็นการแสดงถึงความสามารถอันเกิดจากศรัทธาเป็นการรวมพลังให้เกิดวัตถุภายนอกขึ้น เพราะวัดต่างๆ จะเกิดขึ้นได้นั้นมิใช่ง่ายๆ ต้องเสียสละร่วมกัน ทั้งกำลังกาย และกำลังความคิด กำลังทรัพย์ ถึงจะเกิดขึ้นได้ กำลังศรัทธาจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำจึงจะเกิดขึ้นและเป็นพลังได้แสดงว่าก่อนนี้ทางภาคเหนือได้มีพระสงฆ์จำนวนมากไม่น้อยและมีความสามารถมากทีเดียวที่ได้เป็นผู้นำสร้างวัดขึ้น”

หลวงปู่มั่นได้บอกถึงข้อดีของการพักที่วัดร้างว่า “ในการพักที่วัดร้างนี้มันเป็น การดีอย่างหนึ่ง คือเป็นที่น่ากลัวแก่บุคคลผู้ยังมีกำลังใจอ่อน เพราะวัดนั้นได้ชื่อว่าต้องมี คนตาย ที่ต้องมาอาศัยฝังบ้าง เผาบ้าง โดยเฉพาะสมภาร (ถ้าตาย) ก็ต้องทำกันอีกเกริก พิสดาร ทั้งเชื่อว่าวิญญาน เมื่อเข้าใจว่าเป็นผี มันต้องอาศัยอยู่วัดร้างเหล่านี้มากกว่า แห่งอื่นๆ ดังนั้น จึงเกิดความหวาดเสียวที่เป็นนิสัยของคนไทย ทำให้นึกถึงว่าวัดร้างนั้น น่ากลัว จึงเป็นเหตุให้ผลดีของนักปฏิบัติธรรมส่วนหนึ่ง ทำให้จิตของบุคคลผู้เข้ามา อยู่วัดร้าง บังเกิดความหวาดเสียวตามนิสัยแห่งความเชื่อถือ และเป็นผลทำให้เกิดความ สงบเสงี่ยมในใจขึ้นได้” เป็นที่น่าสังเกตว่า วัดร้างแต่ละแห่งมักจะมี “พระธาตุ” ตาม ภาษาท้องถิ่นนั้นก็คือ “เจดีย์” ที่เราเรียกกันทั่วไป

หลวงปู่มั่นเคยมาพักจำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง ในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ตอนนั้นยังเป็นวัดร้างอยู่บนดอยที่ห่างไกลจาก บ้านผู้คน มาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านได้ย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดแห่งนี้อีกครั้ง มีพระ ลูกศิษย์มาพักจำพรรษาด้วยหลายองค์ รวมทั้งหลวงปู่พรหม จิรบุญโถ่ ด้วย

ในหนังสือประวัติของหลวงปู่พรหม เขียนไว้ว่า

“ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หลวงปู่พรหม จิรบุญโถ่ ได้พักจำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง บนดอยจอมแจ้ง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นการพักจำพรรษาครั้งแรกกับ องค์หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ นับเป็นยอดปรารถนาของท่านเลยทีเดียว ดังนั้นภายในพรรษานี้ หลวงปู่พรหมได้กำลังใจเป็นอย่างมาก ท่านตั้งใจปฏิบัติธรรม แบบมอภกายถวายชีวิตที่เดียว ในพรรษานี้มีหมู่คณะพักจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๖ องค์ ได้แก่ ๑. หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต ๒. หลวงปู่พรหม จิรบุญโถ่ ๓. หลวงปู่ขาว อนาลโย ๔. พระอาจารย์มธุ ๕. พระอาจารย์คำ และ ๖. หลวงปู่พระมหาทองสุข สุจิตฺโต (พระครูอุดมธรรมคุณ)”

ครูบาอาจารย์ผู้เป็นศิษย์บอกเล่าต่อกันมาว่า หลวงปู่พรหมท่านได้ถือภาคแห่ง การปฏิบัติธรรมหักโหมขั้นอุกฤษฏ์ก็ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ นี้เอง

สมัยแรกที่มาอยู่ใกล้ชิดกับหลวงปู่มั่นใหม่ๆ หลวงปู่พรหมเคยตั้งใจปฏิบัติธรรม
ชั้นอุกฤษฏ์ โดยถือเพียงอิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน นั่ง งดเว้นการนอน ไม่ยอมให้
หลังแตะพื้นเลย ในครั้งนั้น ท่านถูกหลวงปู่มั่นห้ามไว้ เพราะเป็นการปฏิบัติที่หักโหม
เกินกำลังร่างกายจะสู้ไม่ไหว ท่านแนะนำให้เดินจงกรมนั่งสมาธิฝึกจิตก่อน จนเมื่อ
กำลังจิตแก่กล้าแล้ว จึงค่อยมาเร่งทำความเพียรอย่างหนักหน่วงในภายหลัง ทำอย่างนี้
ผลประโยชน์จึงบังเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

มาในพรรษานี้ หลวงปู่พรหมท่านมีความมั่นใจเต็มที่และเกิดกำลังใจอย่างมาก
ที่จะมีครูบาอาจารย์ผู้เลิศแตกฉานในทางธรรมมาพักจำพรรษาอยู่ในสถานที่เดียวกัน
อีกด้วย หลวงปู่พรหมได้เร่งทำความเพียรอย่างเต็มที่ โดยถืออิริยาบถ ๓ ประการ
ได้แก่ ยืน เดิน นั่ง ตลอดไตรมาส การนั่งสมาธิก็นาน เวลาเดินจงกรมมีความรู้สึก
ตัวลอยไปเรื่อย คล้ายกับเท้าไม่แตะพื้น รู้สึกตัวเบา การเดินแต่ละครั้งนับเป็นเวลานาน
หลายๆ ชั่วโมง ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย และไม่เบื่อหน่าย

ด้วยความพยายามดังที่กล่าวมานี้ เมื่อออกพรรษา ท่านจึงได้รับคำชมเชยจาก
องค์หลวงปู่มั่นต่อหน้าเพื่อนพระด้วยกันว่า **“ท่านพรหม เป็นผู้ที่มีความพากเพียรสูงยิ่ง
มีความตั้งใจแน่วแน่ ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดที่สุด เป็นตัวอย่างที่ดีแก่
พระภิกษุทั้งหลายควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง”**

ในปีนั้น หลวงปู่พรหมมีอายุ ๔๘ ปี พรรษา ๑๐

เมื่อออกพรรษาแล้ว ทั้งหลวงปู่มั่นและพระลูกศิษย์ ต่างก็แยกย้ายกันไปเที่ยวหา
วิเวกในถิ่นต่างๆ ตามความสนใจของแต่ละองค์

คำสอนของหลวงปู่มั่นที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่วัดพระธาตุจอมแจ้งนี้ หลวงปู่มั่นได้เคี่ยวเข็ญศิษย์แต่ละองค์ให้ปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ มีการเทศน์อบรมตลอดพรรษา หลวงปู่พระมหาทองสุก สัจจิตโต ที่ได้ร่วมจำพรรษาอยู่ด้วย ได้สรุปคำสอนของหลวงปู่มั่นในพรรษานี้ ออกเป็นข้อๆ ดังนี้

“...ในปีนี้ ท่านพระอาจารย์มั่นได้พาทำความเพียรเป็นกรณีพิเศษ และท่านได้อธิบายข้อปฏิบัติและปฏิบัติต่างๆ มากมาย เช่น

๑. การปฏิบัติทางใจ ต้องถือการถ่ายถอนอุปาทานเป็นหลัก
๒. การถ่ายถอนนั้น ไม่ใช่ถ่ายโดยไม่มีเหตุ ไม่ใช่ทำเฉยๆ ให้มันถ่ายถอนเอง
๓. เหตุแห่งการถ่ายถอนนั้น ต้องสมเหตุสมผล ท่านอ้างเอาพระอัสสชิแสดงในธรรมข้อที่ว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภา

เตสํ เหตุ ตถาคโต

เตสญจ โย นิโรโธ จ

เอวํ เวที มหาสมณ

ธรรมทั้งหลายเกิดมาจากเหตุ ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นดับไปเพราะเหตุ พระมหาสมณะ (คือพระพุทธเจ้า) มีปกติตรัสดังนี้

๔. เพื่อให้เข้าใจว่า การถ่ายถอนอุปาทานนั้น มิใช่ไม่มีเหตุและไม่สมควรแก่เหตุ ต้องสมเหตุสมผล

๕. เหตุ ได้แก่ การสมมติบัญญัติขึ้น แล้วหลงตามอาการนั้น เริ่มต้นด้วยการสมมติตัวของตนก่อน พอหลงตัวเราแล้วก็ไปหลงผู้อื่น หลงว่าเราสวยแล้วจึงไปหลงผู้อื่นว่าสวย เมื่อหลงตัวของตัวเองและผู้อื่นแล้วก็หลงผัสดูข้าวของนอกจากตัว กลับกลายเป็นระคะ โทสะ โมหะ

๖. แก่เหตุ ต้องพิจารณากรรมฐาน ๕ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ด้วยสามารถแห่งกำลังของสมาธิ เมื่อสมาธิขั้นต่ำ การพิจารณาก็เป็นฌานขั้นต่ำ เมื่อเป็นสมาธิขั้นสูงพิจารณาเป็นฌานขั้นสูง แต่ก็อยู่ในกรรมฐาน ๕

๗. การสมเหตุผล หมายถึง คันทีไหนต้องเกาที่นั่นถึงจะหายคัน คนติดกรรมฐาน ๕ หมายถึงหลงหนังเป็นที่สุด เรียกว่าหลงกันตรงนี้ ถ้าไม่มีหนังคงจะหนักันแทบตาย เมื่อหลงที่นี้ก็ต่อแก้ที่นี้ คือเมื่อกำลังสมาธิพอแล้ว พิจารณาก็เห็นตามความเป็นจริง เกิดความเบื่อหน่าย เป็นวิปัสสนาญาณ

๘. เป็นการเดินอริยสัจจ์ เพราะเป็นการพิจารณาตัวทุกข์ ดังที่พระองค์ทรงแสดงว่าชาติปิทุกข์์ ชราปิทุกข์์ พยาธิทุกข์์ มรณัมปิทุกข์์ ใครเกิด ใครแก่ ใครเจ็บ ใครตาย กรรมฐาน ๕ เป็นต้น ปฏิสนธิ เกิดมาแล้ว แก่แล้ว ตายแล้ว จึงชื่อว่า พิจารณากรรมฐานเป็นทางพ้นทุกข์ เพราะพิจารณาตัวทุกข์จริงๆ

๙. ทุกขสมุทัย เหตุเกิดทุกข์ เพราะมาหลงกรรมฐาน ๕ ยึดมั่นจึงเป็นทุกข์ เมื่อพิจารณาก็ลงได้ เพราะเห็นตามความเป็นจริง สมกับคำว่า รูปสมึปี นิพพิหนฺตติ เวทนายปี นิพพิหนฺตติ สญฺเวยปี นิพพิหนฺตติ วิญญานสมึปี นิพพิหนฺตติ เมื่อเบื่อหน่ายในรูป (กรรมฐาน ๕) เป็นต้นแล้ว ก็คลายความกำหนัด เมื่อเราพ้น เราก็ต้องมีญาณทราบชัดว่าเราพ้น

๑๐. ทุกขนิโรธ ดับทุกข์ เมื่อเห็นกรรมฐาน ๕ เบื่อหน่าย ชื่อว่า ดับอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่น เช่นเดียวกับท่านสามเณรสุมณะ ศิษย์ท่านพระอนุรุทธ์ พอปลงผมหมดศีรชะ ก็สำเร็จพระอรหันต์

๑๑. ทุกขาคมนิปฏิบัติทางไปสู่อัตถิ์ คือการเป็นปัญญาสัมมาทิฐิ ปัญญาเห็นชอบ เห็นอะไร เห็นอริยสัจจ ๔ อริยสัจจ ๔ ได้แก่อะไร ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การเห็นจริง แจ่มแจ้งประจักษ์ด้วยสามารถแห่งสัมมาสมาธิ ไม่หลงติดสุข มีสมาธิเป็นกำลัง พิจารณา กรรมฐาน ๕ ก็เป็นองค์มรรค

หลัก ๑๑ ประการนี้กว้างขวาง ท่านพระอาจารย์มั่นท่านแสดงกว้างขวางมาก หลวงปู่พระมหาทองสุก ท่านก็บันทึกย่อๆ ไว้เพื่อจะเป็นแนวทางปฏิบัติของท่าน เพราะเป็นสิ่งสำคัญทั้งศึกษาและปฏิบัติ มิใช่ศึกษาอย่างเดียว

ปฏิบัติท่านพระอาจารย์มั่นแนะว่า การฉันหนเดียว การฉันในบาตร การบิณฑบาต การปิดกวาดลานวัด การปฏิบัติอุปัชฌาย์อาจารย์ การอยู่ป่าวิเวก เป็นศีลวัตรอันควรแก่ ผู้ฝึกฝนขั้นอุกฤษฏ์จะพึงปฏิบัติ

หลังออกพรรษาปีนั้นแล้ว ต่างองค์ต่างก็แยกย้ายกันไปบำเพ็ญเพียรตามอัธยาศัย ของแต่ละองค์ ในส่วนของหลวงปู่พระมหาทองสุก ท่านเกิดอาการไข้มาลาเรียกำเริบขึ้น จึงไปรักษาตัวที่จังหวัดเชียงราย พอหายดีแล้ว ท่านก็กลับมาที่วัดพระธาตุจอมแจ้งอีก ไม่มีใครเหลืออยู่สักองค์เดียว ทุกๆ องค์ต่างไปวิเวกหมด ท่านจึงมาอยู่องค์เดียว กลางคืน เลือชมมาคอยรบกวนอยู่ตลอดเวลา มาหาท่านใกล้ๆ แต่มันก็ไม่ได้ทำอะไร มาคอยจ้องๆ มอง แล้วก็หายไป ท่านบอกว่า “ครั้งแรกก็ทำให้เกิดความเสียวๆ อยู่ แต่พอเคยกันเสียแล้วก็เฉยๆ”

บางเหตุการณ์ที่สำนักสงฆ์บ้านแม่กอย

สำนักสงฆ์บ้านแม่กอย หรือวัดร้างป่าแดง ที่หลวงปู่พรหม จิรบุญโถง เคยเป็นหัวหน้าสำนักในพระราชปี พ.ศ. ๒๔๘๑ และหลังจากนั้นอีกหลายเดือน เมื่อมีพระครูดงค์องค์อื่นมาแทน ท่านก็จะเดินทางไปพักวิเวกที่อื่น จากการติดตามศึกษาเห็นว่า หลังจาก หลวงปู่มั่นกลับภาคอีสานไม่นาน หลวงปู่พรหมก็ย้ายจากสถานที่แห่งนี้ องค์ที่มาเป็นหัวหน้าสำนักต่อจากนี้ ก็เป็นหลวงปู่ขาว อนาลโย และหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ (จากบันทึกของพ่อครูหนานปวงคำ ต้อยเขียว ผู้เชี่ยวชาญภาษาและวัฒนธรรมล้านนา)

หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๘๕ พระครูดงค์ลูกศิษย์หลวงปู่มั่นส่วนใหญ่กลับภาคอีสานหรือไปตั้งสำนักอยู่ที่อื่น ปล่อยให้สำนักสงฆ์บ้านแม่กอย กลับเป็นที่รกร้างตามเดิม ต่อมาภายหลังสถานที่ๆ เคยเป็นสำนักสงฆ์บ้านแม่กอยหรือวัดร้างป่าแดงนี้ ได้เกิดเป็นวัดใหม่ขึ้นมา ๒ วัด คือ วัดแม่กอยหรือวัดบ้าน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย กับวัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทัตโต) หรือวัดป่า สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ทั้งสองวัดนี้กลายเป็นวัดพี่วัดน้อง มีเขตวัดติดกันส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งอยู่คนละฝั่งของลำน้ำแม่กอย

สำหรับสถานที่ๆ เคยเป็นกุฏิของหลวงปู่พรหม รวมทั้งกุฏิที่พักของพระเถรองค์อื่นๆ ปัจจุบันอยู่ในเขตของวัดแม่กอย ส่วนบริเวณที่เคยเป็นกุฏิและทางเดินจงกรมของหลวงปู่มั่น อยู่ทางปากฝั่งของวัดป่าอาจารย์มั่น ในปัจจุบันมีการก่อสร้างพระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ฯ ขึ้นในบริเวณนั้น

เรื่องราวของสถานที่แห่งนี้ที่ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟังถ่ายทอดต่อกันมา มีหลายเรื่องที่น่าสนใจ ดังนี้

เรื่องแรก เกี่ยวกับความเป็นมาของสถานที่ ครูบาอาจารย์เล่าว่า สถานที่นี้เป็นที่เก่าของหลวงปู่มั่น คือในชาติหนึ่ง หลวงปู่มั่นเคยเป็นหมูปา มีแหล่งหากินในแถบนี้ หมูปาตัวนั้นถูกนายพรานฆ่าตาย มาในชาตินี้ หลวงปู่มั่นได้กลับมาอยู่ในที่ถิ่นเดิมของท่าน สถานที่ดังกล่าวก็คือบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งกุฏิและทางเดินจงกรมของท่าน ที่อยู่ทางปากของวัดป่าอาจารย์มั่นในปัจจุบัน

เรื่องที่สอง ในช่วงที่หลวงปู่มั่นมาพำนัก ได้มีวิญญูณของสามเณรและพี่สาว ได้มาหาท่าน เล่าให้ฟังว่า ได้ร่วมกันสร้างพระเจดีย์ ไม่ทันเสร็จก็มีอันต้องตายเสียก่อน ด้วยความเป็นห่วงเจดีย์ วิญญูณจึงวนเวียนอยู่แถวนั้นเป็นเวลานานแล้ว วิญญูณได้ขอร้องให้หลวงปู่มั่นช่วยสร้างเจดีย์ต่อให้เสร็จด้วย หลวงปู่มั่นได้เทศน์สอน ๒ วิญญูณนั้นให้คลายความติดยึดแล้วไปเกิดในภพภูมิที่ควรจะไป ด้วยความเมตตา ท่านจึงได้นำเอาก่อนอิฐซากเจดีย์มาเรียงเป็นทางเดินจงกรม แล้วอุทิศบุญกุศลไปให้ดวงวิญญูณคู่นั้น ทางเดินจงกรมที่ว่านี้ยังมีอยู่ รวมทั้งฐานที่เคยเป็นที่ตั้งของเจดีย์ก็ได้รับการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ นำโดย หลวงพ่อจรัส จิวโร เจ้าอาวาส ลำดับที่ ๓ ของวัดป่าอาจารย์มั่น พระเจดีย์ที่ว่านี้ก็คือ พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ พระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ฯ ทุกวันนี้

เรื่องที่สาม เกี่ยวกับธรรมเนียมของหลวงปู่มั่น

เรื่องนี้เกิดขึ้นหลังจากที่หลวงปู่มั่นรับนิมนต์ที่จะกลับภาคอีสานแล้ว นำมาเปิดเผยโดยหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร โดยยกคำกล่าวของหลวงปู่มั่นมาเล่าต่อดังนี้

“...เรามาอยู่เชียงใหม่ โดยเฉพาะได้ใช้ความเป็นอยู่ในป่าเป็นส่วนมาก เพราะมีที่ควรแก่การวิเวกมาก ผลจากการพิจารณาถึงความเสื่อมความเจริญของพระพุทธศาสนาในเรื่องของการปฏิบัติทางกรรมฐานก็ปรากฏเป็นธรรมเนียมที่ว่า เราได้เดินทางไปตามทาง

ซึ่งขณะนั้นเทียนโล่งสะอาด ขณะที่เราเดินไปนั้น ปรากฏว่ามีพระภิกษุสามเณรเดินตามเรามาเป็นอันมาก ดูเป็นแถวยาวเหยียด เมื่อเดินไปและเดินไปก็ปรากฏต่อไปว่า พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นเป็นพระเถระผู้ใหญ่และผู้เฒ่าต่างก็เดินไปคนละทาง บ้างก็แยกไปทางซ้าย บ้างก็แยกไปทางขวา บ้างก็ลำหน้าเดินไปอย่างไม่เกรงใจ ดูพลุกพล่านไป...”

เมื่อลูกศิษย์ได้กราบเรียนถามความหมาย หลวงปู่มนได้อธิบายว่า

“...ในกาลต่อไปข้างหน้า จะมีผู้นิยมทำกรรมฐานภาวนากันมากขึ้น ก็จะมีการตั้งตนเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานภาวนากันมาก การตั้งตนเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานภาวนานั้น ก็จะมีทั้งมีคุณภาพและไม่มีคุณภาพ คือต่างก็จะสอนไปตามความเข้าใจของตน จนถึงกับนำเอาการตั้งตนเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานภาวนาบงกชมาแล้วก็ดำเนินการไม่บริสุทธิ์ด้วยประการต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่เป็นผลเท่าที่ควร แต่บางพวกก็ดีเพราะยังเดินตามเราอยู่ นี้มิได้หมายความว่าเราเป็นผู้วิเศษ แต่การดำเนินของเรานั้นได้ทำไปโดยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งเพื่อความพ้นทุกข์ โดยปฏิบัตินี้ก็ทำให้ได้ผลทั้งตนเองและศิษยานุศิษย์ตลอดมา การต่างคนต่างตั้งตนเป็นอาจารย์นั้นย่อมทำให้เสียผล เพราะทำให้เกิดความลังเลแก่ผู้จะเข้ามาเรียนกรรมฐานภาวนาว่าจะถือเอาอาจารย์ไหนจึงจะถูกต้อง...”

นี่เป็นบางเหตุการณ์ที่เกิดที่สำนักสงฆ์บ้านแม่ก้อยในช่วงที่หลวงปู่พรหมจรรย์ญโธ เป็นหัวหน้าสำนัก องค์หลวงปู่ทราบเรื่องต่างๆ นี้ดี อยู่ที่ว่าท่านจะนำมาเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาได้ฟังกันหรือไม่เท่านั้น

การรุดงค์เข้าพม่าครั้งที่สอง

เท่าที่ได้ศึกษาประวัติหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ มาถึงตอนนี้ สามารถบอกได้ว่าท่านได้รุดงค์เข้าไปในเขตพม่า ๒ ครั้ง ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๗ รุดงค์ไปพร้อมกับหลวงปู่ชอบ จานสโม ดังได้เสนอมมาแล้ว กับการไปครั้งนี้เป็นครั้งที่สอง ประวัติของหลวงปู่เกี่ยวกับการเดินรุดงค์เข้าพม่าครั้งที่สองนี้ยังมีความสับสน ไม่ชัดเจนอยู่อย่างน้อย ๒ ประเด็น

๑. เกี่ยวกับปี พ.ศ. ของการรุดงค์ มีแตกต่างกันเป็น ๒ นัย

นัยแรก ในหนังสือประวัติของท่านระบุว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หลวงปู่พรหมได้จำพรรษาพร้อมกับหลวงปู่มั่นเป็นครั้งแรกที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีพระสงฆ์จำพรรษาร่วมกัน ๖ องค์ ดังที่นำเสนอมาแล้วและได้สรุปเหตุการณ์หลังออกพรรษาปีนั้นว่า “เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็ได้เที่ยวแยกย้ายกันไปวิเวกในที่ต่างๆ ส่วนท่านอาจารย์พรหม จิรปุณฺโณ ได้ไปทางเหนือ ถึงเมืองไต๋น เมืองทางเขตแคว้นเมืองตุง ท่านได้พักทำความเพียรอยู่ที่ถ้ำปุมเบ้ ใกล้เขตเมืองนี้ ท่านได้จำพรรษาที่ถ้ำนี้หนึ่งพรรษา ได้บำเพ็ญสมณธรรมโดยสะดวกสบายดี ไม่มีการติดขัดในทางภาวนามายาบำเพ็ญจิตใจ” โดยนัยนี้หมายความว่า หลวงปู่พรหมรุดงค์เข้าพม่าในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และจำพรรษาที่พม่า ๑ พรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

ส่วนนัยที่สอง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ หลวงปู่พรหมได้ร่วมจำพรรษาครั้งที่สอง กับหลวงปู่มั่นที่สำนักสงฆ์บ้านแม่กอย และท่านรับภาระเป็นหัวหน้าสำนัก โดยนัยนี้ ท่านจึงรอดพ้นเข้ามาในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ หลังจากที่หลวงปู่มั่นเดินทางกลับภาคอีสานแล้ว ดังนั้น ในพรรษาปีต่อไปคือปี พ.ศ. ๒๔๘๒ หลวงปู่พรหมน่าจะจำพรรษาในประเทศไทย พม่า

๒. เกี่ยวกับสถานที่บรรลุนิพพานขั้นสูงสุด ในประเด็นนี้ก็เช่นกัน ยังมีข้อมูลที่แตกต่างกันเป็นสองนัย **นัยแรก** ข้อมูลที่ว่ามาจากศิษย์ใกล้ชิดบอกว่า “หลวงปู่พรหม ท่านบรรลุนิพพานที่ถ้ำปู่แม่ ในเขตประเทศพม่า” **นัยที่สอง** จากท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน กล่าวเพียงกว้างๆ ว่า “...หลวงปู่พรหมไปสำเร็จที่เชียงใหม่ ท่านไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่... และจากหลวงพ่อคำบ่อ จิตปณฺโณ บอกว่า “หลวงปู่พรหม ได้ผ่านแดน พันทุกข์ที่โหล่งซอด (อำเภอพร้าว เชียงใหม่)”

ข้อมูลจากแต่ละแหล่งที่ได้มาอาจไม่ตรงกันได้ รวมทั้งมีส่วนที่เลื่อมๆ เกยๆ กันอยู่บ้าง ก็เป็นเรื่องธรรมดา ทั้งนี้เพราะเป็นเหตุการณ์ที่ผ่านมามากกว่า ๗๐ ปีแล้ว ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เป็นเพียงการบอกเล่าด้วยวาจาต่อๆ กันมา แต่เนื้อหาสาระที่เป็นเรื่องหลักๆ ในประวัติของหลวงปู่ก็คือว่าไม่ขัดแย้งกัน สามารถสงเคราะห์ไปด้วยกันได้

หลงทาง-อดอาหาร ๑๒ วัน

หลวงปู่พรหมเล่าให้คุณครูชาย (ลูกศิษย์ที่บ้านดงเย็น) ฟังว่า

“พอบวชได้ ๓ พรรษา มีจิตใจว่าวุ่นมาก อยากจะสึกมาก หลวงปู่ตั้งใจว่าจะต้องหนีให้พ้น จะต้องไม่สึก ต้องไปหาพ่อแม่ครูอาจารย์คือหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งในขณะนั้นท่านกำลังแสวงวิเวกอยู่ทางภาคเหนือ หลวงปู่พรหมจึงเดินทางขึ้นเหนือมุ่งหน้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ พอพบหลวงปู่มั่น ได้อยู่กับหลวงปู่มั่น ฟังธรรม และมีโอกาสได้ปรนนิบัติและจำพรรษาที่วัดที่หลวงปู่มั่นมอบหมายเปลี่ยนไปตามที่หลวงปู่มั่นเห็นสมควร

อยู่กับหลวงปู่มั่นประมาณ ๑๐ ปี จึงขออนุญาตหลวงปู่มั่นเดินทางไปธุดงค์จังหวัดเชียงราย และจำพรรษาที่จังหวัดเชียงราย ๑ ปี เมื่อออกพรรษาแล้ว จึงออกธุดงค์ไปประเทศพม่า โดยเดินทางขึ้นภูเขามีสื่อว่า “ภูเขาควาย”

พอถึงยอดเขาสูง ท่านก็หลงทาง แต่ท่านจำได้ว่าเส้นทางนี้ท่านเคยเดินธุดงค์มาก่อนแล้ว ไม่น่าจะหลงทางเลย เดินไปๆ ก็กลับมาอย่างที่เดิม เป็นอย่างนั้นอยู่นานหาทางออกไม่ได้เลย และได้บอกกับตัวท่านเองว่า “เอาละ โสสุดแล้วเรา” (ถึงที่สุดแล้วเรา) หลวงปู่จึงยึดถ้ำแห่งนั้นเป็นที่พักและปฏิบัติธรรม ที่ปากถ้ำมีน้ำหยดลงจากหินเป็นสายตลอดเวลา และมีแอ่งหินเล็กๆ รองรับน้ำ และแอ่งหินเล็กๆ นี้ น้ำไม่เคยเต็มสักที ทั้งๆ ที่น้ำหยดลงตลอดเวลา แต่ปริมาณของน้ำอยู่เท่าเดิม หลวงปู่ได้อาศัยน้ำในแอ่งหินนี้ดื่มและเช็ดตัว

ตลอดเวลา ๑๒ วัน ที่ท่านอาศัยอยู่ปฏิบัติธรรมในถ้ำนี้ ท่านไม่ได้ฉันอาหารเลย เพียงแต่มิน้ำดื่มเท่านั้น แต่ร่างกายของท่านไม่มีความรู้สึกเมื่อยล้าหรือรู้สึกหิวเลย การปฏิบัติภาวนาก็เป็นไปด้วยดี จิตใจสงบมาก รู้เห็นธรรมะ และตัวเบาสบาย

ในวันที่ ๑๓ ก็มี “บังบด” มาใส่บาตรให้ท่าน ซึ่งมีข้าว ๑ ปั้น มีปลาขาวไม่มีเกล็ด ๑ ตัว ท่านได้นั้นอาหารนั้นเป็นมื้อแรก อาหารที่เทวดาใส่บาตรนั้นมีรสชาติหอมหวาน เอร็ดอร่อยมาก ฉันหมดก็อิ่มพอดี จิตใจสงบ การปฏิบัติภาวนาก็เป็นไปด้วยดี มีความสว่าง พิจารณาธรรมะได้ชัดเจน เมื่อประสบกับเหตุการณ์เช่นนั้น หลวงปู่ก็ทวนนึกถึง พระคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์ คือองค์หลวงปู่มั่น ฐิริทตฺโต

ต่อมาเมื่อถึงวันที่ ๑๗ หลวงปู่ก็เห็นช่องทาง ท่านเล่าว่าเป็นช่องทางให้เดินกลับ หลวงปู่เดินไปตามช่องทางนั้น จนกระทั่งพบกับครอบครัวชาวเขาชาวพม่า ๔ หลังคา เรือน พวกเขาใส่บาตรท่าน และท่านได้พักอยู่กับพวกเขา ๒ คืน ชาวเขาได้บอกทาง ให้เดินกลับถึงวัดที่หลวงปู่มั่นพักจำพรรษาอยู่ และได้เข้ากราบนมัสการหลวงปู่มั่น ในขณะที่นั้นมีพระอยู่สนทนาธรรมกับหลวงปู่มั่นหลายรูป แล้วหลวงปู่มั่นได้ทักทาย หลวงปู่พรหมว่า **“เป็นอย่างไรท่านพรหม เดินทางไกล ๓ ปี ได้อะไรมาบ้าง”** หลวงปู่พรหม ได้กราบเรียนหลวงปู่มั่นว่า **“กระผมหายสงสัยแล้วตามที่พ่อแม่ครูอาจารย์ได้สั่งสอน”** หลวงปู่มั่นได้ชมเชยหลวงปู่พรหมต่อหน้าพระภิกษุที่อยู่ ณ ที่นั้นว่า **“ให้เอาท่านพรหม เป็นตัวอย่าง”**

ตอนที่หลวงปู่เล่าให้คุณครูชาย วงษ์ประชุม ฟังนั้น มีหลวงปู่สุภาพ (ธมมปญโญ) หลวงปู่ลี (จิตตมโฆ) พระอาจารย์สอน และสามเณรเนน อยู่ ณ ที่นั้นด้วย

หลวงปู่มั่นสอนธรรมผ่านทางหุทิพย์

เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์การตุดงค์ในพม่าของ หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ที่เขียนในหนังสือ “บูรพาจารย์ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ” บอกว่าเป็นคำบอกเล่าจากหลวงปู่่า ธรรมกาโม วัดป่าเขาเขียว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ศิษย์อาวุโสองค์หนึ่งของหลวงปู่พรหม ดังนี้

“เมื่อออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง) แล้ว ได้เที่ยวแยกย้ายกันไปวิเวกในที่ต่างๆ หลวงปู่พรหมกราบขออนุญาตท่านพระอาจารย์มั่นเดินตุดงค์วิเวกทางเหนือ ถึงเมืองโตน เมืองหาง เขตแคว้นเมืองเชียงตุง ไปทางพม่า

ท่านไปองค์เดียว ขึ้น ๓ ดอย ลงมาเจอชาวพม่า มี ๔ หลังคาเรือน อาชีพเขาฝึดเคื่องเขาทุกซึ่ยาก ตักซึ่ยางใส่ชอนดอก (ไม้ชอนที่ฝุ) ทำซึ่ได้ไปขาย ชาวพม่าบอกกับหลวงปู่พรหมว่า “ให้ตุ้เจ้าอยู่จำพรรษาด้วยก็ระรับรองเลี้ยงตลอด ๓ เดือน”

ท่านได้พักทำความเพียรอยู่ที่ถ้ำปู่แป้ใกล้เขตเมืองตุง ปรากฏว่ามีกระตูกพระองค์หนึ่งที่มีรณภาพไปแล้วอยู่ภายในถ้ำ ซึ่งถ้ำนี้มีทางเข้าอยู่ทางเดียว มีทางเดินजरกรมได้ ๔๐ ก้าว หลวงปู่พรหมจำพรรษาที่ถ้ำนี้ ๑ พรรษา ได้บำเพ็ญสมณธรรมโดยสะดวกสบาย ไม่มีการติดขัดในการภาวนา ท่านเร่งความเพียร

ท่านพระอาจารย์มั่นอยู่ทางเชียงใหม่เข้ามาทางหุทิพย์บอกหลวงปู่พรหมว่า “ท่านพรหมๆ อย่างเพ็งเร่งพิจารณามังกาย ทำให้มันละเอียดล็กหน้อย” ท่านพระ

อาจารย์มั่นต้องการให้หลวงปู่พรหมพิจารณากายให้ละเอียด ถ้าพิจารณาไม่ละเอียด ก็พันทุกข์ได้อยู่แต่ไม่มีอภิญญา ท่านพระอาจารย์มั่นบอกต่อไปว่า กระดูก ให้ท่านทำทุกข้อ กระดูก ๓๐๐ ท่อน ให้พิจารณาเนื้อ หนัง ผม ขน ฯลฯ แต่หลวงปู่พรหมกล่าวว่า **“เอาตัวพันทุกข์ก็พอ”** ท่านสิ้นทุกข์อยู่ในถ้ำ แต่ไม่แตกฉาน ท่านระลึกชาติได้ไม่มากนัก ท่านว่าอดีตชาติท่านเคยเป็นนกขาบ (นกตะขาบ) ในถ้ำบู้มเบ้

ท่านกำหนดดูท่านพระอาจารย์มั่น เวลาท่านพระอาจารย์มั่นเทศน์ ธรรมคุณชั้น ท่านเทศน์ตามธรรมคุณชั้น แต่หลวงปู่พรหมไม่มี ท่านเป็นสุขขวิปัสสโก ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน พันทุกข์อยู่ แต่ไม่มีเครื่องใช้ กายไม่ละเอียด พันทุกข์ได้นั้นเป็นสุขขวิปัสสโก ไม่มีเครื่องใช้ แต่ก็สามารถพันทุกข์

ส่วนเตวิชโช ผู้ได้วิชา ๓ อภิญญา ๖ หะได้ ผู้แตกฉานปฏิภาณ ท่านอาจารย์มหาบัวท่านแตกฉาน ไปอังกฤษเขากาม **“สัตว์เดรัจฉานพันทุกข์ได้ไหม”** ท่านอาจารย์มหาบัวตอบว่า **“ไม่ได้ เพราะสัตว์เดรัจฉานไม่มีสติปัญญา”** ท่านแก้เกมไม่มีติด หลวงปู่พรหม ท่านว่าอย่างนี้ **“คา (ติด) คำพูดอยู่ แต่ข้อปฏิบัติพันทุกข์บ่คา”**

พบสิ่งแปลกๆ มหัศจรรย์มากมาย

เรื่องนี้คัดลอกมาจากหนังสือ “ตามรอยพระอาจารย์พรหม จิรปุณโณ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น” เขียนไว้ดังนี้

“สมัยที่หลวงปู่พรหม จิรปุณโณ ท่านเที่ยววิเวกอยู่กลางป่าเขา ท่านได้พบกับสิ่งแปลกๆ และอัศจรรย์มากมาย แต่ท่านไม่สามารถเล่าให้ละเอียดลงไปได้ ไม่ว่าสถานที่ เวลา ปี ไตๆ ไม่สามารถกำหนดชี้วัดลงไปได้เลย นอกเสียจากการประพาศปฏิบัติธรรมของท่านเท่านั้น ท่านเดินธุดงค์บุกป่าฝ่าดงไปในที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ ท่านเดินตลอดวันตลอดคืนก็ไม่พบปะบ้านช่องเรือนชานของผู้คน ในเวลาที่ต้องผจญทุกข์เช่นนี้ ท่านมีแต่ความอดอยากทรมาณเสียมากกว่าความอิมกายสบายใจ ท่านต้องทนต่อความหิวโหยอ่อนเพลียทั้งนี้เพราะหลงทาง ท่านต้องนอนค้างอยู่กลางป่ากลางเขา เฉพาะการเดินทางออกเดินทางประเทศพม่าเป็นความยากลำบากมาก เมื่อคราวเดินวิเวก เพราะทางที่ไปนั้นมีแต่สัตว์ป่านานาชนิด เช่น พวกเสือ และงูพิษที่ไม่ยอมกลัวคน บางครั้งก็ต้องปลงอนิจจังต่อความทุกข์ที่ต้องทรมาณสุดแสนจะทน และมีชีวิตสืบต่อไปวันข้างหน้า เมื่อนึกปลงใจตัวเองแล้ว ก็ดูเหมือนกับว่าสิ่งต่างๆ ในร่างกายนั้นมันจะหยุดสุดสิ้นลงไปพร้อมๆ กัน ลมหายใจก็เหมือนขาดตอนที่ต่อเนืองกัน นี่เป็นเครื่องถ่วงทรมาณกายใจตอนนั้น แต่ในที่สุดมันก็พอทนอยู่ต่อไปได้อีกตามเหตุการณ์และวันเวลาผ่านไป อยู่เพื่อธรรมะ แม้ไปก็ยังมีธรรมะคู่กับจิตใจไม่เอนเอียงหวั่นไหวเลย”

บรรลุลหกรรมที่พม่าหรือที่เชียงใหม่

ประเด็นคำถามที่ว่า “หลวงปู่พรหมบรรลุลหกรรมในเขตพม่าหรือที่เชียงใหม่” ดังที่เคยถามมาแต่ต้น ลูกศิษย์บางท่านบอกว่าท่านบรรลุลหกรรมที่ถ้ำปุมเป้ในเขตพม่า แต่ครูบาอาจารย์บางท่านก็บอกว่าในเมืองไทย ผมจะยกคำบอกเล่าของ หลวงพ่อคำบ่อ จิตปณฺโณ กับของท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มาให้พิจารณา ณ ที่นี้

หลวงพ่อคำบ่อ จิตปณฺโณ วัดใหม่บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เป็นศิษย์สำคัญขององค์หนึ่งได้อยู่ปฏิบัติหลวงปู่พรหมในพรรษาแรกที่ท่านบวชคือปี พ.ศ. ๒๔๙๕

หลวงพ่อคำบ่อเล่าว่า “ได้พิจารณาปฏิบัติทาของหลวงปู่พรหม ท่านเป็นพระที่พูดน้อยมากแต่ทำมาก เป็นผู้ผู้นำในการกระทำมากที่สุด การแนะนำสั่งสอนจะน้อย การกระทำจะมาก ท่านหลวงปู่มุ่งหวังตั้งใจเพื่อความพ้นทุกข์จริงๆ ซึ่งจะหาใครเสมอเหมือนท่านได้ยากมาก สมัยที่หลวงปู่อยู่ประเทศพม่า หลวงปู่ขาว หลวงปู่แหวน เล่าให้ฟังว่า มีฤๅษีได้ปฏิบัติรับใช้ท่าน ฤๅษีนี้ถือศีล ๕ ศีล ๘ พอกลับจากพม่ามาที่เชียงใหม่ โหรงชอด อำเภอพร้าว ท่านปฏิบัติแบบเอาจริงเอาจัง และไม่นอน ๓ เดือน หลวงปู่ได้ขออนุญาตหลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต แต่หลวงปู่มั่นได้กล่าวในเชิงให้สติว่า “...ท่านพรหมอย่าไปทำอย่างนั้นเลย จะทำให้เป็นทุกข์เดือดร้อนแก่หมู่คณะ เพราะสังขารจะต้องพักผ่อนนอนหลับ ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วยจะทำให้ลำบากแก่หมู่คณะ...”

พอได้ยินหลวงปู่มั่นกล่าวเช่นนั้น ท่านก็เลิกล้มความตั้งใจ หลวงปู่พรหมท่านมีศรัทธา ความเพียรแก่กล้ามาก

หลวงปู่คำบ่อเล่าเรื่องการบรรลุธรรมของหลวงปู่พรหมว่า “หลวงปู่พรหม หลวงปู่ขาว ท่านได้ผ่านแดนพื้นทุกข์ที่โหดงอด หลวงปู่ขาวเล่าว่า เวลาเดินจงกรม เหมือนกับมีเทวดาบังคับให้เดิน ไม่เหน็ดไม่เหนื่อย ได้ทำความเพียรอย่างจริงจัง เกิดปีติ หลวงปู่พรหมก็ทำนองนี้เหมือนกัน

ขณะนั้นหลวงปู่มั่นได้จำพรรษาที่ ป่าเมียงขุนบึง หลวงปู่พรหมไปกราบหลวงปู่มั่น แล้วกล่าวว่า “ท่านอาจารย์ไปอยู่อย่างนี้ทำไม” หลวงปู่มั่นตอบว่า “มาอยู่ใช้กรรม” การอยู่ การฉัน ลำบากมากที่สุด การทำกระต๊อบก็นำใบไม้มาสานกันพอได้อยู่

หลวงปู่พรหมเวลาท่านทำอะไร ท่านจะไม่กลัวตาย มีนิสัยเด็ดขาดมาก หลวงปู่ ท่านจะทำประโยชน์แก่กุลแก่ตนเองและผู้อื่นมากที่สุด ซึ่งผิดกับหลวงปู่แหวน ท่านจะไม่ก่อสร้างอะไรเลย หลวงปู่แหวนจะไม่ดำริในการก่อสร้างใดๆ ทั้งสิ้น หลวงปู่พรหม ท่านจะเทศน์น้อยๆ สั้นๆ บางที่ท่านเทศน์ว่า “ให้พิจารณาปฏิสังขาย” (พิจารณาการใช้ การบริโภคปัจจัย ๔)

อุปนิสัยของหลวงปู่พรหม จะอยู่เฉยไม่ได้ ท่านจะทำโน่นทำนี่ตลอดเวลา เป็น “วิหารธรรม” ขององค์หลวงปู่ ท่านจะทำประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นเป็นอันมาก เล่ากันว่า ท่านมีมิดเล่มเล็กๆ ๑ เล่ม ท่านฝันขอขนาดใหญ่อันหนึ่งซึ่งต้องใช้บันไดข้ามขอนาง นั้นขาดได้ นับได้ว่าท่านหลวงปู่เป็นพระที่มีศรัทธาความเพียรสูงยิ่งจริงๆ”

สำหรับท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน ท่านก็ไม่ได้ชี้สถานที่ให้แน่ชัด ลงไป ท่านเพียงแต่กล่าวรวมๆ ว่า “...ท่านไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่...” หรือ “... ได้สำเร็จ ที่เชียงใหม่...” ซึ่งหมายถึงสำเร็จที่ภาคเหนือก่อนเดินทางกลับภาคอีสานนั่นเอง

พระธรรมเทศนาของหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน ณ ศาลากลางน้ำ สวนแสงธรรม ถนนพุทธมณฑล สาย ๓ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้แสดงธรรมเกี่ยวกับหลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ ดังต่อไปนี้

“นี่หลวงปู่พรหมนะนี่ หลวงปู่พรหมไปสำเร็จที่เชียงใหม่นะนี่ ท่านเล่าให้ฟังเอง ท่านไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่ ท่านใจเด็ดดีอยู่นะ ท่านเป็นพ่อคำมีฐานะสำคัญอยู่ ประกาศ

ให้ทาน ๗ วันหมด เพราะท่านเป็นพ่อค้า ลูกไม่มี อยู่แค่ผิวเมียเท่านั้น แล้วมาปรึกษากัน ทั้งพ่อทั้งเมีย เราจะทำอะไรสมบัติเงินทองเรา ก็เป็นพ่อค้านี่นะ มีตามฐานะบ้านนอก ก็เรียกว่ามีเป็นที่หนึ่งเลยละตามบ้านนอก แล้วจะอย่างไร ตาย-เหล่านี้ก็ไม่เห็นมี (ความหมาย) อะไร ไม่มีอะไรเป็นห่วงใยอะไร ลูกก็ไม่มี จะมอบให้ลูกให้เต้า ก็ไม่มี ตายแล้วสิ่งเหล่านี้มันก็เป็นเศษเป็นเดนไป ให้อะไรจะเป็นอย่างไรปรึกษากัน บวชเสียเป็นอย่างไร เลยเห็นดีด้วยกันเลยบวช ทางเมียก็ออกทางหนึ่ง ทางพ่อก็ออกทางหนึ่ง จนไปถึงพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นที่เชียงใหม่ ได้สำเร็จมาจากเชียงใหม่ ดูจะเป็นเหมือนทางแม่บั้งเหมือนกันนะ

สำหรับหลวงปู่ขาว ที่โรงขอวัดโชนาคอะไร ท่านบอกเราแหละ อำเภอมะแตง ดูว่าอย่างนั้น ท่านอาจารย์ขาว-หลวงปู่ขาว (ชื่อสถานที่คือ ตำบลโหลงขอ อำเภอร้าว เชียงใหม่ อยู่ทางเหนืออำเภอมะแตง) ท่านเล่าให้ฟังอย่างเปิดเผย ท่านเสร็จจลินมาแล้ว ตั้งแต่อยู่เชียงใหม่ มากี่มาพบกันที่บ้านนามน ตอนนั้นเราอยู่ที่บ้านนามนกับพ่อแม่ ครูอาจารย์มั่น”

มาถึงตอนนี้ก็สามารถสรุปได้ว่า หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ได้สำเร็จอรหันตภูมิ ตั้งแต่ครั้งที่ติดตามหลวงปู่มั่นมาวิเวกทางภาคเหนือ ก่อนจะเดินทางกลับภาคอีสาน ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ส่วนสถานที่สำเร็จนั้น อาจเป็นภายในถ้ำปุมเป้ ในเขตประเทศพม่า หรือแถวตำบลโหลงขอ อำเภอร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ก็ยังไม่สามารถชี้ได้ชัด

แต่ที่แน่นอนคือ หลวงปู่พรหมท่านจำพรรษาอยู่ที่ป่าเมี่ยงแม่สาย ตำบลโหลงขอ นานถึง ๓ พรรษา เป็นที่จำพรรษานานที่สุดในภาคเหนือ ครั้งแรกตอนพบหลวงปู่มั่น ครั้งแรกจำอยู่ ๑ พรรษา และครั้งหลังจำอยู่ ๒ พรรษาติดต่อกัน ก่อนจะเดินทางกลับ ภาคอีสาน

เล่าถึงหลวงปู่พรหมตอนไปอยู่ภาคเหนือ

หลวงปู่พรหม จิรปุณโธ เดินทางไปภาคเหนือในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ และเดินทางกลับภาคอีสานในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ รวมเวลาที่พักจำพรรษาอยู่ในภาคเหนือ ๑๐ ปี จำพรรษาร่วมกับหลวงปู่มั่น ๒ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่วัดพระธาตุจอมแจ้ง อำเภอแม่สรวย เชียงราย และ พ.ศ. ๒๔๘๑ ที่สำนักสงฆ์บ้านแม่กอย อำเภอพร้าว เชียงใหม่ จำพรรษาในพม่า ๑ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ และจำพรรษาที่ป่าเมี่ยงแม่สาย ๒ ครั้ง รวม ๓ พรรษา นอกนั้นก็เป็นที่อื่นๆ ส่วนที่ไปพำนักชั่วคราวโดยไม่ได้จำพรรษานั้นมีหลายแห่ง ในเขตอำเภอแม่แตง เชียงดาว พพร้าว สารภี จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่สาย แม่สรวย เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

ผมเคยกราบเรียนถามหลวงปู่เปลี่ยน ปณฺญาปิโย ถึงสถานที่จำพรรษา และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับหลวงปู่พรหมเมื่อครั้งที่ท่านมาพำนักในภาคเหนือ ซึ่งหลวงปู่เปลี่ยนได้เล่าให้ฟัง ดังนี้ “ถ้าพูดถึงตอนหลวงปู่พรหมมาอยู่ที่นี่ (วัดบ้านปาง หรือวัดอรัญญวิเวก ในปัจจุบัน) จะมาอยู่ พ.ศ. เท่าไร อาตมาไม่ค่อยมั่นใจ”

จากข้อมูลในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หลวงปู่พรหมจำพรรษากับหลวงปู่มั่น หลวงปู่ขาว ที่พระธาตุจอมแจ้ง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

“อ้อ อันนั้นที่หนึ่ง ที่จอมแตงอีกที่หนึ่ง หลวงปู่มั่นจำพรรษาที่พระธาตุจอมแตง (อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่) ท่านอยู่จอมแตงก่อนจึงมาที่บ้านปางนี้ แล้วจึงไป

เชียงดาว ไปเมืองพร้าว แล้วก็ไปดงป่าดะ ไปแม่กอย ไปถ้ำดอกคำ ไปดอยนะโม หรือว่า หลวงปู่พรหมก็อาจจะตามหลวงปู่มันด้วย ท่านอาจจะตามไปด้วยหรือเปล่านั้นก็ไม่รู้ แต่ที่แน่นอน หลวงปู่พรหมมาอยู่ที่นี่ ๒ พรรษา (หมายถึงที่บ้านปาง หรือวัดอรัญญวิเวก ในปัจจุบัน)”

หลวงพ่อก็บอกต่อไป ว่า “...มาอยู่บ้านปางนี่ เพิ่น (หลวงปู่พรหม) ไปอยู่ป่าช้า ทำตูป อยู่ที่บ้านช้า (อยู่ข้างนอกวัด) ตอนในพรรษาท่านก็อยู่ (ในบ้านช้า) เพราะยังไม่ได้ ตั้งเป็นวัด ท่านอยู่ไหนก็ได้ แต่จะมาฉันข้าวที่นี่ (ศาลาฉันอยู่ในวัด) แล้วก็ไปพักที่โน่น (บ้านช้า) ทีนี้ตอนไปถ้ำเชียงดาว ดูเหมือนท่านจะไม่ได้จำพรรษา คงไปพักช่วงหน้าแล้ง เหยยๆ ออกจากนั่นจึงไปพร้าว ออกจากเมืองพร้าวแล้ว หลวงปู่พรหมไปอยู่ป่าเมี่ยง แม่สาย ๒ พรรษา (อยู่ในตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่)

อยู่ป่าเมี่ยงแม่สาย ท่านไปโปรดแม่สม แม่สมแกมีท่าทางเหมือนผู้ชาย ใจนักเลง ชี้น้ำเหมือนควายบอยเลย แกเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน เป็นคนมีเงินมาก มีโค มีกระบือ มีสวนเมี่ยงมาก แล้วซัดมิดแหลม (พกมิด) เล่นไพ่ ผัวพูดขึ้นมาไม่ได้ จะแทงผัวอยู่ นั้นแหละ เป็นคนดุๆ ทีนี้หลวงปู่พรหมไปอยู่ที่นั่น ไปอยู่กุฏิเล็กๆ อยู่แล้วก็ทรมาณ แม่สมให้หยุดเล่นไพ่เล่นอะไร แม่สมก็เลื่อมใสหลวงปู่ หลวงปู่เทศน์ให้ฟัง

แต่ตอนหลังเมื่อหลวงปู่กลับไปอีสานแล้ว ผู้ที่มาทรมาณแม่สมให้อยู่จริงคือ มหาสุทธิ เคยไปอยู่กับอาจารย์ทองสุก (หลวงพ่อทองสุก อุตรปุณโณ เจ้าอาวาส องค์แรกของวัดป่าอาจารย์มัน) ท่านมหาสุทธิไปอยู่ที่ไหนแม่สมรักเหมือนลูก พอรักแล้ว จึงคอกกลับเหมือนนกมวญ ดัดหลังแม่สมจนเลิกทุกอย่างเลย เล่นไพ่เล่นการพนัน อะไรๆ เลิกหมด มีมานะวิริยาสต่างๆ เลิกหมด ท่านมหาสุทธิไปมรณภาพที่นั่น ไปเสียใจจะทำศาสนา โดนไม้ตีตมาตีท่าน ท่านกับอาจารย์ทองสุกทำด้วยกันอยู่ที่ ป่าเมี่ยงแม่สาย

ทางหลวงปู่พรหมออกจากป่าเมี่ยงแม่สาย ท่านก็กลับไปภาคอีสาน...”

แนะนำสถานที่ภาวนาในภาคเหนือ

หลวงปู่พรหม จิรปุญโณ แนะนำหลวงปู่จามเกี่ยวกับสถานที่เหมาะสมในการภาวนาว่า ทางภาคเหนือมีสถานที่สำหรับภาวนาดีกว่าทางภาคอีสาน ซึ่งหลวงปู่จามได้นำมาเล่าต่อ ดังนี้

“อีกเรื่องหนึ่งเพิ่งเล่าให้ฟัง เพิ่งครูอาจารย์มันแล้วว่า เมืองเหนือเสาะหาภาวนาดีกว่าเมืองอีสานหรือภาคกลาง เหตุเพราะว่าศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายมาตั้งมาวางอยู่ทางเมืองเหนือนี้มาหลายพุทธเจ้าแล้ว”

ทีนี้พอไปพบปะท่านครูอาจารย์ขาว (หลวงปู่ขาว อนาลโย) อยู่บ้านแม่หนองทาน (อำเภอสันทราย) จึงได้รู้ว่า (หลวงปู่พรหมกับหลวงปู่ขาว) เคยได้อยู่จำพรรษาด้วยกันอยู่แม่สาย อยู่เวียงป่าเป้า อยู่บ้านปาง (วัดอรุณญวิเวก อ.แม่แตง) กับเพื่อนครูอาจารย์มันนั่นเอง ที่บอกหมู่คณะว่า **“ท่านพรหมเคยบวชเป็นเณรน้อยพระอุปคุตมาก่อน”** อันนี้ท่านอาจารย์ขาวเล่าสู่ฟัง”

หลวงปู่จามเล่าถึงครูบาอาจารย์ที่ท่านเคยไปอยู่ปฏิบัติภาวนาด้วยมีหลายองค์

“การอยู่เมืองเหนือของผู้ข้าฯ นี้ ได้รับประโยชน์กับครูบาอาจารย์ก็มีครูอาจารย์พรหม ครูอาจารย์ขาว ท่านอาจารย์แหวน (สุจิตฺโณ) ท่านอาจารย์ตื้อ (อจลธมฺโม) ท่านอาจารย์น้อย (สุภโร) อีกองค์ก็ท่านอาจารย์ลี (ธมฺมธโร) แต่อยู่ด้วยกันนานก็ท่านอาจารย์ชอบ (จานสโม) ไปไหนมาไหนด้วยกัน ธรรมไม่ได้ แต่ได้นิสัยกับท่านอาจารย์ชอบ เห็นว่าสอนน้อย แต่ทำให้ดูเสียโดยมาก”

พูดถึงอุบายการภาวนา

เกี่ยวกับเรื่องการภาวนา โดยเฉพาะเรื่องสมถะและวิปัสสนากรรมฐานนั้น หลวงปู่พรหมได้แนะนำหลวงปู่จาม ดังนี้

หลวงปู่พรหมเล่าว่า “...(ตอนแรก) สมถะพอทำได้ แต่วิปัสสนายังแจ่มไม่ได้ พิจารณาอยู่เสมอก็ยังไม่แจ่ม”

หลวงปู่จามถามว่า “ท่านอาจารย์ทำอย่างไร”

คำตอบของหลวงปู่พรหม คือ “ทำควบคู่กันไป เอาทั้งความสงบ เอาทั้งการพิจารณา บางครั้งก็พิจารณาไตรลักษณ์ก่อน พิจารณาจนติดจนดับแล้วก็หยุดไว้ มาทำจิตให้สงบ แต่จิตของเรามันติดความสงบ มันชอบความสงบ อยู่ในความสงบนาน เห็นอาจารย์ใหญ่ (หลวงปู่มั่น) ก็ว่า ปล่อยให้มันเป็นไปก่อน นี่ก็ปล่อยให้มันเป็นปีแล้ว ก็ยังอยู่ของเก่าอย่างเดิม เป็นอย่างเดิม...”

ท่านอาจารย์พรหมเห็นว่าไว้ คู่กันหลายเรื่อง เรื่องโลกจายาเห็นว่า “จิรบุญโถง เป็นผู้ใหญ่บ้าน สองหัวเมียไม่มีลูก แล้วก็สละทิ้งหมดพากันมาบวช ท่านอาจารย์พรหม เป็นคนบ้านตาล อำเภอสว่าง (แดนดิน) ไปสู่เมียบ้านดงเย็น ได้เมียคนแรกออกลูกตาย มาได้เมียคนที่สองอีก อยู่กันหลายปีไม่มีลูก เป็นลูกศิษย์พินครูอาจารย์สาร (หม่อมสารโธ) คนอำเภอม่วงสามสิบ เมืองอุบลฯ ครูอาจารย์สารไปโปรดเอาจนสละบวชได้

ก่อนเพื่อนบวชเป็นนายฮ้อยค้าควายค้าโคไปไทย เขาของป่าของดงไปขายอยู่โคราช เป็นคนมั่งมีเป็นคนรวยในยุคสมัยนั้น สละออกสร้างเป็นวัด เป็นผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนถือเอาอย่างพระเวสสันดร สละให้ทานจนหมด ใครอยากได้อะไรก็เอาไป แต่พวกเครื่องดัก เครื่องยิง เครื่องเบียดเบียนชีวิตสัตว์บกสัตว์น้ำ เพื่อนเผาไฟทิ้ง ทำลายหมด ไม่ให้ใคร

ให้เมียบวชก่อนตัว เพื่อนเองบวชทีหลัง ถืออุปัชฌาย์องค์เดียวกันกับผู้เข้าท่านเจ้าคุณวัดโพธิ์ เมืองอุดร (พระธรรมเจดีย์ จูม พนธุโล วัดโพธิสมภรณ์ ในเมืองอุดรธานี) บวชแล้วก็จุดงค์ไปกับท่านอาจารย์สาร ไปอุบลฯ ไปโคราช ไปหลวงพระบาง ไปจำปาสัก แล้วขึ้นไปติดตามหาเพื่อนครูอาจารย์มันถึงเมืองเชียงใหม่

ชอบปฏิบัติเนลัชชิก (เว้นการนอนไม่ให้หลังติดพื้น ถืออิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน นั่ง) อยู่กับท่านอาจารย์สาร (ธมมสารโร) อยู่กับเพื่อนครูอาจารย์มันหลายที่หลายแห่ง เพื่อนครูอาจารย์มันแนะนำมาให้ แล้วก็ไล่ให้ออกจากหมู่ไป เฒ่าแก่แล้วให้ฟ่าว (ริบแรง) แก่ไขตัวเอง เดินจุดงค์ไปถึงเชียงตุง กลับออกมาไปอยู่กับศรัทธาชาวพม่าเขาดูแลเพื่อนเล่าให้ฟังอยู่ในถ้ำ พวกพม่าเขาฮ่องถ้ำปู เพราะลำห้วยข้างถ้ำมีกะบู่แดง กะบู่คาย ตัวแดง อยู่อาศัย...”

กลับอีสาน ได้รับคำชมจากหลวงปู่มั่น

ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นปีสุดท้ายหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ อมาลาภาคเหนือ ท่านได้เดินธุดงค์มาทางภาคอีสานในเดือนอ้าย คือ ธันวาคม ในปีนั้นรวมเวลาที่ท่านพักจำพรรษาในภาคเหนือ ๑๐ ปีพอดี เมื่อมาถึงภาคอีสานแล้ว ก็ได้ไปสมทบกับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ของท่านที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร และได้อยู่จำพรรษาที่นั่น ๑ พรรษา (พ.ศ. ๒๔๘๗)

เมื่อหลวงปู่พรหมเข้าไปกราบหลวงปู่มั่นนั้น มีพระเถรอยู่ในที่นั้นเป็นจำนวนมาก หลังจากให้อโหวตแล้ว หลวงปู่มั่นได้ถามพร้อมทั้งกล่าวยกย่องหลวงปู่พรหมท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์นั้น หลวงปู่มั่นถามหลวงปู่พรหมขึ้นว่า “ท่านพรหม มาแต่ไกลเป็นอย่างไรบ้าง การพิจารณาการภาวนาก็ดี เป็นอย่างไร” หลวงปู่พรหมกราบเรียนว่า **“ไม่มีอกถกถึแล้ว”** (สิ้นสงสัยหมดแล้ว) หลวงปู่มั่นได้ยกย่องชมเชยหลวงปู่พรหม ต่อหน้าพระเถรทั้งหลายว่า **“ท่านพรหมเป็นผู้มีสติ ทุกคนควรเอาอย่าง”**

ในปีนั้น หลวงปู่มั่นท่านจะย้ายที่ไปจำพรรษาที่สำนักสงฆ์บ้านนามน ตำบลตองโขบ อำเภอเมือง สกลนคร (ปัจจุบันคือวัดปานาคานิมิตรต์ อยู่ในพื้นที่อำเภอโคกศรีสุพรรณ มีหลวงปู่อ้วน เขมโก เป็นเจ้าอาวาส) หลวงปู่พรหมได้ติดตามหลวงปู่มั่นไปที่บ้านนามนด้วย ตั้งใจว่าจะอยู่จำพรรษาพร้อมกับพระอาจารย์ ณ สำนักสงฆ์แห่งนั้น แต่ทางด้านวัดป่าสุทธาวาสซึ่งเป็นวัดใหญ่และสำคัญในขณะนั้น ไม่มีเจ้าอาวาสอยู่

ปกครองวัด อาจทำให้พระเถรธรรมได้ หลวงปู่มั่นจึงมอบหมายให้หลวงปู่พรหม อยู่ดูแลเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีเจ้าอาวาสที่เหมาะสม หลวงปู่มั่นได้พูดกับ หลวงปู่พรหมในเชิงปริกษาว่า “เออ พรหม วัดสุทธาวาสก็เป็นวัดหลักทางฝ่ายกรรมฐาน มาดั้งเดิม ที่นี่เจ้าอาวาสก็ไม่มี ท่านจะจำพรรษาที่นั่นก็สงบดีอยู่นะ”

เพียงพระอาจารย์ใหญ่พูดแค่นี้ หลวงปู่พรหมจึงได้กลับไปจำพรรษาที่วัด ปาสุทธาวาส ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงปู่มีอายุ ๕๖ ปี และเป็นพรรษาที่ ๑๙ ของท่าน พอออกพรรษาแล้ว ท่านก็กลับไปพำนักที่สำนักสงฆ์บ้านนามน ที่ๆ หลวงปู่มั่นพำนัก อยู่ที่บ้านนามนนี้เอง หลวงปู่พรหมจึงได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน

ขออนุญาตหลวงปู่ฉันสร้างกุฏิ

เมื่อจวนจะเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๕๘ หลวงปู่ฉัน ฐริทตฺโต และคณะศิษย์ ได้ย้ายไปพักจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผือ (วัดฐริทตฺตติราวาส) ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร แล้วพำนักอยู่ที่วัดแห่งนี้จนถึงวาระสุดท้ายของท่านในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ในช่วงแรก หลวงปู่พรหมก็ได้ติดตามมาที่วัดป่าบ้านหนองผือด้วย แต่ท่านไม่ได้อยู่จำพรรษา ณ วัดแห่งนี้ รายละเอียดอยู่ในบันทึกที่นำเสนอต่อไปนี้

ด้วยเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๙ กระผมได้ขอโอกาสกราบเรียนหลวงตาบุญหาญ มหฺมทินโน วัดป่าบ้านหนองโคก (วัดป่าโสสถิตถิล) อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เล่าเรื่องเกี่ยวกับหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ เมื่อครั้งที่หลวงตาบุญหาญเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ไปกราบหลวงปู่ฉันที่วัดป่าบ้านหนองผือ (วัดฐริทตฺตติราวาส) ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม

หลวงตาบุญหาญเล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ท่านยังเป็นสามเณรอายุ ๑๕-๑๖ ปี เป็นศิษย์หลวงปู่อ่อน และติดตามหลวงปู่อ่อนไปกราบหลวงปู่ฉันที่วัดป่าบ้านหนองผือ โดยออกเดินทางตั้งแต่ฉันอาหารเช้าเสร็จ ประมาณ ๐๙.๐๐ น. ไปถึงวัดป่าบ้านหนองผือประมาณ ๑๕.๐๐ น. ก็ใช้เวลาเดินทาง ๖ ชั่วโมง ในช่วงนั้น พระสายปฏิบัติกรรมฐานจะมุ่งหน้าเข้าสู่วัดป่าบ้านหนองผือเช่นเดียวกัน

หลวงปู่พรหมท่านพักอยู่ใต้ต้นไม้ ปักกลด มีแคร่ไม้ไผ่เล็กๆ เป็นพื้นนอนพอหลายๆ วันเข้า หลวงปู่พรหมท่านอยากจะขอสร้างกุฏิ ประกอบกับท่านเคยเป็นช่าง

เคยมีครอบครัว เป็นนายฮ้อยหัวหน้าขายวัว ควาย ก่อนที่จะบวช ท่านได้แจกข้าวของ เงินทองไว้มาให้กับชาวบ้าน ยกเว้นเครื่องมือจับสัตว์ล่าสัตว์ ท่านจะนำไปฝังดิน หรือ เผาทิ้งหมด (หลวงปู่อ่อนเล่าให้ฟัง) ครั้งแรก หลวงปู่พรหมขอหลวงปู่มั่นสร้างกุฏิ เป็นกระท่อมเล็กๆ พอให้เป็นที่พักได้ เนื่องจากใกล้จะเข้าฤดูฝนหรือฤดูหนาวนี้แหละ จำไม่ได้

หลวงปู่มั่นไม่พูด นิ่งเฉย จะอนุญาตก็ไม่พูด จะไม่อนุญาตก็ไม่บอก มีแต่บอกให้ ไปภาวนา วันต่อมาก็ขอร้อง ท่านก็ไม่พูดอีก บอกให้ไปภาวนาอีก วันที่สามขอร้องครั้ง หลวงปู่มั่นบอกว่า **“อยากจะทำก็ทำซะ แต่ทำให้เสร็จในวันนี้”**

จากนั้นก็บอกพระเณรชาวบ้านร่วมมือช่วยกันทำหาวัสดุอุปกรณ์ บ้างก็ไปตัด ไม้ไผ่มาทำพื้น ทำผนังใบตอง มุงหลังคาด้วยหญ้าคา บันไดทำจากไม้ไผ่ พอถึงเย็น ก็เสร็จ กราบเรียนหลวงปู่มั่น ท่านก็บอกว่า **“อยากได้กุฏิ สร้างเสร็จแล้วจะทำอะไรอีก ไปภาวนานะทีนี่...”**

การอยู่ที่วัดป่าบ้านหนองผือ พระที่อาวูโสแล้วหรือมีพรรษามากๆ ปกติจะไม่ได้ อยู่ประจำกับหลวงปู่มั่น จะให้แต่พระหนุ่มที่พรรษาน้อยๆ อยู่ด้วย เช่น หลวงตา พระมหาบัว ญาณสมปนฺโน พระอาจารย์วัน อุตตโม หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต หลวงปู่ศรี มหาวิโร หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท หลวงปู่คำพอง ติสฺโส เป็นพระหนุ่มกว่าเพื่อนในตอนนั้น หลวงตาทองคำ จารุวณฺโณ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร เป็นต้น

ถ้าพระเณรอยู่กันจำนวนมากๆ ชาวบ้านก็เลี้ยงดูไม่ไหว เพราะเป็นหมู่บ้านเล็กๆ มีไม่กี่หลังคาเรือน พระส่วนใหญ่จะเข้ามากราบและฟังคำสอนจากหลวงปู่มั่นแล้ว ก็ออกไป จะอยู่ประจำก็ไม่มีกุฏิพอจะให้อยู่ พระที่อาวูโสพรรษามากๆ ก็แยกออกไป สร้างวัดอยู่ใกล้ๆ พอไปมาหาสู่มารับคำสอนและอุปัฏฐากพระอาจารย์ใหญ่เป็นครั้ง เป็นคราว รวมทั้งคอยช่วยอบรมขัดเกลาพระเป็นชั้นต้นก่อนที่จะเข้าหาหลวงปู่มั่น คือทำหน้าที่เป็นด่านหน้าช่วยแบ่งเบาภาระหลวงปู่มั่นในการอบรมสั่งสอนแก่พระเณร ที่มาใหม่ เช่น หลวงปู่อ่อน ก็ไปสร้างวัดป่าหนองโตก (วัดป่าโสตติผล) อำเภอ

พรรณานิคม หลวงตาพระมหาบัวไปสร้างวัดป่าบ้านกุดไผ่ (วัดป่าญาณสัมปันโน) เพื่อไว้สำหรับปลีกออกมาบำเพ็ญภาวนาระหว่างอยู่ดูแลหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ภูมิตินุโน ก็ไปสร้างวัดป่าบ้านโคกมะนาว อยู่ใกล้กับบ้านกุดไผ่ หลวงปู่ฝั้น อาจารย์โร ไปสร้างวัดป่าภูธรพิทักษ์ บ้านธาตุนาเวง อำเภอเมือง สกลนคร หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ หลวงปู่หิน และหลวงปู่ผ่าน ปณฺญาปทีโป ไปสร้างวัดป่าปทีปบุญญาราม บ้านเชื่อม อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร เป็นต้น

หลวงปู่บุญหนาเล่าอีกว่า ในตอนนั้นท่านได้พบกับพระเถระลูกศิษย์หลวงปู่มั่น หลายรูป เป็นต้นว่า หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่ชอบ จานสโม หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ หลวงปู่อ่อนสา สุขกาโม พระอาจารย์กว่า สุมโน เป็นต้น ไม่เจอแต่หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ (เพราะท่านพักจำพรรษาที่เชียงใหม่จนตลอดชีวิต ไม่ได้กลับมาภาคอีสานอีก) หลังจากนั้นอีก ๓ ปี คือปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลวงปู่มั่นก็มีมรณภาพ ตามที่พวกเราทราบกัน ดีแล้ว

ในปีนั้นหลังจากหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ได้รับอนุญาตให้สร้างกุฏิที่พักสำหรับ องค์ท่านเอง ซึ่งหลวงปู่มั่นบอกให้สร้างให้เสร็จในวันเดียวดังกล่าว แต่สุดท้าย หลวงปู่พรหมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเองไม่ควรจะพักจำพรรษาที่หลวงปู่มั่น แต่ควรจะแยกไปหาที่จำพรรษาในสถานที่ๆ ไม่ห่างไกลนัก เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระ พระอาจารย์ด้วยการช่วยอบรมพระเถระที่สนใจด้านปฏิบัติภาวนา เป็นการช่วย กลับนกรองและเตรียมตัวพระเถระก่อนที่จะไปขอรับคำแนะนำจากองค์หลวงปู่มั่นต่อไป

พำนักประจำที่วัดป่าบ้านดงเย็น

ก่อนที่มาอยู่ประจำที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น นี้ หลวงปู่พรหม จีระบุญโธ เคยเป็นเจ้าของและจำพรรษาที่วัดป่าธาตุนาเวง ซึ่งอยู่ชานเมืองจังหวัดสกลนคร มาก่อน แต่ไม่สามารถหาข้อมูลได้ว่าท่านพักอยู่ที่นั่นนานเท่าไร ทราบเพียงว่าหลวงปู่ฝัน อาจาโร มาเป็นเจ้าอาวาสวัดแห่งนี้ต่อจากหลวงปู่พรหม ในสมัยที่หลวงปู่พรหมเป็น เจ้าอาวาสอยู่นั้น วัดป่าธาตุนาเวงตั้งอยู่ในป่าดงดิบชานเมืองสกลนคร อยู่ใกล้กับ โรงเรียนพลตำรวจเขต ๔ และในระยะต่อมากลายเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยครูสกลนคร พัฒนามาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในปัจจุบัน

หลวงปู่ฝันมาเป็นเจ้าอาวาสและจำพรรษาที่วัดป่าธาตุนาเวงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๖ รวม ๘ พรรษา และได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดป่าภูธรพิทักษ์ ตั้งชื่อตามหน่วยงานที่อยู่ใกล้และให้ความอุปถัมภ์วัดได้แก่ โรงเรียนพลตำรวจ เขต ๔ นั้นเอง สำหรับการมาพักประจำที่บ้านดงเย็นขององค์หลวงปู่พรหมนั้น ในหนังสือประวัติของท่าน ได้เขียนบรรยายไว้ในลักษณะรวมๆ ดังนี้

“ครั้นกาลต่อมา ท่านอาจารย์พรหมได้กลับจากการอยู่ใกล้ชิดท่านอาจารย์ใหญ่มั่น ที่หนองผือนาใน มาอยู่ที่บ้านดงเย็น อันเป็นที่เดิม ได้พาญาติโยมสร้างวัดประสิทธิธรรม พร้อมด้วยสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัดเป็นจำนวนมาก เช่น สร้างกุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ บ่อน้ำภายในวัดและนอกวัด พาญาติโยมทำถนนหนทางสร้างโรงเรียนประชาบาลบ้านดงเย็น และสร้างสะพานข้ามลำน้ำสงคราม เป็นสาธารณประโยชน์ไว้มากมาย

นอกจากท่านได้สร้างและอยู่จำพรรษาที่วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น แล้ว ท่านยังได้ทำประโยชน์แก่ชุมชนใกล้เคียงทั้งทางวัดและทางบ้าน บางปีท่านจำพรรษา ที่วัดบ้านถ่อน ตำบลโพนสูง (อำเภอสว่างแดนดิน สกลนคร) สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ และสะพานข้ามทุ่งนาจากบ้านไปวัด ยาวประมาณ ๑๑ เส้น

บางปีจำพรรษาที่วัดตาลนิมิต บ้านตาล (อำเภอสว่างแดนดิน สกลนคร) ซึ่งเป็น มาตุภูมิของท่าน สร้างกุฏิ วิหาร ต่อมาสงฆ์ได้พากันผูกเป็นพัทธสีมาใช้ในสังฆกรรม จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นับว่าท่านบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่นได้สมบูรณ์ยิ่ง ยากที่ผู้อื่นจะทำได้เหมือนอย่างท่าน จึงเป็นที่เคารพกราบไหว้บูชาของผู้มุ่งประโยชน์สุข โดยทั่วไป”

หลวงปู่พรหมถือสัจจะ

พ.ศ. ๒๕๐๔ พรรษา ๓ หลวงพ่อเปลี่ยนกลับไปจำพรรษาที่วัดบ้านทุ่งสว่าง (ต.โคกสี อ.สว่างแดนดิน สกลนคร) บ้านเกิดของท่าน มีโอกาสไปปฏิบัติธรรมและอุปัฏฐากหลวงปู่พรหมที่วัดประสิทธิธรรมได้มากขึ้น

“หลวงปู่พรหม ส่วนมากสอนธรรมะ แม้ทำอะไรทุกอย่างคนอื่นทำไม่ได้ เหมือนตอนไปอยู่บ้านดงเย็น อาตมาไปอยู่ด้วยหลวงปู่ พระองค์อื่นบอกว่า อาจารย์บ๊วยบอก “อย่าไปทำแบบหลวงปู่ เดี่ยวฟ้าผ่าหัวนะ” (หมายความว่า จะโดนหลวงปู่เอ็ดเอา) สมมติว่า อยู่สระน้ำมีปลาเยอะ หลวงปู่จะปั้นข้าวปั้นใหญ่ๆ โยนให้ปลากิน โยนเลี้ยงปลา อาตมานั่ง (จัน) อยู่เกือบทางแถวอยู่ใกล้ๆ ปลา (ศาลาวัดประสิทธิธรรม ในสมัยของหลวงปู่ เป็นศาลากลางน้ำ มีปลาอยู่จำนวนมากมาย โดยปกติมีเฉพาะหลวงปู่เท่านั้นที่ปั้นข้าวเหนียวโยนให้อาหารปลาเวลาพระฉัน พระเณรองค์อื่นๆ ไม่มีใครกล้าทำตามหลวงปู่ เพราะกลัวจะถูกเอ็ดเอา)

หลวงปู่นั่งอยู่หัวแถว เพิ่นปั้นๆ (ข้าวเหนียว) แล้วโยมต้มลงน้ำ ปลามาแย่งกันกิน อาตมาอยู่ใกล้ๆ ทางแถว พระนั่งเรียงกันมาเป็นแถวโค้ง หลวงปู่ก็มองเห็นอยู่ อาตมาก็ปั้นข้าวโยนให้ปลากิน หลวงปู่ท่านมองหน้า ยิ้ม ไม่เห็นดำสักที น่าจะดำก็ไม่ดำ เพิ่นไม่ได้ดำ มันไม่ได้ผิดศีลอะไร การเลี้ยงอาหารปลาเพิ่นจะดำอะไร อาตมาคิดนะ เพราะไม่ได้ทำอะไรผิด

หลวงปู่ตื้อก็เหมือนกัน ด่าคนเก่งๆ ก็ไม่เคยด่าอาตมาเหมือนกัน อาตมาทำอะไร ท่านได้แต่ยิ้มๆ หลวงปู่แหวนก็เหมือนกัน ทำอะไรยิ้ม ก็หลายองค์ที่อาตมาเคยอยู่ด้วย ถ้าผู้ที่ติดตามดูอันดับใกล้ๆ กัน (กับหลวงปู่พรหม) ก็หลวงปู่แหวน ท่านตามสอน อาตมาตลอด ถ้าพูดตามความเป็นจริง ตามหลักอาตมาอยู่อาศัยนี้ (วัดอรัญญวิเวก) ก็ดี พูดถึงนะ ถ้าคุยกันกับผู้หญิงนี่เอาทุกวันเลย หลวงปู่แหวน คุยกับผู้หญิงไม่ได้ มาเดือน ถึงกุฏิ ถ้าผู้ชายไม่เป็นไร ถ้าคุยกับผู้หญิง ท่านมาแหละ “ขึ้นกุฏิ นั่งสมาธิ” ท่านมาบอก “เอาค้อนตีหัวมันเลย ผู้หญิงอย่าให้มาใกล้ อย่าไปยุ่ง อย่าไปคุย”...

หลวงพ่อบุญเปลี่ยนกลับไปพูดถึงหลวงปู่พรหมต่อ

“...บัดนี้ (ที่นี่) ก็เลยพูดถึงเราทำอะไร ท่านก็ไม่ว่าอะไร งานอะไรๆ งานวันเกิด ของหลวงปู่ อาตมาก็ไป ไปช่วยจริงๆ ช่วยงานหลวงปู่ ไม่ว่าจะทำงานอะไร ช่วยหลวงปู่สุขภาพ ด้วย ทำศาลา ทำอะไร ต้องทำตามใจหลวงปู่ ท่านเป็นคนมีสัจจะ หลวงปู่พรหมเป็นคนเด็ดขาด แต่คนทั่วไปบอกว่าท่านดู ชาวบ้านไม่กล้าเข้าใกล้ บัดนี้เวลาทำกุฏิทำอะไร บอกดีตรงไหน ต้องดีตรงนั้นนะ อย่าให้เคลื่อนไปไหนนะ ไม้ตัวไหนเอาใส่ที่ไหน แบ้นกระดานตัวไหน ตีลงไปเลย ไม่พอดีก็เอาขวานถากลงไป ท่านว่า **คิดดูแล้ว เพราะเห็น บรรลุแล้วเนาะ เห็นบรรลุ เห็นเห็นไตรลักษณ์อยู่ตลอด เห็นไม่ได้สนใจว่าสิ่งนี้สวย สิ่งนี้ไม่สวย ขอให้ใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น**”

พระองค์นี้ต้องให้ทำงาน

หลวงพ่อบุญเปลี่ยนเล่าถึงปฏิปทาของหลวงปู่พรหม พระอาจารย์ของท่านต่อไปว่า

“หลวงปู่มันพูดถึงหลวงปู่พรหมว่า **“พระองค์นี้ต้องให้ทำงาน ต้องให้ท่านทำงานไปจนสิ้นอายุ”** เมื่อหลวงปู่พรหมทำงานเสร็จในแต่ละวัน ท่านจะอาบน้ำเสร็จแล้วเดินจงกรมทันที องค์อื่นทำตามไม่ได้ ท่านเป็นคนร่างกายแข็งแรง ขยันอย่างหาคนเทียบได้ยาก หลวงปู่มันจึงบอกว่า **“ต้องให้ท่านทำงาน”**

หลวงพ่อบุญเปลี่ยนอธิบายความหมายในคำพูดของหลวงปู่มันที่ว่า **“ต้องให้หลวงปู่พรหมทำงาน”** คือท่านหลุดพ้นแล้วท่านต้องทำประโยชน์ ทำประโยชน์เพื่อหมู่เพื่อนฝูงในวงการสงฆ์ด้วยกัน และประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ท่านจะไม่อยู่เฉยๆ พูดถึงงานก่อสร้างของหลวงปู่พรหม ทำอะไรนี้สวดยไม่สวดยไม่รับรองนะ ขอให้ใช้ได้ เห็นเห็นว่ามันเกิดแล้วมันก็พึงใช้ใหม่ รู้หมดแล้วธรรมะ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสวยงามเพียงใด ทำแล้วก็ต้องพึ่งต้องเกาแก่คร่ำคร่า อันนี้อยู่ในใจท่านตลอด ท่านหลุดพ้นแล้วมันใช้ประโยชน์ได้ไหม แม้แต่ร่างกายก็แค่นั้นเอง เมื่ออาตมามาปฏิบัติจริงได้รู้ความหมายในปฏิปทาของท่าน แต่ก่อนก็ว่า “ช่วย บ่งาม” ท่านก็บอกว่า “บ่งามก็เอาชวานลากเอา” กบก็ไม่มี ใช้ “ถากๆ ไป เอาเลื้อปูนั่งแล้วมันบ่ปักกันก็ใช้ได้แล้ว” แล้วทุกอย่างท่านเอามาใช้ประโยชน์ได้หมด ไม่กระดานแผ่นเล็กแผ่นน้อยต้องเอาไปใช้งาน ท่านไม่ทิ้งของ

เวลาทำโบสถ์วัดบ้านตาล (อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร) อาตมาไปดู ท่านให้อาตมาด (ไม้กวาดทางมะพร้าว) กวาดเอาเลย ไม่มีเกรียงฉาบปูน เอาตาดกวาดเอา พื้นก็เอา ไม้กวาดกวาดเอา ไม่มีเกรียงเหล็ก กวาดให้มันเรียบปูเสื่อได้ก็เอาละ

อ๊วย หลวงปู่ เราก็อยากให้อวยงามใช้ใหม่ หลวงพ่อสุภาพท่านทำด้วยไม้ไม่ได้เลย ท่านชอบอวยงาม ท่านทำด้วยไม้ไม่ได้ ท่านชอบงานละเอียด หลวงพ่อสุภาพถาม หลวงปู่ว่า “หลวงปู่ ทำอย่างนี้มันก็ไม่ทนนะซี ได้พอสองปีสามปีมันบ่แตกบ่พังบ้อ” หลวงปู่พรหม “ช่วย ทำเสร็จแล้วใช้งานได้มันได้แล้วได้บุญแล้ว ถ้ามันแตกมันพังอีก โยมเขาก็ทำใหม่ เขาก็ได้บุญอีก”

ได้สองปีมันก็แตกมันก็พังๆ แล้วทำใหม่ พอเห็นหลุดพ้นแล้ว เห็นไม่ติดนะ ไม่ติดอะไร คล้ายๆ ว่าทำอย่างนี้ก็แน่นอนแหละ เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - แล้วดับไป จิตใจของผู้หลุดพ้นแล้วท่านเห็นอย่างนั้น คนไม่หลุดพ้นก็ชอบอวยงาม ชอบความมันคง “มันมันคงไม่ได้ มันก็แค่นี้” ท่านว่า

นี่เป็นเรื่องที่เห็นตอนที่อาตมาอยู่กับท่าน ท่านทำอย่างนั้น ใครไปขัดไม้ได้ ขัดท่าน หนีเลย ท่านไม่ทำ **สัจจะ ท่านเป็นคนมีสัจจะ จริงใจจริงๆ ว่าทำตรงไหนต้องทำตรงนั้น ถ้าตัดสินใจทำอะไรไม่เสร็จก็จะไม่หยุด**

สะพานข้ามทุ่งนาอัน จากหมู่บ้านมาวัด ทำสะพานข้ามมามันยาวนาน หลวงปู่ลงมือทำ ก็ต้องเสร็จแน่นอน องค์กรอื่นนี่ไม่มีทาง องค์กรนี้ทำต้องเสร็จ ทำอะไรต้องสำเร็จ คนเลื่อมใส พุทธศักราชสิทธิ์ ท่านมีอิทธิฤทธิ์”

ปฐวิกสิณัง-กสิณดิน

หลวงพ่อบุญเปลี่ยน ปณญาปทีโป พุทธถึงอำนาจจิตของหลวงปู่พรหม โดยยกเหตุการณ์หนึ่งมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้ “... **คนเลื่อมใส พุทธศักดิ์สิทธิ์ ท่านมีอิทธิฤทธิ์**”

“นกมันมาอยู่วัดบ้านดงเย็นนี้ มีนกเบ็ดน้ำเป็นพันๆ ท่านบอกว่า “ถ้าใครมาทำนกตายนะ...” นกเบ็ดน้ำในวัด ถ้าใครไปยิง ที่แรกท่านปรับตัวละ ๒๐ บาท ก็แพงนะสมัยนั้น ต่อมาเมื่อนกบินออกไป คนก็ไปยิงข้างนอกวัด เอ้า ถ้ารู้-จับ แล้วต่อมาปรับตัวละ ๕๐ บาท มีคนมาลักยิงเวลานกบินไปเป็นหมู่ๆ หมู่ละ ๓๐๐-๔๐๐ ตัว มีคนเอาปืนยิงอยู่ข้างนอกวัด หลวงปู่ได้ยินเสียงปืนดัง ท่านคงกำหนดจิตไปดู ท่านพูดว่า “ดูมัน ดูมัน”

ปรากฏว่า (คนยิง) นอนกอดปืนอยู่ข้างรั้ววัด ตัวแข็งหมดเลยเหมือนท่อนไม้ กระดุกกระดิกไม่ได้ กลับมาบ้านไม่ได้แล้ว อิทธิฤทธิ์ของหลวงปู่ ท่านใส่ **ปฐวิกสิณัง** แข็งเหมือนกับแผ่นดิน เลยตัวแข็งลุกไปไม่ได้ เมื่อมีคนมาเห็น เขาก็นิมนต์หลวงปู่ไปดู ท่านเอาขลุ่ยเดี่ยว (รายเดี่ยว) เท่านั้นแหละ พวกมีปืนไม่กล้ามาใกล้อีกเลย

หลวงปู่พรหมพูดอะไรก็เป็นอย่างนั้น พู่ว่า “เออ โยมนี้จะทำบุญด้วยไหม เดี่ยวจะสร้างศาลา” คนก็ต้องทำ ถึงขนาดไม่มีเงิน ก็ต้องขายควายก็ยงเอา เพื่อหาเงินมาช่วยท่านสร้างศาลาตามที่ท่านพูด

ถ้าท่านพูดอะไร โยมอุปัฏฐากทำตามหมด เพราะเห็นตัวอย่างจากหลวงปู่เอง ท่านสละหมดทั้งบ้าน ทั้งนา ทั้งสวน ทั้งทรัพย์สมบัติ โค กระบือ ท่านยังสละจนหมดได้ ชาวบ้านเลื่อมใสท่านมาก แต่กลัวท่านมาก ท่านพูดอย่างไรต้องเป็นอย่างนั้น”

เรื่องรูปถ่ายของหลวงปู่

หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ น่าจะเป็นพระอริยเจ้าที่มีรูปถ่ายน้อยที่สุดองค์หนึ่ง โดยทั่วๆ ไป พวกเราเคยเห็นรูปถ่ายขององค์ท่านเพียง ๒ รูป เป็นรูปนั่ง ๑ รูป กับรูปยืนอีก ๑ รูป เท่านั้น ถ้าท่านผู้อ่านเคยเห็นรูปอื่นของหลวงปู่ โปรดบอกกล่าวให้ทราบด้วยนะครับ

เรื่องราวมีดังนี้

คุณครูชาย วงษ์ประทุม ได้กล้องถ่ายรูปใหม่มาจากเพื่อนที่เป็นสาธารณสุขอำเภอ ศึกษาศึกษาอำเภอก็มีกล้อง นายอำเภอก็มีกล้องถ่ายรูป ทั้งสามท่านตั้งใจจะไปขอถ่ายภาพหลวงปู่พรหม ก่อนจะถ่ายรูปก็แต่งขันห้าเพื่อขออนุญาตหลวงปู่ทำการถ่ายรูป หลวงปู่รับขันแล้ววางไว้โดยไม่พูดอะไร

เรื่องนี้รู้ไปถึงพระอาจารย์คำมี (พระครูศรีภูมามานุรักษ์) ว่า คุณครูชายไปถ่ายรูปหลวงปู่แล้วไม่ได้ พระอาจารย์คำมีก็เลยพาครูชายและช่างภาพไปถ่ายรูปหลวงปู่อีกครั้ง พอถ่ายเสร็จ หลวงปู่ได้พูดกับครูชายว่า “ชายเอ๋ย ตัวเราเข้าไปอยู่ในกล้องเขาแล้ว” คุณครูชายดีใจมากที่หลวงปู่พูดเช่นนั้น แสดงว่าการถ่ายรูปครั้งนี้คงจะสำเร็จด้วยดี ซึ่งก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ

ในปัจจุบันหาถ่ายรูปหลวงปู่มี ๒ ท่าเท่านั้น คือ รูปนั่ง กับ รูปยืน เรื่องถ่ายรูปไม่ติดของหลวงปู่พรหมนี่เป็นที่ฮือฮากันมาก บางท่านเล่าว่ามีผู้นำเทพไปอัดเสียงท่าน เทคนัก็ไม่มีเสียงท่าน ไม่ทราบเป็นเพราะเหตุใด

เรื่องหุทิพย์ ตาทิพย์ ของหลวงปู่

เรื่องนี้เขียนเล่าโดย “คมสันต์..สกลนคร” เกี่ยวกับการมีหุทิพย์ ตาทิพย์ ขององค์หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ ภายใต้ชื่อเรื่องว่า “หลวงปู่รู้ทุกอย่าง” มีรายละเอียดดังนี้

หลวงตาชยคุต วัดถ้ำภูผาธรรม (ภูโก๊ะ) บ้านคำผักกูด ตำบลกุดชุม อําเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ได้เล่าให้ผม (คุณคมสันต์) ฟัง เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ครั้งทีไปกราบท่านที่วัดป่าภูโก๊ะ เรียกชื่อท่านว่า “หลวงตาชย” หรือชาวบ้านดงเย็นจะเรียกท่านว่า “หลวงตาโย” ท่านได้เล่าว่าเคยอยู่จำพรรษาที่หลวงปู่พรหม ๘ ปีที่บ้านดงเย็น จึงได้เป็นที่รู้จักของชาวบ้านดงเย็นในยุคนั้นเป็นอย่างดี

“...วันหนึ่ง หลวงปู่ผาง (ปริปุณฺโณ) หลวงตาชย สามเณร และกลุ่มชาวบ้านจำนวนหนึ่ง มาช่วยกันทำรั้ววัด (ล้อมรั้ววัด) หลังจากทีได้ช่วยกันทำไปพักหนึ่ง ก็เลยมานั่งพักคุยกันเบาๆ หลวงปู่ผางได้พิจารณาดูรั้วทีหลวงปู่พรหมสั่งให้ทำ จึงพูดขึ้นเบาๆ เชิงตำหนิว่า “โ๊ยย ทำรั้วไม่รู้ว้ทำอย่างไรเนาะ ถ้าทำดีๆ หน่อย ก็จะได้เนะ” พูดจบ ก็ไม่ได้คิดอะไร ช่วยกันทำงานต่อไปจนเสร็จ

ตอนนั้นหลวงปู่พรหมท่านจะเข้าพักในกุฏิเวลากลางวัน ส่วนกลางคืนท่านจะเดินจงกรมทั้งคืน จะเป็นอย่างนี้ตลอด พอถึงตอนค่ำเวลาประมาณทุ่มกว่าๆ เป็นช่วงเวลาฉันน้ำร้อนน้ำชา เมื่อฉันน้ำร้อนได้สักพัก หลวงปู่พรหมพูดขึ้นว่า “หาว...ใครก็อยากจะทำให้ดี แต่มันไม่มีเงิน”

ทุกคนเงียบ หลวงปู่ผางนั่งเงียบ ได้แต่มองหน้ากันกับหลวงตายง หลังจากนั้น
ไม่มีใครกล้าพูดอะไรอีกเลย ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง ได้ระมัดระวังทุกอย่างก้าว
เพราะนับแต่วันนั้นก็รู้แล้วว่าหลวงปู่พรหมท่านได้สำรวจวาระจิตของลูกศิษย์ทุกคน
ตลอดเวลา จะประมาทไม่ได้เลย

ช่วงที่ได้จำพรรษากับหลวงปู่พรหม รู้สึกอบอุ่นใจมาก ทำกิจอันใดก็ราบรื่น
ไปหมด เป็นเพราะบารมีของครูบาอาจารย์แท้ๆ อาตมาจึงเคารพท่านมากจนทุกวันนี้
ก็ยังไม่ลืม ถ้าไม่ใช่เพราะหลวงปู่พรหม ป่านี้อาตมาก็คงจะไม่ได้อยู่จนถึงทุกวันนี้...”

หลวงตายงพูดพลางหัวเราะพลาง ในมือถือรูปหล่อหลวงปู่พรหม ขนาด ๓ นิ้ว
ที่พระรังสรรค์นำไปฝากในวันนั้น ท่านใช้มือลูบอย่างทะนุถนอมด้วยความเคารพต่อ
หลวงปู่พรหมอย่างที่สุด ท่านดีใจมาก ผม (คุณคมสันต์) จึงได้นำรูปหล่อหลวงปู่ผาง
ขนาด ๓ นิ้ว ไปถวายเช่นกัน หลวงตายงท่านยิ้มใหญ่เลย ดูหลวงตายงมีความสุขมาก
ที่ได้เล่าเรื่องเก่าความหลัง

ท่านบอกว่า “หลวงปู่พรหมท่านมีสิ่งดีๆ อะไรหลายอย่างมาก ท่านไม่ธรรมดา
ท่านเป็นคนพูดจริงทำจริง เด็ดเดี่ยว เด็ดขาด ลองได้พูดอะไรลงไปไม่มีใครกล้าขัด
เพราะทุกอย่างที่ท่านจะพูดออกมา ท่านพิจารณาดีแล้วจึงพูดออกมา หลวงปู่ท่าน
ไม่ธรรมดาจริงๆ อยู่ด้วยกัน ๘ ปี เห็นอะไรหลายๆ อย่างมาก ทั้งธรรมะก็เด็ดขาด
กินใจ ลั่นแต่กินใจได้ความเลย ซึ่งหาฟังได้ยากมาก ท่านเป็นคนไม่พูดมาก พูดน้อยๆ
แต่พระเณรกลัวมาก” หลวงตายงเล่าไปยิ้มไป

เรื่องวาจาสิทธิ์ของหลวงปู่

เรื่องนี้มีเขียนไว้ในหนังสือ “ตามรอยพระอาจารย์พรหม จิรปุญโธ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น” ซึ่งเล่าถึงคำสั่งห้ามของหลวงปู่ที่ไม่ให้เปิดเพลงหรือหมอลำในบริเวณวัด อันเป็นการไม่สมควร แล้วมีการฝ่าฝืนและปรากฏเหตุการณ์ดังนี้

ในงานทำบุญประจำปีที่วัดประสิทธิธรรมครั้งหนึ่ง พระอาจารย์คำมี (พระครูศรีภูมานุรักษ์) ได้ขออนุญาตหลวงปู่พรหมให้มีการใช้เครื่องขยายเสียงในวัด หลวงปู่ก็อนุญาต แต่บอกว่า “ห้ามมีการร้องรำทำเพลงหรือหมอลำโดยเด็ดขาด” ให้ใช้เพื่อประชาสัมพันธ์งานวัดเท่านั้น

นายเป้ เป็นเจ้าของเครื่องขยายเสียงมาติดตั้ง ได้ควบคุมการใช้เครื่องขยายเสียงด้วยตนเอง ใช้ทำการประชาสัมพันธ์งานตามคำสั่งของหลวงปู่โดยเคร่งครัด การใช้เครื่องก็เป็นไปด้วยดี ไม่มีปัญหาขัดข้องประการใด ปัญหาเกิดตอนหยุดพักเที่ยงวัน นายเป้ไปพักรับประทานอาหาร ให้ลูกน้องเป็นผู้ควบคุมเครื่องเสียงแทน ลูกน้องคงไม่ทราบ ก็เลยเปิดหมอลำเพื่อความบันเทิงในงาน เรื่องบอกว่า “พอเสียงออกไป ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของกลอนลำ เครื่องขยายเสียงนั้นก็เกิดไฟไหม้ ไม่สามารถใช้งานได้อีกต่อไป”

จากเหตุการณ์ในครั้งนั้น นายเป้ได้ตัดสินใจบวช จนมรณภาพในผ้าเหลือง

มีจิตที่อัศจรรย์

ที่วัดบ้านดงเย็นสมัยเมื่อหลวงปู่พรหมท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็มักจะมีบรรดาท่านสาธุชนเดินทางไปกราบนมัสการท่านอยู่เสมอๆ แม้หนทางในสมัยนั้นการคมนาคมไม่สะดวกอย่างเช่นปัจจุบันนี้ เข้าไปพบเพื่อนมัสการท่านมิใช่ของง่าย ทางก็ไม่ดี อีกทั้งยังเป็นป่าไม้อันหนาแน่น ถึงกระนั้นทุกคนก็ได้พยายามจนไปถึงที่ท่านจำพรรษาอยู่อย่างน่าสรรเสริญยิ่ง

จิตที่ปกติแล้วของหลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ย่อมเป็นจิตที่อัศจรรย์ คือมีความรู้ความเห็นอันผิดไปจากมนุษย์ธรรมดาๆ จะรู้เห็นหรือเข้าใจเมื่อคณะญาติโยมคนใดก็ตามมาถึงวัดที่ท่านอยู่จำพรรษาอยู่นั้น ท่านจะรู้วาระจิตของทุกๆ คนที่มา ท่านสามารถทายใจของทุกคนได้ถูกต้องและแม่นยำ อย่างเช่น มีบุคคลที่ไปทำบุญกับท่าน แต่มีสิ่งหวังตั้งใจมา ท่านก็จะพูดเตือนสติทันทีเมื่อพบหน้ากัน ดังนี้ “การที่จะทำบุญทำทานนั้น ต้องมีใจตั้งมั่นและให้เกิดศรัทธาในบุญกุศลท่านเสียก่อน ถ้าไม่ศรัทธาใจไม่ตั้งมั่นแล้ว อย่าทำ จะไม่มีอะไรดีขึ้นเลย”

บางครั้งจะมีญาติโยมชายหญิงที่เดินทางไปถึง ก็เที่ยวเดินชมวัดและบริเวณต่างๆ แล้วพูดคุยกันในลักษณะประจบทำบุญเอาหน้าเอาตากันว่า ฉันจะต้องมาสร้างโน่นสร้างนี่ จะทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จิตใจนั้นมีเจตนาหวังผลหรือตั้งตัวเองให้เป็นผู้ที่สนิทชิดเชื้อกับตัวท่าน มีบุญมีคุณต่อท่านแล้ว ท่านมักจะเตือนว่า “ถ้าไม่ศรัทธา มีเจตนาเป็นอื่น ก็ไม่ควรจะทำ”

แต่ถ้ามีญาติโยมคนใดเข้าไปนมัสการและมีเจตนาดี มองเห็นคุณเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นโดยส่วนรวมแล้ว แม้ยังไม่ได้บอกกล่าวแก่ผู้ใดเลย หลวงปู่พรหมก็สามารถรู้ด้วยจิตภายใน ท่านจะอนุโมทนาและกล่าวขึ้นพอเป็นการรับรู้ดังนี้ว่า “ท่านมีเจตนาดี ก็ทำไปเถิด เพราะสิ่งนั้นเป็นบุญเป็นกุศล”

หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติธรรมที่ควรแก่การเคารพบูชา แม้ครูบาอาจารย์ในสมัยปัจจุบันก็ยังกล่าวถึงท่านด้วยกิตติคุณอันงดงามอยู่เสมอ สมัยหลวงปู่พรหมท่านกลับมาถึงบ้านดงเย็น ท่านได้สร้างความอัศจรรย์แก่พวกเรา ให้ได้เห็นมากมาย เมื่อท่านมาอยู่ได้ไม่นานก็มีชาวบ้านบวชพระตามท่านไปหลายองค์ พวกชาวบ้านก็เข้าวัดเข้าวาดีอกดีใจที่มีวัดปฏิบัติเป็นของตนเอง

ญาณรู้พิเศษของหลวงปู่

มีเหตุการณ์หลายครั้งหลายหนที่ปรากฏแก่บรรดาศิษย์ที่แสดงให้เห็นประจักษ์ ซึ่งญาณรู้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นความสามารถเหนือคนธรรมดาของหลวงปู่พรหม จิรปุณโธ ดังปรากฏในตัวต่อไปนี้

เรื่องที่หนึ่ง คุณครูชาย-คุณครูคำฟอง วงษ์ประทุม เล่าว่า หลวงปู่จะรู้เหตุการณ์ ล่วงหน้าเสมอๆ เช่น ถ้ามีคนมาจ้งหันจากที่ไกลๆ แล้วยังมาไม่ถึง หลวงปู่จะนั่งรอ พร้อมกับเคี้ยวหมากไป คนวัดก็จะรู้ทันทีว่า “วันนี้จะต้องมีศรัทธามาจากทางไกลจะมา จ้งหันหลวงปู่ ท่านจึงรอจนกระทั่งศรัทธานั้นมาได้ทันจ้งหันพอดี” คุณครูชายและ คุณครูคำฟองเองก็เคยเจอเหตุการณ์เช่นนี้บ่อยครั้ง

เรื่องที่สอง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หลวงปู่พรหมได้ปรารภกับศิษย์ผู้หนึ่งว่า “หน้าน้ำหลากปีนี้ จะมีคนตาย ๒ คน ในบริเวณบ้านเรา” ซึ่งต่อมาก็เป็นความจริงทุกอย่าง สามีมรรยาคุงหนึ่งในหมู่บ้านใกล้เคียงประสบอุบัติเหตุเรือล่มจมน้ำตายทั้งคู่ ในบริเวณ บ้านดงเย็น ตามคำที่หลวงปู่พูดไว้ทุกประการ

เรื่องที่สาม นายลี สุรารักษ์ อดีตกำนันตำบลโนนสูง ได้วัดบ่อปลาของวัด พบปลาช่อนตัวขนาดใหญ่ จึงได้สั่งให้ลูกน้องหั่นคอปลาช่อนตัวนั้น แล้วเอาไปทำ อาหารกินกันโดยไม่มีใครอื่นรู้เห็น นอกจากผู้ที่วัดบ่อในที่นั้น

รุ่งเช้านายสีได้ไปพบหลวงปู่พรหมเพื่อรายงานผลการทำงานในวัด พอพบ หลวงปู่ ก็กล่าวตำหนิตันที่ว่า “เรื่องปลาเมื่อวานนี้ ไม่ควรทำอย่างนั้น มันเป็นบาป ไม่ดี บาปนั้น ทำแล้วหอะไรมาล้างออกไม่ได้ดอก” กำั้นลี้ถึงกับตกใจหน้าถอดสีทันที เพราะ นี้ก็ไม่ถึงว่าหลวงปู่ท่านจะรู้

เรื่องที่สี่ ได้มีข้าราชการผู้ใหญ่ของจังหวัดอุดรธานี ผ่านมาทางอำเภอบ้านดุง แล้วแวะไปนมัสการหลวงปู่ที่วัด หลวงปู่ก็วิสาสะด้วยเล็กน้อยและกล่าวเตือนว่า “อะไรๆ ท่านก็ดีหมด ไม่ว่าจะหน้าที่การงานอะไรก็ตาม เสียเรื่องผู้หญิง ถ้าเลิกได้ ก็จะไม่พินัย” พอท่านกล่าวแล้วท่านก็ลุกขึ้นไปเดินจงกรม ไม่ยินดียินร้ายกับข้าราชการ ผู้ใหญ่ท่านนั้นอีก ต่อมาอีกประมาณ ๒ สัปดาห์ ข้าราชการท่านนั้นถูกภรรยายิงตาย ด้วยเรื่องชู้สาว

รักษาโรคโดยให้ถือสัจจะ

คุณครูชาย วงษ์ประชุม มารู้จักกับหลวงปู่พรหม จิรบุญโธ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๕ คุณครูชายได้มาเป็นครูสอนที่โรงเรียนบ้านหนามแท่ง และมาแต่งงานกับคุณครูคำฟอง วงษ์ประชุม (กองแก้ว) แล้วตั้งหลักปักฐานอยู่ที่บ้านถ่อน ต.โพนสูง อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร หลวงปู่พรหมได้มาพักที่วัดศรีโพนสูง (วัดทุ่ง) บ้านถ่อน คุณครูชายได้มา รู้จักกับหลวงปู่ โดยมีนายแก้ว กองแก้ว ซึ่งเป็นพี่ชายของคุณครูคำฟอง ซึ่งได้ทำหน้าที่ เป็นมัคทายกวัดศรีโพนสูง ไปกราบไหว้ปฏิบัติหลวงปู่ ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ตามประเพณี ชาวบ้าน

สังคมของคุณครูชาย เป็นข้าราชการครู มีเพื่อนที่เป็นหัวหน้าส่วนราชการในอำเภอ สว่างแดนดิน มีการพบปะสังสรรค์เยี่ยมเยียนกันบ่อยๆ แต่ครั้งหนึ่งที่มีการพบปะกัน ก็จะมีการดื่มสุรากันแทบทุกครั้ง ครูชายเมื่อดื่มสุรา ก็จะมีอาการปวดท้องมาโดยตลอด ทุกครั้ง พอปวดท้องที่ไร ก็ไปหาหมอเพื่อรักษาอยู่ตลอด ซึ่งหมอก็รักษาตามอาการ แต่ไม่หายขาด ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๘ หลวงปู่ลี จิตธมโม วัดเหวล็ก ได้เป็นห่วง สุขภาพของคุณครูชาย จึงบอกกับคุณครูคำฟองภรรยาว่า ให้คุณครูชายเลิกดื่มสุรา แล้วให้นิมนต์หลวงปู่พรหมมาสวดบังสุกุลเป็น-บังสุกุลตาย โดยมาทำบุญที่บ้าน

ปกติหลวงปู่พรหมจะไม่รับนิมนต์ไปฉันอาหารที่บ้านใคร แต่ท่านก็เมตตา รับ นิมนต์มาทำบุญที่บ้านคุณครูชาย ซึ่งในวันทำบุญก็ได้นิมนต์พระมา ๙ รูป แต่ที่คุณครูชาย จำได้มี ๔ รูป คือ

๑. หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ เป็นประธาน

๒. หลวงปู่ลี จิตธมโม วัดเหวลี้ก

๓. หลวงปู่สุภาพ ธรรมปญโณ วัดทุ่งสว่าง

๔. พระอาจารย์จันดี เขมปญโณ วัดศรีสะอาด บ้านคำสะอาด จังหวัดสกลนคร

การทำบุญวันนั้น มีการสวดเจริญพระพุทธรมณต์ตามพิธี แล้วก็สวดบังสุกุลเป็นบังสุกุลตาย ให้กับคุณครูชาย และหลวงปู่ได้ทำน้ำพระพุทธรมณต์ให้ครูชายดื่ม แล้วให้สัจจะว่าจะไม่ดื่มสุราอีก

ตั้งแต่นั้นมา คุณครูก็ถือสัจจะไม่ดื่มสุราอีกเลย และอาการปวดท้องก็หายเป็นปกติตั้งแต่นั้น

ธรรมคำสอนของหลวงปู่

สรุปความในธรรมะของหลวงปู่พรหม จิรปุณโณ ได้ดังนี้ คือ

“เราทั้งหลายเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาติหนึ่ง และมนุษย์นี้เองที่สามารถยังประโยชน์ ก็ได้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ตลอดถึงวงศาคณาญาติ กว้างไปไกลถึงสังคม ชุมชนน้อยใหญ่ ให้มีแต่ความเจริญสุขสถาพร ยิ่งได้สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมพลเมือง ด้วยแล้ว ย่อมนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศชาติ บ้านเมืองต่างก็มีความสุขทุก เรือนชาน เพราะมนุษย์นี้แหละกระทำขึ้นให้เกิดคุณเกิดประโยชน์ทั้งสิ้น”

“การทำความชั่ว ถ้ามนุษย์ฟังปรารภณาใช้สติและปัญญาเที่ยวสร้างสรรค์แต่ความ ชั่วร้ายปาเถื่อน อันประกอบตนเองลดฐานะของจิตใจให้ตกอยู่กับฝ่ายชั่วร้าย ก็มีแต่ เทียบเบียดเบียนบั่นทอนผู้อื่น ให้ได้ความทุกข์เดือดร้อน ออกเกาะกระรานเที่ยวฆ่า ปล้น ชิงทรัพย์ ทำลายล้างให้ตนเองและวงศาคณาญาติลูกหลานไปในชุมชนน้อยใหญ่ ก็จะมีแต่ ก่อเวรภัยหาความสุขมิได้ ยิ่งมนุษย์นำสติปัญญาที่มัวเมาไปด้วยความชั่วและสิ่งเลวร้าย มีนายคือจอมกิเลสคอยบงการ ก็เอาสติปัญญานั้นแหละเที่ยวคั่นคิดสร้างอาวุธยุทธนา แล้วนำมารบราฆ่าฟันกันตาย ทำลายชีวิตและสมบัติซึ่งกันและกัน ทำลายล้างแม่ ประเทศชาติบ้านเมืองให้ฉิบหายล่มจม ล้างผลาญแม้กระทั่งสมณะเถรชีให้ได้รับความ เดือดร้อนอย่างที่เราท่านทั้งหลายมองเห็นอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อยังไม่ตายหายจากวิบากของความชั่วร้ายนั้น ก็คอยไล่ล้างผลาญตนเอง ให้เที่ยวหนีซุกซ่อนเหมือนสัตว์ที่ถูกร้อน เลยหาความสุขมิได้ เป็นนรกบนดิน ด้วยเหตุฉะนั้น”

เพราะฉะนั้น ธรรมะที่หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ ท่านได้เมตตาประทานให้แก่พวกเราทั้งหลาย ก็เพื่อสอนสั่งให้พวกเราจงทำแต่ความดีมีคุณประโยชน์ จงอย่าทำความชั่ว เพราะรังแต่จะเกิดโทษอันอนันต์ ท่านให้เรามีสติปัญญาพิจารณา ตรึกตรอง ให้มีทาน มีศีล มีภาวนา ก็จะไม่บังเกิดปัญญาธรรมอันล้ำค่ามหาศาลนั่นเอง

ความสูญเสียของบรรดาศิษย์

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ แก้วแห่งปริศนาธรรมความเป็นจริงได้ปรากฏชัด
ภายในจิตใจของหลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ เสียแล้ว

ชาวบ้านดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จะมีใครคนไหนรู้ได้บ้างว่า
ขณะนี้ต้นไทรที่เคยให้ความสงบสุขรื่นรมย์แก่พวกเขาทั้งหลาย กำลังจะถูกพายุอันเกิด
จากอำนาจพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มาโค่นมาถอนออกไปเสียจาก
จิตใจของพวกเขา ก็เพราะความไม่เที่ยงไม่แน่นอน อยู่ไปก็มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์
แท้จริงก็เป็นธาตุเฉยๆ ไม่ใช่ตัวตนบุคคลเราเขา

หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ จึงสามารถกำหนดรู้ชัดด้วยจิตใจอันเป็นหนึ่งของท่าน
โดยได้ปลงสังขาร กล่าวอำลาชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ไม่ขอกลับมาพบเห็นคลุกเคล้ากัน
อีกต่อไป ท่านได้แสดงธรรมปฏิบัติอันเป็นอุบายธรรม

“ให้ทุกคนได้พิจารณาถ่อมถึงความตายอยู่เสมอๆ จงอย่าได้ประมาท การปฏิบัติตน
ให้เกิดสติปัญญาโดยเป็นเครื่องมือพิจารณาให้เห็นแก่นแท้ของธรรมะที่พระพุทธเจ้า
ตรัสสอนโลก พร้อมทั้งได้ชี้แนะอยู่ในตัว คือพระพุทธองค์ทรงตรัสสอนโลก ทรงให้
วินิจฉัยด้วยสติปัญญา มองดูอาการเคลื่อนไหวอาการของกิเลสทางใจมีอาการเป็นไป
ทางใดบ้างในวันหนึ่งๆ”

วันที่หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ ท่านจะมรณภาพ (๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒) ท่านได้เข้าห้องน้ำตั้งแต่เช้า ท่านปิดประตูใส่กลอนเงียบอยู่ จนถึงเวลาที่จะต้องออก บิณฑบาต ผู้ที่เฝ้ารออยู่หน้าห้องน้ำก็นั่งรอเฉยๆ ครั้นจะนุ่งบ่ามเข้าไปก็ไม่กล้า นั่งรอ อยู่จนกระทั่งห้องน้ำเปิด หลวงปู่ท่านโഴเซออกมา ก่อนพ้นประตูท่านเซล้มลงไป พระผู้ อยู่ใกล้วิ่งเข้าไปรับแล้วประคองท่านเข้ามานอนในห้อง

วันนั้นพระเถรแทบไม่ได้ออกบิณฑบาตกันเลย ต่างก็มีหน้าที่ของตนคอยรับใช้ ครูบาอาจารย์อย่างใกล้ชิด หลวงปู่นอนหลับตาอยู่นิ่งๆ แสดงให้เห็นว่าร่างกายรู้สึก อ่อนเพลีย ซิพจรของท่านเต้นเบามาก คลำดูรู้สึกแทบจะไม่เต้น เพราะลูกศิษย์คอย ตรวจเช็คซิพจรของท่านอยู่ตลอดเวลา กาลเวลาค่อยๆ ผ่านไปๆ แต่ละวินาทีดูเหมือนว่า โลกจะหยุดนิ่ง คนที่อยู่ใกล้ๆ ท่าน ต่างก็เพ่งมามองดูอาการด้วยความเป็นห่วง ต่างคน ต่างแทบไม่หายใจเพราะความรู้สึกเป็นอย่างนั้นจริงๆ

คุณคล้ายกับว่าหลวงปู่ได้รวบรวมพลังจิตเป็นครั้งสุดท้ายลืมตาขึ้นมามองดู ลูกศิษย์ทั้งหลายที่ห้อมล้อมท่านอยู่ มีทั้งพระ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาทุกคน คล้ายกับ จะบอกลา แล้วท่านก็ยกมือขึ้นประนมเหนืออกเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จากนั้นหลวงปู่ก็ค่อยๆ ปิดตาแล้วสงบนิ่ง ซิพจรของท่านหยุดเต้น มือที่ยกขึ้นประนม ตกลงข้างกาย หลวงปู่ได้ปล่อยวางสังขารด้วยอาการอันสงบ

บัดนี้ หลวงปู่พรหม จิรปุญโธ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น ได้จากบรรดาลูกศิษย์ ลูกหาทุกคนไปด้วยอาการสงบระงับจิตเข้าสู่แดนเกษม เมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น. ของวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วยโรคชรา สิริอายุได้ ๘๑ ปี พรรษา ๔๓

ปฏิบัติทาหลวงปู่พรหม จิตบุญโณ

เรื่องนี้เป็นคำบอกเล่าของหลวงพ่อคำบ่อ จิตบุญโณ วัดใหม่บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร หลวงพ่อคำบ่อ จิตบุญโณ ได้ปฏิบัติหลวงปู่พรหม ในพรรษาแรกคือปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านเล่าว่า

“ได้พิจารณาปฏิบัติทาของหลวงปู่พรหม ท่านเป็นพระที่พูดน้อยมาก แต่ทำมาก เป็นผู้นำในการกระทำมากที่สุด การแนะนำสั่งสอนจะน้อย การกระทำจะมาก ท่านหลวงปู่มุ่งหวังตั้งใจเพื่อความพ้นทุกข์จริงๆ ซึ่งจะหาใครเสมอเหมือนท่านได้ ยากมาก

วันที่หลวงปู่พรหมจะมรณภาพ ท่านอาจารย์สอน (พระอุปัชฌ์จากหลวงปู่) ได้เดินทางมาจากเมืองเลย มาพักที่วัดตาลนิมิต ตอนนั้นหลวงพ่อคำบ่อได้พิจารณาว่า เห็นหลวงปู่สดชื่นแจ่มใส คงจะอยู่เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรแก่ลูกหลานไปอีกนาน วันนั้นได้มี โยมจากบ้านดงเย็นมาตามท่านอาจารย์สอน บอกว่าหลวงปู่พรหมป่วยหนัก พอบ่าย ๔ โมงเย็น หลวงพ่อคำบ่อก็ไปดงเย็น ชำมแม่น้ำเกิดอาการชนลุกชู่ หลวงพ่อคิดในใจว่า “จะเกิดอะไรขึ้นหนอ” พอไปถึงบ้านดอนเชียงยืน ครูที่ดงเย็นชื่อมอเตออร์ไซค์มาบอกว่า “หลวงปู่ละสังขารแล้ว”

หลวงปู่พรหม ปกติท่านจะไม่เทศน์มาก ท่านจะทำมากกว่า บางทีท่านจะพูดสั้นๆ ว่า **“ให้พากันทำความดีนะ”** หลวงปู่จะเดินจงกรมมาก เวลาหลับนอนของท่านจะมีน้อยมาก

หลวงปู่พรหมมีชื่อเสียงโด่งดังในยุคนั้นมาก ผู้คนเล่าลือกันว่าหลวงปู่ท่านมี อภิญญาจิต สามารถล่วงรู้เหตุการณ์และรู้ใจผู้อื่นได้ จนหลวงปู่มีหม่นบอกกับพระเถระว่า **“ถ้าหลวงปู่พรหมมา พระเถระต้องระวังตัวนะ”** หลวงปู่พรหมจะมีความรู้ความเห็นที่ พิสดารมาก

การเทศน์ให้ญาติโยมฟัง หลวงปู่จะเทศน์เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล เรื่องภาวณา จะไม่พูดมาก ในสมัยก่อนหลวงปู่จะบวชพระให้ใครก่อนข้างยาก หลวงปู่บอกว่า ให้เป็น นาคเสียก่อน นานๆ ถึง ๔ ปี ต่อมารายหลังหลวงปู่ก็อนุโลมให้บ้าง

พ่อตาของครูหนูคำ ไชยรบ บ้านดงมะไฟ ได้อธิษฐานว่า **“ถ้าหลวงปู่เป็น พระอรหันต์จริง ขอให้อัฏฐิกลายเป็นแก้วภายใน ๗ วัน”** ปรากฏว่าอัฏฐิหลวงปู่กลายเป็นแก้วจริงๆ อัฏฐิหลวงปู่ของบางคนก็ไม่แปรสภาพ บางคนก็แปรเป็นพระธาตุ หลวงพ่อคำบ่อบอกว่า **“มันเป็นนอจินไตย”**

หลวงปู่แหวนพูดถึงหลวงปู่พรหมว่า **“เป็นผู้มีความเพียร ถ้าทำอะไรไม่มีคำว่า ชี้เกียดชี้คร้าน ข้อวัตรปฏิบัติของหลวงปู่ก็เป็นยอด”**

ตอนที่หลวงปู่ใกล้มรณภาพ ท่านจะเก็บสิ่งของต่างๆ ของท่านไว้เรียบร้อย (เช่น จอบ เสียม มีด ฯลฯ) วันที่ท่านจะมรณภาพ ท่านก็ยังพูดคุยกับญาติโยมดีๆ อยู่ พอตกกลางคืน ท่านท้องเสีย หลวงตาเปี่ยมหลวงปู่ว่า **“หลวงปู่เจ็บที่ไหน”** หลวงปู่ ตอบว่า **“เจ็บหมดตัว”**

หลวงพ่อคำบ่อบเล่าให้ฟังว่า พอหลวงปู่มรณภาพ หลวงพ่อได้จัดการอาบน้ำศพ วันรุ่งขึ้นก็มีการรดน้ำศพด้วย หลวงพ่อเล่าว่าท่านเป็นผู้จิตยาพอมาสินีให้ศพหลวงปู่เอง เพื่อกันศพเน่าเปื่อย แต่ศพหลวงปู่พรหมไม่ได้เผาทันที เพราะคณะศิษย์ต้องการให้ สร้างเจดีย์บรรจุอัฏฐิของท่านเสร็จเรียบร้อยเสียก่อน

หลวงปู่พรหมท่านจะสอนด้วยการกระทำ ไม่ได้สอนด้วยคำพูด ท่านจะพูดน้อยมาก ทำมาก หลวงปู่บอกว่า “สอนด้วยปากไม่เกิดศรัทธาที่มั่นคง”

หลวงปู่คำบ่อได้กล่าวว่า “หลวงปู่พรหมท่านดีทุกอย่างแล้ว ยิ่งแต่พวกเราที่ยังไม่ดี ยังโลเล หลวงปู่เป็นปูชนียบุคคลควรแก่การกราบไหว้บูชา จะหาพระอย่างหลวงปู่ยากมาก การรักษาศีลของหลวงปู่ก็เอาจริงเอาจัง การให้ทานท่านก็เอาอย่างพระเวสสันดร ความเพียรของหลวงปู่ก็เป็นยอด”

สาธุชนหลังไหลไปในงานศพของท่าน

ข่าวการมรณภาพของพระอริยเจ้าแห่งบ้านดงเย็น ได้แพร่ขยายไปไกล ทุกคนมีแต่ความสลดเสียตายพระผู้ทรงคุณธรรมสูงเช่นหลวงปู่ท่าน ทุกคนเมื่อได้รับทราบข่าวนี้ ต่างก็ได้รำพึงถึงพระคุณความดีงามของท่าน เพราะท่านเคยอยู่ให้เป็นกำลังใจแก่ทุกๆ คน อีกทั้งยังได้ประสิทธิ์ธรรมะให้แก่ศิษย์ พระ ฆราวาส ทั้งชาย หญิง ที่หาประมาณมิได้

บรรดาคณะศิษย์ชายหญิงที่เป็นฆราวาส อันประกอบด้วยชาวกรุงเทพฯ ชาวเชียงใหม่ และอีกหลายๆ จังหวัด ต่างก็มุ่งหน้าอุทิศสัจใจเดินทางกันไป แม้จะทุกข์ยากลำบากเพียงใด ไกลไกลแค่ไหน จะสิ้นเปลืองอย่างไร ทุกคนดูเหมือนว่าไม่มีใครสนใจถึง นอกจากขอให้ได้กราบศพและคารวะเป็นครั้งสุดท้ายด้วยหัวใจมุ่งหวังเคารพศรัทธา

บ้านดงเย็นที่ว่าไกลแสนไกล อีกทั้งกว้างใหญ่ไพศาล ก็กลายเป็นสถานที่คับแคบเสียแล้วในเวลานั้น นอกจากนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันดีของทุกๆ คน ที่มาร่วมงานสำคัญ เพราะพระกรรมฐานในสายของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้เดินทางไปร่วมงานจำนวนมาก

งานถวายเพลิงศพหลวงปู่

ในหนังสือ “ตามรอยพระอาจารย์พรหม จิรปุญโญ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น” ได้บันทึกเหตุการณ์ในงานถวายเพลิงศพของหลวงปู่ ดังนี้

เวลา ๒๒.๐๐ น. (สี่ทุ่ม) ของวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ การถวายเพลิงศพ ได้เริ่มขึ้น ณ เมรุวัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ผู้ขาว ประชาชนชายหญิง บัดนี้ดวงจิตทุกดวงต่างเฟ่งไปยังสรีระที่กำลังถูกไฟลุกโชติช่วงคอยการไหม้เป็นเก้าถ่านไปในที่สุด สังขารนี้ แม้จะเป็นเพียงธาตุ แต่หลวงปู่พรหมก็ได้อาศัยสังขารนี้ออกบำเพ็ญธรรมด้วยความกล้าหาญเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่อาลัยเสียตายเลย ขณะนี้ท่านได้จากไปตามกฎของพระไตรลักษณ์ ไม่มีใครจะเหนี่ยวรั้งต้านทานไว้ได้สักรายเดียว

ภายหลังจากการถวายเพลิงศพท่านไปแล้วไม่นานนัก คณะกรรมการวัดประสิทธิธรรม ได้นำอัฐิของหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ส่วนหนึ่งนำมาบรรจุไว้ในเจดีย์จิรปุญโญ ซึ่งคณะศิษย์ได้ร่วมกันสร้างขึ้นถวายเป็นอนุสรณ์คุณงามความดี และแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณ **เจดีย์จิรปุญโญ** นี้ ยังได้ใช้เป็นที่เก็บอัฐุบริหารของท่านอีกด้วย อัฐิบางส่วนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายได้รับแจกเพื่อนำไปสักการบูชาระลึกถึง

อัฐิท่านได้กลายเป็นพระธาตุในเวลาอันสั้น

ท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ พูดถึงพระธาตุของหลวงปู่พรหมว่า

“อัฐิท่านที่ได้ทำการแจกจ่ายแก่ท่านที่มาในงานไปไว้เป็นที่ระลึกสักการบูชาในที่ต่างๆ มีมากต่อมาก จึงไม่อาจทราบได้ว่าของท่านผู้ใดได้แปรสภาพจากเดิมหรือหาไม่ประการใดบ้าง แต่เมื่อไม่นานมานี้ ได้มีท่านที่ได้รับแจกอัฐิท่านมาแล้วอัฐินั้นได้กลายเป็นพระธาตุ ๒ องค์ หลังจากนั้นก็ได้ทราบทางหนังสือพิมพ์ “ศรีสัปดาห์” อีกว่าอัฐิท่านได้กลายเป็นพระธาตุแล้วก็มี ที่ยังไม่กลายเป็นก็ซึ่งอยู่ผอบอันเดียวกัน

จึงทำให้เกิดความอัศจรรย์ในคุณธรรมของท่านว่า ท่านเป็นผู้บรรลุถึงแก่นธรรมโดยสมบูรณ์แล้ว ดังวงปฏิบัติเคยพากันคาดหมายท่านมาเป็นเวลานาน แต่ท่านมิได้พูดออกหน้าออกตาเหมือนทางโลกปฏิบัติกัน เพราะเป็นเรื่องของธรรม ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมจะพึงสำรวมระวังให้อยู่ในความพอดี **ท่านได้พบดวงธรรมอันประเสริฐ สามารถกำจัดชนะด้วยการบรรลุธรรมวิเศษ ปลดปล่อยภาระ หมดกิจหมดหน้าที่ไปแล้วโดยสมบูรณ์...ฯ**

เรื่องพระธาตุของหลวงปู่พรหม

เรื่องนี้เป็นคำบอกเล่าของพระอาจารย์ประพันธ์ ฐมมานนุโท แห่งสำนักสงฆ์ ถ้ำวังแคน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีดังนี้

หลังจากประชุมเพลิงหลวงปู่พรหม จิรปุญโญ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เรียบร้อยแล้ว ก็มีข่าวคราวเกี่ยวกับอัฐิขององค์หลวงปู่แปรสภาพเป็นพระธาตุกับคนโน้นบ้างคนนี้บ้าง ในยุคนั้นครูบาอาจารย์ได้ยกย่องหลวงปู่ว่าเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในยุคหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เพราะหลวงปู่เป็นลูกศิษย์ยุคต้นๆ ของหลวงปู่มั่น ที่มีอุปนิสัยแก่กล้า เด็ดเดี่ยว พุดจริงทำจริง มีความเพียรสูงยิ่ง จนหลวงปู่มั่นออกปากชมต่อหน้าพระเถระว่า **“ท่านพรหมเป็นผู้มีสติ ทุกคนควรเอาอย่าง”** แต่เน้นเป็นเพียงคำบอกกล่าว

ในเรื่องอัฐิแปรสภาพเป็นพระธาตุในสมัยนั้น แม้แต่จะหาดูพระธาตุของหลวงปู่ นับว่ายากเต็มที ที่พอหาดูได้ในสมัยนั้นคือ ครูสวัสดิ์ ชาตะระ ซึ่งเป็นลูกหลานบ้านดงเย็น และครูชาย วงษ์ประชุม อำเภอสว่างแดนดิน ผู้ซึ่งได้รับอัฐิและเก็บอังคารในวันประชุมเพลิงแล้วแปรสภาพเป็นพระธาตุ มีสีทับทิม สีขาว เป็นต้น แต่ในยุคนั้นคือ พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๘ ยังเป็นยุคที่ทุรกันดารการเดินทางไปมาหาสู่ยังลำบากมาก

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดประสิทธิธรรม ท่านอาจารย์เป็นลูกหลานบ้านดงเย็น (ในสมัยที่ท่านอาจารย์ได้ ๑๐ ขวบ ท่านจำได้ว่าท่านยังทันได้ใส่บาตรหลวงปู่พรหม) พอออกพรรษาปีนั้น พระเจดีย์จิรปุญโญได้มีรอย

แตกข้าวตั้งแต่ส่วนของเจดีย์ มีน้ำซึ่มหยดลงมาตลอด (ซึ่งก็เป็นมานานกว่า ๕-๖ ปีแล้ว) เป็นที่ลำบากแก่ผู้ที่มาสักการะหลวงปู่เป็นอย่างมาก จึงเป็นเหตุให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ องค์เจดีย์จิรปุณโณตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

องค์หลวงปู่พรหมได้พาลูกศิษย์คณะครุฑชาชุดหลุม ลงฐาน เทคานเจดีย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ พอกกลางปี พ.ศ. ๒๕๑๒ หลวงปู่ก็ละสังขาร ต่อมาหลวงปู่บุญชินวโร หลวงปู่ลี จิตฺตมโฆ หลวงปู่วัน อุตฺตโม และหลวงปู่ผาง ปริปุณโณ ได้พิจารณา ร่วมกันหาทุนสร้างเจดีย์ให้แล้วเสร็จต่อไป ซึ่งใช้เวลาการก่อสร้างเจดีย์ประมาณ ๒ ปี พอเจดีย์เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ประชุมเพลิงหลวงปู่ พอประชุมเพลิงเสร็จก็เอาอัฐิหลวงปู่บรรจุในเจดีย์ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในเจดีย์มีรูปเหมือนโลหะหลวงปู่พรหมเท่าองค์จริง และมีตู้ ๑ ใบ สำหรับใส่บริวารของหลวงปู่ เช่น ผ้าไตรจีวร บาตร กวด ฯลฯ บริวารของหลวงปู่มีน้อยมาก เพราะท่านเป็นพระที่มักน้อยสันโดษ ครองผ้าบังสุกุลเป็นวัตร บริวารจึงมีน้อยมาก แม้แต่อัฐิของหลวงปู่ที่เล่าลือกันว่าเป็นพระธาตุ ก็ไม่มีให้ชมภายในเจดีย์ มีแต่คำเล่าลือเท่านั้น แต่ก็ยังหาชมไม่ค่อยจะได้

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ราวๆ กลางเดือนพฤศจิกายน พระอาจารย์วิสุทธิ์ สิริจฺนโ (หรือพระอาจารย์สำเนียง) เจ้าอาวาสวัดประสิทธิธรรมองค์ปัจจุบัน ได้มอบหมายให้พระเณร โดยมีพระอาจารย์ประพันธ์ (เตี้ย) ขึ้นไปบนเจดีย์ ตรงกลางเจดีย์ด้านบน มีซุ้มประตู พระเณรใช้เหล็กสกัดเจาะเจดีย์ทางด้านซุ้มทิศตะวันออกเพื่อดูว่าน้ำที่รั่วซึ่มลงมาในห้องโถงมาจากที่ใด พระเณรใช้เวลาเจาะอยู่ ๒-๓ วัน ค่อยทะลุ เพราะกำแพงเจดีย์มีความหนามาก พอเจาะเข้าไป ก็พบกับโกศทองเหลือง ๑ คู่ ซึ่งเป็นโกศที่บรรจุอัฐิของหลวงปู่ จากนั้นก็อัญเชิญโกศทั้ง ๒ ใบนี้ ลงมาประดิษฐานที่โต๊ะหมู่บูชา ณ ศาลากลางน้ำ

พอพระเณรเจาะทะลุฝาและตัดเหล็กได้แล้ว ก็พบห้องโปร่งห้องหนึ่ง มองลงไปมีน้ำท่วมขัง ๕๐ เซนติเมตร สันนิษฐานว่าน้ำมาจากรอยรั่วตามปูนขอบเจดีย์ และบ่อยครั้งที่มีฟ้าผ่าซึ่งก็มีสายล่อฟ้าอยู่แล้ว

พอสำรวจห้องโถงที่มีน้ำ พบพระพุทธรูปองค์เล็กองค์น้อยเต็มไปหมด ตั้งแต่ขนาด ๑ นิ้ว ๓ นิ้ว ๕ นิ้ว ๗ นิ้ว ๙ นิ้ว ซึ่งน่าจะเป็นพระที่ชาวบ้านเอาของเก่าหรือของดีมาบรรจุในเจดีย์ของหลวงปู่ นอกจากนี้ยังมีพระแก้วมรกตในองค์เจดีย์จำนวนมากถึง ๓๐-๔๐ องค์ และเป็นพระไม้แกะสลัก ปางยืน ปางนั่ง ขนาดหน้าตักต่างๆ กัน แต่ด้วยความที่พระไม้อยู่แช่ในน้ำนานปี จึงทำให้ยุ่ยผุพังเมื่อจับต้องถูก จากนั้นก็ขนย้ายพระต่างๆ ออกมาไว้ข้างล่าง

โกศทองเหลือง ๒ ใบ ที่บรรจุอัฐิหลวงปู่ นั้น ได้สลักชื่อครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้บรรจุอัฐิหลวงปู่ มี ๓ องค์ คือ

๑. หลวงปู่วัน อุตตโม วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม (ถ้ำพวง)
๒. หลวงปู่บุญ ชินวโล วัดศรีสว่าง
๓. หลวงปู่ลี จิตธมโม วัดเหวลึก

ท่านพระอาจารย์ประพันธ์เล่าต่อว่า พอบ่ายสามโมงเย็นก็ฉันน้ำร้อน ทำกิจวัตรกวาดลานวัด ฎุกฎิ ฎุศาลา กวาดลานเจดีย์ ขณะที่ไปทำความสะอาดบนศาลากลางน้ำสังเกตเห็นว่ามีน้ำไหลลงมาจากโกศทองเหลืองด้านล่างที่วางไว้บนโต๊ะหมู่ ๑ โกศ แต่อีกโกศไม่มีน้ำหยดลงมา น้ำที่หยดไหลลงมานองบนพื้นศาลา ซึ่งก็แปลกและอัศจรรย์มาก น้ำก็ใสดีมากและหยดตลอดเวลา ท่านอาจารย์ประพันธ์ก็เอาขันเงินใบใหญ่ไปรองรับโกศใบนี้ไว้ น้ำที่หยดออกมาตั้งแต่ที่แรกจนนองพื้น น่าจะไม่ต่ำกว่า ๒-๓ ลิตร แต่ดูปริมาณน้ำที่บรรจุในโกศน่าจะพอดีหรือเกินโกศ ซึ่งฐานโกศ ๑๒ ซม. ความสูงของโกศ ๗๐ ซม. น้ำที่หยดลงมาน่าจะหมด แต่ยังหยดต่อไปได้อีก

พอวันที่สาม พระอาจารย์วิสุทธิ (ลำเนียง) ได้มอบหมายให้พระอาจารย์ประพันธ์ (เตี้ย) เปิดโกศทองเหลือง ซึ่งขณะนั้นมีครูบา ๒ รูป เณรน้อย ๑ รูป ท่านอาจารย์ได้ยกโกศลงมาตั้งที่อาสน์สงฆ์ ขณะนั้นน้ำก็ยังหยดอยู่ ท่านอาจารย์ประพันธ์ก็ยังคิดว่าแปลกมาก น้ำนี้มาจากไหน น้ำยังหยดอยู่ตลอดเวลา อัศจรรย์มาก

ท่านอาจารย์ให้เอาขามใบใหญ่มารองรับโกศ ท่านอาจารย์ให้พระเณรจับโกศองค์ท่านอาจารย์ก็หมุนฝาโกศ แต่หมุนไม่ออก เนื่องจากมีสนิม และความเก่าของโกศที่ไม่เคยมีการเปิดเลย ท่านจึงใช้คีมคอดมา ๒ ตัว เอาน้ำมันจักรมาหยอดหล่อลื่นทำอยู่ประมาณ ๑๐ นาที โกศจึงเขยื้อนออกจากกัน พอหมุนเกลียวส่วนบนโกศออกมองเห็นน้ำใสเต็มเปี่ยมในโกศ จนเกิดความอัศจรรย์ว่า ทำไมมีน้ำเต็มโกศ

ท่านอาจารย์ให้เณรน้อยเอามือล้วงเข้าไปในโกศ ซึ่งขณะเอามือล้วงลงไป น้ำก็ล้นออกมาด้วย ท่านอาจารย์บอกให้เณรล้วงลงไปให้สุดฐานโกศ ให้เอาสิ่งของที่พบออกมาปรากฏว่าสิ่งที่เณรเอาขึ้นมาเป็นพระธาตุสี่ต่างๆ มีพระธาตุสี่ทับทิม สีขาว สีเขียว ดิตมาที่แขนที่ผิวหนังของเณรน้อย ท่านอาจารย์ถึงกับชนลุกชู เพราะเคยได้ยินมาว่า พระธาตุของหลวงปู่จะเป็นสี่ทับทิมเป็นส่วนใหญ่ ท่านอาจารย์จึงใช้กระดาษค่อยเก็บเม็ดพระธาตุอย่างระมัดระวัง เพราะกลัวจะตกหล่นไป

เณรยังได้ล้วงเอาสิ่งของลักษณะคล้ายเหรียญเอาออกมาจากฐานโกศด้วย ผลปรากฏว่า เหรียญที่เอาออกมาได้ เป็นเหรียญหลวงปู่พรหม รุ่นสอง กับ รุ่นสาม ซึ่งสร้างในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และ พ.ศ. ๒๕๑๔ บางเหรียญก็เป็นสนิมเขียวเพราะแช่น้ำ พอท่านอาจารย์ประพันธ์รู้ว่าเป็นพระธาตุหลวงปู่ ท่านอาจารย์จึงบอกให้เณรไปนิมนต์พระอาจารย์วิสุทธิ์ เจ้าอาวาสออกมาจากกุฏิ

พอท่านอาจารย์วิสุทธิ์ออกมา ท่านก็ดำนิพระอาจารย์ประพันธ์ว่า ทำ (ต่ออัฐิธาตุหลวงปู่) ไม่มีความเคารพ ไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ท่านอาจารย์วิสุทธิ์จึงบอกให้ท่านอาจารย์ประพันธ์ไปห่มคลุมจีวรเหลืองให้แล้วให้ยกโต๊ะไม้มาเช็ดให้สะอาดเอาผ้าขาวมาปู แล้วเอาโกศทองเหลืองตั้งตรงกลาง แล้วเทน้ำจากโกศออกมาอย่างช้น

พอเทน้ำออกแล้ว พระเณรก็ช่วยกันแยกพระธาตุของหลวงปู่ออกมา ซึ่งพระธาตุมีสี่ทับทิม สีเขียวมรกต สีขาวขุ่น และที่เป็นอัฐิที่กำลังแปรสภาพ และยังไม่แปรสภาพก็มี นอกจากนี้ยังมีเหรียญหลวงปู่รุ่นสองและรุ่นสาม ราว ๓๔ เหรียญ ส่วนเหรียญรุ่นแรก พ.ศ. ๒๕๐๖ ไม่มีแม่แต่เหรียญเดียว

หลวงปู่ผาง ปริบูรณ์โณ ศิษย์เอกของหลวงปู่พรหม ได้อธิบายถึงน้ำอัศจรรย์ว่า **“เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นน้ำบริสุทธิ์ เป็นน้ำที่หล่อเลี้ยงพระธาตุของหลวงปู่พรหม”** (เล่าขานกันว่า ถ้าเอาน้ำศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวมาป้ายที่ตา จะทำให้เกิดตาทิพย์สว่างไสวได้)

ส่วนโกศทองเหลืองอีกใบหนึ่งซึ่งไม่มีน้ำ มีอัฐิที่ยังไม่แปรเป็นพระธาตุ พระองค์เล็กองค์น้อย เช่น พระรอด พระเปิม พระนางแก้ว ซึ่งพระเหล่านี้จะไปรวมตัวกับฝุ่น อังคาร อัฐิ และติดกับสำลีที่รองอัฐิที่ถูกย้ายออกมาจากโกศจนหมดสิ้นแล้ว จากนั้นได้นำโกศทั้งสองใบไปทำความสะอาดและเก็บไว้ในที่อันควรต่อไป

พระธาตุหลวงปู่ที่ลงมาจากโกศนั้นมีจำนวนมากเป็นพันๆ องค์ก็ว่าได้ ขณะที่ช่วยกันเก็บพระธาตุเข้าที่นั้น ปรากฏว่ามีอุบัติเหตุทำให้พระธาตุองค์สีทับทิมกระเด็นหายไปจากโต๊ะที่ปู่ผ้าขาว ช่วยกันหาเท่าไรก็ไม่เจอ ท่านอาจารย์วิสุทธิ์ก็พูดขึ้นว่า **“ท่านเสด็จหนีไปได้ ทำไมท่านไม่เสด็จกลับมา ลูกหลานจะได้เก็บไว้ในที่อันควร”** อยู่ๆ พระธาตุสีทับทิมก็เสด็จมาวางบนผ้าขาวด้วยความอัศจรรย์ในชั่วพริบตา สร้างความประหลาดใจให้กับทุกๆ คน ณ ที่นั้น พอพระธาตุเสด็จกลับมาแล้ว ก็อัญเชิญลงผอบแก้ว เอาไว้สักการบูชาต่อไป

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๗ หลวงปู่เทศก์ เทศร์สี ได้ละสังขาร วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๗ หลวงปู่ผาง ปริบูรณ์โณ ก็มาเคารพศพ และได้เวยะมาที่ดงเย็น วัดประสิทธิธรรม หลวงปู่ผางได้ทราบข่าวเรื่องการเจาะเจดีย์เอาอัฐิธาตุของหลวงปู่พรหมลงมาแล้ว อันที่จริงก่อนที่จะทำการขุดเจาะเจดีย์นั้น พระอาจารย์วิสุทธิ์ได้ไปกราบขออนุญาตกับหลวงปู่ผางที่เขาจีนแล จังหวัดลพบุรี แล้ว หลวงปู่ผางมาพักที่ดงเย็น ก็ดูพระเถรวา **“เอาอัฐิธาตุหลวงปู่พรหม มาโหรี มาโฆษณา เอาพระธาตุหลวงปู่มาขายกิน”** ที่หลวงปู่ผางท่านกล่าวเช่นนี้ เพราะว่าอุปนิสัยของหลวงปู่พรหม ท่านจะเงี้ยมมาก ไม่โหรี ไม่อวดมกน้อย สันโดษ ไม่คลุกคลี หลังจากนั้นหลวงปู่ผางก็กลับภูเกิดไป

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ละสังขาร หลวงปู่ผางท่านเคยร่วมธุดงค์กับหลวงปู่ชอบ ท่านจึงมาเคารพศพที่จังหวัดเลย หลังจากนั้นท่านก็มาพักที่ดงเย็น ท่านอาจารย์ประพันธ์ก็ได้เป็นผู้ดูแลปฏิบัติหลวงปู่ผางเช่นเคย

พ่อข้าวจากบ้านดงเย็น วัดประสิทธิธรรม ออกไปว่าเจดีย์หลวงปู่พรหมแตก มีพระธาตุหลวงปู่มากมาย ข้าวนี่กระจายไปยังจังหวัดอุดรธานี สกลนคร และหมู่บ้านต่างๆ ฯลฯ ก็มีคนหลังไหลมาราบอฐิธาตุของหลวงปู่เป็นจำนวนมาก ในช่วงนั้น คณะของท่านพระอาจารย์อุทัย (พระอาจารย์ติก) วัดหินหมากเป้ง หนองคาย ได้พาคณะมาขอชมพระธาตุของหลวงปู่พรหม รวม ๑๐ คน ซึ่งมีคุณหญิงสุรีพันธ์ มณีวัต มาด้วย ตอนนั้นพระอาจารย์ประพันธ์ได้อยู่เฝ้าวัดและรับแขกคณะนี้

ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ได้นำพระธาตุหลวงปู่พรหมออกมาให้คณะพระอาจารย์ติกชม และท่านอาจารย์ติกก็เอ่ยปากขอแบ่งไปบูชา ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ก็ตัดสินใจแบ่งพระธาตุสี่ทับทิมให้รวม ๔ องค์ คณะนี้ได้เตรียมผอบแก้วมาด้วย แต่ปัญหาว่ามี มาด้วยกัน ๑๐ คน แต่พระธาตุมี ๔ องค์ จะแบ่งกันอย่างไร มีโยมผู้หญิงคนหนึ่งก็พูดออกมาว่า เขาไม่เอาพระธาตุ เพราะเกรงว่าจะรักษาท่านไม่ได้ กลัวจะเป็นบาปเป็นกรรม

ท่านพระอาจารย์ติกได้กล่าวขึ้นว่า ก่อนที่จะกลับ ให้พากันนั่งสมาธิเสียก่อน ถ้ามีบุญวาสนา อาจเกิดปาฏิหาริย์ขึ้นก็ได้ ทุกคนนั่งสมาธิอยู่ในความสงบ ๑-๒ นาที มีโยมคนหนึ่งนั่งสมาธิแล้วแบมือ เหมือนดังปาฏิหาริย์ พระธาตุสี่ทับทิมเสด็จมาอยู่ที่โยมผู้นั่งสมาธิแบมือ คนๆ นี้ก็ได้ร้องบอกพระอาจารย์ ทุกคนก็ลืมตาขึ้นแล้วมองมาที่มือนั้น สรุปว่า คณะท่านพระอาจารย์ติกได้พระธาตุรวม ๑๐ องค์ ครบจำนวน หลังจากนั้นทุกคนก็ลากลับ

ปากต่อปากเล่าลือกันว่า อฐิหลวงปู่พรหมแปรสภาพเป็นพระธาตุ คนเฒ่าคนแก่ คนวัดก็มาจุดประกายไฟ บางคนก็มาอวดอ้างว่า “ของกระผมกลายเป็นพระธาตุ” มีการเล่าลือกันมากในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ก็ได้ตามไปดูที่บ้านหลังโน้นหลังนี้เพื่อชมพระธาตุที่แปรเปลี่ยนมาจากเถาฝุ่นอังคารและอฐิ โดยมากจะพบสี่ทับทิม สีขาว และเศษกระดูกที่หดตัว เป็นต้น

พ่อคำมีอยู่บ้านอ้อมกอ เคยได้ปฏิบัติรับใช้หลวงปู่พรหมในสมัยนั้นเกี่ยวกับการสร้างศาลาน้ำ (ศาลาไม้) อยู่มาวันหนึ่งพ่อคำมีเล่าว่า หลวงปู่ตีฆ้องไปโดนหัวแม่มือ

แตกและเลือดสาด แต่หลวงปู่ไม่แสดงอาการใดๆ เลย พ่อคำมีเล่าว่า หลวงปู่ถ่มน้ำลาย
ปืด ลงบนหัวแม่มือ ลูกศิษย์ลูกหาในที่นั้นต่างนิมนต์ให้หลวงปู่หยุดพักเพื่อจะได้
ทำแผล หลวงปู่ท่านดูว่า “จะไปสนใจอะไรกับรูปร่างสังขารร่างกาย” จนลูกศิษย์ลูกหา
ไม่กล้าพูดต่อ

พ่อคำมีก็ได้รับแจกผงอังการฝุ่นของหลวงปู่พรหมมาเหมือนกัน พ่อคำมีมาใส่
บาตรวันพระที่วัดประสิทธิธรรม แล้วมาบ่นให้ฟังว่า “ฝุ่นอังการของหลวงปู่พรหม
ของคนอื่นเป็นพระธาตุกัน แต่ทำไมของเราจึงไม่เป็นพระธาตุ” พ่อคำมียังบอกอีกว่า
ได้ดูฝุ่นอังการอยู่บ่อยๆ ก็ยังเหมือนเดิม ผงฝุ่นอังการนี้ พระเป็นผู้ให้มา และยังบอก
ด้วยว่า เขาก็เป็นอีกคนหนึ่งปฏิบัติหลวงปู่พรหมเหมือนกัน แต่ทำไมฝุ่นอังการไม่
เป็นพระธาตุ

วันพระถัดมา พ่อคำมีก็มาใส่บาตรที่บ้านดงเย็น แล้วกลับไปบ้านที่อ้อมกอ เขาได้
ไปดูตลับผงฝุ่นอังการ ปรากฏว่าตลับดังกล่าวหล่นจากโต๊ะหมู่บูชาลงมายู่ชั้นล่างอีก
ชั้นหนึ่ง จึงได้ถามคนในบ้านว่า มีใครเข้าไปเล่นในห้องพระหรือโต๊ะหมู่บูชาหรือเปล่า
ปรากฏว่าไม่มีใครเข้าไปเล่นเลย ตลับที่ใส่ผงฝุ่นอังการเป็นตลับใส่พระสมเด็จ บุด้วย
ผ้ากำมะหยี่ขนาดเท่าก้นไม้ขีดไฟ เมื่อเปิดขึ้นดูเขาต้องตกตะลึง เพราะสิ่งที่เห็นคือ
พระธาตุสีทับทิมเต็มตลับ จึงมาเล่าให้พระเถรที่วัดประสิทธิธรรมฟัง

พอท่านอาจารย์ประพันธ์ทราบข่าว ก็ชวนกำนันนอภัย คำมาริน โยมคนหนึ่ง และ
โซเฟอร์ ไปบ้านพ่อคำมี เพื่อขอชมพระธาตุซึ่งสวยงามมาก ลักษณะพระธาตุเหมือนกับ
ที่ได้มาจากโกศทองเหลืองที่ลงมาจากเจดีย์ ท่านอาจารย์ประพันธ์ก็ขอแบ่งจากพ่อคำมี
ได้มานับดูเกือบร้อยองค์

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๙ หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ได้พระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ผาง
ปริบุญโญ ก็มาด้วย หลังจากนั้นท่านก็มาพักที่ดงเย็น หลวงปู่ผางได้พักที่กุฏิ
หลวงปู่พรหม ท่านอาจารย์ประพันธ์เป็นผู้ปฏิบัติรับใช้ท่าน วันหนึ่งหลวงปู่ผางถามว่า

“เตี้ย เอาพระธาตุหลวงปู่มาแบ่งให้หน่อย ตอนนี้เก็บพระธาตุไว้ที่ไหน” ท่านอาจารย์ ประพันธ์ ก็ตอบว่า “เก็บที่กุฏิ” “เอ้า ไปเอามาดู” หลวงปู่ผางพูด

พอท่านพระอาจารย์ประพันธ์ไปเอาผอบพระธาตุหลวงปู่พรหมมาให้หลวงปู่ผางดู หลวงปู่ผางก็ขอแบ่ง โดยท่านหลวงปู่จะให้ท่านอาจารย์ประพันธ์เป็นคนแบ่ง แต่ท่าน อาจารย์ประพันธ์ได้ยกพระธาตุเหนือเคี้ยวรเกล้า แล้วบอกว่า “ขอถวายแด่องค์หลวงปู่ผาง ทั้งหมด” หลังจากนั้นหลวงปู่ผางก็นำพระธาตุไปลพบุรี และภูเก็ต

ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ หลวงปู่ผางกลับมาอยู่ดงเย็นแล้ว ท่านเล่าให้ท่านพระอาจารย์ ประพันธ์ฟังว่า พระธาตุหลวงปู่พรหม ท่านแจกหมดแล้ว ท่านไม่ได้เก็บเอาไว้เลย หลังจากนั้นปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ก็มีการฉลองเจดีย์จิริบุญโถงที่เสร็จจากการบูรณะ และ ทำบุญครบอายุ ๗๒ ของหลวงปู่ผางด้วย มีพระกรรมฐานมาร่วมงานมากมาย

ข้าพเจ้าขอยุติที่มาที่ไปเรื่องพระธาตุหลวงปู่พรหม จิริบุญโถง ไว้แต่เพียงเท่านี้

พระธาตุหลวงปู่พรหมเสด็จมาเพิ่มจำนวน

เรื่องนี้เขียนเล่าโดยคุณหมอสุเมธ นราประเสริฐกุล อยู่ในหนังสือ “ตามรอย หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น” ดังนี้

คุณเกรียงศักดิ์ โรจนรพีพงศ์ (กฟผ.) ได้โทรศัพท์คุยกับผู้เขียนว่า อยากจะได้ พระธาตุหลวงปู่พรหมไว้บูชา ถ้ามีโอกาสขอให้ผู้เขียนช่วยกราบเรียนท่านพระอาจารย์ ประพันธ์ ฐมมานนฺโท เพื่อขอพระธาตุจากท่านด้วย ผู้เขียนได้ติดต่อกับท่านพระ อาจารย์ และกราบขอพระธาตุให้คุณเกรียงศักดิ์ ท่านพระอาจารย์รับปากว่าจะมอบให้ แต่ไม่ได้บอกว่าจะให้กี่องค์ ในช่วงก่อนเข้าพรรษาปี ๒๕๔๘ ผู้เขียนได้นิมนต์ท่าน พระอาจารย์ประพันธ์มาหล่อพระรูปเหมือนหลวงปู่ผาง ปริบุญโณ วัดประสิทธิธรรม ขนาดเท่าองค์จริง ที่โรงหล่อแหลมสิงห์ อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี

(หลวงปู่ผาง ปริบุญโณ เป็นศิษย์อาวุโสของหลวงปู่พรหม จิรบุญโณ เป็นพระป่า ที่มีคุณธรรมสูงยิ่งองค์หนึ่ง เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙ และมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ อายุ ๗๖ ปี หลังจากถวายเพลิงศพ ในเวลาอันสั้น อัฐิของท่านกลายเป็น พระธาตุที่งดงาม ดังนั้น วัดประสิทธิธรรม บ้านดงเย็น จึงมีพระอรหันต์ถึง ๒ องค์)

ก่อนจะถึงวันหล่อพระ ผู้เขียนได้นิมนต์ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ไปซื้อผอบ เจดีย์แก้วเพื่อบรรจุพระธาตุหลวงปู่ผาง เพื่อให้ผู้ที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงปู่ผาง ได้กราบไหว้บูชาบนถ้ำวังแคน ผู้เขียนได้นิมนต์ท่านพระอาจารย์ไปแถวเสาชิงช้า พอท่านพระอาจารย์และผู้เขียนเลิกผอบใส่พระธาตุหลวงปู่ผางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้เขียน ก็ปรารภกับท่านพระอาจารย์ว่า น่าจะซื้อที่ใส่พระธาตุของหลวงปู่พรหมอีกสักอัน จะได้ตั้งไว้คู่กัน ท่านพระอาจารย์ก็เลิกผอบใส่พระธาตุหลวงปู่ทั้งสององค์เรียบร้อยแล้ว

ขณะนั้น ผู้เขียนนึกถึงพระธาตุหลวงปู่พรหมที่ท่านพระอาจารย์จะนำมามอบให้คุณเกรียงศักดิ์ ผู้เขียนจึงกราบเรียนท่านว่า “ได้นำมาให้คุณเกรียงศักดิ์หรือไม่” ท่านพระอาจารย์ก็ได้ตอบว่า “นำมาให้แล้ว อยู่ในย่าม” ผู้เขียนจึงถามอีกว่า “ให้คุณเกรียงศักดิ์ถือองค์” ท่านพระอาจารย์ตอบว่า “๓ องค์ สีทับทิม ๒ องค์ สีขาวชุ่น ๑ องค์” ข้าพเจ้าจึงกราบเรียนท่านว่า “กระผมขอชมหน่อยครับ”

ท่านพระอาจารย์จึงหยิบขวดใส่พระธาตุมาให้ข้าพเจ้าชม ข้าพเจ้าได้พิจารณาอย่างละเอียดด้วยความสนใจ พบว่าพระธาตุที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่นั้น มีพระธาตุ ๔ องค์ ข้าพเจ้าจึงกราบเรียนให้ท่านพระอาจารย์ทราบ พอพระอาจารย์ขอไปชม ซึ่งพบว่า มีพระธาตุ ๔ องค์จริงๆ ท่านพระอาจารย์ถึงกับชนลุกชู (ว่าพระธาตุเสด็จ) ข้าพเจ้าเข้าชี้ถามท่านพระอาจารย์ “ท่านพระอาจารย์นับพระธาตุเกินมาหรือเปล่า” ซึ่งผู้เขียนสงสัยอยู่

ท่านพระอาจารย์ก็ตอบว่า “นับแค่ ๓ องค์ ไม่ใช่เป็นสิบหรือเป็นร้อยจึงผิดพลาด พระธาตุของหลวงปู่พรหมท่านก็มีจำนวนจำกัด จึงไม่มีเหตุผลใดว่านับพระธาตุผิด” ผู้เขียนก็ยังไม่ค่อยเชื่อ เก็บความสงสัยเอาไว้ พอถึงบ้านผู้เขียนฯ ได้บอกให้ภรรยา มาดูพระธาตุของหลวงปู่พรหมและลองให้นับพระธาตุดู ปรากฏว่านับได้ ๔ องค์ ผู้เขียนขึ้นไปบนห้องเพื่อนำผอบใส่พระธาตุเพื่อเตรียมเทพระธาตุจากขวดลงสู่ผอบ ช่วงที่ท่านพระอาจารย์เทพระธาตุลงสู่ผอบ ปรากฏว่าพระธาตุหล่นลงมาแค่ ๒ องค์ ท่านพระอาจารย์ยังพูดว่า สงสัยพระธาตุไม่อยากมาอยู่กับผู้เขียนกระมัง

ท่านพระอาจารย์ก็เขย่าที่ขวดใส่พระธาตุแล้วเทออกมาอีกที ผลปรากฏว่า พระธาตุได้ตกลงมาอีก ๓ องค์ รวมเป็น ๕ องค์ เป็นสีทับทิม ๓ องค์ สีขาวชุ่น ๒ องค์ ท่านพระอาจารย์ ผู้เขียน และภรรยาผู้เขียน ถึงกับเกิดอัศจรรย์ในการเสด็จของพระธาตุหลวงปู่พรหม ท่านพระอาจารย์ถึงกับชนลุกชู หลังจากนั้นท่านพระอาจารย์ก็มอบพระธาตุ (ที่เสด็จมาเพิ่ม) ให้กับผู้เขียน และได้กล่าวกับผู้เขียนว่า อาจจะเป็นอานิสงส์ของผู้เขียนที่มีศรัทธาซื้อที่ใส่พระธาตุหลวงปู่พรหมถวายวัดถ้ำวังแคนก็เป็นได้

นี่เป็นความอัศจรรย์เกี่ยวกับพระธาตุเสด็จ

พระธาตุเสด็จเรื่องที่สอง

เรื่องนี้เป็นข้อเขียนของคุณหมอสุมเมธ นราประเสริฐกุล อีก มีรายละเอียดดังนี้

ข้าพเจ้าได้ปรารภกับท่านพระอาจารย์ประพันธ์ ฐมมานนโท ว่า จะเป็นผู้ทำหน้าที่สื่อชีวประวัติของหลวงปู่พรหม จิรบุญโญ โดยจะมีเรื่องเพิ่มเติมอีกหลายเรื่องและได้กราบเรียนท่านว่า ถ้าเป็นไปได้ขอให้ท่านพระอาจารย์ถ่ายภาพพระธาตุของหลวงปู่ที่มีอยู่บนถ้ำวังแคนทั้งหมดเพื่อนำมาคัดเลือกลงภาพภายในหนังสือใหม่ ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ก็เห็นดีด้วย

เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๙ ด.ต.คมสันต์ คำสีลา ด.ต.วิทยา สุขพันธ์ (ดาบตอง) พี่จำลอง ชาวเมฆา (พี่แหลม) ตลอดจนภรรยาพี่แหลมและบุตรสาวชื่อ น้อย ได้ขึ้นมาบนถ้ำวังแคน เพื่อจะถ่ายภาพพระธาตุหลวงปู่พรหมและหลวงปู่ผาง

ขณะที่ขึ้นมาขึ้นป้าย ๓ โมง พระเณรก็กำลังทำกิจวัตรอยู่ หลังจากที่ท่านพระอาจารย์ทำกิจวัตรเสร็จแล้ว ก็เริ่มจัดแจงสถานที่และเตรียมถ่ายภาพทันที เริ่มต้นโดยถ่ายพระธาตุหลวงปู่พรหมก่อน โดยนำพระธาตุมาวางบนกรอบแก้ว ขนาด ๕๐x๕๐ เซนติเมตร ขณะที่ช่างภาพกำลังจะกดชัตเตอร์ ด้วยความบังเอิญมีลมพัดมา ทำให้พระธาตุองค์หนึ่งกลิ้งตกจากกรอบแก้ว ก็เลยหยุดถ่าย ต่อจากนั้นก็อัญเชิญพระธาตุองค์ดังกล่าวมาเข้ากลุ่ม พอกำลังจะถ่าย ก็เกิดอุบัติเหตุสะดุดกรอบแก้วทำให้กดชัตเตอร์ไม่ได้

ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ก็คิดในใจว่า “ถ้าเกิดอะไรขึ้นเป็นครั้งที่สาม คงถ่ายไม่ได้แล้ว เพราะก่อนจะนำพระธาตุของหลวงปู่มาถ่ายภาพก็ไม่ได้ขอขมาลาโทษ

แต่ประการใด” ท่านพระอาจารย์กล่าวว่า “ถ้าพระธาตุเสด็จหนีก็ขาดทุน แต่ถ้าได้เพิ่มมา ก็กำไร” พอพูดถึงตอนนี้ ดาบต้องจึงกราบเรียนท่านพระอาจารย์ว่า “ถ้าพระธาตุเสด็จมาเพิ่ม กระผมขอไปบูชาหะครับ” การถ่ายภาพครั้งที่สามก็ผ่านพ้นไปด้วยดี

ช่างภาพได้เตรียมถ่ายภาพพระธาตุหลวงปู่พรหมชุตีใหม่ พระธาตุชุตีนี้เป็นสีทับทิมทั้งหมด ซึ่งเก็บรวบรวมอยู่ในผอบแก้วเล็กๆ ช่างภาพก็เทพธาดาทิ้งหมดลงบนกรอบกระจก ขณะกำลังจัดพระธาตุให้เข้าที่ ช่างภาพก็กดชัตเตอร์ ขณะที่กำลังจะกดชัตเตอร์นั้น ช่างภาพได้เหลือบไปเห็นพระธาตุ ๑ องค์ ในผอบแก้ว สีทับทิม จึงได้อัณฺเษยพระธาตุที่เสด็จมาเพิ่มมารวมเข้ากลุ่มแล้วก็ถ่ายภาพ ตกลงดาบต้องจึงได้พระธาตุที่เสด็จมาองค์นี้ไปบูชาตามคำกล่าวตั้งแต่แรก

ซึ่งช่างภาพบอกว่า ไม่น่าเป็นไปได้ที่พระธาตุจะตกค้าง ซึ่งตอนแรกก็ได้เทพธาดูออกจากผอบจนหมด แถมยังวางผอบแก้วแบบกระแทกแรงๆ ด้วย จน ด.ต.คมสันต์ รู้สึกว่า “ทำไมพี่แหลมวางผอบแก้วแรงจังเลย” นี่เป็นปรากฏการณ์พระธาตุเสด็จที่ทุกๆ คนในคณะรู้สึกอัศจรรย์

ขณะที่ช่างภาพและคณะ รวมทั้งท่านอาจารย์กำลังถ่ายภาพอยู่นั้น คุณรุ่งสวัสดิ์ซึ่งไปนอนอ่านหนังสืออยู่ศาลาพัก น้องสาวชื่อนิด โทรศัพท์มาจากกรุงเทพฯ คุณนิตได้ถามพี่สาวว่า “อยู่ที่ไหน” คุณรุ่งสวัสดิ์ก็บอกว่า “อยู่วัด พอดีพี่แหลมและคณะมาถ่ายภาพพระธาตุหลวงปู่บนถ้ำวังแคน” คุณนิตก็ถามว่า “วัดมีงานอะไรหรือ” คุณรุ่งสวัสดิ์ก็ตอบว่า “ไม่มีงานอะไร ก็เงียบๆ” คุณนิตบอกว่า “ไม่เชื่อว่าไม่มีงานอะไร เพราะเสียงที่ผ่านเข้าไปทางโทรศัพท์นั้นมีเสียงดัง มีคนมากมายคล้ายกับมีงานวัด ได้ยินเสียงพระสวดมนต์และพระเทศน์ด้วย” เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงคาบเกี่ยวกับการถ่ายพระธาตุ

พอคุณรุ่งสวัสดิ์คุยเสร็จแล้ว ประจวบกับการถ่ายภาพพระธาตุเสร็จพอดี คุณรุ่งสวัสดิ์จึงเล่าให้ท่านพระอาจารย์และทุกๆ คนฟังถึงเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ทุกคนถึงกับขนลุกชู่ ท่านพระอาจารย์กล่าวว่า “อาจเป็นไปได้ที่เทพเทวดามานูโมทนาขณะถ่ายภาพพระธาตุ” ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์จริงๆ

เรื่องพระธาตุหลวงปู่พรหมอีกเรื่องหนึ่ง

ข้าพเจ้า นายมนู อันประเสริฐ เกิดที่ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี (ขณะที่เขียน) รัชมการในตำแหน่งนายช่างเครื่องกล ๖ สถานีวิทยุทดสอบ พันธุ์สัตว์สกนกร ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกนกร

ข้าพเจ้านับว่าเป็นคนที่โชคดี ถึงแม้ว่าครอบครัวจะเป็นเพียงครอบครัวชาวนาที่ยากจน แต่ตระกูลของข้าพเจ้าก็เป็นครอบครัวที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระศาสดาอย่างเคร่งครัด

โดยเฉพาะพ่อเสริม แม่เลื่อน อันประเสริฐ พ่อและแม่อันเป็นที่รักของข้าพเจ้า ท่านเฝ้าอบรมสั่งสอนลูกๆ ทุกคนให้เป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม ยึดหลักของพระพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิต ลูกๆ ทุกคนซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมด ๖ คน ต่างก็ได้รับการอบรมสั่งสอน และทุกคนเป็นคนใกล้ชิดศาสนา พ่อจะนำพาพวกเรารักษาศีล ๕ เป็นนิจศีลกันมาตั้งแต่เป็นเด็กเล็กๆ ทั้งสิ้น

ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าได้มารับราชการอยู่ที่สกนกรแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบุพการีเสมอมาแม้ท่านทั้งสองจะจากไปแล้ว การเข้าวัดเพื่อทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม และการได้รับใช้ครูบาอาจารย์ เป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าปฏิบัติเสมอมา บางครั้งครูบาอาจารย์หลายๆ ท่านก็เมตตาให้วัดถุ่มงคลพระเครื่อง พระบูชา ข้าพเจ้าก็เก็บไว้กราบไหว้บูชา ถึงแม้ว่าบางครั้งจะไม่ได้ให้ความสำคัญต่อวัตถุมงคลเหล่านั้นมากเท่าใดนัก บางครั้งก็หลงลืมไปว่าได้มาอย่างไร

ประมาณปี ๒๕๓๘ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบกับพระอาจารย์ประพันธ์ ฐมฺมานนโฑ
สำนักสงฆ์ถ้ำวังแคน และรู้สึกเลื่อมใสในปฏิปทาของพระอาจารย์ประพันธ์เป็น
อย่างมาก จึงได้เสนอตัวขอเป็นโยมอุปัฏฐากคอยดูแลให้ความสะดวกท่านตั้งแต่นั้นมา
คราวหนึ่งท่านอาจารย์ได้มีโอกาสแวะมาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าที่บ้านพัก และท่านได้
ปรารภว่าอยากจะขอวัดอุทุมมงคลและพระเครื่องบูชาบนหิ้งพระในบ้านพักของข้าพเจ้า
ซึ่งข้าพเจ้าก็รู้สึกยินดีอย่างมาก ข้าพเจ้าจึงได้นำวัดอุทุมมงคลซึ่งเก็บรวบรวมใส่ไว้ในโถแก้ว
และพานรองชั้นลงมาให้พระอาจารย์ดู

เมื่อท่านอาจารย์ได้ตรวจดูวัดอุทุมมงคลทั้งหมดแล้ว ท่านได้ให้ความสนใจสังเกต
สิ่งซึ่งบรรจุอยู่ในถุงพลาสติก คล้ายกับถุงพลาสติกที่ใช้บรรจุยาเม็ดตามร้านขายยา
ทั่วไป วัดอุทุมมงคลนั้นเป็นเม็ดคล้ายหินสีชมพูขนาดเล็กบรรจุอยู่ครึ่งถุง ซึ่งถุงพลาสติกนั้น
กำลังจะเสื่อมสภาพ เมื่อเปิดปากถุงแล้วก็ฉีกขาดไม่สามารถใช้งานได้อีก

ท่านอาจารย์ถามข้าพเจ้าว่า “รู้ใหม่ว่านี่คืออะไร และได้มาจากไหน” ข้าพเจ้าตอบว่า
“ไม่ทราบเหมือนกันว่าสิ่งนี้คืออะไร เพียงแต่จำว่าลუნาค ข้อสกุล ชาวบ้านธาตุนาเว
อ.เมือง จ.สกลนคร ผู้คุ้นเคยนับถือกันให้มาตั้งแต่เมื่อไรจำไม่ได้ ลุงนาคบอกว่า
ของดีให้เก็บไว้บูชา” ซึ่งข้าพเจ้าก็ไม่ได้ซักถาม และได้้นำเก็บไว้บนหิ้งพระตลอดมา
โดยไม่ทราบว่าคืออะไร เคยนำลงมาสังเกตดูเสมอทุกครั้งที่ทำความสะอาดหิ้งพระ
หลังจากไหว้พระสวดมนต์เสร็จ ก็ได้แต่พิจารณาดูด้วยความงุนงงทุกครั้งว่า สิ่งนี้
คืออะไรหนอ ดูช่างสวยงามยิ่งนัก เป็นเม็ดสีชมพูออกแดงๆ ทุกเม็ดที่เดียว ดูแล้วก็เก็บ
ไว้เช่นนั้น

เมื่อพระอาจารย์ประพันธ์ได้พิจารณาดูแล้ว ก็พิมพ์อยู่แต่ว่า “ใช่แล้วๆ”
สักพักหนึ่ง ท่านก็บอกข้าพเจ้าว่า “นี่แหละ พระธาตุของหลวงปู่พรหม” ซึ่งในขณะนั้น
ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นท่านอาจารย์ก็ได้เมตตาเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับ
พระธาตุของหลวงปู่ให้ข้าพเจ้าได้รับรู้ และท่านอาจารย์ยังบอกอีกว่า “นานมาแล้ว เคย
แบ่งอัฐิธาตุของหลวงปู่ให้คุณลุนาค ข้อสกุล ไว้บูชา แต่ไม่มากนัก” แต่ต่อมาลุนาค

ก็ได้แบ่งมาให้ข้าพเจ้าอีกต่อหนึ่ง (ภายหลังข้าพเจ้าได้ไปสอบถามคุณลงนาคถึงเรื่อง
อัฐิธาตุนั้น ลงนาคบอกว่า ของลงนาคหายไปหมดแล้ว)

วันนั้นท่านอาจารย์ได้ขอแบ่งพระธาตุไปครั้งหนึ่ง และแนะนำให้ข้าพเจ้าว่า
“ควรไปหาซื้อผอบมาเพื่อบรรจุพระธาตุของหลวงปู่ แล้วให้นำไปไว้ในที่เหมาะสม และ
กราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อชีวิตและครอบครัว”

ต่อมาก็ได้มีสานุศิษย์ท่านอาจารย์อีกสองคนซึ่งรักใคร่นับถือกัน คือ ดาบตำรวจ
คมสันต์ คำสีลา และดาบตำรวจ วิทยา สุขพันธ์ ทราบข่าว และขอแบ่งไปอีก ๔ องค์
ปัจจุบัน ข้าพเจ้าก็ยังคงเก็บรักษาพระธาตุของหลวงปู่ไว้เช่นเดิม และยังคงดูสวยงาม
ทุกครั้งที่ได้ชม และดูเหมือนว่าจำนวนจะไม่ได้ลดลงไปเลย

ภายหลังข้าพเจ้าได้มีเวลานึกตรึกตรองดูว่า ช่างเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์นัก
ที่พระอาจารย์ประพันธ์ได้บังเอิญมาขอตัววัตถุมงคล แล้วจึงได้พบพระธาตุของ
หลวงปู่พรหมในครั้งนี้ หากไม่เช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็คงจะไม่รับรู้และอาจจะทำ
พระธาตุสูญหายไปได้ในที่สุดก็เป็นได้

เส้นเกศาหลงปู่กลายเป็นพระธาตุ

โยมพี่สาวของท่านอาจารย์ประพันธ์ได้บอกให้ท่านพระอาจารย์นำรูปหล่อ หลวงปู่พรหม ขนาดหน้าตัก ๓ นิ้ว ไปเก็บรักษาไว้ที่วัดถ้ำวังแคน เพราะเกรงว่าจะ ถูกงัดบ้านเข้าไปขโมย เพราะมีคนมาขอดูบ่อยและมีคนเคยขอซื้อในราคาสูง พอท่าน พระอาจารย์นำมา ได้พบว่าใต้ฐานมีถุงพลาสติกเก่าๆ อุดอยู่ที่ซอกคอพระ พอแกะ ออกมาได้ก็ทราบว่าเป็นเกศา จะถามใครก็ได้ไม่ได้ เพราะโยมพ่อโยมแม่ท่านพระอาจารย์ ก็เสียชีวิตไปหมดแล้ว

ท่านพระอาจารย์ก็สงสัยว่าจะเป็นเกศาของหลวงปู่พรหมหรือเปล่า เพราะเก็บ ไว้ในรูปหล่อขององค์ท่าน จากนั้นท่านพระอาจารย์ก็ได้นำเกศาดังกล่าวมาใส่ผอบ ทองเหลือง โดยวางผอบทองเหลืองใต้ฐานรูปหล่อหลวงปู่ และเก็บไว้บูชาในตู้ที่วัด ถ้ำวังแคน

เมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้เขียน (ไม่ออกนาม) ได้ไปนมัสการ ท่านพระอาจารย์ที่วัดถ้ำวังแคน ผู้เขียนได้กราบพระธาตุหลวงปู่พรหมและพระธาตุ หลวงปู่ผางบนศาลา จากนั้นผู้เขียนก็ได้สังเกตเห็นรูปหล่อหลวงปู่พรหม ผู้เขียนจึง ยกขึ้นมาขอมดม ทันใดนั้น ผู้เขียนก็เหลือบไปเห็นผอบที่ซ่อนอยู่ใต้ฐาน จึงหยิบ ขึ้นมาเปิดดู ปรากฏว่าเป็นเกศา จึงกราบเรียนถามท่านพระอาจารย์ว่า “เป็นเกศาของใคร” ท่านพระอาจารย์ก็ยังไม่แน่ใจที่จะตอบ แต่ก็คิดว่าน่าจะเป็นเกศาของหลวงปู่พรหม

ผู้เขียนจึงขอโอกาสแบ่งเทศาามาบูชา เกศาของหลวงปู่เก่ามาก เกะกันแน่น ท่านพระอาจารย์ต้องใช้นิ้วมือแยกแบ่งให้กับผู้เขียน พอผู้เขียนนำกลับกรุงเทพฯ ผู้เขียนก็อัญเชิญเก็บในผอบแก้ว (ก่อนหน้านี้ผู้เขียนเคยได้เทศาของหลวงปู่พรหมจากพระเพทหาย นนทวโร วัดบวรนิเวศวิหาร มา ๑๐-๑๕ เส้น)

ผู้เขียนได้นำเทศาที่ได้จากท่านพระอาจารย์ และจากพระเพทหาย มาเปรียบเทียบกัน ปรากฏว่าเส้นเกศา ความหนา ความบาง เป็นแบบเดียวกันเลย ทำให้ผู้เขียนมั่นใจว่าเป็นเทศาของหลวงปู่พรหมแน่นอน พอมีโอกาส ผู้เขียนก็ได้กราบเรียนให้ท่านพระอาจารย์ประพันธ์ทราบด้วย หลังจากนั้น ท่านพระอาจารย์ประพันธ์เล่าว่า “เทศาของหลวงปู่พรหมได้แยกตัวออกเป็นก้อนกลมๆ ๓ ก้อน” ทำให้ท่านพระอาจารย์แน่ใจมากยิ่งขึ้นว่าเป็นเทศาของหลวงปู่พรหมอย่างแน่นอน ท่านพระอาจารย์ปีติและดีใจมาก

ต่อมา คณะคุณคมสันต์ คำสีลา ได้ขึ้นไปทำบุญกับท่านพระอาจารย์บนถ้ำวังแคน ก็สนทนากับท่านพระอาจารย์จนมีดคำ ด้วยเหตุใดไม่ทราบ ก็มาพูดถึงเทศาหลวงปู่พรหม พอคณะคุณคมสันต์รู้ที่มาที่ไปของเทศานี้ ก็อยากเห็นและอยากได้ไปบูชาบ้าง ท่านพระอาจารย์ก็บอกว่า “ขณะนี้เทศาก็รวมตัวเป็น ๓ ก้อน ซึ่งก็หมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งก็ดีแล้ว ครั้นจะแบ่งให้ก็คงจะไม่พอกัน” คณะคุณคมสันต์ก็รีบเร้าอยากดู ท่านพระอาจารย์จึงพาทุกคนมาที่ศาลาฯ เพื่อชมเทศา จากเดิมมี ๓ ก้อน **ตอนนี้มีเทศาก้อนเล็กๆ เป็น ๑๐-๑๑ ก้อน** ซึ่งก้อนเทศานี้ขนาดเท่ากับมูลกระต่าย หรือเมล็ดงุ่น ท่านพระอาจารย์ชนลุกชู แล้วพร้อมกันก็มลงกราบสิ่งอัศจรรย์ที่ปรากฏต่อหน้าต่อตาทุกคน ท่านพระอาจารย์ได้มอบเทศาของหลวงปู่พรหมให้แก่คณะคุณคมสันต์ โดยให้แต่ละคนไปเตรียมผอบมาใส่เมื่อมาคราวต่อไป

นี่เป็นความอัศจรรย์เกี่ยวกับเส้นเทศาของหลวงปู่พรหมที่คณะศิษย์ได้พบเห็นกันครั้งหนึ่ง

ทันตธาตุของหลวงปู่

ครอบครัวของคุณครูชาย วงษ์ประชุม มีศรัทธาในองค์หลวงปู่พรหมมาก นับถือหลวงปู่เป็นที่พึ่งทางใจ คุณครูชายได้มีโอกาสปรนนิบัติรับใช้หลวงปู่ตามกำลัง และเป็นทีเฝ้าระวังใจของหลวงปู่

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๒ หลวงปู่พรหมได้อนุญาตให้คุณครูชายทำฟันปลอมให้กับหลวงปู่เพื่อจะได้ขบฉันรับประทานอาหารได้สะดวก หลังจากหลวงปู่ได้ให้หมอถอนฟันแล้ว หลวงปู่ได้มอบฟันให้กับหลวงปู่สุภาพ ธรรมปณฺโญ เพื่อมอบให้กับคุณครูชายต่อไป

คุณครูชายรู้สึกดีใจมากที่ท่านเมตตาตามอบฟันของท่านให้นำมากราบไหว้บูชาจนบัดนี้ ฟันซึ่งดังกล่าวได้กลายเป็นพระธาตุแล้ว (ทันตธาตุ) โดยปกติคุณครูชายและคุณครูคำฟอง (ภรรยา) จะเก็บรักษาฟันของหลวงปู่ไว้ในผอบเพียง ๑ ซี่ เท่านั้น แต่พอเปิดผอบออกดู ปรากฏว่ามีพระธาตุเสด็จมาเพิ่มเป็นจำนวน ๗ องค์ อันนี้ผู้เขียน (คุณหมอสุมเมธ) ได้พิจารณาและเห็นกับตาผู้เขียนเอง พระธาตุมีลักษณะเป็นสีขาวขุ่น ใส เป็นเม็ดเล็กเท่าเม็ดลัดพันธุ้ผักกาด สร้างความปีติยินดีและเป็นที่ยศจรรย์แก่ทุกๆ คน

ที่มาของทันตธาตุของหลวงปู่

เกี่ยวกับทันตธาตุของหลวงปู่พรหม มีบันทึกไว้ในอีกที่หนึ่งในหนังสือ ตามรอยพระอาจารย์พรหม จิรปณฺโญ พระอรหันต์แห่งบ้านดงเย็น ดังนี้

หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล ได้บอกกับศิษย์ชื่อคุณครูชาติ ดุลวรรณ ซึ่งเป็นเพื่อนกับคุณครูชาย วงษ์ประชุม ศิษย์ของหลวงปู่พรหม ตามที่กล่าวมาแล้วว่า

“ถ้าอยากได้ของดี ให้ไปขอทำพินกับหลวงปู่พรหม” คุณครูชาลีก็รีบเดินทางไปกราบหลวงปู่พรหมเพื่อขออนุญาตพาหมอมามาทำพิน รักษาพิน และเปลี่ยนพิน ให้หลวงปู่ แม้จะขอยุ่ยาวนาน หลวงปู่ท่านก็ไม่อนุญาตจนคุณครูชาลีหมดปัญญา จึงไปเล่าให้คุณครูชายฟัง

คุณครูชายดีใจมาก ตัวเองอยู่รับใช้หลวงปู่มานานจึงรู้ว่าควรจะทำอย่างไร จึงได้ไปกราบเรียนหลวงปู่ลี จิตธมโม (วัดเหวลึก) เพื่อให้ท่านพาไปกราบหลวงปู่พรหมขออนุญาตพาหมอมามาทำพินถวายท่าน หลวงปู่พรหม ท่านมักจะเรียกคุณครูชายว่า “ชี้อปลาทุ” เมื่อได้รับคำขอ ท่านจึงพูดว่า “ชี้อปลาทุ เจ้าอยากทำหรือ เอ้า อนุญาตให้ทำเลย”

คุณครูชายได้ไปกราบเรียนหลวงปู่ขาวว่า “หลวงปู่พรหมอนุญาตให้ทำพินท่านแล้ว” และหลวงปู่ขาวได้ถามว่า “ชาย เจ้าจะเอาเงินที่ไหน ถ้าไม่มีก็ให้มาเอาที่หลวงปู่ได้นะ” คุณครูชายรู้สึกซาบซึ้งในเมตตาของหลวงปู่ขาวมาก เมื่อกลับมากรี๊ดดำเนินการทันที โดยไปปรึกษากับหมอพินชื่อคุณหมอประเสริฐ แห่งร้านประเสริฐทำพิน อยู่ตลาดพังโคน สกลนคร แล้วรับคุณหมอไปถวายการทำพินหลวงปู่

คุณหมอประเสริฐได้ทำการถอนพิน กรอพิน พิมพ์พิน และใส่พิน ถวายหลวงปู่ ซึ่งใช้เวลาเดือนเศษ และได้ใส่พินเทียมซี่ใหม่ถวายหลวงปู่ ขณะที่หมอถอนพินถวายหลวงปู่ นั้น มีหลวงปู่สุภาพ ธรรมปณโธ หลวงปู่ลี จิตธมโม คุณครูชาย วงษ์ประชุม คุณครูคำฟอง วงษ์ประชุม และคุณครูมัย (เพื่อนคุณครูชาย) อยู่ด้วย เมื่อหมอจับพินซี่ที่มีปัญหา พินก็หลุดออกมาโดยไม่ต้องทำอะไรเลย

หลวงปู่สุภาพได้เอาถาดซึ่งปูด้วยผ้าขาวให้วางพินของหลวงปู่ แล้วเอาไปวางไว้ใกล้ๆ หลวงปู่ หลวงปู่หยิบพินซี่นั้นยื่นให้หลวงปู่สุภาพแล้วบอกว่า “เอาให้ชี้อปลาทุมัน”

พินซี่ดังกล่าว คุณครูชาย คุณครูคำฟอง ได้เก็บไว้บูชาในห้องพระ ในเวลาต่อมาพินซี่นั้นได้กลายเป็นพระธาตุ ส่วนรากของพินมีสีเหลืองอร่าม สีเป็นแก้ว ส่วนบนของพินมีคราบน้ำหมากดำเกาะติดอยู่ และมีพระธาตุเสด็จมารวมอยู่ในผอบนั้น ดังที่เขียนเล่ามาข้างต้น

หนังสืออ้างอิง

พระอาจารย์พรหม จิรปุญโญ, ๒๕๓๘.

รศ.ดร.ปฐม - รศ.ภัทรา นิคมานนท์, หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ, มิถุนายน ๒๕๕๗,
บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

คำแก้แค้นแก่สรรพสัตว์

ณ วัดป่าอัมพโรปัญญาภิรมย์

ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดิถีขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑

ขอบุญกุศลจรรยา อันข้าพเจ้าทั้งหลายได้บำเพ็ญด้วยดีแล้ว ทางกาย วาจา และใจ กล่าวโดยจำเพาะคือ การสร้างอารามถวายแด่สงฆ์จตุรทิศ อุทิศไว้ในพระบรมพุทธานุภาพ อารามนั้นมีนามว่า วัดป่าอัมพโรปัญญาภิรมย์ ประกอบด้วยปูชนียวัตถุ และเสนาสนะต่างๆ กล่าวคือพระพุทธรูปปฏิมาปางนาคปรก พระพุทธรูปปฏิมาปางสมาธิ ศาลาที่ประชุมอาคารพิพิธภัณฑสถานประมวลธรรมโอวาทของพระสุปฏิปันโน ถนนลาดยางกว้าง ๕ เมตร ยาว ๘๐๐ เมตร อ่างเก็บน้ำสาธารณทาน กำแพงรอบพื้นที่ยาว ๒,๘๐๐ เมตร สูง ๓ เมตร ตลอดจนบุญกุศลแห่งการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ด้วยน้ำใจศรัทธาเลื่อมใส มั่นคงในพระรัตนตรัย ดังนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งสัตยาธิษฐาน แ่กุศลไปไม่มีประมาณ ขอถวาย เป็นพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมพุทธเจ้าศรีรัตนไตร และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ และเป็นกุศลสนองคุณท่านผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ และพระพุทธานุภาพ เป็นปฐม

อนึ่ง ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่ สุด ไม่มีประมาณ, จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้า ได้ทำในบัดนี้, และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว, คือจะเป็นสัตว์เหล่าใด, ซึ่งเป็นที่รักใคร่ และมีบุญคุณ เช่นมารดาบิดาของข้าพเจ้า เป็นต้นก็ดี ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้วหรือไม่ได้เห็นก็ดี, สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นกลางๆ หรือเป็นคู่เวรกันก็ดี, สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโลก, อยู่ในภูมิทั้ง ๓, อยู่ในกำเนิดทั้ง ๔, มีชั้น ๕ ชั้น, มีชั้นชั้นเดียว, มีชั้น ๔ ชั้น, กำลังท่องเที่ยว อยู่ในภพน้อยภพใหญ่ก็ดี, สัตว์เหล่าใดรู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด, ส่วนสัตว์เหล่าใดยังไม่รู้ส่วนบุญนี้, ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์ เหล่านั้นให้รู้

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, จงเป็นผู้ไม่มีเวร, อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ, จงถึงบวชอันเกษมกล่าวคือพระนิพพาน, ความปรารถนาที่ ดึงามของสัตว์เหล่านั้น จงสำเร็จเถิด, สาธุ สาธุ สาธุ

